

Vyskupas Vincentas Brizgys

**ŽMOGUS
REALIAME
GYVENIME**

ŽMOGUS
REALIAME
GYVENIME

Prašome paminėti
Ir parecenzuoti

LIET. KNYGOS KLUBAS

Vyskupas Vincentas Brizgys

**ŽMOGUS
REALIAME
GYVENIME**

**DR. KAZYS PEMKUS
ARCHYVAS**

CHICAGO 1984

Spausdino „Draugo“ spaustuv
4545 West 63rd St.
Chicago, IL 60629

ŽANGOS ŽODIS

Žmon s nedaug sp dži išgyvena iš visatos turinio: jos apimties, vairumo, grožio, nes iki šiol apie tai beveik nieko nežinome ir nepažstame nieko daugiau kaip tik dar nesuskaičiuota žvaigždži daugyb ir nuotolius viršijantius žmogaus vaizduot ir žodyn , kad gal tum vaizduote apimti ir žodžiais išreikšti nors tai, k žmogus suseka ar suranda priemon mis prieinamomis dar tik retam žmogui.

Žem s gamtoje žmogus suranda tiek j žavinio vairumo, kad savo sp džius bando reikšti ne tik moksliniu ar kitokiu aprašymu, menok riniais, bet ir poezija ir muzika. Ir tie bandantieji supranta ir jau ia, kad nepaj gia išreikšti pilnai tai, k mato, patiria, jau ia ir k išto viso išgyvena.

Ne mažiau už žem s gamt yra virus pa ios žmonijos vaizdas. Iš mas s žmoni , gyvenan i vadinamu kasdieniniu gyvenimu, ne retas išsiskiria ne koku nors jiems visiems vienodu b du, bet vairiais. Vieni bando izoliuoti nuo kit žmoni ir, kaip priimta sakyti, nuo pasaulio. Jie užsidaro vienatv je, savo mintimis, jausmais bendrauja ne su aplink gyve-

nan iais, bet su nematomais — su Dievu, su gyvenusiais bet jau senai mirusiais ir palikusiais šventį atminim. Tokie yra parašę daug domi ir vertingą dvasinio turinio poezijos ir prozos veikal, skirtą gyvenusiems už vienatvės sien. Daug yra toki, kurie kasdien maišosi žmonims, bet maišosi tik koms. Jie mintys, jausmai yra taip toli nuo tų žmonių, kad neretas iš jų jau iasi taip, tarsi nebūt kiti žmoniai tarpe. Vieni iš tokių kuria muzikos veikalus, kiti rašo poezijos ar sivaizduotus prozos kūrinius, dar kiti paskendę meno kūrinyje. Dar kiti paskusta kokiuose nors moksliniuose tyrimimuose, kad visų sūmoningo gyvenimo dalį pašvenčia kurio nors vabzdžio ar bakterijos tyrimimui, negalvodami ne tik aplink gyvenančius žmones, bet kartais užmiršdami net savo asmeninius elementarius kasdieninius reikalus. Dar kiti pasišventę erdvi tyrimimui ir taip taip sijaut, kad žemė ir jos žmonės atrodo svetimesni už nežinomas erdves. Yra ir toki, kurie rėpinasi tik savo asmeniu, o kitais žmonims ir pasauliu tiek, kiek reikalinga ar naudinga jė asmeniui.

Visi tokie žmonės — atsiskyrėliai, mokslininkai, poetai, muzikai, menininkai ir visi šie panašūs, išskyrus besirėpinančius tik savimi, žmonijai yra ne tik naudingi, bet ir reikalingi. Žmonijos ir kasdieniniams reikalams ir vispusiškai pažangai reikia ne vien fizinio darbo, bet reikia ir mokslo. Derantys pilnutiniam žmonijos gyvenimui reikia ne vien kasdieninis duonos, bet reikia ir dvasinis kėrybos, reikia ir vadinamą dvasini ir pasaulini rašytoj, reikia

muzik , meninink , reikia mintytoj , reikia ir svajotoj .

Ir tokie visi ir kiekvienas žmogus nor -
damas b ti tuo, kuo jis realiai yra ir koku save
turi suprasti, turi b ti ir realistas. Žmogus, kuris
ar visai užmiršt ar pakankamai negalvot , kad
jis yra žmonijos ir tos žmonijos padalinis —
šeimos, tautos, valstyb s ir bendrai visuomen s
narys, nesuprast kas jis yra ir koku turi b ti
gyvenime. Yra daug reikal , kurie yra kiekvieno
žmogaus, visuomen s nario reikalai. Kaip n
vienas žmogus negali egzistuoti nepasinaudoj s
ar ir dabar besinaudoj s kitais žmon mis, taip
kiekvienas turi b ti s moningas realyb s, kad
jis yra visuomen s narys ir kad iš to fakto seka
eil j pareigojan i išvad , kurios lie ia kiek-
vien gyv žmog , nuo kuri jis negali save dis-
pensuoti. T nat rali pareig nepaisydamas jis
nusikalst kiekvien žmog saistantiems d s-
niamis ir reikalavimams, nusikalst realiam
žmogui, kokius jis privalo b ti.

Kalbant, kas seka toliau, yra minimas pa-
vyzdys, kaip P. Pijus XII viena proga sak
išeiti iš kliauz ros toms vienuol ms, kurios sek-
damos padarytais žadais gyvena griežtoje
kliauz roje. sak iš kliauz ros išeiti ir atlikti
savo pilietin pareig — balsuoti valstyb s val-
džios rinkimuose. Gyvenime yra daug toki
atvej , kad kiekvienas žmogus, išskyrus uždary-
tus kal jimuose ar klinikose, turi atsiminti savo
kaip visuomen s nario pareigas ir jas atlikti. J
nepaisydamas jis išsikreipt ne kuriam nors
vienam civiliniam reikalavimui, bet neatlikt
savo pareigos kaip s moningas normalus

žmogus. Kas seka toliau, yra suglaustas bandymas padėti kiekvienam žmogui pažvelgti save realiame gyvenime.

Pastaba: Kiek yra paminėti šaltiniai, jie paminėti ne pabaigoje, kaip daugeliu atvejų yra priimta, bet tekste, kad skaitytojui palengvinus jų paiešką.

ŽMOGUS IR JO VERT

Pagr stai kartais stebim s žmogaus sugebjimais, kokie ji yra dideli. Pagr stai ta iau kartais ir nusimename, kaip mažai paj giame. Tiek jau daug met žmogus žem je gyveno — milijonus, kad n ra jokios vilties t met skai i tiksliai susekti. Per t laik žmogus daug k suprato iš gamtos aplink save, suvok nors šiek tiek matomos ir vis dar neišmatuotos ir nesu-prastos medžiagin s visatos s rang . Pasigelb - damas jau surinktomis iki šiol žiniomis, laikui b gant žmogus supras pasaul vis daugiau ir daugiau. Šiandien ta iau dar sunku sp lioti, ar žmogus kada nors pilnai supras kas ir koks yra pasaulis.

Dar mažiau negu pasaul , kuriame gyvena, žmogus suprato pats save — kas ir kokis jis yra. Gal skiriame per daug laiko ir d mesio šalia m s esantiems daiktams ir reiškiniams, gal esame tokia didel paslaptis, kad net apreiškimo ir tik jimo ties tyrin tojai iki šiol kartoja tik t pa i , mažai pasakan i žmogaus aptart , kad žmogus yra Dievo tvarinys susided s iš sielos ir iš k no. Kas ta iau iki šiol suprato ir išaiškino, k reiškia tie žodžiai: tvarinys, siela, kas yra k nas — kas yra jame gyvyb , protas, valia, jausmai, sentimentai, troškimai.

Eksperimentiniai mokslai m s laikais su-
teik daug šviesos rišant klausim , kas yra
žmogus. Jeigu praktikoje dar ne visai pilnai to
pasiekta, tai teorijoje yra aišku, kad ne iš
medžiagos galima išgauti energij , ar medžiag
paversti energija, o kad medžiaga gr žta ener-
gij , iš kurios ji yra. Mokslininkas nefilosofas
at j s iki šios išvados sustoja. Jam tampa aišk-
ku, kad toliau vien eksperiment keliu negalima
atsakyti klausim , kas ta energija: ar tai kas
nors savyje, nepriklausoma niekieno kito, ar yra
kieno nors pasireiškimas. Filosofija ir apreišk-
kimas sako, kad yra b tis, kuri pasireiškia vai-
riais b dais ir vienas iš t b d yra m s
pasaulis ir mes jame. K reiškia tas žodis —
pasireiškia?

Kaip reiškiasi visos ir visokios galios
šaltinis, nors šiek tiek suprasime prisimin , kaip
reiškiasi žmogus. Svarstykite tik s moning
žmog ir s moning jo pasireiškim . Žmogus
s moningai nieko nepareiškia, ko pirma neb t
buv jo mintyse. Kaip žmogus reiškia savo
mintis? Vienas j išreiškia girdimu garsu —
žodžiu, kitas parašo kokiais nors ženklais, dar
kitas išreiškia aki , veido išraiška, rankos ar
galvos mostu, o dar kitas paveikslu, skulpt ra,
muzika ir t.t. Visais tais b dais žmogus pasako
savo mint . Pla ia ir teisinga prasme visok
žmogaus minties išreiškim vadiname žodžiu.
Daug geniali žodži , panašiai kaip Michelan-
gelo Buonarotti ar m s Mykolas iurlionis
kalb jo ne vien gomurio gars išreikštais žo-
džiais. Vieni k r poezij , kiti muzikos melo-
dijas, kiti tap paveikslus, kal statulas, k r

architekt rosi men . Antai, Mykolas iurlionis
pieš Žvaigždži sonat . Jam erdvi žvaigž-
dyn harmonija tarsi skamb jo muzikos sonata.
Nupiešti paveiksl , iškalti statul , užrašyti
poezij ar muzikos melodij žmogus panaudoja
medžiag , kuri n ra jo paties sukurta. Ta iau iš
ko gi jis suk r mint — id j telpan i jo sukur-
tame paveiksle, statuloje, poezijoje, muzikos
melodijoje? Mintys ne iš medžiagos, o medžiag
jis tik panaudoja išreikšti savo mintis viršiniu
b du. Jeigu žmogus sugeb t reikštis be medžia-
gos pagalbos, ar savo mintims išreikšti gal t
pats iš nieko pasigaminti priemones, jis gal
pasireikšt daug domiau ir tobuliau.

Gr žkime ta iau prie visokios energijos ir
galios šaltinio. Apreiškimas ir filosofija su-
tampa išvadoje, kad visokios galios šaltinis yra
vienas ir s moningas. Žmogus ieško duoti tai
s vokai vard . vairiose kalbose tas vardas vai-
riai skamba, o visose reiškia tai, k lietuvi
kalboje reiškia žodis DIEVAS.

Ta b tis, kuri lietuvi kalboje pavadinta
Dievu, savo mintimis kuria id jas, kurias ji pati
pareiškia vairiais jos pasirinktais b dais:
vienas id jas pareiškia tuo, k mes vadiname
medžiagin mis b timis, kitas — kurias vadi-
name dvasin mis b timis, dar kitas — erdv se
esan iomis galiomis ir t.t. Dievo min iai ir
valiai visa tai vyksta daug papras iau, negu
mes sugebame suprasti ar pasakyti. Kaip buvo
išsireikšta, žmogus tik suvokia, dalinai konsta-
tuoja t vairi apraišk buvim , viso j turinio
pilnai nesuprasdama. Jeigu žmogaus gali pa-
reikšti savas mintis vadiname žodžiais, tai aiš-

kumo d lei ir anos b ties — Dievo išreikštas mintis vadinkime Dievo žodžiais. Taigi, dvasios yra Dievo žodžiai, jo žodžiai yra medžiagin s b tys, jo žodžiai yra visatoje esan ios galios žmogaus jau susektos ar dar nesusektos. Gali Švento Rašto istorikai gin ytis, kas buvo autorius t žodži , kuriais parašyta Pradžios — Genes s knyga, tai tie žodžiai yra teisingi ne alegorine, o raidine prasme: Tar Dievas — te esie ir viskas vyko bei vyksta pagal tuos jo tartus žodžius. T pa i mint pakartoja ir šv. Jonas savo Evangelijos pradžioje: „Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Diev ir Žodis buvo Dievas. Jis pradžioje buvo pas Diev . Visa per j padaryta, kas padaryta, ir be jo nepadaryta nieko“ (Jn. 1, 1-3).

Ir žmogaus k nas yra vienas iš t žodži . Mes per daug paniekinan iai kalbame apie žmogaus k n , tarsi apie kok pasišlykšt jimo vert daikt , kokios nors negeros dvasios žmogui primest naš t . Visa ta filosofija, kurios išvadoje vienintelis teisingas medžiagos vardas yra Dievo žodis, tinka ir žmogaus k nui. Ir žmogaus k nas yra Dievo žodis ne vien tol, kol vaikšto gyvas išk l s galv , o ir tada, kai negal s ir skausmai j palenkia žemyn ir kai jis pavirsta žem s dulkes. Jis buvo ir bus Dievo žodis, žmogaus proto sunkiai suprantamos Dievo minties pasireiškimu b das.

Žmoguje yra ne vien k nas. Žmogus yra gyvas, pilnas min i , nor , troškim , pasiry žim , pastang ir net patys nesuprantame ir pavadinti nesugebame, kokios galios sutelktos m s k nuose. Kas yra tos galios? Žmogus ne

pats sau jas dav , ne kokiomis nors savo pastangomis jas sigijo. Iki šiol dar niekas nepasak ir aš nepasakysiu, kas jos yra. Nesistebime jomis tik todėl, kad jomis kasdien gyvendami esame apsiprat , apie jas net negalvojame, o kuri ta iau iki šiol n eksperimentiniai mokslai, n filosofai, n teologai nesuprato ir neišaiškino. Tai paslaptys, ne tik esanios mumyse, kuriomis gyvename, bet kuriomis esame mes patys. Net apie gyvyb , apie kuri mokslas iki šiai dienai nieko nežino, ir Apreiškimas tik tiek pasako, kad Dievas j kv p . Visa gi kita — proto, valios, troškim , meil s, vil i ir kitokias galias tik tiek suvokiame, kad jas turime, kad jos yra ne k no, o k ne tik reiškiasi. Jos yra kitos b ties, kuri, kaip ir tos visos galios, turi b ti panaši pa iam j autoriui, dav jui — Dievui. T b t vadiname siela. Ir apie j ta iau tik tiek galime pasakyti kad ji pati ir visos joje galios yra kieno nors atskir min i , id j išraiška. Tai yra taip pat žodžiai to paties autoriaus, pagal kurio mint visa tai yra atsirad . Tie žodžiai yra tiek gil s, graž s, galingi, kad jais gyvename ir ta iau esame persilpnėję tuos žodžius suprasti. Žmogus yra nepaprastai gilios filosofijos, neišsemiamo grožio poezijos k rinyš. Kuriuos slegia ar pesimizmanstumia kokios nors nes km s, jausm , proto, valios nemalonumai ir kan ios, tie daugiau už kitus tur t galvoti ir jiems lengviau suprasti, kad nemok tume atjausti ir skirti s km s ir nes km s, skausmo, kan ios nuo bejausmiškumo, jeigu neb tume savo prigim ia tokie dideli ir turtingi, kokie esame. Kai žmogus save

lygina su visata, nesunkiai supranta, kad jis vienas yra labai mažyt tos visatos dulkel . O k sakyti apie žmogaus menkyst , palyginus su visatos šaltiniu, kai visata prieš savo autori yra tik tiek, kiek žmogaus viena mintis, vienas žodis palygintas su visu žmogum. Palygintas su savo ir visatos autorium žmogus yra menkut didyb , o ta iau didyb , kurios pats žmogus iki šiol dar n ra net vidutiniškai suprat s. Esame didyb , kuri suprasti esame per menki. Šventame Rašte keliais atvejais žmogus yra vadinamas Dievo vaiku. Tai ne alegorija, ne per daug pasakyta. Žmogus yra Dievo vaikas nepalyginamai didesne ir teisingesne prasme, negu žmogus k dikis yra vaikas savo motinos ir t vo. Žmogus yra Dievo vaikas ta prasme, kokia prasme yra žmogaus vaikas jo mintis, jo žodis.

Jeigu žmogus savo protu ir apreiškimo šviesoje nieko nežinot apie savo tiksl , tai ir tuo atveju, kad žmogus suvokt savo didyb , pakanka pasvarstyti jo nat rali kilm ir jo nat rali b t . Visokios žmonė susigalvotos, sukurtos vien kitiems taikomos ir teikiamos „didyb s“ ir „garb s“ yra tik pašaliniai krisleliai ant puikaus gyvmedžio. K žmogus sau ar vieni kitiems suteikia, gali tai ir v l atimti, tais menkais b dais žmogus žmog gali kiek paaukštinti ir v l pažeminti tik kit žmonė akyse. Palyginus su žmogaus nat ralia didybe ir garbe, visi tie žmonė teikiami paaukštinimai ar pažeminimai yra tiek menki, kad vargiai yra verti to vardo. K žmogus žmogui suteikia, tai labiau tinka vadinti dekoracija, ne garbe. O tose dekoracijose — papuošimuose atrodome gana

juokingi. Didele dekoracija skaitome spindin io metalo gabal l, kuriame d ti keli maži reti akmen liai, o menka dekoracija laikome gyv neužmirštuol s žiedel . O kuris iš t papuošal yra didesnis savyje? Žmoni žmon ms suteikti vair s, titulai, išaukštinimai, pareigos... Jeigu nemokame per juos padaryti žmog garbingesni , paskleisti daugiau vieni kitiems pagarbos, meil s, aiškiau suprasti žmogaus santyk su Tv r ju, tai vis an išaukštinim , pareig nemokame n suprasti, n vertinti.

Žmogaus nat ralioji didyb yra nepalieiama jokios sutvertos galios. Tos didyb s negali n panaikinti, n pakeisti, n sumažinti pats žmogus sau n niekas kitas iš tvarinijos. Tai gali tik tas, kuris žmog suk r . M s išgyvenimai, užsi mimai, gyvenimo ir darbo vieta, žmogaus medžiaginis gerb vis ar vargas, užsitarnauta iš žmoni garb , užsitarnauti ar neužsitarnauti pažeminimai — visa tai gali žmogaus asmenin vard pakelti ar pažeminti žmoni akyse, ta iau visa tai neturi jokios takos, žmogaus nat raliai vertei ir garbei. Žmogui lengva suprasti, kad pinigų vert nepriklauso nuo to, ar jis yra nešiojamas moters puošniame rankinukyje, ar palaidas dulk toje vyro kišen je. Jo vert yra ta, kuri jam suteik žmogus j padirbdamas kaip ženkl pasikeisti medžiaginis g ryb mis. Tuo labiau yra pastovi ir joki aplinkybi nepalieiama žmogaus nat ralioji vert ir jo garb . Ji nepriklauso žmoni sprendim , o yra tokia, kuri jam suteik prigimties K r jas. Tas pats asmuo — žmogus valdovo soste ar kal jime, savoje t vyn je ar

tremtyje, intelektualas savo profesijoje ar sunkaus darbo juodadarbis, gyvenęs pertekliuje ar skurde — visur ir visada yra ne tik tas pat, bet toks pat, kaip Povilas buvo ne tik tas pat, bet toks pat apaštalas kada kalbėjo Jeruzalės šventykloje, ar Graikijos Aeropage, ar kada apaštalaudamas tarpe vargšų savo tautiečių svetimuose kraštuose savo rankų darbų užsidirbdavo kasdieniniam duonui, ar kada sėdėjo uolos angoje — Romos Mamertino kalėjime.

ŽMOGAUS MISIJA

Nedaug yra žmoniai, kurie apie visat nusi-
manyti nors t truputį, kiek yra pasiek kai
kurie žmonės savo protu ir stebėjimo prie-
monėmis. Tačiau ar nepakanka stebėti po savo
langu kuri nors gėlė, jos tvarkingumą, jos
grožį, kad supratus, kaip Visagalis Viešpats
rūpinasi visata ir kiekvienu daikteliu. Iš nieko
kurdamas vairius daiktus, nesvaikydami nesu-
rūpinamais kur kuris nukris, nei kas su juo
nutiks. Mes tikime ir suprantame, kad pavasar
Dievas nepabeldžia pirštu atšylančiame žemėje, ar
medžio liemenyje, kad jis pabustų ir atskleistų
pumpurą, kad atsivertų žiedai, išaugtų lapai.
Apie visas tokias smulkmenas Dievas pagal-
vojo seniai, kai kur pirmąjį augalą prigimtinai.
Tada jis kiekvienam tarsi širdį dėjo į
paskirtą tvarką ir labai daug grožio. Dar
daugiau ir gražesnio vairumo jis dėjo dievo
karvutės, spalvotas plaštakės kelnės, lakš-
tingalė ir gulbė, šermūnėlis ir lielis. Nors tik
vienas kur iš tvarinių stebėdamas, žmogus tokio
savo užsiminimo vadina gamtos ar kitokiu
mokslu.

Ar derėtų tad žmogui manyti apie save, bet
jis esantis Tvirtąjį numestas žemėje beprasmiškas
daiktas? O buvo ir yra daug tokių žmonių, kurie

kada nors jaut si ar jau iasi tarsi b t nereikalingi n sau, n kitiems. Kurie toki savijaut išgyveno, tie žino, kad žmogaus didžiausia nelaim yra savijauta, b k es niekam nereikalingas. Toks asmuo kankinasi savotiška psichologine depresija. Toks asmuo tur t pam styti ir pats sau atsakyti, kod l jis tokiu pasijuto. Ar d l to, kad jis b t nereikalingas kitiems žmon ms. Ne jis ir ne kiti žmon s suk r žem ir b t melagis toks, kuris j savint si. Žmogus ne pats sau ir ne kiti žmon s jam dav paskirt . Tiesa, kai kada žmogus savo paskirtimi vadina tarnyb kitam žmogui. Ne, tai n ra žmogaus paskirtis, o tik žmoni susikurti tarpusaviai kasdieniniai santykiai. Ar b t logiška manyti, kad jis tapo niekam nereikalingas, jeigu kitas žmogus nepasamd jo už pinig , kokiam nors darbui? M s laikais toki pesimist pasitaiko per daug. Gal tod l, kad perdidel s minios gyvena miest kamšatyje ir netvarkoje, neturi progos bendrauti su gamta, ja pasidžiaugti, apie j pam styti.

Žmogui didžiausia paguoda yra žinoti savo paskirt , j suprasti ir atlikti. Kiekvienam yra aišku, kad g lel atliko savo paskirt , jeigu ji laiku išsprogo, gražiai išaugo, gražiai žyd jo, niekas jos nesunaikino ir galima laukti sekant pavasar j v l atgysiant. Ir žmogaus pirmoji paskirtis yra gyventi, suprasti savo prigimt , suprasti save ir tuo sekti. Žmogus turi prot pasiekiant toliau ir aukš iau už save pat ir už žmogaus prigimt . Mes m stome ir kalbame ne vien apie save, bet apie vis pasaul , apie jo autori ir valdov . Savomis mintimis žmogus pasiekia

savo Dievo mintis, ten randa daug sau patarimų, pabrėžiantis gyventi taip tvarkingai, tobulai, kaip visa gamta aplink žmogų.

Žmogui skirta pasiekti daug daugiau. Žmogus turi gali, koki neturi jokia kita iš aplink jį esanti būtybi. Prie savo natūralios ir visoki kitoki savo veiksmų natūralios paskirties žmogus gali pridėti kiekvienam veiksmui savo mintimis ir valia apsispręsti paskirti — tikslą, tokiu būdu savo eilinį veiksmą padarydamas sėkmingu. Mums tai nėra naujiena — mes tai žinome nuo tada, kai pradėjome protauti. Žmogus visa savo būtimi veržiasi protauti ir veikti. Ką nors prigimta nėra būtinesnio ir kasdieniškesnio veiksmo už valgymą — būdą papildyti mūsų kūną maistu ir medžiagomis. Tai jau ir šis paprasčiausias veiksmas žmogus stengiasi išaukštinti padarydamas jį sėkmingu. Pasakojama apie Babilonijos karalių Baltasarą, gyvenusį prieš kelis tūkstančius metų, kad jis ir jo sveikata valgant ir geriant garbindami auksinius, sidabrinus ir kitokius dievus (Daniel. 5.4). Pagonys klausydami prigimties balso nenorėjo pasitenkinti kaip nors nesuprasminiu savo net kasdieniniu veiksmu. Gi šv. Povilas apaštalas mokydamas savo naujatikius Kristaus dvasios savo: Ar valgotė, ar geriate, ar šiaip ką darote, visa darykite Dievo garbei (1 Kor. 10. 31).

Žmogui natūraliai nepakanka tik alkūnumalšinti. Jo prigimtyje yra kas tai iš Tėvo jo galios. Žmogus negali būti be užsiėmimo. Jeigu jis tik žaizdamas šiaip taip užmarint nuobodulį, tai pats pasijunta tinginiaujantis, jį kaltina jo paties sąžinė ir kiti žmonės. Žmogus

yra k r jas. Jis tada jau iasi prasmingai gyven s, kai k nors tyrin ja, kai kuria k nors naujo, kai už k nors ger kovoja, kai gali pasidarbuoti kad gražiau sutvarkius žmoni gyvenim , tobulinti save ir kitus. Net mažamokslis ar neturtingas dirbtuv s ar kio darbininkas, matydamas vis k nors naujo išeinant iš jo rank , jau iasi daug laimingesnis už visko pertekus , bet neturint k veikti. Ne vienam kyri sunkus jo darbas, bet vis tiek kiekvienam yra baisesn ta mintis, kad ateis laikas, kai negal s nieko gero veikti.

Žmogaus gyvenimo prasmingumui ir jaukumui yra b tina surasti savo paskirt . Kiekvieno žmogaus paskirtyje yra du elementai, arba dvi dalys. Viena — suprasti kiekvieno žmogaus buvimo tiksl . Šiuo klausimu daug ir prasmingai yra pasak ir senov s ir krikšč ioni eros filosofai. N vienas iš j ta iau šio klausimo nepaaiškino gražiau, kaip jis yra paaiškintas Evangelijoje. Evangelijos mintys šiuo klausimu yra gilios ir labai vertingos. Tikintysis Evangelij ar skaitys kaip Dievo žod , ar tikintis ir netikintis — vien kaip žmogaus išmint , kiekvienas ten ras daug šviesos apie žmogaus gyvenimo prasm ir kelius, kokiais tos prasm s ieškoti.

Antra — kiekvienam žmogui reikia susirasti dirv , kurioje jis pasireikšt savo dvasios aspiracijomis ir dinamika. Išspr sti š klausim , nors kasdieninio gyvenimo plotm je, daugeliui žmoni padeda aplinkyb s. Žmon s nesunkiai pasirenka luom , pasirošia kokiai nors profesijai ir labai dažnai šis pasirinkimas

pripildo vis gyvenim nors tokiam žmogui, kuris nepasigenda aukštesni siekim . Ne vienam ta iau reikia daug ryžtingumo ir pastang , kad suradus kuo užpildyti nors ir labai trumpus darbingus metus. Ne kiekvienas žmogus ir ne visada tinkamu keliu pakreipia jame gyvenan i dinamišk siel . Reikia šiek tiek pagalvoti, pasistengti ir kiekvienas žmogus gali surasti kur ir kokiam tikslui kilniai iš-eikvoti visas j gas, visus sugeb jimus. Žmogaus pastangomis žem yra praturtinta daugeliu ger , graži dalyk . Daug ta iau padaryta ir paskleista klaid , daug blogo. J paskleista ir nauj atsiranda tiek, kad jas taisyti, gelb ti iš j žmones, skleisti tvark , kult r darbui dirv yra tiek, kad iki šiol tr ksta ne darb , bet darbinink . Taip pat ne visi žmon s yra paj g s patys vieni kurti gerus dalykus: ne visi mokslininkai, ne visi išrad jai, ne visi organizatoriai. Kiekvienas ta iau gali b ti gero k r jas, nors bendradarbiaudamas su kitais. Kiek daug žmoni randa k gero veikti net užsidar vienuolyno kliauz roje, ar senov je atsiskyr liai iš j tyrus. Vyriausia žmogaus misija ir paskirtis yra tobulinti pat save, nusikratant b do ir valios silpnybi ar yd , sukilninant savo mintis, troškimus, jausmus, siekimus. Kad ne visi to pasigenda, tai tik tod l, kad nepažinto dalyko žmogus negali n nor ti. Žmogus nors kiek paband s sekti šiais savo vidiniais, sakome — dvasiniais polinkiais labai lengvai pasitenkina medžiagini dalyk tik minimumu, kad tur jus daugiau laiko ir j g atsid ti vidiniam gyvenimui su Dievu. Ši žmogaus vidinio gyvenimo

sritis paprastai vadinama mistika (nuo lotyniško žodžio: misterium — paslaptis), d l dviej priežas i : kad žmogui pa iam neaišku, kod l jis veržiasi bendrauti su kuo tai jausmais nepasiekiamu ir kad jis pats pilnai nesupranta, kas yra tai, k veržiasi visos jo dvasin s galios, ko nors dalinai pasiek s jau iasi patenkintas ir tuo džiaugiasi jo siela. Labai bendru žodžiu teologai tai vadina žmogaus bendravimu su Dievu. Šie keli žodžiai, ta iau ne kiekvienam pakankamai pilnai ir aiškiai pasako žmogaus vidines aspiracijas. Tos aspiracijos yra tiek spontaniškos ir, jeigu sekamos, tiek patenkinan ios žmogaus prigimt , kad j daugiau ar mažiau patyrusiam tampa aišku, jog jos yra daug nat ralesn s ir žmogui teikian ios daugiau pasitenkinimo, negu kasdienini medžiagini reikal tenkinimas. M s laikinojo gyvenimo misija ir yra, kad vieni kitiems pad tum pažinti ir pajusti žmogaus tikr sias nat ralias aspiracijas, kad pad tum pasiekti kuo aukš iausio laipsnio m s minties, širdies — visos sielos bendravimo su Dievu.

ŽMOGAUS LAISV

Jokiame žmogaus parašytame veikale nerasisime domesni dalyk už tai, k randame siži r j gamt . Gamtos bendras vaizdas yra didingas, o detal s begaliniai gražios ir domios. Dar joks žmogus neapraš visko, kas yra žem je. Kur sekama Tv r jo sukurta tvarka, ten ir vadinamoje negyvoje gamtoje ir augmenijoje ir gyv nijoje yra prasminga ir žavinti harmonija. Kai žmogus ar kitokios takos nekliudo gamtai sekti nat ralia tvarka, tai sakome, kad gamtai duodame laisv . Mes sakome, kad gamta neturi sav s ir savo prigimties s mon s. Prigimties tvarka žmog tiek žavi, kad jis net garbindavo negyvus ar gyvus daiktus. Prisimena, kai 1944—1945 metais po orini bombardavim išeidavai iš miesto gri v si , iš siaubo apimt žmoni tarpo mišk ir siži r davai augmenijos, paukšteli gyvenim , kaip jie, visai nepaisydami to kas baisaus vyko ia taip netoli j , tai žmoni elgesys vien su kitais atrodydavo labai kvailas.

Žmogus turi sav s ir savo prigimties s mon s privilegij . domu, kad žmogus elgdamasis s moningai ir apsisprend s, iš savo elgesio kartais patiria daug džiaugsmo, s km s, o kartais apsivylimo, nes km s, visokios net tra-

giškos žalos pats sau ir kitiems. Tai pasako, kad žmogus n ra tiek tobulas, kad savo protu visk suprast taip, kad nepadaryt klaidos. K žmogus praranda nesir pindamas suprasti save, tai yra savo prigimt ? Per ner pestingumo klaid ir su žmogumi vyksta taip, kaip vyksta bendrai gamtoje, jeigu nepaisoma daikt nat - raliuos tvarkos, j prigimties. Gamtoje žmogus nieko naujo nesutv r , nepagamino, gamta jis tik naudojasi. Jeigu naudodamasis daiktais nepaiso j prigimties, tai sakoma, kad toks žmogus elgiasi neišmintingai, patiria net vairi katastrof , pridaro ne lengvai ir ne greitai pataisom nuotoli . Antai, buvusi derling mišk plotai kai kur žmogaus paversti tyrais ir žmogus nesugeba tuos tyrus v l atgaivinti. Panašiai vyksta ir pa iame žmoguje bei jo gyvenime. Nepaisydamas savo prigimties tvarkos, savo paskirties, gyvena žmogus, kaip jam atrodo, labai „praktiškai“. Jis nevargina sau galvos tokiais klausimais kaip prigimties tvarka, patenkina savo k niškus ne tik reikalus, bet ir užgaidas. Toks žmogus ta iau netenka net nuovokos, kiek jis praranda kitoki dvasini išgyvenim ir malonum , nepramato ar gal net nepaiso savo ateities. Iš žmogaus gyvenimo kartais lieka tik tiek, kaip iš nualintos gamtos. Žinome, kad žmogus negimsta visk žinodamas, žini reikia sigyti — mokytis. Reikia mokytis ne tik koki kit dalyk , bet ir save pažinti, suprasti save, savo laim s turin ir j kelius. Buvo ir yra žmoni , kurie po skaudži klaid surado ar pasiek teising sav s ir savo gyvenimo supratimo keli ir patyr tos dvejobos

savijautos skirtum . Jeigu žmogus supranta Dievo sukurt tvark , kas ir kur žmog saisto, gyvena pilnai atitinkamai žmogaus paskirt , tai gyvenimo tikr prasm ir džiaugsm galima rasti visokiame luome, visokioje profesijoje.

Žmogus ta iau nat raliai trokšta ir siekia laisv s. Jis link s daug k vadinti ir teisinti laisve. Laisv buvo ir lieka vis siekiamas magiškas, visus žavintis žodis. Juo žmon s kult - ringesni, tuo jie laisv labiau brangina. Net keista, kad visokie tironai, kurie varžo kit laisv , nepaken ia jeigu kas k sint si prieš j laisv . Ta iau, laisv s n nor ti, n siekti negalima nesupprantant kas ji yra. Nors kelis žodžius ne apie kurios nors vienos srities, bet bendrai apie žmogaus kaip s moningos b ties laisv .

Kas yra laisv ? Laisv yra galimyb žmogaus protui ir valiai apsispr sti ir elgtis pagal proto ir teisingos s žin s sprendimus. Kad laisv supratus ir buvus tikrai laisvu, yra b tina pažinti ir suprasti žmog saistan ius d snius. Laisv s n ra ne tik ten, kur žmogui kliudoma pagal tokius sprendimus elgtis, bet ypatingai ten, kur kliudoma tuos d snius pažinti. Sunku kalb ti apie per mažai žinan io ar per mažai suprantan io žmogaus laisv . Laisv n ra tas pat, kas sauval ar netvarka. Kaip sakyta, laisv yra galimyb žmogaus protui ir valiai apsispr sti ir elgtis pagal proto ir teisingos s žin s sprendimus. Kai pasitaiko, kad kuris nors asmuo nepaj gia elgtis pagal jo paties teisingus proto ir s žin s sprendimus, tai jis pats save ir kiti j laiko ar nepilnai normaliu, ar kokio nors

pro io, ydos vergu. Teisingai suprasta laisv ir asmenis ir visuomen veda ger . Klaidingai suprasta laisv , sauval , netvarka yra daug kuo žalinga ir individams ir visuomenei.

ia savaimė prisimena klausimas santykio tarpe žmoni laisv s ir pasaulin s valdžios. Žmogus yra tokia b tyb , kad vienas asmuo, be joki santyki su kitais žmon mis, negal t gyventi. Teisingai suprasta ir teisingai naudojama laisv praktiškame gyvenime veda žmones tokius santykius, kad jie vieni kitiems padeda ne tik kasdieninio gyvenimo smulkmense, bet tariant kasdieniniu, priimtu žodžiu, vieni žmon s valdo, o kiti yra valdomi. Š valdžios ir valdymo žod reikia suprasti kaip žmoni pagalb vien kitiems. Jeigu žmon s neb t reikalingi vieni kit pagalb, netur t vieni kitiems takos, jeigu b tum tik tarsi daiktai, kaip pvz., akmenys, vieni šalia kit , tada tarpusav žmoni valdžia neb t reikalinga, gal netur tum n tos s vokos, n tokio žodžio. Ne iš žmoni nusitarim ir ne iš žmoni potvarki seka, kad vieni gimdo ir augina, kiti pagimdyti ir auginami, kad vieni moko, kiti mokosi. Šiuose žmoni santykiuose prisimintina vienas d snis, kad apeliuoti teises galima tik tiek, kiek yra atliekamos pareigos. Visatos ir žmogaus tv r jas yra Diev . Visi d sniai, iš kuri išvedamos žmoni teis s ir pareigos, seka iš Dievo sukurtos žmogaus prigimties ir jo santyki su Dievu. Iš to paties šaltinio seka ir žmoni santykiai vien su kitais. Šie santykiai yra tiek teisingi savyje ir galutinėje išvadoje, tiek naudingi žmon ms, kiek jie

derinasi su Dievo duotais žmogui d sniais. Žmoni tarpe n ra nat ralesn s ir aiškesn s priklausomyb s, kaip priklausomyb tarpe gimdytoj ir j vaik . O ta iau yra aišku, kad t vai n ra visagaliai savo vaik atžvilgiu. T vai ir vaikai turi vieni kitiems ir teises ir pareigas. Net ir tie, kurie link teisinti negimusio k dikio žudym (abortus), nesutinka leisti t vams nužudyti pagimdyt k dik . Visi sutinka, kad gimdytojai neatliek nat rali pareig savo vaikams, netenka vaikus teisi . Panašiai yra su turiniais galios visuomen je — žmoni valdžia. Valdžios galia suponuoja pareigas ir teis t pareig ger atlikim . Neatliek savo pareig , savaime netenka ir teisi priklausan i j užimamai vietai. Tokie neatliekantieji savo pareig , o naudoj tik teises, žmoni yra vadinami piktnaudotojais. Tod l ir sakoma, kad valdyti — reiškia, tarnauti. Šv. Povilas sako, kad visokia valdžia yra iš Dievo (Rom. 13, 1). Tuo norima pasakyti, kad žmoni susikurtos institucijos vadinamos valdžiomis seka iš Dievo sutvertos žmogaus prigimties. Vadinamos žmoni valdžios paskirtis yra žmoni pagalba vien kitiems tvarkytis pagal Dievo sutvertos prigimties d snius. Valdžia, kuri t d sni nepaisyt , nepaisyt savo buvimo pagrindo. Toki neišdamos sekan ios iš nepaisymo žmog saistan i d sni , iš klaidingai suprastos valdžios, jos kompetencijos ir žmogaus laisv s.

Sakyta, kad laisv yra galimyb žmogaus protui ir valiai apsispr sti ir elgtis pagal proto ir

teisingos s žin s sprendimus. Kas yra tiesa, arba kokie žmogaus sprendimai yra teisingi? Kad atsakius š klausim , reikia j paaiškinti. Žmon s daug surado, kad ieškojo. Kas neieško, tas neranda. Yra buv plataus mokslinio išsilavinimo, talenting asmen , kurie po sav s nepaliko nieko verto, kas juos primint . Tai visi tie, kurie nieko neieškojo. Protingas žmogus visada ieško, ir niekad nesužinos tiek ir taip, kad jau neb t ko daugiau ieškoti. Taip yra, kas lie ia medžiagin tvarinij , taip yra ir su m s vadinama dvasine sritimi, kas lie ia žmog , Diev , žmogaus santykius su Dievu. Jeigu, kuris žmogus žinot mintinai visk , k iki šiol yra pasak gamtininkai, žinot vis Švent Rašt — Sen ir Nauj statym , tai ir tokiam tikt Kristaus žodžiai: Dar daug tur iau jums pasakyti, bet dabar j s negalite pakelti. Kai ateis Tiesos Dvasia, ji ves jus Tiesos pilnatv (Jn. 16, 12). Tiesos ieškantiems, prašantiems, jos trokštantiems Tiesos Dvasia kalba. Tokiems ji kartais duoda nelaukt , steb tin min i . Yra daugyb atvej , kai tiesa, tarsi raktas kok r pim klausim , ateina staigiai ir žmogus pats nežino iš kur ir kaip ta mintis jame gim . Kuris žmogus tiesos nepasigenda ir neieško, tas jos ir neranda. Ta iau toks žmogus visada jau ia savyje stok ko tai b tino. Kame žmogus randa j patenkinan ius atsakymus svarbiausius klausimus? Filosofas prof. Jaque Maritain (buv s ateistas gera valia ieškoj s tiesos) sako, kad atmetus Diev netenka pagrindo tiesos meil (Le paysan de la Garon). Žmogui be Dievo tiesos pagrindu ar šaltiniu lieka tik jis pats sau,

ar kitas žmogus, kur jis laiko išmintingesni už save. O kiekvienas mintij s žino, koks ribotas yra žmogaus protas. Jeigu Kristus pasak , kad jis ne visk pasak , k tur t žinoti ateities žmogus, tai k sakyti apie tokius, kurie mano, kad kuris nors krikš ionis mintytojas ar Karolis Marksas jau pasak tiek ir taip, kad po j jau n ra ko daugiau ieškoti. Kurie mano, kad praeityje jau viskas pasakyta, tokie daugiau neieško, neranda ir net neken ia tiesos, pyksta, jeigu jiems tai kas primena. Sunku suprasti didesn sav s nuvertinim , kaip save ar kit žmog pastatant visokios tiesos šaltiniu ir kriterijumi. Net ir tas žmogus, kuris ties myli, jos ieško, turi b ti atsargus, kad nepasitik t per daug savo protu, nepalaikyt tiesa kokios nors savo iliuzijos. Kai m s laikais matome subediev jusi žmoni nupuolim iki primityvios stadijos stabmeldži tai geriau supranti tiesos šaltinio ir pagrindo Dievo žodžio vert ieškant tiesos ir matai, kaip tie žmon s tiesos bijo ir neken ia tiesos pagrindo, šaltinio. Kalb damas ne apie praeities, o apie m s laiko dal žmoni , Sydney Harris 1978 met Kal d proga (Chicago Sun Time, XII.25) rašo: „Jeigu Kristus gyvent šian dien, gal kiek ilgiau (o gal ir ne) b t toleruojamas, bet vis tiek b t nužudytas ne žyd ir ne stabmeldži , o pakrikštyt antikrist “. Žmogus daug kuo domisi, bet kiekvienas galvojantis žmogus pirmoje vietoje ieško tiesos. To žodžio dažnas net mintyje neištardamas jis ieško Dievo. Jo ieško ir tikintis, nor damas ir stengdamasis j geriau suprasti. Tas ieškojimas t sias vis gyvenim , niekad nesibaigia, nes net ir

genialiausias žmogus nepajgia Diev pilnai suprasti. Nes moningai ieško Dievo ir kovojantys prieš Diev, nes jeigu Dievo idja neardyt jiems ramybės, jie nedaryt to, k daro. Jie nesugeba š klausim ramiai svarstyti, tod l siekia j užslopinti ir savyje ir kituose. (P. Jonas Paulius II, 1978.XII.27). Posakis: kova prieš Diev, prieš Krist ir tokios pastangos yra be jokios logikos. Tie, kurie tariasi kovoj prieš Diev, tikrumoje kovoja prieš save ir prieš kitus žmon s, o ne prieš Diev. Dievas nereikalingas kovotoj už j, nebijo kovojan i prieš j. Žmon s kovoja arba už žmog, arba prieš žmog. Visi vadinamieji kovotojai prieš Diev, prieš tik - jim, kovoja prieš tikin ius ir pagal tik jim gyvenan ius žmones. Jie griaua visos žmo - nijos gyvenim. Dievas nereikalingas civilini statym ginan i jo teises. Žmon s yra reikalingi vieni kit pagalbos pažinti ties ir pagal j gyventi. Taciau tai pasiekama ne sta - tym, o vieni kit pamokymo keliu. Mokyti tiesos vieni kitus privalome, nes privalome vieni kitus myl ti. Žmogus ko pats nežino, negali n pats nor ti, n kitiems si lyti. Ko pats neturi, negali n kitiems duoti. Tiesos nepažindamas ir kit jos nepamokys. Kad supratus Krikš iony - b s kaip tiesos reikšm asmens ir visuomen s gyvenime, reikia j pažinti ir suprasti. Galimas atvejus, kad pažin s krikš ionyb s turin asmuo n ra tiek j persi m s, kad pagal j tvarkyt savo gyvenim ir kad j skleist kit tarpe, bet niekas negali b ti krikš ionišk id j skleid j krikš ionyb s nepažin s ir t id j nesupras - damas. Atsitinka, kad asmuo brangin s Kris -

taus parodyt ties , pagal j gyven s, v liau atšala. Tai gali vyksti d l vairi priežas i , bet beveik neišvengiamai tai vyksta, jeigu savo krikš ioniško žinojimo asmuo nepapildo pagal savo fizinio ir intelektualinio subrendimo laipsn . Ko pakako vaikui, jaunuoliui, to negali pakakti subrendusiam intelektualui. Naujomis žiniomis ir gilesniu supratimu nepapildomos, pamažu išbl sta ir tos vaikyst je ar jaunyst je sigyotos žinios. Asmuo neturi k už tai kaltinti. B t nerimta teisintis, kad t žini niekas nedav . Taip teisintis gali tik vaikas ar analfabetas. Užaug s, prasilavin s ar net išsimokslin s asmuo turi pats tuo pasir pinti. P. Pijus XI, 1952 met birželio 15 dien pri m audiencijoje Romos miesto universitet profesorius ir studentus. Savo kalboje jis paliet ši tem , kaip atsitinka, kad kadaise buv s karštas krikš ionis pamažu tampa šaltesniu, paskiau apsileidusiu, indiferentu ir ne vienas gal net netikin iu. Tarpe kit priežas i jis pamin jo vien tokiais žodžiais: „Suponuokime, kad tik jimo tiesos savu laiku buvo jums pateiktos vaiko ir jaunuolio protui pakankamu b du. Protinis brendimas, kuris padeda suprasti ir giliausias problemas ir j santykius, at jo pamažu, metams b gant ir šios srities subrendim j s esate pilnai pasiek . Kai pamažu ženg te pirmyn pasauliniuose moksluose, jeigu neb tum te padar analogiškos pažangos tik jimo dalykuose, dvasios gyvenime, tai ar gal tum te steb tis kuris nors išgyvendamas religin kriz ? Taigi supraskite j s pe i atsakomyb tobulinti j s intelektualin supratim tik jimo ir savo reli-

gijos“ (AAS 1952, nr. 11, psl. 584). Tai kiekvieno žmogaus kelias. N kilm , n luomas, n šeimos ar kitokios tradicijos, n pasirinkta organizacija negali šio kelio pakeisti. Kas pats nedaro šios pažangos, to religinis gyvenimas gali pasigesti intelektualinio pagrindo ir atnešti asmeniui nereikalingo klaidžiojimo, skaudži dvasini išgyvenim ir krizi .

Kaip toli ir aukštai religin je srityje pasaulietis žmogus gali ir turi pasiekti? Atsakymas yra šiek tiek netiesioginis. Tik jimo srityje n ra nieko rezervuoto kunigams, vienuoliams, ar kokiai kitai žmoni klasei, grupei, luomui. Viskas yra visiems ir vis . N ra grupi , klasi , luom , kurie tur t pareigos pažinti tik jim geriau už kitus žmones. Net ir kunigyst , vienuolinis gyvenimas, misij darbas ar kitoks religinis apaštalavimas niekam n ra prievarta pri-mestas ar sakytas, o kiekvienas tai pasirenka laisvai. Tiesa, kad ne kiekvieno gyvenimas pri-lygsta tik jimo žinojimo ir supratimo laipsn . Ta iau tik jimo nepažindamas žmogus iš viso negali žinoti, kaip pagal j gyventi. Ir m s laikais ir mes lietuviai ir visos krikš ioniškos tautos turime pasaulie i intelektual pasiekusi aukšto krikš ioniško tobulumo ir daug pasidarbavusi šioje srityje pad ti kitiems. Tai vis tokie asmenys, kurie pagal savo bendr išsilavinim steng si prapl sti savo tik jimo pažinim ir supratim . Intelektualui n ra kuo per daug didžiutis pasaulini moksl kurios nors srities pažinimu, jeigu atitinkan iai savo bendr intelektualin išsilavinim jis nepaž sta jo siel lie ian ios srities — tik jimo, o krikš io-

nis — krikš ionyb s turinio ir b do pagal tai tvarkyti savo gyvenim . Vien ar kit luom , pašaukim , mokslo srit , profesij kiekvienas asmuo gali pasirinkti jam patinkan iu ir manomu keliu. Gi tiesos pažinimas ir sielos reikalai yra vis ir kiekvieno. Nesir pinti religija, reikšt — nesir pinti tiesa ir savo siela. Tokiu atveju visi kiti žmogaus r pes iai, pastangos, darbai netur t didel s vert s.

Dievo bendrai, religijos, krikš ionyb s ir tuo pa iu visos žmonijos vienas iš didžiausi prieš yra tik jimo nepažinimas ir nesupratimas. Norint ir siekiant sukurti pasaulyje nors pakeniam nuotaik , tvark , yra b tina pažinti tik jim , o dar tiksliau pasakius — pažinti Krist , jo Evangelij ir jos dvasi . Tik tada žmogus gali teisingai tai suprasti, pamilti s kmingesn savo asmeninio ir visos žmonijos gyvenimo keli . Galima lengvai suprasti, kaip atrodyt žmonijos gyvenimas, jeigu jam vadovaut krikš ioni išpaž stamos tiesos, meil ir pagarba žmogaus žmogui, iš to sekantis teisingumas. Kur n ra meil s ir pagarbos žmogaus žmogui, ten negali b ti n asmens, n šeimos, n visuomen s laim s. O kur nepaž stama tiesa, ten sunku tik tis ši darnai ir laimei pagrindini dorybi . Bus ne per daug pasakyta, kad pasaulyje tiek yra gero, kiek seka iš meil s. Gyventi meile savaime yra lengviau, juo ar iau asmuo, šeima, visuomen yra su Kristum — Dievu, iš to sekan ia tiesa.

Yra žmoni , kurie gal ir visai negalvodami apie Diev , Krist , tik jim gyvenime jau iasi ram s ir patenkinti. Tai tie, kuri gyvenimas

s moningai ar nes moningai derinasi su Dievo sukurta žmogaus prigimties tvarka. Bet tai jau ne tik neteisinga, bet net žalinga nepastebti ir kitoki. Yra nemažai toki, kuriems žemiško nieko netrūksta, o tai jau savo viduje jie patys savęs nepakelia, teisingiau pasakius — nepakelia savo gyvenimo, kuriame, iš šalies žiūrint, nieko netrūksta. Mintyje turiu ne vienokius ar kitokius dalykus, kokio nors turkumo neturinius psichologinius pusiausvyros, bet pilnai normalius asmenis. Jiems netrūksta žemiškų dalykų, bet turkysta vidaus ramybės, kurios pakankamai randa kiekvienas gyvendamas Dievo duota tiesa.

Ieškodami tiesos žmonės yra reikalingi vieni kitą pagalbos. Kas ir kam tokios pagalbos turėtų teikti? Kiekvienas žmogus turėtų laikyti tai savo natūralia pareiga. Kiekvienam turėtų rūpėti ne tik sava asmeninė, bet ir vis kitų žmonių ramybė. Kuris žmogus sugebėtų jaustis pilnai ramus visiškai nesirpindamas kitais žmonėmis, toks būtų nenormaliai asocialus egoistas.

Kas siekdamas visuomenės, visos žmonijos gero pamiršt Dievo ir Kristaus duotas gyvenimo normas, to ir geriausi norai, pasišventimas neduotą pageidaujamą vaisių. Ne tik gali, bet ir yra gera valia padaryti labai nuostolingą klaidą. Tai vis atvejai, kai žmogus ar žmonės pats tik savos išminties, bet nepais žmogui duotą teisingą galvojimo ir elgesio ar veikimo dėsnių. Tautos eidamos tik žmogaus proto keliu yra susikūrus ilgai trukusių nelaimių.

Asmuo, kuris kada nors patyrė kasdieninį s

duonos — maisto stok , jautriau taria žodžius: Kasdienin s duonos duok mums šiandien. Mažiau jautriai taria žodžius: Teateinie Tavo karalyst , nes per mažai galvoja apie tai, k reiškia žmonijos santykiams Kristaus pamokymai, k yra laim j tautos ir k laim t visa žmonija, j nepaisydama. Net tikintis ne kiekvienas pakankamai giliai pagalvoja, kad tardamas žodžius: Teateinie Tavo karalyst , sau pa iam ir kitiems prašo ne mažiau svarbaus dalyko už kasdienin duon . Kai meldžiame Dievo karalyst s, tai prašome ne stebuklo, o tik palaimos m s pastangoms. Dievas yra pamok s žmog keli ramyb s, tiesos ir teisingumo karalyst , jis laimina ir gelbsti žmogaus pastangas, ta iau žmogui yra duota laisva valia. Žmogus pats apsisprendžia, ar ta Dievo malone pasinaudoti ir kurti pozityv gyvenim , ar to nepaisyti ir rizikuoti susikurti nelaim . Kaip klaidingai ir peiktinai elgt si tinginys melddamasis gauti kasdienin s duonos, taip klaidingai ir peiktinai kalb tum: Teateinie Tavo karalyst , bet nesi-stengtum žmoni santvarkoje paisyti Dievo pamokym . Yra teisingas Kristaus žodis: Ieškokite vis pirma Dievo karalyst s ir jo teisyb s, o visa kita bus jums prid ta (Mat. 6, 33, Luk. 12, 31).

Ta Kristaus — Dievo karalyst daug kuo skiriasi nuo žemišk valdov ir žemišk valstybi . Kristaus karalyst pirmoje eil je yra meil s karalyst . Žmogui sunku išreikšti, kaip suprasti Dievo meil mums. Jeigu išmintingas ir nors normaliai humaniškas žmogus nesidžiaugia pats vienas jokia g rybe, ne tik medžiagin mis

g ryb mis, bet ir talentais ir doryb mis, tai tuo labiau Dievas nesitenkina pats vienas savo laime. Jam nepakanka b ti laimingu vienam, nes jis yra meil . Ir savo laime ir meile jis nori dalintis su kuom nors. Iš tos meil s yra atsirad s pasaulis tokios s rangos, kad žmogus j pažindamas gali tik steb tis.

S moningos b tys — angelai ir žmon s nesuprast ir nevertint jiems skirtos laim s, jeigu jiems tai b t duota visiškai veltui, be s lyginiai. Dievas jiems dav laisv , vali , kad jiems skirtos, galimos laim s jie siekt savo apsisprendimu, o Dievas tik nurod kelius, kuriais ta laim pasiekama. Tais keliais pasiekta vienokia ar kitokia laime žmogus džiaugiasi, nes jau iasi jos užsitarnav s. T keli nepaisydamas ir laim s nepasiek s žmogus pats supranta, kad nepasiek iš savo kalt s. Laim s nepasiekus angel ar žmog ne Dievas nubaudžia, o jis pats save — nepasiek , kad siek sauvaiškai. Dievas žmogui ir jo laisvei yra tiek kantrus, kad tai matydamas žmogus kartais net suabejoja, ar yra Dievas. Jeigu yra, tai kod l jis nesukliudo klaidingai ir blogai besielgian io žmogaus. Jeigu Dievas taip elgt si, tai jis panaikint žmogaus laisv vali ir laisv apsisprendim . Jeigu t vai savo vaikams, bendrai žmon s vieni kitiems parodo tiek atlaidžios kantryb s, tai Dievo meil mums ir tod l kantryb yra nepalyginamai didesn . Dievas kantriai ir su meile laukia klystan io pasitaisant. Ne tik maži vaikai, bet ir užaugusieji neretai pasimoko ne iš pozityvaus pamokymo, bet iš savo padarytos klaidos. Žmon s savo

tarpe privalo t vieni kitus ne tiek kritikuoti, ar smerkti, bet vieni kitiems parodyti meil s, kantryb s, tolerancijos, pad ti vieni kitiems pažinti ties ir ja gyventi.

Tolerancija n ra tas pat, kas yra abuoju-
mas asmens ar visuomen s klaidai. Abuojumas
ar klaid nepaisymas yra artimo meil s stoka,
apsileidimas, asmens ir visuomen s gero nepai-
symas. Tolerancija yra pakantrumas kit klai-
doms, kol kurios klaidos negalima pataisyti, bet
ne apsileidimas klystan ius apšviesti, pamo-
kyti, pad ti klaid pataisyti. Klaid reikia paro-
dyti ir klystan iam ir visuomenei, jeigu ta klai-
da lie ia ir visuomen .

Iš m s laik buvusi ir esam valstybi
statym galima pririnkti daug toki statym ,
kurie yra aiškiai klaidingi, žalingi žmonijai.
Vieton, kad raginus žmones tokius statymus
gerbti ir j laikytis, artimo meil s statymas
liepia gelb ti žmones iš esan ios netvarkos ir iš
gresian i didesni nelaiming pas k . Yra
nelogiška kalb ti, kad žmogus gali padaryti k
nors gero Dievui. M s vadinamos pareigos
Dievui yra paties žmogaus gerui. Žmonija arba
tvarkysis pagal Kristaus duotus pamokymus,
arba pati sau sukurs dar didesni nelaimi ,
negu tos išgyventos iki šiol. Amerikos pre-
zidentas Franklin D. Roosevelt nebuvo kata-
likas n kitoks pamaldus krikš ionis, bet iš savo
laiko pasaulio patirties yra pasak s, kad jeigu
žmonija nesusipras gyventi Biblijos statymais,
tai jo protas nemato kelio taik . Ir dabar to
posakio teisingumas yra neaiškus tik tiems,
kurie nepaž sta m s laiko žmonijos n

gyvenimo bei mentaliteto, n Biblijos. Franklin D. Roosevelto pasakymo nereikia laikyti per griežtu. Kiekvienas supranta, kad jokioje gyvenimo srityje saival neleistina. Mokslas pasako vairi sri i , kaip chemijos, fizikos, technikos, medicinos ir kit sri i reikalavimus arba nat ralius statymus. J kurio nors net vieno nepaisymas baigiasi katastrofa. B t tokia pat klaida manyti, kad žmogus ir visa žmonija gali savo gyvenim tvarkyti saivališ-kai, nepaisant kiekvien žmog saistan i d sni . Ir žmogaus prigimtis turi savo staty-mus duotus to, kuris t prigimt suk r . Kas nori asmeniniai tvarkingai gyventi, s kmingai tvarkyti visuomen , tas privalo paisyti žmogaus prigim iai ir visos žmonijos gyvenimui duot taisykli . Tiesa, laisv ir laim yra neišskiriamos.

ŽMOGUS IR RELIGIJA

ARBA

RELIGIŠKUMAS IR BERELIGIŠKUMAS

Ši tema yra natūraliai sava kiekvienam žmogui, ar kuris būtų tikintis ar netikintis. Ne vien šiandien kai kada pasididžiuojama bereligiškumu prieš religininkus, ne šiandien pradta pranašauti, bet žmonijai sukultūrus, liausis visokia religija, žmogui užteksi jo paties proto. O, kad tai kada nors ateit tokie laikai, kad žmogaus protas ir mokslas pajgt aiškiai ir teisingai atsakyti, jeigu jau ne vis pasaulieianius klausimus, tai nors tuos, kurie lieia paties žmogaus esm. Kiek žmogaus protas ir mokslas šioje srityje tiesos atskleis, tiek sumažs žmogui rūpesi, blaškymosi, abejojim. Religija taiaudlto neišnyks. Ji taps tik aiškesne ir tvirtesne. Žmogaus proto ir mokslo aukšiausias rezultatas bus tas, kad visi žmonis seks vien aiški, teising religij.

Kas yra religija? Ar žmogus to nor t ar ne, tai jo paties ir kit b tybi pats egzistencijos faktas užduoda žmogui daugyb klausim : kas jis ir kiti daiktai, iš kur ir kaip visa atsirado, kam visa tai, kas yra gyvyb, protas, valia,

jausmai, kod l baigiasi k no gyvyb ir kas toliau ir daug kit klausim . Žmogus b t nevertas tur ti prot , jeigu galvodamas apie visokius jam neb tinus, nereikalingus, jo nelie ian ius dalykus, negalvot apie klausimus telpan ius jame. Ta iau tai raginti žmogaus nereikia. Tie klausimai patys žmog vargina ir apie juos negalvoti, o galvoti tik apie k kit žmogus turi save prisiversti. Žmogus šiuos klausimus svarstydamas pasiekia toli už sav s. Jis pradeda svarstyti ar yra kas nors, kur nors didesnio, tobulesnio, vairesnio negu jis pats. Jeigu yra, tai kur, kas, ar tai j pasiekia, ar jis gali tai pasiekti. Ir taip per milijonus met t daugyb klausim žmogus svarst , juos vieni atsak vienaip, kiti kitaip. Taip k r si tais klausimais skirtingos galvosenos, išmintingesni asmen suformuluotos skirtingos filosofin s sistemos. Tie žmogaus svarstymai, atsakymai nesiribojo savo pas kose tik abstrak ia filosofija. Jie gundo ir veda žmog visokius bandymus ir tokiu b du daugyb nauj atradim , kitaip sakant, mokslinius laim jimus. Žmogaus duoti atsakymai jam r pimus klausimus savaime ved ir veda pasidaryti nuosekli išvad . Tokiu b du žmon s k r si religij . Iš to seka žmoni susikurt religij vairumai. Jeigu siži r sime giliau, tai vis religij vyriausias pagrindas yra tas pat: žmogus pripaž sta b t , kurios priklauso jis ir visata, tik vieni t b t supranta vienaip, kiti kiek kitaip. Žmogaus protu susikurtoji religija vadinasi nat rali religija, kadangi ji neviršija žmogaus proto nat ralaus paj gumo. Yra ir viršnat rali religija,

kuri kit žodžiu vadinama apreikšt ja religija. Daug dalyk lie ian i žmog ir jo santykius su Dievu buvo žmogui apreikšta betarpiai po žmogaus sutv rimo. Prieš pirm j žmogaus nuod m jo protas buvo daug lakesnis ir tvirtesnis, negu dabar nors ir moky iausio ar šven iausio žmogaus. Ir žmog lie ian ias tiesas, tiek apreikštas, tiek žmogaus protui nat raliai prieinamas, prieš nuod m žmogus suprato nepalyginamai pilniau ir aiškiau, negu dabar mes suprantame. Anas pirmykštis žmogui duotas apreiskimas nebuvo tuoj užrašytas, nes žmogus rašmen dar netur jo. Labai ilgus laikus viena karta sekan iai kartai visas žinias perduodavo tik žodžiu. Savaimė aišku, kad per ilgus amžius žmon ms daug jant ir krinkant, daug kas buvo užmiršta ir iškreipta. Net kas v liau buvo jau užrašyta iš senov s tradicij , ir to daug kas yra žuv , daug kas užmiršta. Vis tiek, ta iau ne viskas buvo užmiršta. Daug kas yra pasiek ir m s laikus. Iš to pirmykš io apreiskimo daug kas buvo Dievo v l priminta per vis eil žmoni prieš Moz , per Moz ir v lesnius pranašus. Toki žmoni gal jo b ti daugiau, negu yra pamin t knygoose vadinamose Senojo statymo Šventuoju Raštu. Religija, kuri remiasi tik apreiskimu, o žmogaus proto duotais atsakymais tik tiek, kiek jie derinasi su apreiskimu, vadinasi viršnat ralia arba apreikšta religija. Apreiskime telpan i ties dalis sutampa su žmogaus proto surastomis išvadomis ar tiesomis, dalis viršija proto paj gum .

Kas yra bereligiškumas? Tai n ra nuotaika žmoni , kurie an pradžioje min t klausim

lieianis žmog neturt, o nuotaika toki, kurie tiems klausimams atsakym neturi ir neieško. Visiškas bereligiškumas nėra kokia nors filosofinė sistema, o yra befilosofiškumas. Bereligiškumas paprastai išsigimsta antireligiškum. Bereliginis žmogus erzinaisi kad kiti msto, kalba apie tai, apie ką jis nenori n mstyti, n gird ti. Bdingas pavyzdys, kad ir ne pirmas žmonijos istorijoje, yra m s laiko komunist taktika. Jie neturi atsakym žmogaus klausimus, o vis tiek persekioja tuos, kurie apie tuos klausimus kalba, vienokiam ar kitokiam atsakymui tiki. Savo netik jim ir nežinojim jie k sinasi primesti kitiems ne protiniais argumentais, o prievarta ir draudimu apie žmog lieianius klausimus mstyti ir kalb ti. Ši žmoni mstyimas, kalbos kelia juose tuos žmogaus klausimus ir ardo j nerpestingum, nenor apie tai galvoti.

Bereligiškumas niekad negal jo savo turiniu lygintis su religija. Nors ir klaidingiausia religija yra protaujanio žmogaus sau duoti atsakymai žmogaus klausimus. Bereligiškumas yra žmogaus klausimais negalvojimas, atsakym neieškojimas ir netur jimas. Išvadoje — bereligiškum nėra už ką laikyti kuom tai pozityviu, aukštesniu už bet koki religij. Net nekult ringiausia, tik pa i žmoni susikurta religija yra vis tiek aukštesn už bereligiškum. Religija yra nors galvojanio žmogaus žym. Tod l nereikia tyiotis iš jokios religijos. Paties žmogaus protu susikurtoje religijoje esanios klaidos yra panašios pasitaikiusias ir dabar pasitaikanias klaidas visokioje filosofijoje,

technikoje, medicinoje ir kitose žmogaus gyvenimo ir galvojimo srityse. Kas nieko negalvoja, tas nepadaro klaidos jokioje žmogaus mokslo srityje, bet užtat nieko ir neišgalvoja, nesukuria, nepadaro. Vairiose mokslo srityse daugelyje atradim ligi aiškios ir pilnos tiesos žmogus pri jo per daugel padaryt klaid . Panašiai yra filosofijoje, panašiai yra ir religijoje. Galvojantis žmogus nors padarys ir klaid , tai prie tiesos priart s.

Kaip dažnai žmoni kalboje mokslas aukštinamas, o religija paliekama be d mesio, ar net pažeminama. Gi tuo tarpu ir religija, jeigu kurioje ir neb t nieko viršžmogiško, mažiausiai yra nors to paties protaujan io žmogaus k rinyt. Gi religija, kurioje yra ir apreikšt element , jau pa iu savo turiniu yra aukštesn už bet kuri žmogaus protavimo srit , taigi ir už bet kuri mokslo srit . Ar gi neatrodo, kad yra prasta žmogui rekomendacija b ti geru chemiku, botaniku, fiziologu ar erdvi tyrin toju, ir netur ti, gal net neieškoti atsako klausimus apie žmog . Neatrodo, kad b t labai nuoseklu žinoti mineral kristalizavimosi taisykles, vabzdži prigimt , o nieko nežinoti apie save. Kuris teisint si netur s laiko galvoti apie save, vis tiek tur t nepamiršti, kad žmog lie i klausimai yra ir žmogus nuo j nepab gs. Visi gamtos klausimai savyje yra aišk s ir be mokslinink darbo, žmogus tik nori tuos gamtos d snius surasti ir suprasti. Jeigu taip, tai b t nesusipratimas pirmoje eil je galvoti ne apie žmog , o apie kitus daiktus? Pripažinkime, kad yra žmoni sekan i nihilistin , materialistin filo-

sofij , vietoje religijos. Jeigu apie žmogaus klausimus jie m sto ir m stydami prisiima ar susikuria toki filosofij , tai tokie vis tiek yra daug pranašesni už tuos, kurie tais klausimais visai negalvoja ir nesir pina.

ŽMOGUS IR DOROV

Nesakome, kad mineralas dorai susikristalizo, kad rož dorai išaugo ir pražydo, kad paukštis dorai išaukljo savo vaikus. Nors padaryti dorai, tai reiškia, kad nors padaryti ne tik gerai, bet s moningai ir gera valia. Žmogus savo veiksmus skirsto dorus ir nedorus pagal kok nors kriterij arba taisyklę, kaip kas turi būti padaryta. Vairi religini ir filosofini sistem ir iš j susikurt moral s taisykli ia nenagrin kime ir nevertinkime, nes tai b t perplati tema, keliais žodžiais neapimama. Pasi-dalinkime keliomis mintimis apie mums lietu-viams jau tradicines krikš ioniškas dorov s tai-sykles. Kas jos ir iš kur? Tos dorov s taisykli yra trys šaltiniai: žmogaus prigimtis, Dekalogas arba Sename statyme pakartoti Dievo saky-mai ir Evangelija. Nors keliais sakiniiais prisi-minkime tarpe j trij santyk . Prigimties reika-lavimai arba sakymai yra ne tik tie, be kuri žmogus negal t gyvyb s išlaikyti, bet ir tie, be kuri ne manomas žmoni tarpe darnus ir jau-kus gyvenimas. Nesunku suprasti, kad Dekalo-gas yra ne kas kita, o trumpais ir aiškiais žo-džiais pasakyti tie žmogaus prigimties reikalavimai, be kuri žmoni bendruomen negali darniai gyventi. Kad tokio aptarimo tei-

singumu sitikinus, pabandykime kiekvienas sau pasvarstyti, kas vykt su žmoni bendruomene, jeigu ne vienas iš t kstan io, o visi žmon s nepaisyt Dekaloge pavardint reikalavim . Pasvarst suprasime, kad j reikia paisyti, ne d l to, kad per Moz jie yra Dievo priminti juos pamiršusiems žmon ms, bet ir tod l, kad jie yra b tini m s gyvenime. Juose n ra nieko, ko žmon s neb t žinoj ir prieš Moz s laikus, jie visi yra nuo tada, kai žmogus prad jo žem je gyventi. Dievo sakymais jie pavadinti ne vien ir ne tiek d l to, kad Dievo liepiamas Moz j mok žydus, bet tod l, kad žmogaus prigimt juos d jo žmogaus prigimties K r jas. Jeigu žmogus netur t proto ir valios, tuos reikalavimus jis saugot instinkto — prigimties vedamas. B damas tuo, kuo yra, žmogus turi juos saugoti, pagal juos elgtis s moningai.

Jeigu su d mesiu skaitysime Evangelij , visus ten randamus sakymus, pamokymus, patarimus lyginsime su Dekalogu, tai rasime, kad Evangelija yra ne kas kita, o pamokymai, paraginimai, padr sinimai tobuliau sekti Dekalogu, taigi — tobuliau gyventi pagal žmogaus prigimt . Prigimtis reikalauja, Dekalogas tuos reikalavimus primena nurodydamas pirm in ir tikr j j autori , Evangelija moko visa tai tobuliau saugoti. Ir prigimtyje ir Dekaloge ir Evangelijoje kalba t pat ir tas pat Dievas — visatos ir žmogaus K r jas ir Viešpats.

Sakantieji, b k Dekalogo telpan i statym nepaisymas ne tik neneš s blogo, bet kai kada išein s net gera, sprendžia labai paviršutiniškai ir egoistiškai. Norint suprasti ši sta-

tym reikšm reikia imti ne vieno izoliuoto asmens vien pasielgim ir neži r ti tik to, kas jam išeis naud , bet reikia galvoti, kas išeit , jeigu visi žmon s prad t t statym nepaisyti. Ar gal t b ti kam nors nesuprantama, kad klaidinga manyti, kad vagyst es s geras darbas, nes vienam vagiliui viena karta iš jo naud . Reikia galvoti, kaip atrodyt visuomen s gyvenimas, jeigu visi žmon s prad t vieni nuo kit vogti. Tas pat tinka ir žmogžudystei ir melui ir svetimoterystei ir artimo neapkantai ir viskam, kas nesiderina su Dekalogo statymais.

Ar žmogui iš viso reikia koki nors m sty- mo ir elgesio arba dorov s norm ? Taip klausti gal tum tada, jeigu žmogus netur t proto ir jo elgesys b t nes moningas. Normaliai s moningas žmogus vis tiek seka kokias nors nor- mas — taisykles, ar savo paties sukurtas, ar kit jam pateiktas. Kas nors gal sakyt netur s joki taisykli , elgi sis kaip kada jam patinka. Tai b t tas pat, jeigu tas žmogus sakyt , kad jam jo taisykl s yra jo paties išmintis ir valia, kad jis kitoki taisykli nepripaž sta, o pri- paž sta tik savo susikurtas. Viskas pasaulyje turi savo taisykles ir tvark . Žmogus jau labai seniai pasteb jo, nors dar ir šiandien nežino to priežasties, kad negyvos medžiagos turi savo egzistencijos taisykles. Ta tvarka yra dar aiš- kesn gyvoje gamtoje. Žmogui netur ti jokios tvarkos, joki gyvenimo taisykli neb t ne tik garb s ar malonumo, bet visatoje jis b t tarsi koks pamestas daiktas, atsirad s per kok tai nesusipratim ir b t visatos Viešpaties užmirš-

tas. Žmogaus chaotiškas gyvenimas labai greitai kyla į jam pačiam, bet pilnas visokios monijos, jo elgesys ir jis pats bet daugeliui žmonių sunki našta. Ir žmogaus gyvenimui taisyklės davimas pat visatos Krijas, kuris tiksliai sutvarko visą egzistenciją. Tos taisyklės yra ne tam, kad žmogus padarytų vergą, bet kad žmogui palengvintų ir užtikrintų darnų gyvenimą. Žmogus turi nepaprastą privilegiją, kad tas visas taisyklės gali savo protu pažinti, suprasti ir jas sekti ne tik instinkto vedamas, bet visa tai prisiimdamas ir saugodamas sąmoningai ir laisvai. Jeigu kada kuris žmogus į nepaiso, į už tai baudžia ne kokios nors Viešpaties pozityviai nustatytos ir paskelbtos sankcijos šalia žmogaus prigimties, bet pati prigimtis. Sauvaliavimo negali pakelti net pats asmuo. Jeigu kada nors, kuriame krašte visuomenė pradeda nepaisyti žmogų tvarkančių natūralių taisyklių, Dekalogo, Evangelijoje, tai gyvenimas priverčia patį patį visuomenę keisti savo galvoseną ir elgesį. Žmogaus protas yra per silpnas užpildyti tuštumą, kokia lieka atmetus prigimties ir Dekalogo reikalavimus, Evangelijos pamokymus. Žmogus bando anksčiau tuštumą užpildyti savo statymais, dekretais. Jis prikuria daugybės smulkių statymų sakančių ar draudžiančių atskirus veiksmus. Vietoje kelių principų žmogus prisirašo toms statymams principus. Savo susikurtais statymais žmogus nepajungia kvadrantų, nes sau, nei kitiems to, kuo vadiname sąžinę. Tada valdantieji žiauriomis sankcijomis — net ligi laisvės atėmimo ir net gyvybės atėmimo baus-

m s — vietoje s žin s stengiasi sukurti baim s nuotaik . Anot senov s rom n posakio, gausasi pessima respublica — plurimae leges arba blogiausia valstyb su daugybe statym . Teisingai sako m s laiko italas filsofas Luigi Stefanini savo veikalė apie egzistencializm (Esistenzialismo Ateo ed Esistenzialismo Teistico, Padova 1952, psl. 18), kad kiekvienam žmogui, kuris save laiko viršžmogui, gresia grįv si pavojus. Žmogus, kuris titaniškai atmeta Diev , sugriauna moral , visuomen paver ia verg mase ir j degradoja bei sugyvulina, sugriauna visoki logik ir ties . Šiai L. Stefanini išvadai patvirtinti gyvenime pavyzdži nereikia toli ieškoti — išvada paimta iš gyvenimo. Žmogus pasik l s puikyb n ligi viršžmogio manijos save tuo pa iu degradoja, nes nesupranta savo n esm s, n galios, n kompetencijos. Atmetus Diev , likusi tuštum jis bando pripildyti pa iu savimi ir tuo keliu prieina ligi kvailiausi pasireiškim . Pranc zo Jean Piere žodžiais, žmogus tada tampa žiauriu ciniku. Prisiminkime Pranc zijos Revoliucijos vad atmet ir išjuokt nat rali ir krikš ionišk moral , Kristaus asmen ir jo duot Evangelij , o viso to vietoje nuog prostitut pasodint siste ant altoriaus Paryžiaus katedroje ir prieš j klau ian ius Revoliucijos vadus, gilotinas miesto aikšt se. Prisiminkime Rusijos bolševizm ir Vokietijos nacizm su visu kuo, kas slepiasi po tais vardais. Nesakykite, kad tai grubus išsireiškimas. Pasakytuose pavyzdžiuose n ra nieko pramanyto, ar pasakyto egzageruotoje formoje, o tik trumpu žodžiu priminti faktai,

už kuri slepiasi žmogus save laik s viršžmo-
giu, slepiasi kalnai šlykš i nedorybi žmogaus
pikto iškrypimo. Verta visada atsiminti, kad
visa tai buvo, vyko ne pripuolamai, bet tai seka
savaime visur ir visada, kur ir kada žmogus
paniekina tvark sekan i iš jo prigimties,
primint Dekalogo ir Evangelijos.

Daug kart kieno nors yra pakartotas
priekaištas, kad ir patys krikš ionys, net
katalikai tai ir tai padar blogo, ar ko gero
nepadar . Jeigu kas nors ko nepadar , ar padar
blogai, tai toks elgesys nepanaikina princip ir
kito elgesys man s n nepateisina n nuopeln
man neteikia. Darantieji priekaišt krikš io-
nims tarsi nor t tuomi pasakyti, kad visa gera
padaryti, žmonijos moral , tvark , gerb v
palaikyti prival t vieni krikš ionys, o visi kiti
gal t visko nepaisyti, elgtis chaotiškai, išnau-
doti kit kuriam ir palaikom tvark . Visi žmo-
n s, nepaisant spalv , tik jim ir kitoki skir-
tum , yra ta pa ia prasme Dievo vaikai, visi yra
to paties Kristaus atpirkti, visi yra žmonijos
nariai, vis yra ta pati pareiga elgtis pagal žmo-
gaus prigimties ir Dievo sakym reikalavimus.
Žmogaus pasiskelbimas ateistu, nekrikš ioniu,
atšal liu, liberalu ar kitokiu nepaliuosuoja nuo
nieko, kas seka iš žmogaus prigimties ir Dievo
pozityvi sakym . Kuo žmogus besivadint , jo
iškrypimas prieš žmogui privalomus d snius yra
savaime blogas dalykas ir jeigu s moningas, tai
nusikaltimas ir nedoryb ir prieš Diev ir prieš
žmoni visuomen .

Gyvename tik vien kart , labai trumpai,
nepakartojamai, nepakei iamai, nepataisomai

kas kada blogo padaryta. Sakyti, kad galima praeit pataisyti yra klaidingas pats žodis. Kas pasakyta, padaryta, tai jau praeitis, nepavejama, nesugaunama, nepanaikinama, nepataisoma. Galima tik ateityje elgtis, kalb ti kitaip, negu buvo daryta praeityje. Ar reikt dar aiškinti, kad kiekvienas n šioks, n toks pasi- elgimas, kiekviena n šiaip n taip praleista diena yra neatšaukiamai ir nepataisomai pra- rasta trumpo gyvenimo dalis, nepataisomas nuostolis. Nors sakoma, kad kas nors praeities klaidas atlygino gerais darbais, tai sau asmuo vis tiek padar nuostol , nes tais paiais gerais darbais buvo galima ne klaidas taisyti ar atly- ginti, o prisirinkti nuopeln .

Labai klysta visi, kurie r pinasi ne surasti ir sekti žmogui skirtas elgesio normas, bet rizi- kuoja sauvale. Žmogaus ilgesyje iškrypimas iš nat rali norm yra panašus atskilus ir iš savo orbitos erdv se paklydus meteor . Kurie iš j patenka žem s orbiton, o gal panašiai ir kitur, iš j lieka tik dulk s. Su žmogumi yra daug blogiau, nes iš savo orbitos iškryp s jis vis tiek lieka amžinai gyventi ir amžinai nešti savo iškrypimo pas kas.

KRIKŠ IONYB IR MES JOJE

Žmonijos istorijoje dabartinis krikštoniškos tautos nėra iš seniausiųjų tautų. Seniausios tautos, kuri dabar ne viena vadinasi kitokiu vardu, negu senovėje, ir šiandien yra dar nekrikštoniškos. Krikštoniškos tautos niekad nebuvo ir dabar nėra pačiomis didžiausiomis tautomis. Pirmuosius du savo gyvavimo šimtmečius krikštonybė buvo persekiojama ir naikinama visuotiniai, gi daliniai jos persekiojimai ir naikinimai niekad nesiliovė, viešai ir užmaskuotai tai taisyti ir dabar. Krikštonybė ir dėl to ir krikščionių darbui labai daug kenkia ir dabar kenkia krikščionių tarpusaviai nesutikimais net doktrinoje, etikoje ir iš to sekantis krikščionių visuomenės suskilimas. Šie pamintieji reiškiniai tiek daug jie tiek nuostolingi, kad abstraktiniai galvojant krikštonybę turėtų viso to nepakelti ir išnykti, o kad ir išlikusi, tai Krikštoniškos tautos turėtų būti pačios skurdžiausios, tamsiausios, labiausiai atsilikę.

Lygindami krikštonišką tautą su nekrikštoniškais, matome keistą reiškinį. Su daugelio tautų istorija ir milžiniškai dideli, visa eilė nekrikštoniškų tautų žmonijos

kult rai ir visam jos gyvenimui nepirmauja. Jos liko toli paskui amžiumi jaunas ir skai iumi mažas krikšioniškas tautas. Tos šiandien kult roje pirmaujan ios tautos ne visada tokiomis buvo praeityje. Kiekvienos iš j intelektualinis, kult rinis ir visoks dvasinis kilimas prasid jo su krikš ionybe. Yra taut , ar nors viet , kur krikš ionyb buvo pražydusi, v liau tapo v l sunaikinta. B dingos iš toki viet yra Viduriniai Rytai, šiaurinė Afrika prieš mahometanizmo antpl d . Tose vietose tautos liko tos pa ios. Kada t krašt tautos buvo krikšioniškos, jos buvo tap žmonijos kult ros židiniai. Sunaikinus ten krikš ionyb užgeso ir kult ra, ar bent nepaj gia išsilaikyti lygiomis su krikšioniškomis tautomis. Gyven Europoje ir kitur išvyk europieiai per eil šimtme i pirmauja vis taut tarpe ne todėl, kad jie b t kokios tai ypatingos, nuo vis kit pasaulio taut skirtingos kilm s. Tos pa ios kilm s broli mes turime daug — ne tik Kaukazas, bet Azija ir didelis Afrikos žmoni . ia pat verta atkreipti d mesio, kad svetur išvykusi t pa i europie i ne tik paskir individ , bet ir grupi , yra nužengusi visai žemyn ligi nekult ringo lygio. Tai europieiai praradusieji krikš ionyb . Europie i pranašumo priežastis yra ne kuri kita, o j krikš ionyb . Kai kuriose Europos tautose ar šalyse krikš ionyb yra gana apsilupsi. Nors daug kuo jos jau tikros ligon s, tai vistiek dar daugelyje dalyk jos pranašesn s už nekrikšioniškas tautas. Kad kurios nors yra beveik praradusios tik jim . Tai P. Leono XIII žodžiais tariant (Enc. Rerum novarum), jos dar gyvena iš

t krikš ionišk tradicij ir moral s šaltini ,
kuri dar laikosi.

Kame yra ta magiškoji krikš ionyb s galia? š klausim atsakyti vienu žodžiu yra ne manoma. Atsakymas turi b ti paaiškinantis. Krikš ionyb padeda žmogui susikurti sav paži r visat , jos tiksl , santyk su savo Viešpa iu. Padeda susikurti paži r savo paskirt , kuri kelia žmoguje optimizm bei dinamizm , paži r santykius žmogaus su žmogumi — broliškumo princip , žmogaus santyk su žemiškomis g ryb mis, su visata, su Dievu. Žmogui krikš ionyb s duodamos visos tos paži - ros vairius klausimus yra tiek objektyviai teisingos, kad žmogus jomis sekdamas savaime pataiko darnaus gyvenimo keli , jos suteikia žmogui tiek kv pimo ir apšvietimo, kad žmogus tampa k r ju beveik esminiai skirtinga prasme ir m stu, negu žmogus netur s t vis mintijimo ir gyvenimo d sni . Iš santykiavimo su Dievu tais b dais, kokius pateikia krikš ionyb , žmogus patiria labai dideliame laipsnyje to, kas teologiniu terminu pavadinta Dievo malone. Tas labai pla ios apimties žodis yra begalin s reikš - m s. Per tai, k vadiname Dievo malone, žmogus gali visus savo geros valios sprendimus, visus savo veiksmus atlikti tokioje dvasioje, taip nuopelningai savo paties kv pimui, dinamikos pažadinimui, kad žmogaus ir savijauta ir gyvenimo b das ir to gyvenimo rezultatai tampa tokiais, kad be krikš ionyb s jie yra ne tik ne - manomi, bet net nesuprantami. Žmogui yra per daug savu protu net apimti ir suprasti, ko

netekt žmonija netekdama krikščionyb s. Trumpu žodžiu bandant tai išreikšti — prarasdama krikščionyb, žmonija netekt ne paskirgenij, ne tik moral s princip, bet netekt pa ios dvasios, kuri telpa krikščionyb s turinyje ir kuri yra ir t vis princip ir visokio kv pimo šaltinis.

Visas žmonijos paveikslas ir visas jos istorijos turinys susideda iš atskir asmen gyvenimo, j savijautos, j veiklos, j darb. Ypačiai pasaulieiams žmonims verta dažnai perm styti ir palyginti krikščioniškos ir nekrikščioniškos šeimos turin, vis šeimos dvasi, jos nari santykius, imant ne atskirus faktus, o tuos principus, kurie turi tuos santykius tvarkyti, vienos ir kitos iš t šeim reikšm žmonijai.

Ypačiai mums lietuviams vert t su d mesiu skaityti ir m styti ne tik lietuvi, o kiekvieno krikščionio tremtinio bei emigranto kieno nors parašytas biografijas. Tiek senov s Europos vairioms vietoms, tiek už Europos, krikščionyb ir visa kas su tuo vardu rišasi, daugumoje paskleid ir prigyd krikščionys pab g liai nuo persekiojim, tremtiniai, emigrantai. Prie emigrant platesne prasme aš priskaitau ir visus kult ros, religijos, labdaros misionierius, šiais tikslais išvykusius svetur iš savo t vyn s. J nelaim je ne kas kita, o t asmen krikščioniškumas, apsaugojo ir juos pa ius nuo skurdaus bevardžio sunykimo ir suteik jiems galios ir dr sos visur jaustis žmogum su misija. Krikščionyb s šviesa pasaulyje daugiausia išplito per juos, per tai jie patys visur jaut si jaukia, j

daugelis savo vardus paliko kult ros istorijoje ir švent j vardyne.

Buvo visada, yra ir dabar didelis skirtumas tarpe pilkadvasio ir s moningo krikš ionio emigranto. Su visais tremtiniais ir emigrantais didesniame ar mažesniame laipsnyje vyksta tas pat, kas vyksta ir su lietuviais. Vienas — kitas iš desperacijos ar ilgesio at m sau gyvyb , tam tikras skai ius, lietuvi gal mažiau negu kit , nu jo žmonijos padugni tarp ir kas nors tur jo daug aukotis, kad juos iš ten ištraukus. Dalis nu jo su pa i lietuvi ir bendrai su destruktiviniu elementu. Daugumas gyvena tik savo asmens ir savo šeimos reikalams. Šiuos visus sud jus kartu, iš j niekad nekyla jokia gera nauja religin , kult rin , visuomenin iniciatyva. Tokia mas palikta viena sau smunka vis žemyn, jie net nesusivokia, kaip jie tampa visoki piktnaudotoj , apgavik , nusikalt li pasipelnymo dirva. Jeigu j tarp kas eina su gera iniciatyva, j daugelis gali b ti ger darb talkininkai, ta iau jie patys vieni n nemoka, n nenori prad ti kok nors ger darb . Jeigu iš j tarpo neatsirast aukos žmoni , veik j , visuomeninink , tokiais keliais gal b t nu j šimtai t kstan i lietuvi emigrant , nepalik ženkle, kad kur nors b ta lietuvi tremtinio ar emigranto. Toki aukos žmoni paprastai yra nedaug, bet jie padaro t kstan iams gyvenim šviesesniu ir jaukesniu. Amerikoje, kur lietuvi yra daugiau, negu kuriame kitame krašte už Lietuvos, lietuvi religinio bei kult rinio gyvenimo žadintoj bei k r j nebuvo daug. Ne vienas iš j aukojosi kitiems nepaisydami savo

net sveikatos ir gyvybės, pavyzdžiui kun. dr. Antanas Staniukynas. Yra ne manoma išreikšti trumpu žodžiu, kiek tokie asmenys nežšviesos ir jaukumo vis savo tautie i gyvenim , kiek gero padar viso krašto dvasiai. Reikia tik tis, kad matydami savo aukos gerus vaisius ir jie patys patyr didelio dvasinio džiaugsmo. Steb tina žmogaus širdis, kiek joje sutelpa. Tokie besiaukoj , besidarbuoj svetimam krašte, kartais tik kitatau i tarpe, ir savo tautai ir senai t vynei lieka jautriau ištikimi, negu kiti besir pina tik savimi.

B t galima daug k pasakyti apie tai, k reiškia tremtiniui ar emigrantui jaustis krikš ioniu ir tokiu b ti. Iš j naujuose kraštuose yra kil beveik visos labdaros, kult ros, mokslo, religijos šventov s. Niekas neapskai iuoja, k tremtiniai ir emigrantai šiais b dais yra dav nauj krašt ir visos žmonijos labui. Iš kitos pus s, kokia yra nauda krikš ioniu vadintis ir juo neb ti savo gyvenimu? Iš šios kategorijos eilini žmoni pelnosi visokie vertelgos, smukl s, visokios nešvarios pastog s, nešvari spauda. Iš toki išeina visokie nešvaraus pelno ir kriminal organizatoriai, j vaikai triukšmauja gatv se, pripildo prieglaudas ir jauname i pataisos namus. Neužsigaukite: š apibendrinim pataisysiu. Ir krikš ioni vardo atsizad jusi yra pozityvi žmoni . Tai tie, kurie nors dalinai gyvena krikš ioniškais principais, stengdamiesi b ti nat raliai kilniais žmon mis.

Yra krikš ioni , kurie to vardo neišsigyn ir nepasl p ir tur dami daug takos visuomen je yra padar didel s žalos krikš ionybei ir jos

plitimui žmoni tarpe. Tai kai kurie kolonij valdytojai, kurie vadindamiesi krikščionimis, vairiomis progomis tokiais viešai pademonstruodami, kasdieniniame gyvenime ir savo pareigose elgiasi nekrikščioniškai. Iš jų pavyzdžio kolonij gyventojai susikuria nepalanki nuomonė apie krikščionybą ir daugiausia dėl šios priežasties europiečiai valdyti daugelyje kolonij vietiniai gyventojai iki dabar daugumoje yra nekrikščionys.

Eiliniams žmogui svetimam krašte yra nelengva iš savo krikščionybės patirti jaukumo be savos gimtos kalbos pažinimo. Be šios priemonės tik didelės sielos asmenys moka patys gyventi savo tikėjimu ir jį stiprinti kituose. Vis tiek, tačiau sava kalba ir toms didelėms sieloms buvo tiek brangi, ar gal atrodė net būtina, kad ne vienoje vietoje ne misionieriai mokytų vietinių kalbą, bet tik krašto žmonės mokytų iš savo krašto atsineštos kalbos. Toks yra stiprus žmogaus sentimentas net su Dievu kalbintis tais žodžiais, kuriais išmažens esame pratę daryti.

Ne savo valia atėjusios žemėn, kiekvienas žmogus turime nukeliauti savo gyvenimo keliu. Vienas jų keliauja niekur toliau nenueidamas nuo savo grynosios. Kitas gi išsibasto po visus žemės kraštus. Ir vienas ir kitas iš jų savo gyvenimo kelionę gali atlikti didvyriškai. Daug „Teresėlių“ savo gyvenimo kelionę tobulai nukeliavo kliauzros izoliacijoje, o gal net daugiau yra toki šventi keliautojai, kaip Lietuvos Kazimiera Kaupaitė — Motina Marija, Marija Pranciška Cabrini ir tikėtai kstančiai moter besidarbuojanti misijose. Prancūzas kunigas

Jonas Vyaney tobulai keliavo tik po mažą miestelį, o belgas kunigas Damijonas Deveuster pasiekė Hawaj salose izoliuotą ir sveikiems žmonėms tarsi užkeiktą Molokai salą ir joje raupsuotą koloniją. Visoki panašumai ir kontrastai randami tik ten ir pasaulyje gyvenime. Ar didvyriškai ar nors gražiai padariai tvarkyti gyvenimą yra ne manoma be drąsos, be pasiryžimo, be aukos. Ir šventaisiais paskelbtas, kaip Damijono Deveuster, Marijos Pranciškos Cabrini gyvenimas turėjo savo sunkumą, taip ji turėjo ir Vaikelio J. zaus Teresės Martin ir Jono Vyaney gyvenimas.

Ir kančia yra kenčiama dviem skirtingais būdais. Ar skaitysimės savą Juozo Yludio, A. Gervydo, Balio Sruogos, ar svetimą dr. Joseph Scholmer, Frank Kelly ir eilę kitų lietuvių ir nelietuvių aprašymus Rusijos komunistų ir Vokietijos nacių kalmių ir mirtininkų — koncentracijos stovyklų, tokio pat likimo žmonėms tarp randame dvi žmonių grupes, kurias gal geriausiai išreiškia Evangelijoje minimi du vyrai kartu su Kristumi mirę ant kryžių. Tose pat kančiose, tos pat mirties akivaizdoje, vienas piktžodžiavo visam pasauliui ir jam nieku nenusikaltusiam kartu su juo mirštančiam Kristui, kitas meldėsi ir savo draugą mokė. Panašiai ir visi mūsų laikais aprašomieji pasmerktieji mirštieji: vieni ieškojo būdą prasminti savo nelaimę ir kančias, gelbėti kitus, savo dvasinę šviesą palengvinti sau ir kitiems ne tik fizinę kančią, bet apšviesti žmogaus vidų — jo mintis, savijautą. Gi kiti, panašiai kaip ir jėkankintojai, piktžodžiavo ne tik kitiems, bet net savo kančią

draugams, kaip manydami kitiems kenk, kitus skriaud. Tarsi būtų susitikę ne tos pat kilmės žmonės, o dviejų atskirų — gero ir pikto pasaulio gyventojai.

Lietuvaitis Sibiro kankinys sukūrė maldaknygą — Dievo ir žmogaus meilės jausmų perlą, kuris liudys pasaulyje žmogaus tvirtybę ir kilnumą. Tremtyje Europoje ar už Europos laisvame pasaulyje nėra vienas nepatyręs to, ką mūsų patys savieji gyvenimo mirtininkai stovyklose. Netikėtai Sibire kankiniams, o ir Lietuvoje išlikusiems atrodo laimingi pabėgę gusieji laisvas šalis, turintys Dievui dėkoti, kad išvengė likimo pasilikusių pavergtoje tarynijoje. Iš tų mūsų sąjūčių, kuriuos teisingai vadiname kankiniais, dauguma dvasioje nepalūžę, nors daug kentėjo, daugelis mirė, daugelis liko fiziniai invalidai. Gi tai laimingi pabėgę gusiai tarpe visko pasitaikė: yra savižudžiai, moraliai suklupę, yra iki šiol gyvenantys nieko pozityvaus neduodantys savaudžiai ar net pesimistai nuotaikoje.

Visus žmones galima dar palyginti dviem asmenims stovintiems ant aukšto kalno briaunos, gi žemyn stati gili bedugnė. Abiem skirta ten nusileisti. Vienas iš jų, nors ir su baime, gal akmenis net susižeisdamas, bet atsargiai pda po pda, gal ir labai pavargęs nusileidžia gražius slėnius. Kad ir nebuvo kada, gal iš nuovargio nebuvo net noro džiaugtis, tai kopdamas pakeliui vis tiek sutiko daug smulkaus grožio, daug kartų pažvelgęs puiki aplinkos panoramą. Kitas gi pažvelgęs pavojingą nueitinę kelią nusigando, apsvaigo galva, pritrko

dr sos kopti pamažu ir atsargiai, puol bedugn n...

Kur ir kas yra taip didelio žmoni skirtumo priežastis? Patyrusiam yra aišku. Smulkesni , antraeili priežas i yra visoki : gimtas b das, išaukl jimas ir kitokios. Vyresni tai žino iš patirties, o jaunimui, j atei iai svarbu dažnai atsiminti teisingus Kristaus žodžius: „Be man s j s nieko negalite padaryti“ (Jon. 13, 5). Šv. Paulius iš savos patirties sako: „Visa galiu tame, kuris mane stiprina“ (Filp. 1, 13). M s kiekvieno asmeniniame gyvenimo kelyje ryšys su Dievu mintimi, malda, vairiomis religin mis praktikomis, meil s darbais yra lemian ios reikšm s. Kas tai praktikavo, nuo pranašo Danieliaus ir jo draug laik , per visus krikš io nyb s amžius ir m s dieneose, tie vis gyvenim nukeliav iki mirties neprarado lygsvaros, s moningo žmogaus ir Dievo vaiko kilnumo. Nieko nepaj g ir nieko nepak l tie, kurie nor jo ir band eiti gyvenimo keliu vien savo j gomis. Nemaža yra ir toki , kuri žemiškos nelaim s nepaliet , bet kurie vis tiek slaptai ar net ir kitiems tai pastebint, širdyse gyveno kan i . Tai tos širdys, kurios nepakyla ar per retai pakyla prie visokios šviesos ir šilumos Šaltinio. Jose tod l yra permažai žmogui b tinos dieviškos šviesos ir šilumos, tod l jos yra nelaimingos, j nelaim s jokios žemiškos priemon s negali pašalinti.

PASAULIE I DALYVAVIMAS BAŽNYIOS MISIJOJE

Kaip kiekviena era, taip ir mūsų laikai turi vis eil sau būdingų tendencijų, problemų. Fizikos-chemijos mokslas savo rezultatais turbūt niekad nebuvo taip suartėjęs su filosofija ir teologija, kaip yra dabar (pvz. Vokietijoje Goerresgesellschaft dirba kartu teologai ir gamtos mokslininkai). Besipleitiniai ir ekonominiai žmonių santykiai naujoje šviesoje atskleidžia tautų ir valstybių santykių ateitį. Vairios teorijos šeimos klausimais užduoda naujų rėpų etikos principų aiškintojams. Mūsų laiko atviro laicizmo ir ateizmo pasikėsinimas religijai bendrai ir Krikščionybai specifiniai yra tapę vienu iš didelių mūsų laiko Bažnyčios ir visos žmonijos rėpų. Visi tie dideli klausimai, dideli laimėjimai, dideli rėpai neviršyt kasdieninio utilitaristinio orbito ir neprilygt žmogaus natūralaus kilnumo laipsnio, jeigu pat žmogų prote ir dvasioje niekas neiškelt jam priklausiančias aukštumas: jo proto, sitikinim, jausmų, aspiracijų, jo kasdieninio gyvenimo. Neišklus žmogaus jam priklausiančias aukštumas jis vargiai būtų vertas tos gyvenimo aukos, kokia

yra mokslinink , visuomeninink , apaštal gyvenimo auka.

Svarstydami žmogaus asmens ir jo gyvenimo vert nesunkiai suprasime, kad ir apaštalui yra deranti ir labai garbinga vieta šalia mokslininko, politiko, visuomenininko, kult rininko. Nesunku taip pat suprasti, kokios reikšm s yra j vis darna. moksl , men , bendrai kult r keliai yra atviri kiekvienam žmogui: pasaulie iui ir kliauz roje gyvenan- iam trapistui ar vienuolei. Lygiai taip visiems yra atviras kelias žmonijos kilninimo darb , kit žmoni vadinam apaštalavimu. ia bus kalba apie pasaulie io žmogaus dal šioje apaš- talavimo misijoje. J vykdyti Kristaus steigta institucija yra vadinama Bažny ia. Pasvarsty- kime du klausimu: iš kur ir kas yra Bažny ios misija ir pasaulie io dalis šioje Bažny ios misi- joje.

Iš kur ir kas yra Bažny ios misija.

Ieškant eilinio kataliko vaidmens savoje Bažny- ioje, pirmoje eil je reikia prisiminti Bažny ios tiksl arba jos misij . ia nebus kartojama, kas yra Bažny ia, kokia jos strukt ra ir t.t. M s temai prisiminkime tik jos tiksl . Iš to paaišk s jos ir joje kiekvieno m s misija.

Kalb dami apie Kristaus at jimo tiksl — atpirkim ir išgany m , labai s moningai ir aiškiai pabr žkime, kad Kristus at jo atpirkti ir iš- ganyti visus žmones. Tuo didžiuoju vykiu betarpiai iš paties Kristaus rank , prieš jau žengiant dang , pasinaudojo tik labai mažas b relis asmen . Visi kiti ši Kristaus dovan ir keli j tur jo, dabar turi ir ateityje tur s su-

rasti arba patys savo išmintim ir pastangomis arba kieno nors kito padedami ir vadovaujami. Šis klausimas, ar žmogus gali pats surasti atpirkimo ir išganymo dovaną ir kelią jai, ar privalome vieni kitiems pagelbėti, atsako šv. Povilas laiške Romėnams (10, 14): Bet kaip gi jie šauksis to, kur ne tik jo? Arba kaip tik sėdėti, apie kur negirdi jo? Kaip gi išgirs be skelbimo jo?

Gyvenantiems po Kristaus patys Kristas ir jo atpirkimą turi kas nors skelbti, parodyti. Iš šio dėsnių bemaž nėra išimčių. Iki šiol suradusiems Kristas ir išganymą visiems kas nors tai parodyti: gal gyvenimo pavyzdžiu, gal gyvu ar rašytu žodžiu. Net ir pačiam Povilui Kristus pasakė tik tiek, kad jis klysta kovodamas prieš Kristą, o ką toliau jis turi daryti, pasimokyti pasiunt pas žmogų (Apd. 9, 6-11).

Siame kelyje — žmonės vieni kitiems parodyti Kristą, atpirkimą, tų atpirkimą — išganymą pasiekti, tik jusiems vadovauti Kristus paliko Bažnyčiai. Bažnyčiai jos darbai, veiklos metodai, taktika vairiais laikais keičiasi pagal laiko praktiškus reikalus. Tikslas ir visa jo esmė lieka, tačiau tie patys. O tuo tikslu yra, kad žinia apie Kristą ir jo vykdytą atpirkimą pasiektų visus žmones, kad žmonėms gyvenimui vestų prie Kristaus.

Kaip Kristus per Bažnyčią pasiekia žmones arba kaip Bažnyčia atveda žmogų prie Kristaus? Tokia yra žmogaus prigimtis ir tokie yra žmonėms natūralūs santykiai, kad mums nors matomus svarbiausius dalykus, svarbiausias savo dovanas Dievas žmogui teikia per kitus žmones: galvokime apie kiekvieną gyvą, sakra-

mentus ir daug kit dalyk . Žmogus k begaut ar betarpiai iš Dievo ar iš žmogaus rank , viskas ir kiekvienam žmogui turi ateiti vis naujai ir individualiai. Kiekvienas žmogus gimsta pradin je nuod m je ir tod l kiekvienoje generacijoje kiekvienas žmogus turi b ti atskirai kieno nors iš tos nuod m s išlaisvintas (kiekvienas žmogus turi b ti individualiai pakrikštytas. Yra atmesta kadaise skelbta mintis, kad iš katalik gimst vaikai es nereikalingi krikšto). Kiekvienas žmogus turi b ti išganytas individualiai. Šiam tikslui n ra vieno recepto, kuris kart pritaikytas galiot visiems laikams ir visiems žmon ms. Yra kai kurie dalykai bendri visiems laikams ir visiems žmon ms, bet ir tie patys turi b ti pritaikyti ir pavartoti kiekvienam žmogui atskirai. Pats išganytas turi b ti pasiektas ir jam priemon s pritaikytos bei pavartotos kiekvieno individo atskirai. Yra daug svarbi dalyk , kuriuos pavartoj s ar kuriais pasinaudoj s vienas asmuo, negali savo laim to dalyko kitiems n padovanoti, n paskolinti.

Krikš ionio uždavinys savoje generacijoje. Kalbant apie atpirkim , jeigu pra jusios žmoni generacijos savo uždavin b t atlik taip gerai, kad to laiko visi žmon s b t buv pakrikštyti ir visi b t nu j tiesiai dang , tai po j gyvenantiems j vaikams ir v lesniems an kilnumas b t gražus pavyzdys, paskatinimas, pamokymas, bet vis tiek j net pa i tobuliausi vaikai gim pradin je nuod m je, gal su daug graži b do savybi , tai vis tiek daugelio dalyk nežinodami, nemok dami ir netur dami, neatsinešdami net supratimo apie

Krist , apie jo vykdyt atpirkim . Taip yra nat ralu, kitaip n ra ir negali b ti, nepaisant ko mes pageidautume, k apie m s mirusius ir mus pa ius begalvotume. Naujai gimst ir švent j vaikai neturi net fizin s galimyb s pasinaudoti pa ia pirm j išganymui priemone — krikštu, be kit tuo metu gyvenan i žmoni pagalbos (ia nepaneigiamas vad. troškimo ir kraujo krikštas, o kalbama apie normalias gyvenimo s lygas ir vandens krikšt). Kurie šian dien jau moka naudotis Kristaus malon mis, dar labai neseniai nemok jo. Gi mok dami naudotis vis tiek daug kame esame reikalingi kito asmens pagalbos (antai, kai kurie sakramentai). Taigi, ir tada, kai bus viena avija, apaštalinio darbo bus nemažiau, kaip buvo jo iki šiol.

Kiek ta vien kitiems pagalba yra verta savyje? Jeigu sutinkame, kad yra Dievas, kad per Krist vykdo atpirkimas, kad Kristaus vykdytas atpirkimas žmogaus automatiškai neišgelbsti, bet atpirkimu pasinaudoti ar nepasinaudoti gali ir privalo kiekvienas asmuo atskirai, kad joks žmogus negali tuo pasinaudoti be kit žmoni pagalbos, kad nemyl dami žmoni negalime tartis myl Diev , kad žmogaus sielos nesiekianti artimo meil yra tik tariamoji meil , tai m stydami labai nuosekliai ir lengvai prieiname išvados, kad kiekvieno krikš ionio krikš ioniškumas tiek yra vertas, kiek kuriam r pi, kad Kristaus atpirkimas neb t veltui ne vien jam pa iam, bet ir kitiem žmon m. Iš viso to seka viena labai aiški išvada, kad kiekvienos generacijos krikš ionys yra atsakingi už savo

laiko žmonijos generacijos išgany . Si krikš-
ioniškoji pareiga yra aukštesn už visas kitas
pasirinktos profesijos ar kitas prisiimtas
pareigas.

Kokios yra Kristaus Bažny ioje atskir jos
nari pareigos ir kompetencija? Pašv stieji ir
nepašv stieji. Šiuodu pavadinimu pavartoti ne
sarkastine, bet realia ir šventa prasme, skirs-
tant krikš ionis gavusius iš Bažny ios kokius
nors šventimus ir j negavusius. Kristus at jo
atpirkti vis žmonij . Ar Kristaus paliktoje
dabartin je žmonijos santvarkoje žmonijos išga-
nymas yra absoliu iai b tinas Kristaus paliktos
kunigyst s? Ar galvosime filosofiskai ar teolo-
giškai, tai vistiek prieisime išvados, kad Kris-
taus steigta ir palikta kunigyst , nors yra labai
prasminga Bažny ios gyvenime, pa iam atpir-
kimui ji n ra s lyga, be kurios neb t išgany-
mo. Savo steigtoje Bažny ioje Kristus surišo su
kunigyste kai kuriuos patarnavimus, kai kurias
pareigas, ta iau nesurišo bes lyginiai su kuni-
gyste paties atpirkimo. Kristaus paliktoje san-
tvarkoje be kunigyst s netur tume Eucharis-
tijos, Atgailos Sakramento. Vis tiek, ta iau ir
dabartin je santvarkoje Krikštas, Moteryst ,
Evangelijos skelbimas, tobulas gailestis galimi
ir be kunigyst s. Kunigyst s nenuvertiname, jos
vis tiksl žino tik pats Kristus, o mes tik
dalinau tai suprantame. Apie kunigyst ia taip
kalbama tik tod l, kad atsakius klausim , ar
neb t n atpirkimo, jeigu neb t kunigyst s; ar
niekas negali pasinaudoti atpirkimu, kur n ra
kunig ; ar be kunig ir šalia kunig pasaulie-
iai neturi pareigos išganyti savo laiko žmonij .

Atsakymas yra aiškus: atpirkimas vis tiek būtų, ir tuo ir dabartiniu atveju pasauliečiai turi patys rasti pintis juomi pasinaudoti, jį taisyti kartu su kunigais ir ne iš savanoriškos malonės, bet iš natūralios pareigos. Dabartinėje santvarkoje visi privalome tai daryti kartu su kunigais, pašv. stieji kartu su nepašv. staisiais. Šis atpirkimo ir kunigystės santykis yra pabrėžiamas tik todėl, kad parodymus, jog žmonijos atpirkimas ir juo pasinaudojimas nėra vien tik kunigystės kompetencijoje ir nėra tik vienos kunigystės pareiga. Rūpinantis, kad mūsų generacija būtų išganyta, kad visi pasinaudotų atpirkimu, yra kiekvieno žmogaus privilegija ir pareiga, iš tos privilegijos ir pareigos nėra išskirtas nė vienas žmogus. Kiekvienas Kristaus mistinio kūno narys — krikščionis turi pareigą šviesti savo kasdieninio gyvenimo pavyzdžiu visiems: krikščionims ir nekrikščionims, tiems kurie išsigelbės ir kurie neišsigelbės, pagal „Tveims“ maldos dvasią, pagal šv. Povilo žodį „esame Kristaus aukos kvapsnys“ (plg. 2 Kor, 2, 15; P. Pijaus XII kalb., 1951 m. spalio 14 d.).

Pažvelkime, kokia buvo praeityje pasauliečio krikščionio dalis Bažnyčios misijoje. Bažnyčioje, kokią Kristus steigė, atpirkimo skelbimas ir jo vykdymas niekad nebuvo surištas vien su kunigyste. Šio teigimo patvirtinimui pradžios ieškokime dar prieš vykstant atpirkimui, kai žmoniai protai ir širdys buvo dar tik ruošiami būti atpirkimo liudininkais, jį suprasti ir priimti. Neikime atgal patriarchų ir pranašų laikus, o pradkime tik Kristaus laikais. Anot Evangelijos ir krikščionių tradicijos, Kristaus

gimim skelbti pirmieji prad jo Betliejaus apylinki gyvuli sargai — piemenys. Po j t žini Palestin ir jos karaliaus Erodo r mus atneš trys išmin iai iš Ryt krašt . Ne k v liau po ši dviej buvo Dievo si stas žmogus vardu Jonas. Jis nebuvo n Kristus, n Elijas, n pranašas, n Senojo statymo kunigas Jeruzal s šventykloje. Jis buvo tyruose ir pajordan je šaukiantis balsas. Jis at jo liudyti apie švies , kad visi per j tik t . Jis nebuvo šviesa, bet tur jo liudyti apie švies . Buvo tikroji šviesa, kuri apšvie ia kiekvien žmog ateinant pasaul . Ta šviesa — Žodis sik ni jo ir gyveno tarpe žmoni . Tos šviesos mokiniai mat jo garb , garb kaip vienatinio iš T vo gimusio S - naus, pilno malon s ir tiesos (plg. Jn. 1).

Tas Žodis ir Šviesa — Kristus jeigu b t liep s, jam b t tarnav angelai. Tarnavo, ta iau tik paprasti žmon s. Iš paprast žmoni Kristus pasirinko maž b rel — 12 asmen , kuriuos ruoš ypatingoms pareigoms po sav s, po to kai vyks atpirkimas. Kartu su anais dvylika ir šalia j Kristus naudodavo ir kitus. Jis pasiunt b r savo mokini paruošti jam keli — pranešti žmon ms per Samarij Jeruzal . Po to Kristus paskyr dar kitus 72 ir išsiuntin jo juos po du pirma sav s visus miestus ir vietas, kur jis ruoš si ir tur jo ateiti. Jis ragino klausytojus melstis, kad Dievas surinkt aplink j daugiau toki , kuriuos jis gal t panašiai panaudoti (plg. Luk. 10, 12). N ra pagrindo manyti, kad Kristus tik šiuos du kartus panaudojo savo pasiuntiniais žmones iš minios, šalia an 12 pasirinkt nuolatinei savo

draugystei ir ruošimui.

Ir Sekmini dien buvo susirink ne vien apaštalai. Apaštal rank užd jimu v liau daugelis gaudavo Šventosios Dvasios ypating maloni ir tapdavo Kristaus ir jo vykdyto atpirkimo skelb jai. Kad prisiminus, kaip apaštalai elg si, kiek tur jo savo bendradarbi , pakanka skaityti Apaštal Darbus, apaštalo Povilo laiškus. Ypatingai b dingas yra apaštalo Povilo laiškas Timotiejui. Jis rašo: „Tu, mano s nau, sustipr ki malon je, kuri yra J zuje Kristuje ir k tu esi gird j s iš man s prie daugelio liudytoj , tai paveski ištikimiesiems žmon ms, kurie bus tinkami ir kitus mokyti (2 Tim. 2, 1-2). Kiek pats apaštalas Povilas tur jo toki ištikim bendradarbi , pakanka skaityti užbaig laiško Rom nams: „Aš pavedu jums m s seser Feb , kuri tarnauja Kenkr bažny iai. Pasveikinkite Prisk ir Akvil , mano pad j jus. Pasveikinkite Marij , kuri daug darbavosi jums. Pasveikinkite Andrikon ir Junij , kuriuodu yra garbingi pas apaštalus. Pasveikinkite Trifon ir Trifor , kurios dvi darbuojasi Viešpatyje. Pasveikinkite brangiausi Persid , kuri daug darbavosi Viešpatyje“ (Rom. 1). Kaip P. Pijus XII enciklikoje Evangelii Praecones — Evangelijos skelb jai, misij klausimais primena, krikš ionyb s pradžioje ir valdininkai ir kariai ir paprasti civiliniai žmon s skleid savo tik jim visur taip, kad jau pirmame šimtmetyje po Kristaus mirties Kristaus ir krikš ioni vardas buvo žinomas visuose Romos imperijos miestuose.

Nuo Kristaus ir apaštal dien be pertraukos darbuojasi žmon i atpirkimui per Krist ne

vien vyskupai, kunigai, bet ir pasaulie iai krikšionys — vyrai ir moterys, visokio amžiaus, visokio išsilavinimo, laisvieji ir vergai, visur ir visada. Kad ne visais laikais ir ne visuose kraštuose pasaulie i apaštalavimas buvo vienodai intensyvus, tur jo skirtingas formas, tai yra antraeiliai, neesminiai skirtumai. Klausimo ir fakto esm yra tame, kad pasaulie i dalyvavimas Kristaus ir jo Bažny ios misijoje visada buvo laikomas normaliu reikalu. Tos dviej t kstan i met praeities n pavyzdžiais, n statistikomis smulkiau neilustruosime, nes šiuo atveju tai b t ir per ilga ir neb tina n fakto rodymui, n jo aiškumui. Pasaulie i apaštalavimo praeities formas pavaizduoti pasitenkiname tik keliais bendresniais bruožais.

Nuo Kristaus iki Trento (Tridento) visuotinio Bažny ios susirinkimo 1545—1563 met pasaulie i apaštalavimo iniciatyva ir veikla nebuvo kaip nors organizuotai koncentruota. Ji buvo skatinama, ta iau vyko atskir vyskup , kunig , vienuoli iniciatyvos ir vadovavimo ribose. Po Trento susirinkimo pasaulie i apaštalin veikla gauna organizuoto visuotinum o charakter . Kuriasi apaštalaujan ios brolijos, draugijos kiekviena su sava viena ir tarptautinio m sto centrine vadovybe, priklausan ia tiesioginiai Apaštal Sostui.

Po Trento susirinkimo iki dvidešimtojo šimtme io vairios Marijanin s draugijos, šv. Vincento Paulie io nauja iniciatyva ir daug kit subrendo ir išsivyst milžinišku m stu, patrauk ir paruoš minias pasaulie i misijoms savam krašte ir užsieniuose. Ir šiame paskuti-

niame pusketvirto šimtmeio tarpe (1563—1919) pasaulieji apaštalavimas dar vis nebuvo pakankamai metodiškas, buvo daugumoje spontaniškas, neretai pagal paties individo si-
gyt sugebėjimą.

P. Benediktas XV 1919 metais lapkričio 15 d. savo apaštalinio laišku „Maximum illud“, ragindamas pasauliečius plačiau dalyvauti misij darbe, iškelia reikalą šiam darbui plačiau ir metodiškiau pasiruošti. Galima sakyti, kad nuo šio laiko prasideda metodiškas ir Bažnyčios aukštesnės vadovybės iniciatyva bei jos priežiūroje pasauliečių ruošimas apaštalavimo darbui.

Sukakus keturiasdešimt metų po šio apaštališko laiško. P. Jonas XXIII 1959 metais lapkričio mėn. 28 d., savo enciklikoje „Princeps Pastorum“ priminė ir aną dokumentą ir ten iškeltas mintis. P. Jonas XXIII pakartotinai pabrėžia reikalą misij darbei pasiruošti vispusiškai: doktrinaliniai, metodiškai, psichologiškai, pedagogiškai ar tai specialiose mokyklose ar nors laikinuose kursuose.

Nuo P. Benedikto XV laikų Pasaulieji Apaštalavimo darbas išsivystė ligi tokio laipsnio, kad P. Pijaus XII patvarkymu 1953 metais spalio mėn. 28 d., Pasaulieji Apaštalavimo organizacija buvo registruota Vatikano valstybėje kaip tarptautinis juridinis asmuo su savo teisiniu statutu.

Pasaulieji apaštalavimas dabartiniu metu. Nevardijant atskirai P. P. Leono XIII, šv. Pijaus X, Pijaus XI, Pijaus XII visų dokumentų ir kiekvieno jų turinio liečiančių mėsėtem,

galima sakyti, kad su j formuluotais Pasaulie i Apaštalavimo ir Katalik Akcijos s j džiais esame pakankamai apsiprat ir patys išaug j takoje ir dvasioje. Paskutinio — Pasaulionio II karo griuv siuose šis klausimas ir reikalas nežuvo, o tik paaišk jo, kad reikia aktyvesnio, intensyvesnio ir metodiškesnio pasaulie i apaštalavimo — dalyvavimo žmonijos kristijanizacijoje ir atpirkime. Tam darbui pabr žtinai sugr žintas Pasaulie i Apaštalavimo vardas. P. Pijaus XII iniciatyva 1951 metais sukviestas pirmasis tarptautinis Pasaulie i Apaštalavimo kongresas. To paties P. Pijaus XII sušauktas antrasis Pasaulie i Apaštalavimo kongresas 1957 metais spalio m n. 5—7 dienomis. Koks buvo ši kongres tikslas? Žmonija, nors per sunkias kli tis, pamažu eina vienos bendruomen s link. Kokia ta bendruomen bus ir k ji duos žmonijai — tiesos ir gero, ar kurios nors klaidos tironij — priklausos nuo šiandienin s katalik ir kit krikš ioni visuomen s susipratimo ir pastang . K suprasti krikš ioni visuomen s tikslu? tai atsako P. Pijus XII, kad pasaul pašv sti, o ne vien krauju ir ašaromis plauti nesantaik audrose, privalo pasaulie iai. Pasaulie iai turi pašv sti darbo, prekybos, aukl jimo vietas ir sritis, turi pašv sti politik ir vis žmonijos gyvenim . Tame 1957 met kongrese buvo priimta tik viena rezoliucija: Vis krašt pasaulie i katalik organizacijos, kontakte su savo hierarchija, perži ri savo programas, veiklos metodus, kad juos pritaikius aktyvesniam apaštalavimui m s laikais.

Ruošiantis tam 1957 met Pasaulie i Apaštalavimo kongresui buvo jau iama vairiuose kraštuose tam tikr skirtum ir diskusij esminiais Pasaulie i Apaštalavim lie ian iais klausimais. Atrod , kad tomis temomis gali kilti diskusij kongreso eigoje, užuot svars ius tik pozityvius veiklos suintensyvavimo klausimus. P. Pijus XII tada nusprend savo kalb , kuri buvo skyr s pasakyti kongres užbaigiant, viešai paskelbti kongreso pradžios išvakar se. Toje kalboje P. Pijus XII paaiškino Pasaulie i Apaštalavimo s vok , turin , charakter ir kompetencij . Kadangi tos mintys Pasaulie i Apaštalavimo tema ir dabar yra saistan ios, tai ia trumpai prisiminkime j turin .

1. Santykis tarpe Pasaulie i Apaštalavimo ir Katalik Akcijos. Jeigu šiuodu žodžiu n ra labai seni, tai jais vadinama veikla yra sena — nuo pat Kristaus laik , laikui b gant tur jusi vairias formas, vairius vardus. Pasaulie i Apaštalavimo s voka yra platesn už Katalik Akcijos s vok . Katalik Akcija yra formali organizacija, jai priklauso tik tie, kurie yra formaliai priimti jos nariais. Katalik Akcijai Bažny ia niekad n ra pavedusi pasaulie i apaštalavimo veiklos monopolio. Asmuo ar organizacija formaliai priklausydami Katalik Akcijai netampa tuo pa iu Pasaulie i Apaštalavimo nariu ar dalimi. Pasaulie i Apaštalavimo nariams ar dalyviams yra reikalingas deramas teologinis pasiruošimas, asmeninis tinkamumas ir kanoniškoji misija. Šie trys reikalavimai nesaisto Katalik Akcijos nari . Katalik Akcijos ne visi tikslai ir veiklos sritys

eina tiesioginio apaštalavimo ribas.

2. Kas dalyvauja Pasaulie i Apaštalavime? Pasaulie i Apaštalavim galima suprasti siaura ir plaia prasme. Plaia prasme, Pasaulie i Apaštalavime gali dalyvauti kiekvienas geros valios katalikas, kuris turi intencijos Kristaus dvasi skleisti ar apaštaline veikla, ar kasdieninio gyvenimo pavyzdžio galia, ar malda, kania, kokia nors auka. Anot P. Pijaus XII, yra ne manoma nubr žti rib , kur apaštalavimo dar n ra ir kur jis jau prasideda. Pozityvaus jo n ra gal tik ten, kur n ra intencijos pasiekti ko nors gero. Motina šeimoje mokydama ir aukl dama savo vaikus, mokytojai ir kiti aukl tojai, s moningi krikš ionys darbininkai, krikš ionys tarnautojai atlikdami savo pareigas, ypatingai gi persekiojamieji už tik jim gelb dami vieni kitus — visi šie gali b ti kilnios apaštališkos dvasios, j darbai ir darb vaisiai gali b ti kilnus apaštalavimas. P. Pijus XII sako: „Nesir pinkite ar ir kuriai organizacijai jie priklauso, o su pagarba steb kit s j darbais“. Šiomis mintimis ir žodžiais nenuvertinamas organizuotas apaštalavimas, tiktai norima pasakyti, kad ir organizuotame apaštalavime ir šalia jo nereikia kliudyti individams, o reikia juos skatinti padaryti k nors gero, kuris k gali, sugeba, kuriam pasitaiko kokia proga. Prie apaštalavimo plaia prasme priklauso ir Maldos Apaštalavimas.

Siaura prasme Pasaulie i Apaštalavimas yra tiesioginis kit mokymas krikš ioniškos doktrinos ir gyvenimo: mokykloje, organi-

zacijsyje ir bet kur kitur. Šiems ir yra anie trys reikalavimai: tiesioginis pasiruošimas, asmens tinkamumas ir kanoniškoji misija.

Katalik Akcija, tarpe daugelio kit jos tiksl , tur t r pintis iš savo nari tarpo paruošti ir duoti kuo daugiausiai pasaulie i apaštal šia siaur ja prasme.

3. Pasaulie i Apaštalavimas ir Bažny ios hierarchija. P. Pijus XII primena, kad pasaulie iais jis ia vadina visus neturinius kunigyst s šventim : taigi ir Seminarij klierikus ir brolius bei seseris vienuolius ir pasauliniuose luomuose gyvenan ius katalikus. Kurie iš j apaštalauja, yra pasaulie iai apaštalai. P. Pijus XII atsako j vien klausim : Ar toks pasaulietis, kuris, gav s iš Bažny ios autoriteto kanonin misij , vis laik pašven ia tik religijos mokymui (antai, broliai ar seserys vienuoliai, ar pasaulie iai tikybos mokytojai mokyklose) tuo pa iu netampa hierarchinio apaštalavimo nariais? Atsakymas yra aiškus — ne, netampa. Kad tinkamai supratus šito neigiamo atsakymo pagrind , prisiminkime, kaip Kristaus Bažny ia yra sutvarkyta. Bažny ioje yra dvi pagrindin s nari grup s: turintieji kunigo ar vyskupo šventimus ir j neturintieji. Pirmoje grup je yra dar dvi skirtingos grup s: vyskupai ir kunigai. Per vyskupo šventimus gaunama trejopa galia: pašv sti, mokyti ir valdyti. Gi kunigo šventimai suteikia tik vien gali — pašv sti. Valdyti ir mokyti, ar kuri vien iš ši dviej kunigas gauna ne šventimais, o vyskupo atskiru galiojimu. Tas dvi galias, ar kuri vien iš j vyskupas gali

kunigui suteikti ir nesuteikti, suteikti ribot gali, suteikt gali v l atšaukti. P. Pijus XII mini pavyzd, kas vykt, jeigu popiežius b t išrinktas asmuo netur s vyskupo šventim, antai kardinolas kunigas. Kadangi popiežiaus galios ir pareigos yra pašv sti, mokyti ir valdyti, tai toks išrinktas tur t arba priimti vyskupo šventimus arba išrinkimas likt bevertis. Panašiai yra su vyskupu. Tik nominacija vyskopus nesuteikia galios mokyti ir valdyti. Tik pašv stas vyskupas gauna visas tris galias. Jeigu kur ir kada taip vykt, kad dar nepašv stas vyskopus, o tik nominuotas imt valdyti diecezij, tai reikšt, kad t gali jis gavo iš Apaštal Sosto išimties keliu. Toki gali Apaštal sostas gali suteikti ir tokiam kunigui, kuris niekad nebus pašv stas vyskupu.

Vyskupas gali ir pasauliet asmen galioti jo diecezijoje k nors valdyti (tvarkyti finansus ir kt.), gali galioti mokyti, bet negali duoti pasaulie iui galios k nors pašv sti, nes tai yra kunigyست s šventim pas ka.

Taigi pasaulie iai, nepaisant kokias pareigas bažny ios gyvenime eit, n ra ir negali b ti hierarchijos nariai. Vis tiek, ta iau ir pasaulie iams, kurie imasi apaštalavimo darbo — skelbti Krist ir jo atpirkim, yra skirti Kristaus žodžiai: J s esate žem s druska, j s esate pasaulio šviesa (Mat. 5, 13-14). P. Pijus XII pakartojo nuolatin Bažny ios žod, reikia, kad atsirast daugiau pasaulie i tinkan i ir norin i gauti hierarchijos kanonin misij skelbti Krist ir jo atpirkim.

Pasaulie i apaštalavimas yra hierarchijos

vadovyb je arba subordinacijoje. Tai seka ne iš disciplinarinio patvarkymo, o iš Bažnyios dieviškos santvarkos. Šios subordinacijos arba vadovavimo instancijos vairuoja pagal organizacijų charakterį ir apimtį. Plačios organizacijos, nors turinčios ir parapijinius vienetus — skyrius, turi platesnį ryšį su hierarchijos laipsniais. Jeigu organizacija ribojasi tik kuria viena šalimi ar tauta, ji yra to krašto episkopato subordinacijoje. Dieceziniai centrai yra tos diecezijos vyskupo — Ordinaro, parapijiniai vienetai — tos vietos klebono subordinacijoje. Diecezijos vyskupas — Ordinaras savo diecezijoje yra kompetentingas, kurios nors organizacijos vienetus pavesti arba klebono vadovybei arba ir kitaip patvarkyti, paskirdamas dekanalinius ar kitokius vadovus. Yra organizacijų, kurios iš viso neturi parapijinių vienetų, antai vairi profesionalios katalikiškos organizacijos. Jų vadovybą su klausimais sprendžia krašto episkopatas, ar diecezijos valdytojas vyskupas, pagal tai ar organizacija yra tarpdiecezinė ar tik diecezinė. Yra ir tarptautinių -internationalinių organizacijų (pvz. Pax Romana). Jų vadovavimo klausimais sprendžia Apaštala Sostas.

„Tarp klero ir pasauliečių apaštalavimo turėtų būti pilna sandara. Šen bei ten nugirstamas „pasauliečių emancipacijos“ žodis apaštalavimo darbe mums nepatinka“, sako Pijus XII. Tokias kalbas jis pavadino prancūzų kalbos žodžiu „mesquine“ — pigiomis, menkomis. Tokios kalbos neseka iš apaštalavimo dvasios, jos nevertos nei diskusijų, nei polemikos.

Tačiau pasauliečių apaštalavimo teisė ir

pareiga n ra klero — vyskupo ar klebono malon s reikalas. Pats faktas, kad kuris yra krikš ionis, teikia ir teis ir pareig apaštalauti. Kur vietos kleras d l koki nors priežas i nenor t imtis vadovauti pasaulie i apaštalavimui, ar Katalik Akcijos organizacijoms ir darbams, ten pasaulie iai turi teis š nesu-sipratim išsiaiškinti pas atitinkan ios vyskupi-jos vyskup — Ordinar ar patys, ar per savo centrus.

4. Pasaulie i atsakomyb . P. Pijus XII sp ja nesuprasti klaidingai moka ios ir besi-moka ios Bažny ios, tarsi joje b t dvi grup s: aktyvioji — asmenys su kunigyst s šventimais ir pasyvioji — pasaulie iai. Moka ioji Bažny-ia yra visi, kurie skelbia Krist : vyskupai, kunigai, pasaulie iai. Besimoka ioji Bažny ia — visi tie, kurie mokymui neparuošti.

Savaime suprantama, kad pasaulie iai ne visi vienodai tinka apaštalavimo darbui: savo nat raliomis savyb mis, pasiruošimu, d l savo tiesiogini , kasdienini pareig . Pagal tai ir pareiga apaštalauti vien yra didesn , kit mažesn . Ta iau kiekvienas krikš ionis turi daug galimybi , tad ir pareigos apaštalauti aukš iau min ta platesne prasme: atlikdami luomo pareigas, vykdydami savo profesij , tarnyb , socialin , politin ir kitok veikim . Katalikas visur turi reikštis savo krikš ioniš-kais principais, o jeigu taip bus išmintinga, tai ir katalikišku vardu. P. Pijus XII atmata kaip klaiding žod ir tendencij Pasaulie i Apaštalavim ar Katalik Akcij apriboti „grynai religiniais klausimais ir sritimi“. Žmonijos

krikšioniško gyvenimo klausimai paliejami visur. Katalikui reikia ne tik patiam mokėti Katekizmą, bet reikia krikštoninti žmonijos gyvenimą. Katalikas turi visur reikštis ir kaip apaštalas. Kai politiniai forumai liečia ir sprendžia klausimus, liečiančius moterystę, šeimą, krikščioniškumą, jaunimo auklėjimą ir kitus klausimus, tai katalik yra pareigą stengtis, kad tie visi klausimai ir politiniuose forumuose būtų išspręsti krikščioniškai. Pagal 1948 metų kovo mėn. 28 dienos, Pijaus XII potvarkius, Katalikų Akcija ir Pasaulieji Apaštalavimas formaliai nesusiriša su jokia politine partija, bet būtina peiktina klaida, jeigu katalikai palikt politiniuose ir kitose srityse laisvą dirbti tvarkyti valstybes ir visuomenės gyvenimą to nesugebantiems ir nevertiems. Šios pareigos atlikimui — katalikų dalyvavimui politiniame gyvenime uniforminai ribota. Tas klausimas spręstinas pagal krašto ir laiko žmonių mentalitetą, reikalus ir galimybes.

Pijus XII spja katalikus prieš klaidą, kuria sekant galima pražudyti žmoniją. O ta klaida yra tendencija vis dmes sukongcentruoti tik socialinius klausimus. Nemažinant tų klausimų reikšmės, jie nėra vieninteliai, n svarbiausi, n primaujantieji Bažnyčios misijoje, n tikslas savyje. Ir tie klausimai bei reikalai yra tik priemonė žmonijos kristijanizacijai ir išganymui. Maža nauda tuos klausimus gerai išrišti ir palikti žmones be Evangelijos, be kelio ir priemonių išganyti sielas.

Pasaulieji paruošimas apaštalavimui ir to apaštalavimo vykdimas. Vis ta patia

proga, kalbamas šiuo klausimu P. Pijus XII primin visiems aišk dalyk , kad be tinkamo paruošimo žmogus negali b ti apaštalas. Tolesnis pasiruošimas prad tinas vaiko diene, yra kasdienin je s žin s apyskaitoje, save patikrinant ne vien tik ar kas blogo nepadaryta, bet ar padaryta gero tai ir kaip, k prival jome ar gal jome padaryti.

Toliau P. Pijus XII, nemin damas vietas, mini Katalik Akcijos iniciatyva vedamus „Socialinius seminarus“, kaip pavyzd , kad reikia metodišk priemoni , kad iš Katalik Akcijos nari paruošus apaštal . Kaip apaštalavimo, taip ir jam paruošimo gali b ti daug ir vairi sri i , ne vien tikybės ar bendrai krikš ionišk ties mokymas mokyklose ar bažnyiose. Yra radio, TV, spauda, kitokios priemon s. Katalikams nepakanka tik cenzuruoti ir vertinti, kas kit padaryta gerai, kas blogai. Tai gali b ti visuomenei naudinga informacija, sp janti apie vairi darb , fakt vert , bet reikia, kad patys katalikai duot visuomenei ger dalyk .

Ypatingai svarbi apaštalavimo dirva yra darbininkija, jos s jungos ir j dvasia. darbinink eiles ateina kasmet apie 20 milijon jaun žmoni ir ateityje kasmet ateis ne po mažiau. K jie ten atneša ir kieno rankas pateks jie patys ir j ateitis, tai turi r p ti ne tik Bažny ios hierarchijai ar valstybi valdžioms, bet kiekvienam rimtam žmogui. Žmonijos vieš j opini j ir dvasi lemia ne intelektual elitas ar vienuolynai, bet darbininkija.

ia pavardintose ir daugelyje kit sri i

iniciatyvos ir pilnos atsakomybės turi imtis patys pasaulieiai, bendradarbiaudami su dvasine hierarchija. Pagal šiandienius žmonijos reikalavimus kunigys yra per mažai, kai kur jis visai nėra, daug kur jis žmonėms šaukiasi ir jį pageidavimų bei reikalavimų nėra kuo patenkinti. P. Pijaus XII žodžiais tariant, kunigui užduoti ar paįmami prisiimti darbus, kuriuos gali atlikti pasaulieiai, yra nuostolis visai žmoneijai. Katalik Akcija ir Pasaulieji Apaštaltavimas yra ne tam, kad kunigams užduoti visoki savorganizacijų darbai nieko bendro neturinti su kunigyste, o tam, kad organizacijos paimt iš kunigytuos darbus, kuriuos gali padaryti ir nuveikti pasaulieiai.

Visiems pasauliejiams apaštaltams, ar jie būtų Katalik Akcijos nariai, ar ne, P. Pijus XII primena du dalykus:

1. Doktrinoje visada laikytis teisingo mokymo ribų ir drausmės dalykuose neprieštarauti kompetentingo Bažnyčios autoriteto patvarkymams. Šia tema P. Pijus XI ir P. Pijus XII yra kalbėję ne viena proga, primindami, kad ir Pasaulieji Apaštaltavimas ir Katalik Akcija turi būti „kaip gerai sutvarkyta kariuomenė“ (Giesm. 6, 3).

2. P. Pijus XII pasisako prieš taip vadinamą „pasaulieji teologiją“. Jis šis žodis vadina tušiu žodžiu. Kai kas tam žodžiui teikia tokį prasmę, kad pasaulietis katalikas rašydamas tik jimo ar moralės klausimais galėtų būti laisvesnis už kunigus, galėtų tais klausimais kalbėti, savo raštus skelbti nepaisydamas, ar tai derinasi su Bažnyčios mokymu. Teologija yra

tik viena ta pati ir kunigams ir pasaulieiams, bet ne dvi. Tos srities Bažnyios drausmė yra ta pati visiems katalikams.

Kad teologija mokslinė ir mokslininkų mokslas teologiškas, P. Pijus XII rekomenduoja visiems pasekti vokiečių Goerresgesellschaft, kurioje mokslo autoritetai ir teologai dirba kartu.

Dar anksčiau, 1950 metų rugpjūtio mėn. 12 d. P. Pijus XII enciklikoje „Humani Generis“ — Žmonijos klausimais atkreipia dėmesį faktą, kad pasaulieiams domėtis savo pareiga, pakankamai pažinti krikščionybę kenkia daug kas, bet ypatingai stoka šis moninimo žmogaus vertė ir filosofija mokanti žmogų apsiriboti tik savimi.

Kalbamas apie mūsų laiko didį pavojų ir didžiausią mūsų laiko problemą P. Pijus XII yra pasakęs, kad Pasaulieji Apaštalavimas, kaip visoks kitas apaštalavimas, turi du uždavinius: išlaikyti ir užkovoti. Abu uždaviniai primygtinai siūlosi šiandieninei Bažnyčiai. Kristaus Bažnyčia nemano užleisti be kovos teritorijų savo prisiekusiam priešui — bedieviškam komunizmui. Ši kova bus tęsiama iki galo, taigi ne kitokiais, o Kristaus ginklais.

Pasaulieji Apaštalavimo klausimais buvo daug kalbama II Vatikano susirinkime ruošiant ir paįmame susirinkime. Po susirinkimo yra steigta Vatikane Pontificalinė Taryba Pasaulieji reikalams. Šia proga mintis Pasaulieji Apaštalavimo tema užbaikime P. Pijaus XII žodžiais: Imkitės darbo dar su didesniu tikėjimu už tą, koks buvo apaštalo Petro tuo momentu, kai Jėzus pašauktas jį paliko savo valdą ir viršbanga jo pasitikti savo Mokytojų.

KAI KURIE REIŠKINIAI M S
LAIKO KATALIK BAŽNY IOJE
ko bijoti ir ko nebijoti

Pažvelkime kai kuriuos negirtinus reiškinius m s laiko katalik gyvenime. Teolog , filosof pastangos geriau ir giliau suprasti, aiškiau pasakyti amžin sias tiesas, girtinos naujos pastangos liturgijoje, nauja katalik iniciatyva, nors kai kuri krašt kult rin je, socialin je, politin je srityse nuteikia kai k gal neramiai, ta iau tai ragina Vatikano II susirinkimo nutarim žodžiai ir turinys. Tekt labai apgailestauti, jeigu tos iniciatyvos ir reiškiniai neb t . Yra geriau veikti, gera valia veikiant net ir klaid padaryti, negu visai nieko neveikti. Aiškiantieji tiesas yra žmon s. Negalima pretenduoti, kad visas tiesas kas nors pasakyt taip, kad geriau niekas negal t pasakyti. Beaiškinant tiesas yra geriau, kad ir netiksl žod pasakyti, negu ties visai neaiškinti. Kas kieno nors pasakyta netiksliai, kiti pasakys tiksliau.

ia bus kalba apie tokius reiškinis ir faktus, kurie m s laiko katalik tarpe kelia nerimo ir juos klaidina. Kai kurie iš t reiškiniai ir fakt stebina nekatalikus, ne vienu atveju tai nedaro katalikams garb s. O kitatiki akyse

katalikams gali būti gados už daug k : už kai kuriuos laikraštius pretenduojančius atstovauti katalikus ar tokiais net pasivadinusius (Iš toki Amerikoje galima paminėti The National Catholic Reporter, Commonweal, Ramparts), už vieno ar kito kunigo saugliavimą liturgijoje ir kitokių reiškinį bažnyiose; už vieno ar kito kunigo, vienuolės viešsveikos nuovokos stoka demonstravimą. Nemažonai katalikams savo tarpe ir negarbi prieš kitus kai kurių pagarsėjusių kunigų viešis atsiliepimai apie Bažnyčią, kuriai jie patys priklauso, apie popiežius, apie Apaštalištosios instancijas, apie Vatikano II susirinkimo nutarimus. Prisminkime nors kai kurias iš tokių apraiškų ir pabandykime rasti jų priežastis.

Vatikano II susirinkimo nutarimai. Dažnai girdimas apeliavimas Vatikano II susirinkimo „dvasiai“. Besiklausant kai kurių kalbų ir pažįstant Vatikano II susirinkimo nutarimus galėtumėte susidaryti spaudimą, kad šalia nutarimų tekstų dar esanti kokia tai Vatikano II susirinkimo „dvasia“, neturinti nieko bendro su nutarimų žodžiais ir jų prasme. Vatikano II susirinkimo nutarimų dažnai šaukiamasi netiksliai. Pasauliečiai Apaštališkajame kongrese 1967 metų spalio mėnesį Romoje P. Paulius VI viešai Šv. Petro bazilikoje spėjo Kongreso dalyviams prieš Vatikano II susirinkimo nutarimų piktnaudžijimą. Anot popiežiaus, per dažnai pasitaiko, kad kalbantieji ar rašantieji šaukiasi Vatikano susirinkimo „dvasios“ niekad neskaitant susirinkimo nutarimų. Jau ne kartą pasitaikė, kad susirinkimo vardu išsireiškta priešingai susi-

rinkimo nutarimams. Kaip pavyzdžius galima paminėti daugelio išsireiškimus apie religijos ir s žin s laisv . Jau ne vien kart viešai parodyta, kad kalbama neskaičius susirinkimo nutarimų, o kartais parodoma, kad neturima net nuovokos kas yra s žin ir kuo ji turi vadovautis. P. Paulius VI steig komisiją aiškinti Vatikano II susirinkimo nutarimus. Tos komisijos nariai visi aktyviai dalyvavo susirinkime, kai kurie dalyvavo susirinkimo nutarimų tekst paskutinėje redakcijoje. Iš vairių rašytojų ir kalbotojų išsireiškim atrodo, kad ne vienas iš besišaukiančių Vatikano II susirinkimo nutarimų „dvasios“ net nežino, kad tokia Komisija yra ir k ji kalba.

Kai kas apie Olandiją . Vatikano II susirinkimo metu ir kur laik po susirinkimo, ir Europoje, bet ypatingai Amerikoje buvo gan dažnai minima Olandija, tarsi nepaprastas autoritetas ir kelrodis katalik gyvenime dabartinės naujovės. Kur laik dažnai minetas vad. Olandijos Katekizmas. Kelis žodžius apie tai. Olandijoje iš 12,434.000 gyventojų katalik yra 4.136.281 (1982 m. statistika), turi 3 diecezijas. Vyskup konferencijos primas yra Utrechto arkivyskupas kardinolas. Po Antrojo pasaulinio karo ir beveik iki 1950 metų Olandijos katalikai, pagal katalik skaičių, lenktyniavo su Irlandijos katalikais dvasini pašaukim ir misionieri skaičiumi. Kai kuriais atžvilgiais vieni ir kiti viršijo vis kit krašt katalikus. Olandas Daniel de Land, Pax Romana žurnale Convergence. No. 2, 1968 m. palankiai kalbamas apie to laiko reiškinius

Olandijos katalik tarpe, dabartines to krašto katalik nuotaikas taip aiškina. Nuo septynioliktojo šimtmečio Olandijos katalikai buvo laikomi antraeiliais pilieciais. Gindami savo civilines teises ir tik jį jie susiorganizavo taip taip, kad susikūrė savotiškus dvasinius ghetto. Pasibaigus šiai j civilinei diskriminacijai, jau prieš kelias dešimtis metų jie vėl pradėjo arčiau bendrauti su kitatikiais, kaip olandas su olandu, tačiau vis jausdamiesi es mažumoje ir gyvendami savotiška baime, kad kokie nors vyčiai j vėl neuždaryt buvusi izoliacij ir beteisiškum. Jie visomis jgomis stengsi nekatalikus olandus ne tik prilįgti, bet net pralenkti. Tikrai, daugeliu atvej politikoje ir kitose srityse jie pasiek pa viršni. Didel s klaidinanios tokos Olandijos katalikams padar Amsterdame 1948 m. vyk s Pasaulio Bažny i susirinkimas, kuriam Katalik Bažny ia iki šiol nepriklaus ir dabar nepriklauso. Olandijos katalikai pamirš š fakt ar jį nežinodami t Susirinkim pervertino. Jie susidar sp d, kad štai visi kiti krikšč ionys jungiasi vien Bažny i, tik jie — katalikai paliekami už dur. Jie tarsis prarado jausm priklaus visuotinei Katalik Bažny-iai. Izoliacijos baim pas Olandijos katalikus pasiek tokio laipsnio, kad jie dar ir dabar nesupranta faktiškos Pasaulio Bažny i Susirinkimo vert s. Jie visomis jgomis stengiasi surasti kuo daugiausia bendro su nekatalikais krikšč ionimis, palikdami antroje vietoje tai, kas vienus nuo kit skiria. Pas juos neatsirado dr sos perduoti nekatalikams to, ko pas anuos

n ra, o jie tik ži ri, ko gal t atsižad ti, kad tapus panašesniais nekatalikams. Tuo pasižymi spaudoje dažnai min tas ir vad. Oland Katekizmas. Anot visos eil s teolog , kas tame Katekizme pasakyta, gerai pasakyta, bet daug kas reikalingo arba visai nepasakyta, arba pasakyta nepilnai, kas tur t b ti gerame Katekizme. O nutyl ta ar nedasakyta vis tai, kas skiria katalikus nuo protestant . Nors Daniel de Long stengiasi visk aiškinti olandams prielankia prasme, ta iau sako, kad šiandien dar neaišku, kuo tai baigsis: ar tik kokiomis nors naujenyb mis, bet pasiliekant Katalik Bažny ioje, ar visišku atsiskyrimu nuo Katalik Bažny ios, kaip jie sako — nauja Bažny ia. Bet ir pa i oland tarpe atsirado kitaip manan i . Katalik pasaulie i intelektual iniciatyva prasid jo organizuotas s j dis ginti oland katalik tik jimo grynum nuo pavojing improvizacij . Kalbant apie tai verta prisiminti, kad 1967 met spalio 11 dien Romoje pradedant Pasaulie i Apaštalavimo kongres jaunas olandas akademikas, šiandien žinomas visam katalikiško pasaulio jaunimui dr. Thomas Kerstien savo paskaitoje, ragindamas b ti atviriems suart - jant su nekatalikais, ragino b ti kritiškais ir iš - tikimais savai Katalik Bažny iai ir jos doktrinai.

M s laiko kai kuri asmen klaidingas pretenzingumas. Vatikano II susirinkimo pa ioje pradžioje labai aktyviai reišk si keli po susirinkimo kai kur dažnai minimi asmenys. Susirinkimo dalyviams jie labai uoliai piršo savo nuomones vairiais klausimais. Tokio

elgesio nebuvo galima peikti, nes paties P. Jono XXIII visi tikintieji buvo paraginti pareikšti savo mintis kuo laisviausiai ir kuo plačiausiai. Kai kurie iš tų veiklų asmenų po pirmos susirinkimo sesijos aplankė daugelį šalių kalbėdami, daug rašė pranašaudami, kokią susirinkimas nutars. Jis taikoje sklido visokie gandai, kai kur prasidėjo inovacijos liturgijoje pirmiau, negu buvo priimta Konstitucija liturginiais klausimais ir paskelbtos Apaštalištos Sosto direktyvos, kaip tų Konstitucijų vykdyti. Net pasaulinė spauda pradėjo skelbti Olandijoje ir Belgijoje pasireiškusius iškrypimus, kaip antai Eucharistijos profanaciją ir kitokius. Susirinkimo diskusijoms einant prie konkrečių išvadų ir ypatingai priimtus nutarimus, daugeliui „pranašys“ neišsipildžius, ne vienas iš tų aktyviųjų liovėsi kalbėti apie susirinkimą ir jo nutarimus. Vienas iš tokių viešai pareiškė, kad reikia šaukti naują susirinkimą. Kas žino, ar jis tų naujų priimtų, jeigu ten nebūtų nutarta taip, kaip jis siūlo. Kitas iš tokių — anglas Davis met kunigystę, pasiūlydamas moteris ir pasitraukęs iš viešo gyvenimo. Visi iš tokių patarpo vieno paleistas ir paskui kitą kartotą posakis, kad P. Paulius esąs bėgantis religio kardinolas belaisvis. Jis nekaltai taip apie P. Paulių VI, jeigu tame jo sivaizduotame bėgime jis pats ir jeigu P. Paulius jį klausytų. Tada jis turbūt skelbtų P. Paulių VI esant labai pažangiu. Daugelį variose srityse klaidingai išsireiškė, saivališko elgesio net tokiose srityse kaip šv. Mišias auka, Eucharistijos vieša profanacija, P. Paulius VI atsakė enciklikomis apie Eucharistiją, apie

mergyst ir celibat, žmogaus gyvybės klausimais. Paskelbęs Tikėjimo metus, užbaigoje P. Paulius VI paskelbė savo Credo, kuriame gali rasti sau atsakymus iš laiko teologų pasitaikę netikslumai. Paskelbus tas enciklikas prasidėjo šauksmai prieš P. Pauliaus VI asmenį, prieš jo skelbiamą doktriną. Anot vyskupo Fulton Sheen, neseniai tie patys šaukė, kad Popiežius pasisakytų tais klausimais, o kai pasisakė, tai šaukia, kam jis pasisakė ne taip, kaip jie norėjo. Netrukus po to vienas iš tokių parašė, kad Tikėjimo Mokslo Kongregacijoje viską sprendžia trys kunigai. Vatikano II susirinkimo metu už vieną panašų išsireiškė kardinolas Ottaviani kitą aukštą dignitorų viešai Bazilikoje sesijos metu pavadino ignorantu ir tas neturėjo kuo pasiteisinti. Minimos Kongregacijos šalyse yra ne trys kunigai, bet 17 kardinolai, 7 vyskupai, 59 kunigai-dieceziniai ir vienuoliai ekspertai, patarėjai, gynėjai, titulais, jie išvairi kraštai ir vairi tautybių, jie tarpe turi savo atstovus visose žymesnėse vyrų vienuolijose. Joks teologinis klausimas šioje Kongregacijoje nesprenžiamas neišklausius katalikų Universitetų teologų.

Kunigai ir vienuoliai laikysena. Pirmiausia dera pabrėžti, kad nuo Vatikano II susirinkimo užbaigos iki dabar visuose kraštuose visuma kunigų ir vienuolių yra be priekaišto, garbingai drausmingi ir garbingai gyvena savo pašaukimo gyvenimu. Jie nėra problema. Pakalbime apie išimtis.

Tarpe 1965—1970 metų simptomais buvo gana didelis skaičius kunigų ir vienuolių pasi-

traukusi iš pasirinkto luomo. Ir nepasitraukusi tarpe galima sutikti vien kit tok, koki iki šiol nesame prat matyti ar gird ti. Kokios t reiškiniai priežastys: ar ir ia Vatikano II susirinkimas ir jo „dvasia?“ Ne. Kas susirinkimo nutarimuose pasakyta apie kunig pašaukim , j paruošim , gyvenim ir veikl , apie vienuoli gyvenimo dvasin atnaujinim , viskas pasakyta turiningai ir ragina ne chaos , bet dvasin atsinaujinim . Neigiami reiškiniai praside jo prieš Vatikano II susirinkim bent 20 ar daugiau met . Tikr j priežas i reikia ieškoti šeimoje, mokykloje, chemikaluose.

Kar palikto chaoso, vairiausi skelbiam nuomoni bei paži r takoje daugelis šeim savo praktišku gyvenimu tapo bedvasin mis. T šeim ir mokykl ypatingas tr kumas yra krikščioniškos dvasios, maldos ir aukl jimo stoka. Kai šeima ar kitokia bendruomen — kad ir vienuoli lieka tik bendro stalo ir bendros nakvyn s namais, iš tokios šeimos ir jaunimas ne daug k gero išsineša. Neaukl t šeimoje, neaukl jam mokykloje jaunim aukl ja ir formuoja pašalin s takos. Yra labai proting šeim , bet j dvasia, deja, vis nepasiekia. Negav dvasinio ir kitokio aukl jimo šeimoje, jaunuoliai formuoja tokie tokius ir taip pamažu susikuria tokia dvasia, kuriai pati visuomen nesugeba surasti net padoraus pavadinimo, o vadina pažeminan iais žodžiais. Susikuria tos dvasios viršin s išraiškos, kuriose nesimato nieko kult ringo. Šios srities — jaunimo aukl jimo apsileidimo šeimoje neužpildo n katalikiška ši dien mokykla. Jose jau daug kur kuni-

gai ar vienuol s yra tik administratoriai. Samdyti pasaulieiai mokytojai ten nesijauia ir nėra pilnai atsakingi už jaunimo auklį. Taigi, yra jau ir katalikišk mokykl, kuriose religijos mokymas, auklįmas yra labai apleistas. O k jau kalb ti apie viešias mokyklas.

Kita labai jautri šio laiko problema, apie kuri reikt rimiau kalb ti medikams, t - vams, mokytojams, negu kitiems, yra chemikalai. Klausimas lieia pirmoje eilje t vus, ypatingai motinas. Per mažai apie tai kalbama, koks pavojus gresia k dikiui, jo fizinei ir psichinei sveikatai ir visam b simam jo gyvenimui, jeigu motinos vartoja „raminanius“ ar kitokius chemikalus. Dar taip neseniai n k diki laukai ar jau augin motinos, n jaunimas nesimaitino visokiais svaiginaniais (sakoma — raminaniais) chemikalais, kaip daroma dabar. Kaip atsime name, nuo vieno toki, motin vartot chemikal prad jo gimti k dikiai tai be rank, tai be koj, ar visiškai fiziniai ir psichiniai monstroi. Kiek toki nelaiming gim iš viso, gal nesuskaičiuota, bet 1970 metais dar gyv išlikusi buvo apie 46,000. Anas chemikalas jau nevartojamas, vartojami taiau daugyb kitoki kuri pas k k dikio fizinei ir psichinei sveikatai dar niekas nežino. Tik k dikiams beaugant, pasiekus jau vadinamo vaiko amžiaus, atsiranda vis daugiau ir daugiau atsilikusi protiniai, nekontroliuojamais nervais, bevali. Šiandien jau daugyb mokyklinio amžiaus jaunimo negali apsieiti be vadinam raminan i chemikal. Kas gal t neigti, kad tai vienokio ar kitokio gimto nenormalumo žym. Toki jau-

nuoli — be tinkamo aukl jimo, sužalotos pri-
gimties ne vienas patenka kunig seminarij ,
vienuolyn . Aiškiai netinkami atleidžiami iš
seminarijos ar vienuolyno. Kai kurie, ta iau
paj gia nors minimaliniai prisiderinti prie reika-
laujamos tvarkos ir disciplinos, kuri pasku-
tiniais laikais yra žymiai silpnesn , negu buvo
anks iau. Tokie pasiekia kunigyst s šventim ar
vienuolini žad . V liau ta iau gyvenime tokie
asmenys reiškiasi keistai.

Intelektualin dekadencija. P. Pijus XII,
1946 met Velyk kalboje (balandžio 7 d.) yra
sak s, kad m s laiko pati didžiausia liga yra
žmoni religinis tamsumas. K daug gali duoti
teis , medicina, technika, astronomija, literat -
ra, menas ir kt., jeigu žmon ms stokat paties
žmogiškumo supratimo. Nekalbant apie tai
toliau, šiandien ir kunig yra daugiau, negu
buvo anks iau, manan i , kad seminarijoje iš-
moko visk , kas kunigo gyvenime ir darbe bus
reikalinga ir naudinga, pasitiki, kad išmokto
neužmirš. Yra jaun kunig , kurie ar tai neran-
da laiko, ar neįau ia reikalo nuolat gilinti kuni-
giško ir bendrai mokslinio lavinimosi sritis
rimta skaityba. M s laiko teologin se ir kitose
kunigus lie ian iose improvizacijose daugelis
kunig nepaj gia atrinkti kas yra teisinga ir kas
ne. Kiti bijo net ir senos tiesos pasakytos nauju
b du, naujais žodžiais. Kiti gi nor dami pasi-
rodyti es pažang s, nesugeb dami skirti pel
nuo gr d — tiesos nuo klaidos, b ga paskui
visk , kas tik nauja ir ypatingai jeigu priešinga
tam, kas buvo iki šiol. Yra toki , kurie yra užsi-
mirš Bažny ios drausm s privalom d sn , kad

liturgij tvarko tik Apaštal Sostas, o vyskupai tiek, kiek jiems Apaštal Sosto pavesta. Kunig kompetencija ir pareiga tuos patvarkymus žinoti ir j tiksliai laikytis. Bažnyiose galima matyti kunig , kurie arba neseka ir nežino Bažnyios patvarkym liturgijos reikaluose arba to nepaiso ir tokiu būdu su moningai nusikalsta jam privalomai drausmei, klaidina dalyvaujančius pamaldose. Kalbant apie vienuoles, joms tinka kai kas iš tų pasakyto, nors j tarpe yra kitoki jas klaidinančių ir drumsiančių priežasčių. Viena iš tų priežasčių, kuri gal daugiausia nežalos seser vienuoli gyvenim , yra tie per mažai kompetentingi ir atsakingumo jausmo netur teologai ir bendrai gyvenimo inovacij skelb jai. J tarpe buvo toki be atsakomybės jausmo, kad naujas mintis neišsvartant sau lygi tarpe ar su kompetentingesniais už save, bet keliavo iš vieno seser vienuolyno kit ir su juo chaos .

Visus minėtus reiškinius surinkus ir pažvelgus realias pas kas galima suprasti, kod šiandien taip daug ir garsiai šaukiama apie kok tai „atnaujinim“, „prisiderinim“, o vis nutylima, kad Vatikano II susirinkimo nutarimai skelbia dvasin atsinaujinim : asmens, šeimos, visuomenės, vis gyvenimo sri prisiderinim prie Evangelijos žodžio ir jo reikšmės. Susirinkimas niekur neragina kunig , vienuoli , pasauliečių atsisakyti padaryt vienoki ar kitoki žad , apleisti mald , o vietoje to maišytis gatvės triukšmadari eilėse. Anot prof. Jean Guiton — prancūz akademijos nario, tie visi naujūm ir laisvės šaukliai nekalba n sau, n

kitiems apie Kristaus pabržt apsivaldymo doryb , o jos vietoje šaukia tik už cheminius preparatus (Osservatore Romano, 1970 m. rugpi io 23 d. pranc z kalba leidinys).

Apie neigiamus asmenis ir vykius pasitaikan ius Katalik Bažny ioje labai daug kalba nekatalikiška ir antikatalikiška spauda. To fakto viena iš priežas i yra ta, kad šiandien žmonija iš jokios kitos religijos ar denominacijos nelaukia tiek, kiek laukia iš Katalik Bažny ios. Katalik tarpe pasitaik neigiami reiškiniai ar faktai kelia nerim ir apsvylim tarpe daugelio geros valios nekatalik .

Visiems geros valios krikš ionims dera atkreipti d mesio dar vien reiškin . Katalik Bažny ios skelbiamas ir plataus atgarsio suk l s ekumeninis s j dis suk l nemažai baim s antikrikš ioni , ateist ir komunist tarpe. Jie visi bijo, kad krikš ionys savo tarpe nesusitart bendram darbui, o dar labiau — kad nesusijungt vienon Bažny ion. Iš ia dalies spaudos, TV, radio program vienpusiškumas šios srities temose. K gero bepadaryt kunigai, vienuol s, prominentiškesni pasaulie iai, apie tai gal bus prasitarta puse l p , bet dažniausiai tai visai bus nutyl ta. Gi jeigu kur atsiranda koks nenusisekis kunigas, sauvališka vienuol , min toji spauda, TV, radio tol kels padanges, tol kalb s apie juos tarsi apie nuopelningiausius didvyrius, kol galutinai tie patys nesusikompromituos visuomen s akyse. Australijoje Sydney arkivyskupas kardinolas Norman Tomas Gilroy 1968 m. spaudos konferencijoje pasak teising priekaišt , kad kai kuri spauda nepamato t ks-

tan i tvarking , pasišventusi kunig ir vienuoli , bet negausius pasitaikan ius nukryp lius iš savo kelio garsina tarsi kokius didvyrius.

Visus antikatalikus ir ypatingai komunistus reikia pagirti už j aktyvum . Jie ne tik seka Katalik Bažny ios neigiamus vykius, iškryps- tan ius asmenis, bet stengiasi tuos asmenis paimti savo takon. Bene 1963 metais Amerikos komunistai yra nutar si sti savo kandidatus kunig seminarijas. Amerikoje komunistai si- perša kalb ti jaunimui iš katalik universitet katedr , ar katalik vardu šaukiamuose susiva- žiavimuose. Vienu iš toki pavyzdži gali b ti taip pasivadinusios Liturgin s konferencijos studij dienos, Washington, D.C., 1970 met rugpi io antroje pus je. Ta proga ten susirin- kusiems kunigams, vienuol ms, pasaulie iams kalb jo Amerikos komunist teoretikas ir vadas Hubert Apatheker. Kalb jo ne apie liturgij , kam tas susivažiavimas buvo šauktas, o apie re- voliucij . J pakviet vienas iš tos organizacijos pasaulie i direktori James Calaianni. Prieš jo elges — kviesti kalb toju komunist užprotes- tavo Liturgin s konferencijos pirmininkas ir kiti direktoriai, Washingtono arkivyskupas kardi- nolas Patric O'Boyle atsisak pritarti pa iam susivažiavimui, ta iau James Calaianni to nepais ir susivažiavim sušauk . Hubert Apatheker komunist laikraštyje Dayly World aukština James Calaianni, o to paties laikraš- io rugpi io 31 dienos laidoje giria James Calaianni leidžiam laikrašt Remparts ir jo knyga The Catholic Left ir abu rekomenduoja

Amerikos komunistams kaip domius ir nau-
dingus. Antikrikšioniškas frontas yra laimėjus
ne vien katalikų savo spaudai, organizacijoms
bendradarbiais. Yra kę apgailėstauti, bet atsi-
randa toki, kuriuos žavi svajonę patekti front-
page — pirmą puslapį, nepaisant ar padoraus, ar
pornografinio leidinio. Prisiminus tuos paminėtus
faktus, jį tak jaunimui, nerakostebtis, kad atsi-
randa visoki individai, kurie tardamiesi es-
pažangūs nueina ne tik iki neleistino liberalizmo,
bet net iki libertinizmo. Anot Stefan Wolkowicz (t.p.
Convergence), tokie labai daug kalba apie savo ir
kitų teises Bažnyčioje, bet niekad nekalba apie
savo pareigas Bažnyčiai.

Mas s laikysena. Katalikams, neišskiri-
ant kunigų ir vienuolių, iki šiol savo tarpe tik
pasiguodžia ir vienas kito klausia, kur bus nuei-
ta. Tai jau tik tokiomis kalbomis gyvenimas ir
reikalai nepakreipiami ne blogai, ne ger-
pus. Tik iš toki kalbų neatsiras geresni
kunigų ir vienuolių, dvasiniai pašaukimai nepa-
gaus, tik kalbos neapgins jaunimo nuo blogai
tak. Tiesa, kad popiežiai Paulius VI ir Jonas
Paulius II ne tik enciklikas skelbia, o nuo pat
Vatikano II susirinkimo užbaigos kiekvien tre-
tadienį pasako metodiškai paruoštą kalbą vis
kuriuo nors mūsų dienų klausimu. Tos kalbos
spausdinamos, ta jau kiek yra kunigų, vienuo-
lių, pasauliečių, kurie jas skaito? Jie beveik visi
kasdien perskaito bent vieną dienraštį, per-
verčia kelis paveiksluotus savaitraščius, bet ne-
randa laiko kartą savaitę paskirti 5—10 minu-
čių perskaityti popiežiaus kalbą.

Prasideda ta jau ir reakcija. Amerikoje, o

dar daugiau Europoje pasaulie i iniciatyva atsirado eil periodini leidini ginan i pozityvias tiesas, perduodan i vairiais klausimais autentišk Bažny ios žod ir mint , reaguojan i klaidas. vairiuose kraštuose kuriasi organizacijos panašios Amerikos dar jaun Catholics United for the Faith (CUF). Tiesa, kad j spaudoje ar pokalbiuose pasitaiko per daug konservatyvi išsireiškim . Gera ta iau tai, kad pasaulie iai pradeda suprasti, kad visi m s laiko klausimai ir reikalai lie ia ne vien teologus, o labiausia pa ius pasaulie ius. Gerai, kad nesitenkina tik skaityti ar klausyti kit nuomoni , bet patys stengiasi ties pažinti ir už j tarti savo žod . Link tina, ir taip tur t b ti, kad šis s j dis pasiekt visus pasaulie ius. Ir kunigams ir pasaulie iams reikia bendromis j gomis ties pažinti, atsakyti vienpusiškai ar klaidinan iai spaudai. Reikt masini atsiliepiam laiškais ar susirinkim progomis TV ar radio program vienpusiškum . Svarbiausia ta iau, tai, kad t vai ir mokytojai prisimint ir s žiningai prisiimt nat ralias ir krikš ioniškas savo pareigas jaunimui.

Kad buvus pakankamai s moningais katalikais ir nenu jus klaidingus kraštutinumus nors ir ties ginant, reikia pažinti ir pasisavinti Bažny ios autentišk žod ir mint , ypatingai k mums dabar gyvenantiems ir gyvensiantiems po m s pateik Vatikano II susirinkimas, ko Bažny ia moko ir mokys toliau po susirinkimo. Skirtingomis nuomon mis pasikeitim teologiniais klausimais visada buvo. Jie yra b tini, be to neb t manoma b tina pažanga ties aiš-

kinime ir j supratime. Nusiteikusiems gyventi Bažny ios pateikiama doktrina ir tik jimo ties nagrin jimai yra naudingi, o ne pavojingi. Susi-klausyme gyvumas, atvirumas, iniciatyva yra kelias pilnesn tiesos supratim , vaisingesn Bažny ios misijos darb .

Žodis apie jaunyst

Kiekvienas Žmogus buvo jaunas. Kaip apie kiekvien žmog sakoma, kad n vienas negali b ti teis ju savo byloje, taip ir sav jaunyst žmogus gali vertinti tik jos netek s — j pergyven s. Taip yra ne vien su jaunyste, kiekvien gyvenimo tarp gali vertinti tik j pergyven s. Sunku b ti pranašu savo ateities. Apie j pradedama galvoti tik jau pagyvenus eil met , prad jus br sti. Jeigu kuris jaunas žmogus skaitydamas, kas seks, sakyt , kad ia kalbama apie praeities, o ne apie dabartin jaunim , neb t už k gin ytis.

Žem je visos b tyb s, kurios turi koki nors gyvyb , yra laikinos. Nat raliai ir žmon i vienos generacijos gr žina savo gyvyb Žodin, kuris buvo liep s joms gyventi, o iš j ateina kitos naujos. Kiekvienas žmogus paimtas atskirai ne daug k sukuria. Gyvenant ir veikiant sutartinai su kitais žmon mis daug pasiekama. Atrodo, teisinga sakyti, kad m s tautos gyven tas laikas tarpe 1919—1940 met buvo labai k rybingas, kad sena m s tauta tokio laikotarpio netur jo niekad praeityje, neturi dabar ir nežinome, kada v l tur s. Vis tiek ta iau, jeigu tauta savo naujai kartai b t gal jusi duoti tik tiek, kiek buvo sukurta 1919—1940 metais, tai

kraitis neb t labai didelis. Ir per tuos 20 met neb t tiek suk rusi, jeigu neb t paveld jusi visko, kas buvo sukurta, surinkta ir išsaugota anks iau per daugel generacij .

Kaip kiekvieneri met mokyklos graduantai apie save paprastai mano, kad kitos tokios šaunios graduant laidos niekad n ra tur jusi jokia mokykla, taip ir kiekvienoje generacijoje atsiranda žmoni manan i , kad kitos tokios šaunios generacijos dar n ra buv . Bet tai netiesa. Nuo amži , visose generacijose, kaip ir šiandien, buvo genij , buvo vidutini ir menku i žmoni . Kiekviena generacija paliko atei iai savo p dsakus. Šio laiko moksl pažangos laipsnis, visa technika, visa kult ra n ra kurios nors vienos generacijos nuopelnas. Tai r mai prad ti statyti prieš t kstan ius met , dar nebaigti ir niekad nebus baigti. Dabarties k ryba gali b ti tvirtas, sveikas r mas ir gali b ti statomas ant sm lio, gali greitai daug ko netekti, jeigu neb t priderinta prie paveld to iš anks iau. Ne žmogaus paniekai ar pajuokai, o tik pamokai kuom tampa žmogus paniekin s visk , kas prieš j buvo, teb nie leista pamin ti m s laiko vadinamus beatnikus. J dauguma buvo kult ring , gal net žymi šeim kilm s, bet paniekin visk , kas kit sukurta, paniekin t v ir prot vi saugotas tradicijas, žmog saistan ias amžinas gyvenimo taisykles. Net aukšto mokslo diplom tur s, net labai turtingas žmogus, jeigu nutraukia visus ryšius su savo kilm s praeities istorija, kult ra, tradicijomis, lieka, jeigu ne m s laiko beatnikas, tai tarsi Adomas iš j s iš Dievo rankos, iš medži lap berezg s sau r b . Toks

žmogus savo asmeniniam kult ringumui pasiskolins pripuolamai vien dalyk l iš vienur, kit iš kitur, bet savo kult ros pagrindo ir fononetur s, pas j viskas bus svetima, improvizuota. N ra ned kingesnio žmogaus už negerbiant savo motinos. T pat dera pasakyti apie žmog negerbiant praeities. Visi šio laiko technikos patogumai, tos mokyklos, kurias lanko jaunimas, ne j sukurtos. Jaunimo išdidumas tiek b t teisingas ir padorus, kiek jaunimas didžiuojasi praeities žmon mis, j darbais, laim jimais, kuriais jie dabar gyvena ir iš kuri mokosi. B kime kukl s ir d kingi praeities kartoms. Šiandieninio jaunimo darbai ir nuopelnai žmonijai dar tik bus padaryti, atsiekti.

Pavykusi ir nepavykusi jaunyst . M s laikais pradžios ir vidurin se mokyklose jaunimo yra minios, universitetuose t kstančiai, su universitet diplomais iš j jau tik dalis, mokslinink tik šimtai, žymi žmoni po vien iš milijon . Ta atranka vyksta savaime, o ne d l koki nors staig reikalavim griežtumo. Jauno žmogaus didžiausia nelaim yra patyrimo stoka. D l šio tr kumo jaunimas neturi nuovokos apie savo pa i ateit . Kurie nepasitiki vyresni patarimu, toki , labai daug nueina žiogo (grasshopper) keliais: per vasar dainav s, žiemai at jus apsiži ri nieko netur s. Visais laikais jaunimui lengviau laisvai skraidyti, negu atsid jusiai mokyti. Kuri t vai ar kiti vyresnieji neprivert eiti mokyklon, t daugelis jauni nuskrido paskui paukš ius, paskui upeli vandenis, paskui per ankstyv ir per laisv drau-

gyst , o ne aukštesn ar aukšt mokykl . Ir universitet student , kuriuos retai kas mat universiteto bibliotekoje, laboratorijoje, kurie uolesni buvo linksmom progom ir valandom, toki daug liko „amžiniais studentais“, kiti gavo diplom , kai j draugai buvo jau apsiprat savo profesijos darbe. Visi tokie, jau subrend ir nešdami nelengv jiems tekus gyvenimo kryžel vieni tylomis, o nevienas ir garsiai kalba: De profundis... Daug kas rašo apie dideli žmoni jaunystes. Jas skaityti domu ir naudinga. B t nemažiau domu ir naudinga skaityti apie praloštas jaunystes. Deja, kas apie jas parašys, j yra per daug.

Jaunimo nuomon s apie save. Nemanykite šios dienos jaunime, kad ia kalbama apie j s gyvenim ir tod l neužsigaukite. Ne j s vieni esate tokie. Visada taip buvo, kad pasaulyje n ra negailestingesni kritik už jaunim . Jeigu iš kurios nors planetos atkeliaut žem n protinga b tyb ir žem je pirm kart susitikt ne kur kit žmog , bet užaugus jaunuol , su juo pasikalb j s sigyt sp d , kad sutiko išmintingiausi visatos b ryb : visk žinan ia ir visk kritikuojan i , pradedant senove, savo t - vais, mokytojais, visuomen s veik jais ir jos tvarkytojais, Bažny ios hierarchija ir baigiant pa iu Viešpa iu Dievu, nes ir jo k ryboje bei duotuose gyvenimo principuose jis daug k keist . Tik kai žmogus subr sta, pradeda patirti savo galias ir negales, tada pradeda pripažinti, kad ir jo mokytoj tarpe buvo ger pedagog , mokslo žmoni , kad ir praeityje buvo idealist , išminting visuomeninink , pradeda pripažinti

Bažny ios nuopelnus ir reikšm , pripaž sta, kad t vas ir motina daug kart buvo teis s ir daug k geriau suprato už j. Pagaliau ir Dievo sukurtoje gamtoje ir jo statymuose jis randa iš- mint ir grož . Kartoju, nesuklystate manydami, kad kalbu apie praeit laik jaunim .

Ta jauno žmogaus nuomon apie save, tas lengvab diškas visur prieštarauti, kritikuoti, smerkti n ra tik neteisinga, ned kingumas, nepagarba vyresniems. Tai gali b ti lakios vaizduot s ir laki aspiracij pažymys. Ta iau ir tokie su nat raliom naujom aspiracijom b t išmok daug gero, jeigu sau nesuprantamus, neaiškius dalykus užuot kritikav , b t stu- dijav , išsiaiškin . Visi šie žodžiai neturi tikslo peikti jaunimo nor visk suprasti ir priimti s moningai, kritiškai, o ne aklai, primestai. Jau- nas žmogus turi teis s b ti tikintas, o vyresni turi pareigos jauniems žmon ms ne tiek sakin ti, bet mokyti ir aiškinti.

Jaunimo gyvenime yra aktualus ir jautrus autoriteto klausimas. Nelie iant šios temos pla- iai, pasitenkinkime tik keliomis trumpomis mintimis. Tik nenusiman s apie nat rali pasaulio santvark žmogus nepripaž sta jokio autoriteto. Manantieji, kad ir principus reikia derinti prie gyvenimo, o ne gyvenim prie princip , parodo nesuprant net kas yra prin- cipai. Tokie, jeigu kada patys iškyla visuo- men s priešakin, visada pasireiškia diktatoriš- komis tendencijomis. Jie anks iau nemok jo suprasti ir pripažinti, kas kam priklausu, nežino ir ko sau iš kit reikalauti. Tvarkingas žmogus turi daug autoritet . Svarbu žinoti ir išlaikyti j

pirmavimo eil . Pirmoje vietoje yra Dievo duoti ir Dekalogo priminti autoritetai. Jais yra kiekvieno m s gimdytojai, glob jai gimdytoj vietoje, aukl tojai. Tiesa, kad jie n ra, kaip netrukus pamatysime, kompetentingi kiekvienu klausimu pasakyti išmintingiausia, „paskutin “ žod , ta iau jie yra pirmieji ne m s pa i pasirinkti, o mums duoti visatos Viešpaties. Savo srityje jie yra ir turi b ti aukš iausi autoritetai. Kas jaunos žmones mokyt , pirmoje eil je, po Dievo, gerbti ne t vus, o k nors kit , tas jaunim mokyt nuod m s prieš prigimt ir pozityv Dievo sakym . Savo gimdytojams pagarb privalome visada, net ir mirusiems, o klusnum , kol buvome ar esate j valdžioje ir priklausomyb je.

Nors savo srityje aukš iausi, tai laiko ir kai kuriais kitais atžvilgiais po gimdytoj ar glob j yra Bažny ios autoritetai. Tai žmogaus sielos reikal srities autoritetai. Šios srities autoritetai yra pirmesni už kitus, apie kuriuos bus kalba, tod l kad dvasinio gyvenimo sritis yra svarbesn s ir pirmesn s už visas žemišk reikal sritis. Bažny ios autoritetai vieni yra mums privalomi, kiti m s pa i pasirinkti. Privalomi yra tie, kurie turi mus jurisdikcij : Šv. Petro p dinis — popiežius ir jo institucijos, kiekvieno savos diecezijos vyskupas. Kiti yra m s laisvai pasirinkti: parapija kuriai priklausome, kiekvieno pasirinktas nuod mklausis, dvasinis patar jas ir kt.

Yra m s civilinio gyvenimo autoritetai. Tai visi tie, kurie teis tu keliu užima civilin gyvenim tvarkan ias vietas, per jas teisingai

tvarko visuomenės gyvenimo reikalus. Teisumo ir teisingumo žodžiai kartu išsiginčija su moraline pamintimi. Negali pretenduoti autoritetas civilinėje valdžioje neteisiškai patekęs asmuo. Taip pat negali pretenduoti autoritetas valdžioje teisriai patekęs, bet savo pareigose neteisingai besielgiantis. O toliau gyvenime kiekvienam žmogui autoritetas yra daugiau ar mažiau pagal tai kiek kuris dominuoja gyvenime. Yra mokslo, visuomeninė veikla, meno ir kitokie autoritetai. Kultūringas žmogus gerbia visus tuos, kurie aukščiau už kitus išskyla ne kokiomis nors dirbtinomis priemonėmis, intrigomis, bet savo talentais ir darbais. Pagarba nežinomo kareivio kapui tai yra pagarba drąsaus pasaulio dorybei kaip dorybei. Didžiukimė, kad žmonijoje yra tokio pagarbos jausmo.

Kalbant apie vairių gyvenimo sričių autoritetus, jaunas žmogus išmintingai elgiasi nesukibdamas su tais, kurie asmenys moksle, mene, visuomeninėje veikloje ir kitose gyvenimo srityse yra autoritetai ir kurie tokiais nėra. Sustoti prieš vieną ar kitą asmenį dar nesant kompetentingų su jais pačių kuri nors gyvenimo srityje gali būti ir nuostolinga ir net pavojinga. Nepažinantis kiek reikiant kurios nors gyvenimo srities, jaunas žmogus sustoja prieš kurio nors vieną ar kelis asmenis pastatęs sau kelti objektyviam, kultūringam vystymuisi. Jis per daug tikis ir pasitikis per anksti pasirinktam autoritetui ir per mažai domis kitomis mintimis bei patirtimi. O jeigu toks nepakankamai kritiškai pasirinktas autoritetas kokiu nors būdu savo autoriteto netektų, tai jauni jo sekėjai be jokio

reikalo pasijust netek savo kelrodžio. Jauniems reikia mokytis gerbti visus pagarbos vertus asmenis ir visas pagarbos vertas mintis.

Jaunimas ir improvizacijos. Jauniems žmonėms reikia būti atsargiais, sutinkant visoki religiniai, filosofiniai, moksliniai ir kitoki naujienai — hipotezai. Negera nekritiškai žavintis viskuo, kas kieno yra pasakyta kitaip, negu buvo sakoma iki šiol. Visoki hipotezai žmonėms yra priklausomi ir prisakomi nesuskaitom daugybė. Dauguma jų yra pakartojimas senų dalykų, tik pasakyt kitokiais žodžiais. Daug jų yra suvesti daugiau ar mažiau aptvarkytas sistemas, o dar daugiau buvo ir yra pasakyt, neišspręst, nesutvarkyt. Jomis domėtis, jas pažinti, studijuoti nėra bloga savyje. Kitas tai klausimas, ar naudinga. Atsižvelgiant mūsų gyvenimo trumpumą ir laiko ribotumą, gaišti laiką prie tokių dalykų yra didelis nuostolis, o ne vienam gali būti net pavojinga. Tos naujai kartojamos senos „naujienos“ ne visos yra teisingos. Tiesoje nepakankamai subrendusiam asmuo gali neatsikirti tiesos nuo netiesos ir todėl nenorėdamas gali kuriame nors klausime suklysti, susikurti kuriuo nors klausimu klaidingą nuomonę, pažeisti. Nepasiruošusiam ir tiesoje pakankamai dar nesubrendusiam žmogui mestis visoki hipotezai chaos yra labai panašus, kaip jaunam neatspariam organizmui nepaisyti užkrečiamą ligą pavojaus. Jauno žmogaus savisaugos ir išmintingo brendimo pirmoji natūralioji pareiga yra pažinti tik jimo, krikščioniškos filosofijos ir kitą žinojimo sritį teisingus gyvenimo principus, juos pasisavinti, juose su-

br sti. Tai yra ne patarimas, o gyvenimo b tiny- b , kad pasiekus to, kam gyvename. N išmin- tinga, n rimta eikvoti laik ir prot , besidomint visokiomis religijomis, dorov s filosofijos impro- vizacijomis, pirmiau ne gudus ir nesubrendus aiškiose tiesose ir principuose. Tik b dami pakankamai išsilavin ir tvirti teisinguose principuose, nesigailintieji laiko gali dom tis ir improvizacijomis.

Ne vien subrendusi , bet ir jaunimo yra ir visuomen s reikalai. Kiekvieno krašto civiliniai statymai pasako, kokio amžiaus jaunas žmo- gus skaitosi pilnateisis pilietis. Suponuojama, kad tokio amžiaus asmuo yra jau pakankamai subrend s valstybiniams reikalams. Ta iau toks subrendimas automatiškai ir staigiai neateina. J reikia sigyti. Taigi, dar žymiai jaunesnis asmuo, negu statymai pripažins jam pilnatei- sio pilie io teises, turi savo krašto gyvenim sekti, stengtis suprasti, vertinti, daryti savo takos, kad at jus vadinamam pilname io laikui asmuo neb t tarsi iš tyr parvestas. Šian- dieniniu gyvenimu ruošiamas gyvenimas t , kurie šiandien dar neskaitomi pilnateisiais.

Yra labai peiktinas ir subrendusi ir jaun nusiteikimas tik atlikti pilietines pareigas, b ti valdomiems, o visoki reikal svarstym ir sprendim palikti b reliui „politikieri “. Tokia nuotaika gali b ti pateisinama analfabeto ir visiško ignoranto asmens. S moningam ir kul- t ringam pilie iui turi r p ti, kaip visuomen s ir valstyb s gyvenim nešti ne tik mokes ius, bet savo išmint , patirt , sumanymus — savo dal . Lietuvi jaunimas svetur turi savo

ideologinius samborius. Vien ir vardai ir ideologijos yra tarptautiniai, kiti yra savi lietuviški. Ko galima tikėtis per juos pasiekti? Juose dalyvavimas ir veikimas teikia jauniems žmonėms daug gero. Pilnai prasmingi ir pilnai naudingi tie samboriai jiems patiems ir visuomenei bus tik tada, jeigu bus stengiamasi savo ideologiją, samborių doktriną ir dvasią perkelti į gyvenimą, santvarką to krašto, kur kuris gyvena.

Kai stengiamasi savo principus perkelti krašto viešajam gyvenimui, tai kas nors gali jaunimui gsdinti politikavimo baidykle. Tik vergui neleidžiama dalyvauti politiniame krašto gyvenime. Civilinės laisvės ir asmens pilnatęsiškumas yra tame, kad pilietis nebūt tik rankis „patentuotų politikierių“ grupės, o pats aktyviai dalyvautų svarstant ir sprendžiant viešo gyvenimo problemas ir reikalus. Kad yra tokia gyvenimo sritis, kuri vadinama politika, tai ji yra kiekvieno žmogaus, turintis ir jaunimo reikalas. Yra verta pasistengti gyvenimui taip pasiruošti, kaip buvo pasiruošęs ne retas iš mūsų senųjų akademikų: būtis geru profesionalu savo srityje, kad tiktum būtis profesorium ir universitete, bet kartu būtis ir visuomenininku tokio laipsnio, kad esant reikalo sugebėtum vadovauti ir politiniam ir visuomeniniam gyvenimui. Žmonės būdami skirtingose profesijose, visi be išimties yra visuomenės nariai ir valstybės piliečiai.

Kiekvienam žmogui visada prisimintina, kad jam turintis būti ne tik praktiškosios profesijos, bet kiekviena gyvenimo sritis, kad jai

pasiruoštum, sigytum patirties, kad savo srities klausimus nuolat sektum. Be ši s lyg asmuo lieka nekompetentingas bet kuriai gyvenimo sri-
iai. Tik diplomas sigytas, kurioje nors mokyk-
loje asmeniui negarantuoja jokios srities pažan-
gos, jeigu jis ir po mokyklos negilina to, k
mokykloje prad jo. Yra m s laiko nelaim , kad
daugelis toki , kurie per savo apsileidim netik-
dami kuriai nors kitai gyvenimo sri iai metasi
politin veikim . Žmonijos viešo gyvenimo
reikal tvarkymas n ra koks tai pamestas
daiktas. Tai reikalauja ir pasiruošimo ir nuo-
latini studij .

Visada buvo jaunuoli , kurie b dami dar
labai jauni man b ti visuomenininkais. Kai
kurie iš j gali b ti pašaukti t srit gyvenimo
b tinyb s, kaip yra buv Lietuvoje 1917 metais
ir v liau. Kurie nori b ti r pestingi visuomeni-
ninkai, tam turi ruoštis b dami dar jauni, o
v liau, jau veikdami visada teatsimena, kad
kiekviena profesija ir kiekviena gyvenimo sritis
reikalauja nuolatini studij . Nelink iau n
vienam lietuviui studentui ar jau akademikui
baigusiam universitet apsiriboti tik siaura
praktiška profesija. Gyvenimas yra vis , visuo-
men s ir valstyb s reikalai yra vis , o vairios
profesijos yra tik smulkios to gyvenimo dalys.
Akademikui ne tik dera, bet reikia b ti pilnu
visuomen s nariu.

Ne tik Amerikoje gimusi , bet ir atvykusi
Amerik tarpe atsirado jaun lietuvi , kurie ne
tik dom josi, bet jaudinosi Amerikos negr
kult rine ir socialine b kle, Vietnamo karu,
badaujaniais Biafroje. Tai pasig r jimo verti

pavyzdžiai. Tai jau ir savyje ir Dievo akyse jausmai ir darbai savos tautos reikalams yra ne mažesnis, o didesnis vertis, negu tokie pat jausmai ir darbai svetimiems. Meil žmonijai pirmoje eilėje turi reikštis tiems, kurie mums yra savinariai kilme.

Tarpe kit tautų yra mūsų pati tauta, kuri šaukiasi viso pasaulio ir mūsų pagalbos, kad išlaikyt savo egzistenciją. Kuris subrendęs ar jaunas lietuvis to šauksmo nepaisyt, negalėtų sakyti turės žmogaus krikščioniškam gyvenimui privalomos deramos artimo meilės. Atsimintina ir tai, kad dabartinės slygose augantis ir bręstantis Lietuvos jaunimas neišvengs dvasinio sužalojimo. Daug jį reiškiasi didvyriškai, bet daug yra ir bus reikalingi kitai pagalbos. Ir dabar tautos dvasios palaikymui ir aplinkyboms pasikeitus tautos dvasios atgaivinimui reikės pasišventusi idealistai. Ar atsiras ir kiek t idealistai, šis klausimas turi rasti laisvame pasaulyje gyvenaniam lietuvi jaunimui. Lietuva bus reikalinga gerai paruošt ir idealistai apaštalai — kunigai ir vienuoliai. Lietuvių kilmės jaunimas turėtų susimstyti matydami, kad yra nelietuvių jaunuoliai, kurie apie tai ne tik galvoja, bet tam darbui ruošiasi. Lietuviams laisvame pasaulyje būtų ne tik negarbūs, o nusikaltimas, jeigu toki apaštalai — kunigai ir vienuoliai Lietuva nesulaukt iš laisvo pasaulio lietuvi tarpe.

ŽMOGUS IR JO TAUTA

Žmogaus ryšiai su tolima praeitim. Kalb -
dami apie tautas ir j amži istorikai skiria kai
kurioms tautoms jau t kstan ius met , kitoms
šimtus. Atrodo, kad taut užuomazgos pradžios
reikia ieškoti anks iau, negu paprastai daroma.
Ryškesni žmoni skirtumai prad jo vystytis
tada, kai žmoni pirmosios šeimos vaikai
pakriko gyventi kas sau. Tiesa, kad n ra tautos
be pradžios, tai tiesa ir tai, kad vargiai, kuri tau-
ta gal t nors apytikriai pasakyti kada ji prasi-
d jo. Tautos negimsta vien dien , kaip k di-
kis. Nauj taut formavimosi laikai ir dabar
n ra užsibaig s. N ra priešistoriniai laikai, kada
nebuvo šiandienine prasme vokie i , pranc z ,
ispan , ital ir kit taut . Dar n ra Kanados,
Šiaurin s, Amerikos, Australijos taut (jeigu
nekalb sime apie t krašt aborigenus), bet tos
tautos bus. Visos tautos k r si ir kuriasi l to
formavimosi keliu. Yra daug priežas i , d l
kuri vienos tautos formavosi grei iau, kitos
l iau. Tos priežastys yra žmogiškos, supran-
tamos, kasdienin s. Senais laikais, kai nebuvo
n reikalo, n galimybi toli keliauti ir susitikti
su kitokios kilm s žmon mis, kurioje nors
vienoje teritorijoje gyven žmon s buvo tiek

artimi vieni kitiems savo kilme, kad jie visi buvo artimesni ar tolimesni kraujo gimin s. T grupi nevadiname tautomis šiandienine to žodžio prasme. Jas vadiname gentimis, kiltimis ir kitokiais vardais, reiškian iais mažiau negu tauta. Pra jo šimtme iai ir kurio nors krašto žmones daugelis veiksniai sujung vienon tauton. Tuos visus veiksniaus sunku net išskaiiuoti: ne vien sava kalba, sava tautosaka, savas menas, bendra istorija, praeities paminklai, savi papročiai, ilgainiui net savas charakteris, net vis žmoni to paties Dievo skirtingi garbinimo būdai. Nuo pat krikščionystės žmogus su tuo visu taip suauga, kad d l ko nors t dalyk netek s, ar kaip nors atskirtas nuo savo tautos pasijunta tarsis b t kur tai dingusi žem iš po koj . Visa, kas yra nepakeičiamai ir nepakartojamai sava, yra tik savoje gimtoje tautoje. Tai ne poet vaizduot s k ryb ir išsireiškimas, o tai yra realu, nepanaikinama. Kur kaltinti: ar t , kuris svetur b damas visa tai sentimentaliam prisimena ir brangina, ar t kuris to neįau ia nepasigenda, nevertina?

Ar verta savo tautos kalb ir kitoki jos k ryb branginti taip, kaip daro tie, kuriuos žmon s vadina patriotais? Ar tai yra tik patrioto, ar bendrai kult ringo žmogaus pasireiškimas? Katalik Bažny ia labai daug pasidarbavo ir dabar labai stropiai stengiasi apsaugoti net gabalus statul t stab , kuri garbintojai žud krikščionis. Tai daro ne d l ko kito, bet todėl , kad ir tos stab statulos yra žmogaus k ryba. Vertin s kult r , žmogus vertina vis taut praeities ir dabartin kult r . Jeigu ne-

b t an praeities kult r , sunku atsp ti, kiek kult ros mes patys šiandien tur tume. Labai mažai apie kult r nusimanyt toks žmogus, kuris manyt , kad šiandien esan i kult r susik r dabar gyven . Prie visos žmonijos milijonais met kurtos kult ros šiandieniniai žmon s vienas kitas š t prid jo, o milijonai miršta tik pasinaudoj kit k ryba. Dekaloge išreikšta žmogaus prigimtis pasmerkia negerbian ius savo gimdytoj ir kit savo pirmatak . Ir savos, ar kurios kitos tautos praeities nebranginimas n ra n išmintingo žmogaus, n kult rininko, n susipratusio krikš ionio nusi-teikimas. Tai yra paži ra ir nusiteikimas labai eilinio žmogaus nesugeban io žvelgti praeitin. Žmogus atsižad s savo kilm s tautos ir viso, kas su tuo rišasi, lieka tarsi be jokios kilm s, tarsi nežinia iš kur atsirad s, lieka be paveld tos istorijos, be tradicij , paveld t charakter prarad s, svetimo dar ne sigij s lieka tarsi be charakterio. Band s sau ir kitiems kalb ti es s kuo nors kitu, negu yra, k sinasi apgauti save autosugestijos — sikalb jimo b du, s moningai meluoja sau ir kitiems. Žmogui tur ti ir žinoti savo kilm n ra g da. Netur ti ar nežinoti savo kilm s n ra garb .

Sava tautyb svetur. Niekas nelaiko m s naiviais, kad branginame graž meno k rin : skulpt r , paveiksl , kitok meno darb , nepaisant kieno tai b t sukurta. Kartais branginame savyje menkos vert s kok nors daiktel , jeigu jis turi kokios nors ypatingos reikšm s mums asmeniniai. Senose kult ringose šeimose galima rasti šiandien praktiškai nereikaling

sen smulkmen . Pašalinis žmogus gal net nesupranta, kam tai visa saugojama, kaip ne vienas turistas eidamas Romoje per Forum Romanum nesupranta, kod l rom nai taip brangina ir saugoja ten esan ius akmenis. Tos minimos smulkmenos šeimose, tai lik gimdytojų ir proseni prisiminimai. Daug kas turime mums brangi atvaizd , kurie nieko nereiškia kitiems žmon ms, nežinanties m s santyki su ten vaizduojamu asmeniu, vieta ar daiktu. Bavarijoje ir Švarcvalde — Vokietijoje esu mat s kaimie i butuose tikr muziej : keli generacij — t v ir prot vi palikt puošmen , kambari apyvokos dalyk , pagarbiai saugojam ir dabar. Esu tikras, kad ne aš vienas savo kambaryje turiu mano branginam smulkmen , kurias po man s kiti numes nereikaling daikt d ž visai net nepagalvoj , kod l tuos daiktelius aš laikiau.

Žmogus gim s ne savo tautos šalyje gali netur ti nieko ap iuopiamo iš savo kilm s tautos turinio, o tur ti savo kilm s tik s mon ir tai labai branginti. Ne aš vienas esu sutik s svetur gimusi lietuvi nemokan i lietuvi kalbos, nieko nema iusi iš Lietuvos meno, mažai k žinan i iš Lietuvos istorijos. Nebuvo kas juos to išmokyt . Yra mokan i lietuvi kalb , bet mažai nusimanan i apie savo kilm s — Lietuvi taut . Viena iš toki lietuvai i po 1958 met šoki švent s Chicagoje susijaudinusi sak : Dabar aš didžiuojuosi esanti lietuvait . Aš visada tai žinojau, ta iau iki šiol man tai neatrod reikšminga. Ne tik svetur gim , o dalis ir išeivi praranda nors dal savo tautiškumo jo

elementus iškeisdami svetimus. Atsimenant taut kilm s proces , tautybi turinys — kult ra ir visa kita yra labai sud tingas. Kalba viena, toli gražu, n ra vienintelis tautyb s elementas. Kalba yra vienas iš daugelio tautos turt . Tautyb s turinin eina jos istorija, kult ra, tradicijos, b dingieji jos papro iai ir daug kit element . Nelengva atsakyti klausim , ar mažesn s vert s už kalb yra daugelis šeimyninio gyvenimo papro i , kaip antai Lietuvos tradicin je gry ioje religiniai ir tautiniai simboliai, daug šeimynini ir bendruomenini tradicij , šeimos ir bendruomen s doriniai papro iai, daug sav papro i religijos praktikose, net sav vieš liturgini tradicij . Mažiau ar daugiau savos tautyb s praranda ne vien tas, kuris išsigina savo kilm s, bet kiekvienas, kuris ir kiek praranda iš savo tautos turt .

Svetur patek s žmogus randa pas kitus nemaža to, kas yra ir jo tautos kult ros, papro i turinyje. Tuo atveju sava kult ra jam daug palengvina, t dalyk nereikia mokytis ar prie j pratintis. Daug ko svetur jis ta iau ir neranda. Jeigu tie jo nuosavieji dalykai yra geri, graž s, jais žmogus yra turtingesnis už kitus j neturin ius. Tuos savus turtus išlaikydamas ir svetur jis išsaugoja daug jaukumo savo savijautai ir praturtina ano krašto gyvenim . Antai, m s lietuvi daugelis doriniai verting šeimyninio gyvenimo, kaimynavimo papro i , menas ir daug kit dalyk yra per daug vertingi, kad juos pamiršus ir j atsižad jus tod l, kad t dalyk n ra naujai gyvenamam krašte. Juos reikia svetur skleisti ir taip praturtinti kit kraš-

t kult rin ir dorin gyvenim .

Ir m s laikais ne vienas atvykusi svetim krašt yra gird j s paraginim užmiršti visk , kas sava, o prisiderinti tik prie to, kas rasta naujam krašte. Tiesa, kad apie 1970 metus ir iki dabar tie balsai labai pritilo. Ypačiai Amerikoje ir Kanadoje vis garsiau kalbama ir net veikiama iš svetur atnešt — vad. etnini kult r išlaikymui. Raginusieji ar raginantieji ateivius užmiršti savo krašto kult r niekad deramai nepagalvojo, kiek tuose žodžiuose logikos. Pasvarstykime t patarim užmiršti kuo buvai ir k palikai t vyn je. Jeigu pirmieji vadinam nauj krašt atrad jai ir j draugai, paskui juos tuos kraštus atkeliav ispanai, pranc zai, vokie iai — pasaulie iai, vienuoliai misionieriai b t panašiai galvoj , tai išlip naujuose kontinentuose ir susitik su t krašt senais gyventojais b t tap pagonimis religijos ir barbarais kult ros atžvilgiu. Panašiai jiems b t tur j elgtis ir visi kiti ateiviai iki šiai dienai. k b t panaš s šiandieniniai Amerik kontinentai, Australija ir kas nor t juose gyventi. Visi senieji imigrantai šiuos kraštus kitaip galvojo. Jie keliavo svetur ne atsižad ti to, kuo jie buvo ir k tur jo, o visa tai paskleisti naujuose kraštuose. Ir m s laikais Amerikos prezidentas John Kennedy paskelb Peace Corps id j ne tam, kad jauni amerikiečiai išsi sti vadinamus atsilikusius kraštus patys priligt an krašt žmon ms, bet kad nešt anuos kraštus Amerikos kult r , civilizacij , id jas. O šie dabartin s Amerikos turtai yra sukurti ne sen j Amerikos gy-

ventoj . Tai yra t krašt ateivi atnešta dovana.

An patarim dav jai — užmiršti kuo buvai, gal sakyti, kad aš juos klaidingai suprantu ir klaidingai aiškinu. Jeigu neklystu, jie taip galvoja: M s laikais ateivis naujame krašte randa pakankamai visokios kultūros ir jis tik save apsunkina skirdamasis kuom nors nuo kit — vadinam vietini gyventoj . Ta iau toks galvojimas neb t teisingas. N ra n šalies, n žmoniai, kur viskas b t pasiek s jau aukščiau laipsnio, b t neklaidinga tobulyb , kad neb t ko n pridėti, n atimti. Silantieji pamiršti viską, kas tur ta gimtajam krašte, yra pažangos trukdytojai. Jie naudingai pasielgt , jeigu naujus ateivius gerai iškvost , kaip, kas buvo ar yra j palikto krašto mokyklose, šeimose, kaimyniškumo santykiuose ir an atsinešt dalyk kai k gyvendinti savam krašte. Gera yra gerbti, kas yra savo, ta iau negera manyti, kad kitur n ra nieko gero. Toki klaiding optimist d ka po laiko apsiži rima, kad kuris nors kraštas dar neseniai buv s atsilik s štai kame nors ir pralenkia nekritiškus optimistus. Šios paprastais žodžiais pasakytos mintys n ra skiriamos kuriam vienam kraštui ar ribotam laikui: jos tinka visiems kraštams ir visiems laikams. Ant nekritiško optimizmo apie save suklupo senov s graikai ir romai. Mandydami, kad pas kitus n ra nieko geresnio, kaip pas juos, jie per v lai apsiži rjo, kad j užkariauti ir valdomi j vadinti barbarai juos pralenk ir religijoje ir kulturoje. Be joki iškilmi ir be ašar jie patys palaidojo daug k iš to, kuo

kadaise didžiavosi prieš kitus. Branginkime kas sava, bet nemanykime, kad pas kitus nėra nieko gero ir geresnio negu pas mus. Tarpe an patarj užmiršti t vyn je palikt praeit yra toki , kurie mintyje turi ne k kit , o tik visus suvienodinti.

Standartinio žmogaus jie siekia d l visos eil s priežas i . Apie standartin žmog galima pasakyti daug k neigiamo. Tai iau šios trumpos pastabos n ra n psichologin , n sociologin studija. Apsaugok Viešpatie nuo standartin s visuomen s ir nuo takos t , kurie siekia žmones tokiais išaukl ti. Tokie slopina asmens nat rali individualyb , gamina medžiag diktori režimams ir visoki vertelg juodam pelnui. Jeigu neprotingi gyvuliai tik per ilg laik lazda mušami atsižada savo individualyb s, kad cirkuose pataikyt tvarkytojo komand , tai protingam žmogui dera b ti atsparesniu už gyvulius išlaikant savo individualyb . Sieki standarizuoti žmon s nesupranta k daro.

Vienokiu ar kitokiu b du išvykusiam iš savo gimtojo krašto kit krašt žmogui tinka viskas, kas lie ia bendrai kiekvien žmog . Apie tokius išvyk lius yra ta iau kai kas daugiau pasakytino. Iš gimtojo krašto išvykusi žmoni yra daug daugiau, negu bendrai manoma. Bus ne per daug pasakyta, kad daugelis iš gyvenan i Amerikoje ar Kanadoje dar n ra sutik to krašto kilm s žmoni . Visi tie sutinkamieji yra arba patys, arba j t vai atvyk iš kit krašt . Jie ar j t vai išvyko iš savo gimtojo krašto d l vairi priežas i . Daug labai prominentini

žmoni yra už savo t vyn s kaip mokslininkai — tyrin tojai. O dar daugiau yra misionieri — vyr ir moter , ne tik kunig ar vienuoli , bet ir pasaulie i mokytoj , gydytoj ir kitoki . Savo gimt j krašt jie myli. J gyvenime viena iš laiming j dien yra, kai atlik savo misij gali gr žti gimt j krašt . Ir tie, kurie tos dienos tikisi, ne visi jos sulaukia. J didesn dalis baidžia gyvenim artimo tarnyboje kur nors už savo gimtojo krašto. Yra dar dvi kategorijos imigrant žmoni : emigrantai ir tremtiniai. Emigrantas ir tremtinys abu yra nelaim s aukos. Emigrant išvar iš jo t vyn s ekonomin s ir panašios s lygos. Tremtin — persekiojimas ar t vyn s nelaim . Tik labai nežymi emigrant dalis yra apleid savo t vyn d l lengvab dišk laim s ieškojimo motyv . Emigrant ir tremtini istorija neturi pradžios ir netur s pabaigos. Kai nebuvo europie io surasti Amerik , Australijos kontinentai, žmon s nuo vargo ir vieni nuo kit b gdami bast si ne tik po vis Europ , bet pasiek Azij , Afrik . Nuo tada, kai Europoje susiformavo tautos ir valstyb s, išvietinto europie io užnugaris buvo jo paliktoji t vyn . Iš ten jie s m si ne tik dvasin s stipryb s, bet gavo kult rin ir ekonomin pagalb . Iš Amerikos Europ ir kitus kraštus pagalba prad jo plaukti tik labai neseniai. Iki 1914 met karo pradžios iš Europos: Skandinavijos, Vokietijos, Olandijos, Belgijos, Pranc zijos Amerik ir Kanad vyko ne tik kunigai, vienuoliai ir vienuol s, pasaulie iai mokytojai, gydytojai ir kitokie profesionalai, bet ir stambi finansin pagalba. Nereikia užtat ste-

b t i s k a i k u r i a i s p o l i t i n i a i s a r k u l t r i n i a i s ž i n g s n i a i s š i u o s e v a d i n a m u o s e n a u j u o s e k r a š t u o s e . E u r o p i e i o i s t o r i j a i a y r a d a r n e s e n a , p a g a l s a v i s t o v a u s t v a r k y m o s i a m ž i t i e ž i n g s n i a i i a g a n a t v i r t i i r p r o t i n g i .

J e i g u n e v i s u r , t a i l a b a i d a u g k u r i r š i a n d i e n m o k s l i n i n k u i , m i s i o n i e r i u i b e s i d a r b u o j a n i a m u ž s a v o t v y n s v i s o k i a d v a s i n , o d a u g k u r i r m e d ž i a g i n p a r a m a i k i š i a i d i e n a i a t e i n a n e i š k u r k i t u r , o i š j o t v y n s . T u o l a b i a u t v y n v i s a d a i r v i s u r l i e k a t a u t i n i u u ž n u g a r i u . T a u t i n s k u l t r o s i š s i v e ž t o s s v e t u r g a l i b t i i š s a u g o t o s , g a l i b t i p r a t u r t i n t o s v i e n u k i t u l i t e r a t r o s , m u z i k o s a r k i t o k i u k r i n i u , t a i a u t a u t o s t i k r o j i k u l t r i n k r y b a v y k s t a t i k s a v o j e t v y n j e . J e i g u k a d a a p l i n k y b s s u k l i u d o t a u t i n k u l t r s a v a m e k r a š t e , t a i v i s a d a l a b a i s k a u d ž i a i t a i a t s i l i e p i a i r s v e t u r e s a n t i e m s t o s t a u t o s ž m o n m s .

I š š i t r u m p a i p a s a k y t m i n i s e k a , k i e k d a u g y r a s k o l i n g a s s a v o t v y n e i k i e k v i e n a s i š v i e t i n t a s ž m o g u s . A i r i a i i r c a r l a i k l i e t u v i a i u ž s a v o t v y n s y r a g e r a s p a v y z d y s , k i e k i š v i e t i n t i e j i g a l i i r p r i v a l o d u o t i s a v o t v y n e i j o s s u n k i o s e v a l a n d o s e . Š i a n d i e n i n i a i m e s e s a m e n e v i e n i n t e l i a i i r n e p i r m k a r t e s a m e t o k i o j e b k l j e , k a d i š v i e t i n t i e j i a t e i n a s u e k o n o m i n e , k u l t r i n e i r p o l i t i n e p a g a l b a s a v o t v y n e i .

N e m a ž e s n r e a l y b u ž t , k a d k i e k v i e n a s t u r i m e s a v o t v y n , y r a i r f a k t a s , k a d d a u g ž m o n i g y v e n a u ž s a v o t v y n s . A p i e k i e k v i e n o ž m o g a u s p a r e i g a s g y v e n a m a m k r a š t u i ž o d i s s e k s t r u p u t v l i a u , g i i a p r i s i m i n k i m e v i e n t i e s . Ž m o g u s s a v o k i l m e , s a v o n a t r a l i u s a n -

tykiu su Dievu yra ir turi b ti k r jas, tokiu jis turi b ti visur ir visada. Apaštal darbuose pavaizduotas šv. Povilas visur ir visada vienodai uolus apaštalas. Brito belaisvio Rusijos Vladimiro kal jime, Private Kelly vaizduojami m s vyskupai Teofilius Matulionis ir Me islovas Reinys tame pat kal jime, visada ir vis taut mokslininkai, misionieriai už savo t vyni yra tipai žmogaus, koku turi b ti kiekvienas savo srityje. Kas susilaiko b ti k r ju tik d l to, kad jis yra svetur, tas palaidoja dal savo tikro nat ralaus žmogiškumo. Kur žmogui tekt gyventi, jis visur turi stengtis ir mok ti b ti K r jo vaikas. Mokslininkas vyksta svetur arba surasti k nors naujo, arba nunešti svetur tai, k jis žino. Savo religijos skleid jas, aukl tojas, medikas ir kitokie vyksta svetur paskleisti kitur tai, k jie tiki, k žino. Tokiais visais laikais buvo ir tremtiniai. Jeigu Amerik b t susirink tik emigrantai medžiaginio pelno vedini, kas žino, kaip dabar atrodyt šio kontinento žmoni gyvenimas. O toki tik pelno ieškotoj nuo Kristupo Kolumbo laik ia atvyko daug. Paskui juos ta iau atvyko daug savo t vyn je persekiojam už religij , už laisv . Naujame krašte jie nepamiršo savo princip ir sitikinim . Nors b dami tik mažuma tarpe kitoki , savo idealizmu ir entuziazmu jie prasisiverž pro savanaudži ir pilkos visuomen s mas , k r ir kuria gyvenim su daug graži savybi , kad kai kuri iš j n ra net j senose, kult ringose t vyn se. Toks kelias yra vienintelis vertai reikštis tremtiniui, kuris tur jo palikti savo t vyn už laisv s branginim , už

religinius sitikimus. Užmok j s toki kain už savo branginamas id jas ar principus — netek s t vyn s ir t savo princip svetur ne-
skleidži s tremtinys netekt tremtinio charak-
terio, save degraduot tik savo interes pai-
san i emigrant klas .

Svetimam krašte deramai jaustis ir reikštis reikia dvasinio subrendimo, charakterio ir dr -
sos. Ir idealistui tremtiniui yra lengviau nueiti
vien iš dviej kraštutinum . Vienas iš t kraš-
tutinum yra izoliavimasis nuo naujo krašto gy-
venimo reikal , kad „sav s nepraradus“: savo
religijos, princip , tautyb s. Antras kraštuti-
numas yra nepaisyti to, kuo kas iki šiol buvo, o
stengtis, kad ir geru tikslu, sutapti su mase,
kurion kuris pateko. Ne žmoni teisimui ar
smerkimui, bet tik geresniam an kraštutinum
pavaizdavimui ir supratimui prisiminkime kelis
pavyzdžius. Po 1917—1920 met Rusijos revoliucijos
išvyko iš savo t vyn s vadinam laisv
pasaul didelis skai ius Rusijos inteligentijos ir
buvusios aristokratijos. Apgailestaujant reikia
konstatuoti, kad iš j tik labai retas paliko
koki nors pozityvi p dsak savo gyvenimo
laisvame pasaulyje. Beveik visuma j , mini-
malin egzistencij gaudami iš šalpos ar juodo
darbo, sunyko vakar Europos didmies iuose,
laisv laik leisdami tuš iuose pokalbiuose apie
gražesn s ateities viltis be sav pastang . Ver-
ta pagalvoti ir apie kit neigiam pavyzd , tai
prieškarin je Europoje ne vienoje valstyb je tau-
tin s mažumos. Mintyje turiu ne tokius, kurie
gyveno gin ijamosė ar užgrobtose teritorijose
prie savo tautos k no rubeži , kaip antai po Su-

valk sutarties lenk užgrobtą dalį Lietuvos Turiu mintyje tokius, kurie gyvendami toli nuo savo tautos kamieno net nesvajoję apie kitokį susijungimą su savo tauta, kaip išvykdami iš jos gyvenamo krašto savo tautos tarybą. Tokius prisimenant vert pagyvoti, kam ir kaip buvo naudingas jų neloyalumas gyvenamam kraštui.

Svetimam krašte deramai jaustis ir reikštis yra kitas dalykas: išlaikyti save kuo esi ir būti aktyviai lojaliu gyvenamam kraštui. Šios rėšios teigiam pavyzdži visokios kilmės žmoniai turime visuose kraštuose, o čia prisiminkime iš toki Amerikoje gyvenančius milijonus airių. Gyvendami Amerikoje jie visur pabrėžia savo airiškumą, savo lojalumą ilgai vergavusiai savo tarybai, visokiais būdais remdami jos kovą už nepriklausomybę ir tos nepriklausomybės atkūrimą, Airij keliauja maldininkais ir kartu veržiasi kurti ir valdyti Ameriką, karuose miršta už ją su pasididžiavimu. Yra ministras ir atskiri asmenys; kaip generolas Tadas Kosciuszka, studentu turistu atvykę Ameriką ir pirmas Amerikoje pašvęstas kunigas kunigaikštis Aleksandras Dimitrijus Galicinas (Gediminaitis), Marija Pranciška Cabrini, Kazimiera Kaupaitė — Motina Marija ir daug jos draugai lietuviai ir kazimieriai, jos brolis kunigas Antanas Kaupas, kunigas Antanas Staniukynas, daug kitų šiems panašių lietuvių kunigų, daug Amerikoje gimusių karštųjų lietuvių ir kartu karštųjų amerikiečių, šveicaras Lietuvos savanoris profesorius Juozapas Eretas. Šie visi ir milijonai kitų yra visiems kelrodžiai, kaip reikia žmogui reikštis ir jaustis svetimam krašte, nepaisant

kokiais keliais ir kokiais motyvais gyvenaniam už savo t vyn s.

Ne tik savo t vyn je, bet ir svetur išvyk s ar ten jau gim s iš ateivi , jeigu nesidomi to krašto reikalais, o ži ri tik savo asmenin s naudos, yra savanaudis, o ne pozityvus to krašto pilietis ar jo nors gyventojas. Gyvenamam kraštui jis tik tiek naudingas, kiek pagamina medžiagini g rybi , toks n ra s moningas to krašto visuomen s narys. Beje, gyvenant svetimam krašte ir nesir pinant jo reikalais galima siekti savo gimtojo krašto ir savo tautos naudos. Tokiu atveju galima b ti naudingu savo tautai ir t vynei, bet liekame gyvenamo krašto tik išnaudotojais, o padoriam žmogui ne tik dera, bet reikia b ti pozityviu žmogumi. N ra n per daug, n nesuderinama b ti naudingu ir lojaliu ir gimtajam ir gyvenamam kraštui. Ir v l klauskime save, koks b t vadinam nauj krašt likimas, jeigu juose visi ateiviai ir j vaikai nesidom t gyvenamo krašto reikalais ir neb t ten gyvenimo k r jais. Lojalum gyvenamam kraštui kiekvienas žmogus turi laikyti humaniškumo, o krikš ionis ir krikš ioniška pareiga. Lojalumas n ra tik pasyvi laikysena — gyvenamam kraštui tik nekenkti. Taip yra nusiteikusi daugyb t , kurie r pinasi tik savimi. Lojalumas yra dom jimasis krašto reikalais ir aktyvus dalyvavimas jo gyvenime, kad to krašto visus reikalus kreipus gera linkme. Krašto reikalus matyti, apie juos teigiamai ar neigiamai pakalb ti, pakritikuoti ir nieko nedaryti yra tuš ios kalbos, o ne lojalumas. Pradedant gatvi švara ir baigiant mokykl dvasia bei valdžios politika kritik tuš-

ios kalbos be darb yra tušias laiko gaišinimas. Kam tie dalykai reiki, reikia veiklos. Krašto reikalus matyti, reiki pintis jo gerove ir veikti yra ne tik tame krašte gimusi, ar kurios nors vienos tautos kilmės žmonės, o vis krašto gyventoj reikalas ir tai yra teisingai suprantas lojalumas. Kai Cincinnati miesto vienos katalikiškos mokyklos mergaitės nepatiko Amerikoje kieno tai propaguojamas nekuklumas, jos suprato, kad reiki daryti: pradėjo, dabar jau plačiai žinoma „Padornumo legionas — Decency Legion“. Tai pavyzdys, kaip reiki reaguoti neigiamybėse, kaip siekti ko nors teigiamo: ne vien kritika, bet teigiamomis pastangomis.

Lojalumas gyvenamam kraštui nėra priešingas žmogaus tautiškumui. Tuodu dalykus reiki kultūringai suderinti. Gyvenant ne savo tautos, bet kitame krašte, žmonės pastangos išlaikyti savo tautiškumą turi būti net aktyvesnės negu tautos tėvynėje. Yra per mažai tik save išlaikyti tokiu, kuris kokios tautybės atvyko kit kraštą. Reiki turėti drąsos savo tautybės geras savybes parodyti ir kitiems. Tautinė kultūra yra žmonijos bendrosios kultūros sudėtinė dalis. Tokios kultūros, kuri neturi jo ir neturi savo šaknų jokioje tautoje, iš viso nėra. Su vadinamos tarptautinės kultūros kriniais yra panašiai kaip su vadinamomis liaudies dainomis. Beveik visos dainų autorius yra vienas asmuo, o ne kolektyvas — liaudis, tik visuomenė jau nebemini ir net neatsimena to autorių vardų. Tik stambesni atskiri kriniai, prie kurių autorius prirašė savo pavardę, ar krin net užpatentavo valdžios staigoje, skiriami tikrai-

jam autoriui. Kaip tautin kult ra yra individ k r inys, taip tarptautin kult ra yra tautini kult r mozaika.

K rybingas asmuo nepasitenkina kuria nors viena išraiškos forma. Ir vienas individas, pavyzdžiui Lietuvos kaimo kryži dirb jas, sukurdavo kelis skirtingus j stilius. Tautoje b t mirusi k rybos dvasia, jeigu kult ra ir jos formos neaugt , neturt t . Taip yra ir visoje žmonijoje. D l to, nors yra b tina branginti tai, kas yra paveld ta, bet b t gyvyb s stokos ženklas, jeigu neb t nauj aspiracij ir nauj bandym . Ir visos žmonijos ir atskir taut kul t ros n ra kurios nors vienos generacijos vaisius ir nuopelnas. Prie paveld tos kult ros naujos generacijos prideda vis k nors naujo. Tiesa, kad naujos generacijos kai k ir užmiršta, praranda. Tai vyksta ypatingai tokiose generacijose, kurios yra daugiau link materialistin utilitarizm . Tokios generacijos pamiršta ir praranda iš praeities paveld t daug dvasini ir moralini vertybi . Didžiutis vien savo laiko kult ra, su panieka atsiliepiant apie praeit yra li dimas stokos kult rin s nuovokos. Net ir kult ringiausios tautos tik viena generacija savo tautos bendrajai kult rai nedaug prideda. Ir už vienos tautos ir už visos žmonijos kult r d kingumas ir pagarba priklauso visai praei iai. Net ir tai, kas mums šiandien atrodyt pasen , atgyven , jeigu tai žmogaus proto ir talento k ryba, yra dievyb s k ryba per žmog . Jeigu ne anie, dabar atrodo pasen dalykai, gal neb t daug ko, kas dabar yra naujo.

Kiekviena sena tauta turi daug sav kult ros turt , kuri neturi kitos tautos. Deja, daugelis žmoni per siaurai supranta kult ros turin , labai brangina smulkmenas, o praži ri esminius dalykus. Ir Kult ros ministerijos ir tautos kult ros paminkl apsaugos departamentai ar komisijos gerai daro surinkdami ir apsaugodami žmogaus rank k rinius. Tie k riniai, ta iau yra tik išraiška, tik krislai dvasios kult ros. D l šio per siauro kult ros supratimo daug kas ž va iš tautos kult ros tikr j lobi net savame krašte laisv s laikais, o dar daugiau tauta j netenka svetim j vergijoje. Dar blogiau yra su išėivija, jeigu ji nesugeba saugoti savo tautos kult ros viso turinio. Tokia išėivija svetur neatlieka tos kult rin s misijos, koki ji prival t ir gal t atlikti. Brangindami tik atskirus kult ros gabalius, kurie svetimam krašte kitiems neturi praktiškos vert s, o nesuvokdami savo kult ros dvasios ir jos pilno turinio tokie išėiviai turi š t kitiems parodyti, bet ne jungia ano krašto kult r to, kas atsi neštoje kult roje b t vertingesnio. Mums lietuviams sava kult ra yra brangi, nes tai m s kult ra. Šio laiko žmonijai ji yra tiek verta, kiek ji yra gera savyje ir kiek gero ji gal t d ti dabar kiekvieno gyvenamo krašto kult r . Imkime smulkius dalykus: r bus, kryžius, architekt ros niuansus, m s giesmes ir dainas, šokius. Tarpe vairi taut šios srities k rini , ne vienas iš ši Lietuvos liaudies k rini daug kieno yra laikomi savo srityje meniškiausiais. Ta iau mes turime gražesni ir vertingesni tautini turt už anuos liaudies meno gabalius.

Savo natraliais gabumais ir darbštumu mūsų žmonės visuose kraštuose yra užsitarnavę gerą vardą ir vietą vis kitur tarpe. O gi kaip kalbėti apie lietuvius žiningum, apie šeimos dvasią, kuri buvo ne koks pasitaikantis epizodas, o visuotina, apie lietuvių kaimyniškumo tradicijas, apie svetingumą ne tik saviems, bet ir nepažįstamam keleiviui, apie religinius, dorinius, visuomeninius papročius bei tradicijų grožį. Laisvieji kultūringi ir turtingi pasaulio kraštai būtų tikras rojus, jeigu juos perkeltumėte, kaip lietuviai brangino, kas buvo jų dvasinis tautinis turtas. Mūsų kalbos ir pastangos svetur išlaikyti tautinį kultūrą ir mūsų kultūrinę misiją tik tiek bus prasmingos, kiek stengsimės išlaikyti ir kituose paskleisti pilną mūsų kultūrą, o ne tik pademonstruoti vien kitą tautos meno nuotrupą. Šiandieninė Amerika, Kanada yra tokios, kaip joms davėia atvykusieji iš Europos kraštų. Savos kultūros integravimas dabar gyvenamo krašto kultūrinė tautinis šoviniškumas, nelankstumas, o yra kultūringumas ir pasitarnavimas žmonijai. Daug kas britiško, airiško, olandiško, prancūziško, vokiško šiandien Amerikoje yra vadinama amerikonišku, ar Kanadoje — kanadišku. Tegul kada nors bus vadinama ir laikoma amerikonišku, kanadišku, australišku tai, kas yra iš lietuvių. Mūsų tautos kultūrai ir mūsų lietuviškumui tai ne tik nepakenks, o būtų liudymas, kad ir lietuviai kaip nors davė kraštams, kuriuose buvo lemta jiems gyventi. Visi kraštų kultūros ateities rūmai yra labai plati siena ir dar neperpildyti. Tuos rūmus ir lietuviai turėtų dėti akmenėlius iš mūsų tautos

dvasios — religijos, dorov s, tradicij , papro i ,
meno.

Jeigu mokytis iš Katalik Bažny ios elgesio, paremto ilga patirtim ir vis žmonij apiman-iais interesais bei perspektyva, tai Bažny ia moko nepamesti ir užmiršti, kas ir kur buvo ir yra gero, bet išlaikyti ir priderinti prie laik ir krašt . Kaip Bažny ia vertina ir palaiko tau- tines ir teritorines liturgines tradicijas, gali b ti pavyzdžiu P. Pijaus XII paskelbta 1955 metais Šventosios savait s liturgija ir Vatikanu II susi- rinkimo paskelbtoji Konstitucija, patvarkanti Švent j Liturgij . vesdama kai k naujo ir gr žindama kai k seno bet užmiršto Bažny ia patvarko, kad seni tautiniai ir teritoriniai prie- dai turi b ti ne panaikinti, bet suderinti su nau- jais patvarkymais, kad priiman ios krikš iony- b ir sijungian ios Katalik Bažny i iki šiol buv net stabmeldži tautos, prisiimdamos Baž- ny ios bendr j liturgij , gali pasilaikyti ir iš savo stabmeldiškos liturgijos tai, kas nepriešta- rauja katalikyb s esmei. Religiniai tautiniai pa- pro iai gali b ti universaliu pavyzdžiu, kaip nekritiški visko vienodytojai gali patarnauti gyvenimo ne praturtinimui, o siaurimui. Antai, svetur išvyk lietuviai, lenkai ir kiti ne tik gero nepadaryt , bet padaryt žalos žmo- nijos religinei kult rai svetur užmiršdami tokius pamaldumo b dus, kaip geguž s m nesio pamal- d puošnumas, Kryžiaus keli giesm s ir maldos, Graud s verksmai ir visa eil pras- ming ir graži tradicini pamaldumo b d . Kad kituose kraštuose to nerandama, tai juos reikia ten vesti, bet ne pamiršti.

Bažnyia taip pat nėra ir niekad nebuvo meniškai bevertis ar standartinis liturginis architektūros ar skulptūros šalininkas. Priešingai, visais amžiais ir iki mūsų laiko Bažnyia drįsina architektus naujos technikos, naujų medžiagų pagalba ieškoti naujų stilių, naujų formų, išlaikant religinį mintis ir meniškumą. Bažnyia visais laikais prielankiai priima pastangas liturginio meno turinį ir formų architektroje, tapyboje, muzikoje vesti tautiniam menamotyvui. Dar aiškiau Bažnyia ragina katalikišką tautą išėivius saugoti ir svetur savas katalikiško šeimyninio ir visuomeninio gyvenimo tradicijas. Šiuo būdu išėiviai nežodžiais, o gyvenimo pavyzdžiu tampa krikščioniškos kultūros ir dvasios misionieriais. Kai kuriuose Europos kraštuose, kur krikščionys suskilo, kur katalikai ne svetim, o savaldov buvo ilgus laikus diskriminuojami ar net persekiojami, neišliko tiek atsparūs, kaip lietuviai ar lenkai svetim okupacijoje ir persekiojimuose. Kai kuriuose senuose katalikiškuose kraštuose katalikai sunyko ir skaičiumi ir pamiršo savus senus bendrai religinius ir katalikiškus papročius. Pailiose tavyne se j religinis gyvenimas liko tik labai skurdus, suredukuotas minimalinius dalykus. Toki krašt katalikai išvykdami kitus kraštus išsivež širdyse gal ir labai tvirt tik jį, bet iš religinio meno, liturgijos, pamaldumo praktik, šeimynini papročiai jie išsivež ne daug k, nes tai buvo išnykj tavyne se. Savo tavyne je gyven tarpe skirtingo tik jimo ir ne retai vieni kit antagonistiskai nekeni, jie ir svetur išvyk-

dami neišsivež graži kaimynyst s papro i . Viso to pas koje, naujuose kraštuose galima matyti labai keist dvasi , kad kaimyn tarpe ne tik n ra jokios sutartin s jaunimo aukl jime, bendruomeni tvarkyme, bet labai dažnai kaimynas nepaž sta net tame pa iame name gyvenan io kaimyno.

Vis t išeivi , kurie savame krašte gyveno krikš ioniškos kult ros bei katalikišk papro i turtingesn je ir palankesn je atmosferoje, yra ne vien tautin , bet visuomenin ir krikš ioniška pareiga svetur neužmiršti to, kas išsinešta iš t vyn s, bet visa tai gyvendinti ir naujame krašte, praturtinant to krašto kult rin , moralin , religin gyvenim . Tiesa, kad Amerikos, Kanados, Australijos daugelyje katalik bažny i n ra kai kuri pamaldumo ar net liturgini tradicij , koki iš savo krašto atsineš austrai, bavarai, lenkai, lietuviai. Bet gi dar taip neseniai tuose kontinetuose krikš ioni visai nebuvo. Kad ten dar n ra daugelio religini dalyk prast an min t Europos krašt katalikams, tai iš to nereikia daryti išvados, kad j ir negali ar neturi b ti, bet reikia juos išlaikyti, tuose kraštuose juos skleisti ir prigydyti. Kartokime iki kyrumo, kad svetur išvyk s žmogus neturi prarasti save, bet kult riniai praturtinti ir save ir kitus kraštus. Praturtinti save prisiimdamas k gero rado svetur. Praturtinti kitus, perteikiant ir kitiems, k gero savo atsineš .

Lietuvi tautos realios ir imponuojan ios žym s yra jos amžius, jos meil laisvei ir nepriklausomo gyvenimo ir vergijos laikais. Jos b - dingoji žym yra demokratiškoji dvasia.

Pasaulinio žodyno prasme monarchija Lietuvi tautoje ir šalyje niekad neprigijo. Lietuvoje niekad nebuvo verg prekybos ta prasme, kokia dar iki devyniolikto šimtmečio buvo ne vienoje šiandien labai modernioje šalyje. Net baudžiava Lietuvoje išbliso jau taip seniai, kad tikrai ne visi kraštai gali tuo pasigirti. Lietuvos Statutas ir savo amžiumi ir savo turiniu yra kultūros monumentas ne vien mūsų tautos, bet viso pasaulio kultūroje. Lietuvos ir karinės istorija siekia daug toliau, negu tik savo laisvės gynimas. Kiekvienas lietuvis turėtų žinoti žygius ir datas, kada Lietuvos valstybė užkirto kelią invazijoms

Europai iš rytų, ar kokios reikšmės visai Europai buvo Žalgirio mūšis. Ir savo menu bei menininkais lietuviai gali pagrįstai didžiuotis prieš visą pasaulį nemažiau, kaip ir kitos senos tautos. Lietuviai gali džiaugtis kai kuomet, ko tokiaime laipsnyje randame ne visose tautose: tai laisvės branginimas, laisvę parodoma pažanga, dvasiniai, doriniai ir religiniai tradicijų pranašumai. Jeigu kada ir tektų pripažinti teisingomis žinias dabar ateinančias iš Lietuvos, kad namie tauta turinti dabar daugiau menkaverčių narių, negu buvo praeityje, tai iš kitos pusės ir gerieji savo kova, ištikimybė tautai, kraštui, religijai niekad nebuvo Lietuvos taip išgarsinę, kaip dabartiniiais tragiškais vergijos laikais.

Mūsų ryšys su savaisiais Lietuvoje, palai komas laiškais ir kitokiais būdais teikiant jiems pagalbą, yra daug didesnis ir platesnis reikšmės negu tik patriotizmo sentimentai. Tai gerai darytų tuos ryšius palaikydami savo vaik rankomis. Tai padėtų jaunimui neužmiršti savo

kilm s ir išlaikyti gyv ryš su tauta t vyn je.

Svetur gimusios jaunos kartos savos kilm s s moningumui daug reiškia t v pokalbiai su vaikais. Pripažinkime, kad seniau buvo palankesn s aplinkyb s šeimos pokalbiams, vis tiek turime pripažinti, kad šiuo atžvilgiu gerai savo pareig atliko išeivijoje lietuvi vadinamoji senoji karta — išvykusieji prieš antr j pasaulin kar . Savo pokalbiais jie savo vaikams tiesiog piešte nupieš savo t viškes ir j gyvenim . Tur kite kantryb s paskaityti nors šiuos du pavyzdžius. Amerikoje gimusi lietuvait , ištek jusi už vyro iš mano gimtin s apylink s, mane sutikusi klausia: Pasakyk, kas toje apylink je taip ypatingo, kad iš mano vyro nuolatini pasak aš ir m s vaikai susidar me vaizd , kad tai turi b ti gražiausia vieta visoje žem je. Beje, anas vyras iš Lietuvos išvyk s 1910 metais. Kita Amerikoje gimusi lietuvait pasakojo, kad iš savo t v pasak jinai susik r tokius vaizdus apie t v gimtin , kaimyn ir gimini gyvenamas vietas, kad vykusii Lietuvon su dideliu žingeidumu ir net pietizmu, kad lankydamas t v gimtines ji ten jaut si tarsi anas vietas b t jau ne kart ma iusi, žinojusi vis kaimyn pavardes, parapijos kapinyne lengvai suradusi savo t vuk kapus. Jai buv nesunku surasti gimines, nes žinojusi vis pavardes ir gyvenamas vietas. Matomai, m go kalb ti apie savo t viškes ir kiti išeiviai. Pasakoja Chicagoje gerai žinomas kroat kilm s dr. J. Ruzik savo sp d iš kelion s, kai buvo pasi stas Belgrad pad ti sunkiai sergam iam kardinolui Aloyzui Stepina . Apie savo t v

gimtin nedideliame Kroatijos miestelyje jis buvo tiek gird j s, kad ne tik ryžosi t viet atlankyti, bet nuvyk s miestel iš karto atpažin s namel , kur gyveno jo t vai. Nemanym kime, kad gyvenantiems ištaigingoje Amerikoje ar kitur lietuvi vaikams ne domu klausytis apie ne vieno iš j gal ir vargingas t v gyven tas vietas. Jeigu jaunimas su domumu klausosi pasakojim apie Australijos maori gyvenim , tai nepalyginamai daugiau domaus galima jiems papasakoti ir apie Lietuv . O ir apie kieno nors vargas gimtines mokykim s jausti ir kalb ti iš poeto Jurgio Baltrušai io „Ašar vai niko“.

Šeimoje kalba taip pat tur t b ti lietuvi kalba. Dera kiekvienoje šeimoje ant sienos tur ti Amerikos prezidento D. D. Eisenhowerio žo džius, kad m s laiko žmogui turi b ti g da mok ti tik vien gyvenamo krašto kalb . Ta kalba yra b tina, jaunimas išmoksta jos nat raliai ir lengvai mokykloje ir kitur. B t ta iau ir skriauda ir negarb nemok ti t v kalbos. Jos mokytis nat raliuji ir geriausia vieta yra gimtoji šeima. Tuo tikslu, šalia gyvos kalbos, yra reikalinga ir lietuviška knyga. Net savos gim tos kalbos gerai išmokti galima tik skaitant. Jeigu iševijoje netur tume jaunimui tinkan i knyg , tai galima pasigelb ti Lietuva. Nors apie šiandienin Lietuvos spaud yra daug k sp jan io pasakyti, tai vis tiek ten yra jaunimui domi ir nauding knyg .

Ir tautiniu atžvilgiu turi reikšm s kasdienin malda sava gimt ja kalba. Svetimuose kraštuose jau retai kur bažny ia ir

mokykla išmokys vaikus melstis lietuviškai. Išmintinga todėl palaikyti natūraliai senoviską ir visada vertingą būdą — šeimoje išmokyti vaikus kasdienini maldinimu savo kalba pirmiau, negu bažnyčioje ir mokykloje jie išmoks maldinimą ir katekizmo krašto kalba. Kur šeimoje lietuviškai meldžiamasi, ten vaikai niekad neužmirš, kas jie yra. Man atrodo, kad ir nesant karštu kataliku, tai nors dvasiniais, patriotiniais motyvais šeimaniariai turėtų praktikuoti nors tradicines gegužės, birželio mėnesiais, gavėnoms metu visi kartu melstis ar giedoti lietuviškai. Gal kas sakys, kad tai dalykai tik praeityje. Taip, jeigu kuriems nelabai rūpi panaudoti visas prieinamas priemones išlaikyti savo šeimoje tradicinę lietuvišką dvasią ir kalbą.

Veiksmingas būdas palaikyti šeimoje tautinį dvasią ir nuotaiką yra šeimos židinio — buto viršūnė aplinka. Atrodo, kad lietuvių butuose tokia nuotaika yra galima ir turėtų būti palaikoma. Kam pasitenkinti kambariulyje standartiniu kryžium, jeigu mūsų lietuviški kryžiniai stiliai yra gražiausi pasaulyje. Kam puošti butą svetimais istorijos ar gamtos vaizdais, kad mes turime savo ir menininkų ir jų darbų ir kitokių savo puošmenų. Ir vaikams bus lengviau visur jaustis lietuviams, jeigu tokiais jausis savos šeimos aplinkoje.

Negalima nutylėti fakto, kad vaikui arba teikia drąsos arba atbaido prisipažinti savo tautybę faktas, kokį vardą toje vietoje ar aplinkoje turi jo šeima ir bendrai jo tautiniai. Geras vardas kaimynų tarpe, parapijoje, darbovietėje ir visur vaikus liečia net daugiau, negu pačius jų

t vus ir kitus užaugusius šeimos narius.

Svarbu ne tik užaugusiems, bet ir jaunimui bei vaikams priklausyti kokiai nors lietuviškai organizacijai. Per jas iš jaunos kartos išauga ne tik eiliniai susiprat tautie iai, bet ir jauni veik jai.

M s lietuviškos pastangos ir m s draugai. Kitatau iai kaip m s talkininkai. R pi nantis savais reikalais nepakanka tik pasitik ti Dievu ir gerais žmon mis. Reikia ir pa iam stengtis. Ta iau ir tai tiesa, kad daug m s asmenini ir mums bendr svarbi reikal gali kas nors kitas geriau atlikti negu mes patys. Vargiai, kuriam iš lietuvi pavykt padaryti tokio sp džio lietuvi jaunimui, kokio yra padar s Bostono arkivyskupas kardinolas Richardas J. Cushing BALFo seime Bostone 1953 metais savo kalba: The Stars still shine (Lietuvos Vy i išspausdinta ir išplatinta) ir Chicagos arkivyskupas kardinolas Samuel A. Stritch savo kalba Lietuvos vy i seime 1954 metais. T žodži ir min i skirt lietuviams galia yra tame, kad tai pasakyta nelietuvi . Tuos pa ius žodžius pasakydami patys lietuviai nepadarytume saviesiems tokio didelio sp džio. T pat galima pasakyti apie daugel politini moment , koki mes patys joki u b du nesukurtume. Mintyje turiu vis eil vyki Amerikos Senate, Kongrese ir kitur. Jeigu tose pat vietose ir tuos pa ius žodžius gal tume pasakyti mes patys, tai nepadarytume to paties sp džio.

Geri draugai iš kitatau i tarpo savai me neatsiranda. Reikia j surasti, sigyti. Patys žymiausieji Lietuvos draugai iš kitatau i tarpo

yra gyti kieno nors asmeniniu kontaktu. Tai vyksta vairiais keliais: asmeniniais santykiais, per organizacijas, kulturinį, karitatyvų, politinį veikimą, vairiais būdais dalyvaujant religinėse srityse vykiuose. Tokiems, kuriems nėra pavojaus kitai tarpe „sąveikinti“, yra naudinga dalyvauti kokioje nors veikloje kartu su kitais.

Mūsų tautos politinė kova ir mes toje kovoje. Ir mūsų ir daugelio kitų tautų istorija parodo, kad tautos išsilaiko neturėdamos laisvę net per ilgesnį laiką. Yra sena tauta, kurios tik mūsų laikais pirmą kartą savo gyvavime tapo nepriklausomomis. Kaip individas, taip ir tautos gyvybės ir išlikimo yra daug laipsnių. Vienos tautos vos išlikę egzistencijai, vadinamos atsilikusiomis kultūroje. Apie kitas gi sakoma, kad jos vadovauja žmonijos kultūrai. Bet klaida manyti, kad tai tautai tarpe yra koks tai natūralus skirtumas, panašus į kultūrų skirtumą. Ir savo kilme ir natūraliais gabumais ne labai kuo skiriasi japonas nuo siamesio, britas nuo airio ir taip panašiai tarpe kitų tautų. Svarbiausias skirtumas yra tas, kad vienos tautos jau seniai pačius tvarkosi, o kitos seniai yra kitai valdomos. O tas kitas valdymas, ar jis vadintasi protektoratu, ar dominija, ar kolonija, ar okupacija, visada pasireiškia tuo pačiu — valdomi išnaudoti, kliudyti pažangiai kultūroje, kad nesukiltų prieš valdovą. Tiesa, kad tautos ir valstybės turį kolonijas ne visos vienodai jas skriaudė, bet ir tai tiesa, kad krikščionys (vardu) kolonijų valdytojai per šimtmečius nepasirpino valdomuosius nors supažindinti su Kristumi ir

Evangelija, išmokyti nors skaityti ir rašyti. Valdov elgesys buvo viena iš didžiausių kliūčių valdomiesiems susidomėti valdaniais ir religija ir jų kultūra. Iš to galima suprasti, kiek rėpjo valdantiems kitos tautos ir kiek rėpi dabar pavergtieji

Nors ir pavergtos, bet sieki laisvės ir už laisvę kovoj tautos padaro visokeriopos pažangos daugiau, negu pasyviai nešantios vergijos kryžiai. Mūsų tauta savo istorijoje antrą kartą yra šiandien engiama labai barbariškais priemonėmis ir labai barbariškos dvasios okupantu. Šiandien Lietuvoje vyksta šis tas panašaus praėjusių šimtmečių Afrikoje, kur žmonės buvo medžiojami ir vežami vergais Amerikos kontinentus. Lietuviai šiandien yra vežami vergais Maskvos imperijos šiaurės. Nors mūsų tautos atsparumas yra išbandytas, tai vis tiek jos kultūros pažanga vergijos metais labai daug priklausys nuo to, kaip stipri bus jos laisvės aspiracija ir kaip greitai ji išsilaisvins. Tautos kova už laisvę visada turi būti visuotinė, turi kovoti ne tik gyvenant pavergtoje taryje, bet visa tauta. Laisvę esanti tautos dalis atsižadė savo tapatybės, jeigu nekovot už tautos laisvę. Niekart atsitinka pavergtoje šalyje, kaip šiandien Lietuvoje, kad tauta savo krašte yra taip suvaržyta, kad atvira kova sunkiai manoma. Ypačingai tokiu atveju laisvę esanti tautėi kova yra būtina, tos kovos gandas palaiko dvasi ir taryje pavergtos tautos. Vertinant visoki mūsų veiklą — religinę, kultūrinę, karitatyvinę — būtina klaidai manyti, kad politinė kova esanti tik tam tikro „politikieri“

kolektyvo reikalas ir užsi mimas. Tai yra reikalas, kuris turi b ti vienodai savas kiekvienam lietuviui. Nepaisant, kas ir kokiais motyvais teisint savo nesidom jim lietuvi politine kova, toks nesidom jimas b t tik nesupratimas reikalo svarbos ir savo pareigos tautai. Ar kuris savo pašaukimu ar pasirinkimu esame religijos skelb jas, labdaros vykdytojas, kult rininkas, menininkas, tai vistiek, kiekvienam turi likti vietos širdyje ir laiko tarpe užsi mim vienaip ar kitaip prisid ti prie visos tautos politin s kovos atgauti Lietuvai nepriklausomyb . Pareig dalyvauti toje kovoje kiekvienam uždeda dabartinis m s tautos likimas. Visuomen ar pavieniai asmenys gali spr sti tik vien klausim , tai kokiais b dais t kov vesti, kas turi jai vadovauti ir kaip kuris gali joje dalyvauti.

RELIGIJOS VIETA VALSTYBĖJE

Religija yra svarbus dalykas ne tik dėl jos tokos žmonėms privat ir vieš gyvenime. Dėl jos ir jos klausimais kyla žmonėms tarpe daug ginčų, ji palietus atsiranda kartais net vairi politini komplikacij. Dėl to ji yra toks klausimas, apie kur verta kalbėti ne tik bažnyčioje, mokykloje, bet ir kitose vietose viešo, ramaus pasiaiškinimo, rami diskusij būdu. Valstybės viešajame gyvenime suradus religijai deran vietą būt galima išvengti daug nereikaling nemaloni dalykų, jos tak visuomenei padaryti toki, kokias ji turi būti. Sakoma, kokias ji turi būti, nes dažnai ir jos puol jai ir gyn jai išeina tokias plotmes, kurios su religijos reikalais ir dvasia neturi nieko bendro. Ginėjimasi, net susipykstanta, kovojama žeidžiamieji, o religijai tai yra svetima. Taigi, nors trumpai, apie religijos vietą valstybėje.

Iš žmonijos gyvenimo yra žinoma vairi valstybės laikysena religijos atžvilgiu. Vienur prieš religiją kovojama j net persekiojant, ar tik propagandos būdu. Kitur religijos atžvilgiu laikomasi indiferentiškai. Vėl kitur religijos atžvilgiu laikomasi teigiamai ir tokios laikysenos gali būti vairios formos ir laipsniai. Kaip derėtų valstybei laikytis religijos atžvilgiu?

Religijos persekiojimas. Ne vien mūsų laikais, bet ir anksčiau kultūringam žmogui atrodo, kad persekioti žmogų už jo šitikinimus, už gyvenimą pagal šitikinimus yra nekultūringas dalykas. Pradedama prigyti visuose nuomonė, kad ir religija eina žmogaus natūrali teisė sritis. Ties pasakius, religija bendrai niekad ir niekur nebuvo persekiujama. Net ir šaukiantieji, kad religija esanti opiumas, kovoja ne prieš visas religijas. Jeigu kas bandytų, ar šiandien bando organizuoti kovą prieš visoki religiją, tai beveik nelieka kam kovoti, nes žmonėms be jokios religijos yra labai maža dalis. Šitikinimai negali būti prievarta nei primesti nei pakeisti, o reikia žmogų tikinti, kalbant jam protui ir širdim. Jeigu taip vyktų, kad kurios nors konfesijos išpažintų gyvenime signalą, tai kas nors kenksmingo visuomenei, tai imtis prieš tai priemonių galima ne žeidžiant jokios religijos. Apie tai truputį daugiau.

Kova prieš religijų propagandas būtų pateisinama, jeigu būtų aiškiai rodyta, kad religijos ar religijų skelbiamos tiesos neturi racionalaus pagrindo, kad yra klaidingos, kad savo pasakomis religija nėra geresnė už visišką nihilizmą. Nors žmonijos jau ilgai gyventa ir apie religijų daug pasakyta, bet dar niekam nepavyko rodyti, kad ji neturi pagrindo. Kad religija turi žmonėms gyvenimą teigiamas takas, kurios iki šiol nepavyksta pakeisti kuom nors kitu, dviejų nuomonių nėra. Todėl nėra pateisinamo pagrindo, kodėl visuomenė vadinama valstybės vardais turėtų būti neigiamai nusista-

iusi prieš religij ar remt priešreligin propagand .

Jeigu valstyb religijos atžvilgiu laikyt si indiferentiškai, b t taip pat nenuoseklu. Jeigu žmoni gyvenime religija reikšt tik tiek, kiek pasakos apie aitvarus, kaukus, raudondančius ir panašios, tai valstybei gal t visai tai ner p ti, ar kas tas pasakas pasakoja ar ne. Kai žmoni religini paži r taip daug priklausoj privatus ir viešas gyvenimas, o valstyb yra t pa i žmoni labui, tai ji neturi teis s b ti indiferentiška tam, kas jos pilie iams turi tokios reikšm s. Valstybei turi r p ti, kad jos gyvenimui vadovaut tiesa. Jeigu b t aišku, kad religija neturi rimto pagrindo, tai valstyb s gal t b ti pareiga žmon ms tai parodyti juos racionaliai tikinant. Gi jeigu religija turi pagrindo ir tiek daug teigiamai veikia žmoni gyvenim , tai valstyb elgt si aiškiai nenuosekkliai religij ignoruodama. P. Leonas XIII yra viešai pasak s, kad valstyb negali elgtis nenusikalsdama tarsi Dievo visai neb t , ar religij atmest kaip visuomenei svetim ir nesvarb dalyk . Jeigu imsime religij pagrind , tai bet kokia religija tiek savo ties kilme, tiek j turiniu yra daug pozityvesnis dalykas už visiš k nihilizm . T pat tenka pasakyti ir apie religijos tak gyvenimui. Kas sakyt , kad religij yra vairi ir tos pa ios religijos išpažin j yra vairi žmoni , tai tie pavieniai faktai beveik nieko nepasako apie religij kaip toki . Skirtingi faktai iš žmoni gyvenimo religij turinio ir vert s nepakei ia. Valstyb s pareiga yra ne

ignoruoti žmoni tendencijas, bet žmonėms padėti.

Valstybės religijos atžvilgiu turėtų būti teigiamai nusiteikusi. Kaip ir kuo turėtų reikštis toks valstybės nusiteikimas? Prisiimtinas mūsų laikais kur vienas reiškinys, kur 1945 metais atkreipė dėmesio U.S. A. nekatolikiška ir net nereliginė spauda. Būtent — deklaruoti religijos laisvę, kartais jai parodant net viršins pagarbos ir tuo pačiu metu valstybės lėšomis ir statymais remti „bezbožnik“ — bedievis jungti, tai nėra teigiamas nusiteikimas religijos atžvilgiu. U.S.A. minėta spauda čia turėjo mintyje komunistų oportunistinį nusiteikimą ir hipokritišką elgesį komunistų valdomuose kraštuose. Bedievyb yra ne kurios vienos religijos ar kurios nors vienos tiesos paneigimas. Kai šis paneigimas remiamas ir ugdomas valstybės lėšomis ir priemonėmis, tai aišku, kad tai nėra teigiamas nusiteikimas religijos atžvilgiu.

Kad valstybė parodyt teigiamą nusiteikimą religijos atžvilgiu, ji turi paisyti, kad jos statymuose nebūt nieko priešingo pagrindiniams religijos dėsniams. Kai paisoma aiški prigimtųjų sakymų ir Dekalogo, tai šis reikalavimas savaime išlaikomas.

Valstybė turi leisti religijai laisvai reikštis ir daryti savo taktines žemes. Leisti, o ne daugiau. Jeigu valstybė būtų religijai tiek prielanki, kad norėtų jai padėti, tai tokia talka priimtina tik susitarus su religijos atstovais.

Valstybei priklauso apsaugoti religiją nuo neteisingo, nereikalingo užsipuolimo, žeidimo,

pajuokos. Ši valstybės pareiga negali kliudyti rimto, mokslinio religijos ties diskutavimo, ko nereikia niekad kliudyti, nes tokiu keliu paaiški tiesa.

Kur religijos sritis liečiama oficiali būdu, pavyzdžiui mokymo ir auklėjimo staigose, ten kalbėti religijos klausimais turėtų būti leista tik kompetentingiems asmenims. Rimti žmonės bent viešai būdu nesikiša ne savo sritimi. Kas ją pasakyta, tai netaikoma žmonių privatiems pokalbiams ar diskusijoms.

Jeigu kada iškyla reikalas, kur nors religin ar moralin klausim išsiaiškinti valstybei su atitinkamais konfesijos atstovais, tai klausimas turėtų būti diskutuojamas ne spaudoje ar mitinguose, bet išsiaiškinant tarpe valstybės ir konfesijos atstovų. Nieko blogo nebūtų leidžiant pasireikšti ir viešai žmonėms nuomonei, tačiau diskusijose tarpe per mažai kompetenting asmenų dažnai pritrūksta rimtumo, pradeda apeliuoti ne protus, o sentimentus ir keliamas visuomenėje žalingas nerimas.

Ar valstybė gali kada nors sikišti religin -moralin sritimi? Pirmiausia, prisimintina, kad yra skirtumas tarpe religini ir moralini ties. Gali būti religini reikalavimai, kurių išpildymo būdą pati religija nelygiuoja. Pavyzdžiui, religija reikalauja garbinti Dievą, bet nepasako kaip tai daryti. Yra moraliniai srities dalykai, kurie paremti ne kuria nors religine tiesa, o kurios nors religijos ar konfesijos išpažintomis tradicijomis, papročiais, drausminiais žmonėms sukurtais reikalavimais. Pavyzdžiui, nėra tokios religijos, kurios pagrindinis tiesos

reikalaut poligamijos, divors , artimo neap-
kantos. Kad kurios nors religijos išpažin j
tarpe tai leidžiama, tai seka ne iš religijos, bet iš
žmoni susikurt praktik . Jeigu, kurios nors
religijos sek j tarpe sigyvent kas nors
priešingo Dievo ir prigimties reikalavimams,
žalingo visuomen s gerui, tai valstyb ne žleist
religijos atkreipdama žmoni d mes pasireiš-
kian i klaid ar t klaid net sudraudama.
Suprantama, kad bendram labui visada bus
geriau, jeigu ir panaš s klausimai sutvarkomi
ramiu išsiaiškinimu

Ar dera, kad valstyb kuri nors
religij deklaruot valstybine? Buvo laikai,
kai Europoje buvo sakoma: kieno valdžia, to ir
religija. To laiko kunigaikštijose ar kitaip vadi-
namose srityse ne vienas iš t sri i valdov
savo asmeninius religinius sitikinius saky-
davo ir savo pavaldiniams. Buvo valstybi ,
kuriose oficialiai valstybine vadinosi kuri nors
religija ir iki m s laik , nors tikrov ne visai
atitiko rašyt pareiškim . Tokis pareiškimas
konstitucijoje ar statymu tur t reikšti, kad
valstyb vis vieš gyvenim tvarkys pagal tos
religijos reikalavimus. Jeigu kurioje nors valsty-
b je visi palie ia sekt t pa i vien religij ,
tokiu atveju, b t galima pateisinti tok valsty-
b s nuostat ar pareiškim , ta iau ir tokiu
atveju valstyb tur t pareikšti, kad nekliudys ir
kitoki religij . Religija yra žmogaus asmenini
sitikininim reikalas, o ne valstyb s statymu
sakomas dalykas. Valstyb padarys pakan-
kamai ir ne per daug, jeigu deklaruos, kad vis
valstyb s gyvenim tvarkys pagal žmogaus pri-

gimties ir Dekalogo statymus.

Ar valstyb turi pareigos medžiaginiai remti konfesinius reikalus? Dera iš anksto pabr žti, kad šio klausimo ribas ne eina klausimas priva i mokykl su valstybine programa, ar tikybos pamok finansavimas lygiai su kitais mokykloje d stomais objektais. Mokykl klausimas yra laisvos iniciatyvos ir valstyb s bei pilie i santyki sritis. Šiuo klausimu, ar valstyb turi pareigos remti medžiaginiai konfesinius reikalus, suprantama medžiagin pagalba susikurti maldos namus ir kitokias grynai religines institucijas, išlaikyti dvasininkus, vairius patarnaujan ius asmenis ir panašius reikalus. Svarstant klausim griežta prasme, yra aišku, kad valstyb tokios pareigos neturi. Negalima kaltinti valstyb s, jeigu tokie reikalai paliekami savo religijos sek jams. Jeigu kur nors visuotiniu pilie i pritarimu b t daroma ir kitaip, tai yra laisvas pa i žmoni apsisprendimas.

Su šiuo klausimu nereikia sumaišyti kito klausimo ir fakto, kad valstyb kuriai nors religinei bendruomenei moka tam tikras sumas pagal susitarim , kaip atlyginim už kadaise nusavintas nuosavybes. Taip buvo Italijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Lietuvoje ir kitur.

Aiškliai nepriimtina tokia valstyb s taktika, jeigu ji kuri nors konfesij finansiniai remt , o kit ne, pagal tai kiek kuri yra lojali vyriausybei. Tai b t peiktinas b das ieškoti valdantiems šalinink už vis pilie i pinigų.

VALSTYB S IR BAŽNY IOS SANTYKI KLAUSIMAI

Bažny ios žodžiu ia visur turima mintyje Katalik Bažny ia. Apie kitas religijas ar konfesijas ia nekalbama ne d l to, kad joms nepri pažintum tos reikšm s, kuri kuriai teisingai priklauso, bet tik d l to, kad apie savo religijos ar konfesijos santykius su valstybe gali geriau išsitariani tos religijos ar konfesijos atstovai.

Valstyb s ir Bažny ia kaip atskiros institucijos. Pagal tradicin Bažny ios mokym Valstyb ir Bažny ia abi yra bendruomen s tikra žodžio prasme. Jos dvi viena antrai nepriklauso. Kad ia pavardijama viena ar antra pirma, o kita paskiau, tai ne d l to, kad viena prieš kit pirmaut . Jos ia vadinamos bendruomen mis tikra žodžio prasme ne d l to, kad savo santvarkos ir gyvenimo atžvilgiu b t jau pasiekusios galim aukš iausi laipsn , bet juridine prasme, kad abi jos turi savo srities aukš iausi tiksl , nesubordinuot kokiam nors kitam aukštesniam tos pa ios srities tikslui, abi turi teis visas j tikslui b tinas priemones, abi savo srityje yra sau pakankamos, tai yra, siekdamos savo tikslo n ra subordinuotos kitai aukštesnei institucijai priemoni atžvilgiu.

Pakanka valstyb s egzistencijos fakto, kad tuo pa iu ji jau tur t vis eil nat rali teisi , nepriklausomai nuo to, ar tas teises kitos valstyb s jai pripažint ar ne.

Su Bažny ia yra taip pat. Ji yra savo srityje aukš iausia institucija, ji turi savo nat ralias teises visai nepriklausomai fakto, ar tas teises, kuri valstyb pripažint ar nepripažint . Pravartu prisiminti skirtum tarpe teis s tur jimo ir teis s naudojimo. Gali atsitikti, kad individas, šeima, tauta, valstyb , Bažny ia kuria nors teise laikinai nesinaudoja arba savo laisva valia, arba kieno nors sukliudyta. Toks teis s nenaudojimas ar negal jimas ja naudotis teis s nepanaikina. Šio skirtumo supratimas yra b tinas kalbant ar tai apie asmen , ar apie institucij teises. Kai savu laiku kalb damas su Franklin D. Rooseveltu ir Winston Churchill apie Bažny ios teises J. Stalinas paklaus , kiek Bažny ia turi divizij , t.y. kuo Bažny ia gali apginti savo teises, tai jis parod netur s reikiamo supratimo apie teises. Jis tuo pasak , kad tik tas ir tiek turi teisi , kiek paj gia j sigyti ar apginti fizine j ga. Kaip iki šiol aišku, sistemoje, kuriai J. Stalinas vadovavo, pilie iams nepripaž stama joki nat rali teisi , kurias valstyb tur t saugoti ir ginti, o turi vadinam teisi tiek, kiek valstyb s valdžia kuriam suteikia, visiškai panašiai, kaip buvusioje verg sistemoje.

Kalbant apie santykius tarpe valstyb s ir Bažny ios labai lengva pasiduoti vienai pavojingai iliuzijai. Asmeniui, neturin iam joki pareig n valstyb s, n Bažny ios tvarkyme, gali atrodyti, kad valstyb s ir Bažny ios san-

tyki klausimas neturi jam asmeniškios reikšmės. Jis žino, kad jis yra valstybės pilietis ir jam privalo domėtis tik savo valstybės reikalais. Jeigu katalikas, tai žino, kad yra Bažnyios narys ir jis privalo domėtis Bažnyios reikalais, tačiau jam gali atrodyti, kad nėra jo asmeninis dalykas ir piktis, kokie yra santykiai tarpe jo valstybės ir Bažnyios. Valstybininkas gali susikurti iliuziją, kad kalbama apie dvi institucijas, kuri vienai jis vienokiu ar kitokiu būdu atstovauja ir dalyvauja jos tvarkyme, o antroji esanti jam pašalinė, kaip pvz., kita valstybė. Bažnyios atstovai gali susikurti iliuziją, kad jis atstovaudamas Bažnyčiai, su valstybės atstovais turi tiek pat tarpusavies priklausomybes ir santykius, kiek su kitos religijos ar kitos konfesijos atstovais. Norint teisingai suprasti ir jaustis, galvojant apie valstybės ir Bažnyios santykius, reikia suprasti, kad kalbama ne apie kokias abstrakcijas ir vokus ir mums svetimus dalykus, bet apie klausimus ir reikalus liečiančius kiekvieną kataliką, kuris kartu yra ir valstybės pilietis ir Bažnyios narys. Tai yra kalba apie konkretaus krašto kiekvieno kataliko asmens, jo šeimos, jo religines bendruomenes, jo tautos, jo valstybės reikalus.

Kiekvienas individas, šeima, tauta turi savo žemiškuosius arba laikinuosius interesus: pradedant kasdienine duona ir toliau bendru gyvenimu, tvarka, civilizacija, kultūra, individo, šeimos, tautos ir valstybės vidaus ir išoriniu saugumu. T vis dalyk siekiant, žmogui kaip piliečiui talkininkauja ir vadovauja valstybės savo institucijų pagalba. Tie visi reikalai yra

kartu visos valstybės, bet kartu ir kiekvieno individo reikalai.

Tačiau kiekvienas individas, šeima, visi žmonės turi savo dvasinius reikalus, žmogaus esmės, jo tikslo, kelių tikslų pažinimo ir supratimo, mokėjimo savo tikslo siekti, asmens dvasinio tobulumo, žmogaus būsimą gyvenimą, dabartinio gyvenimo santykius su busimuoju amžinuoju gyvenimu ir daug kitų dvasinių sričių klausimų. Iš tų klausimų seka daugybė išvadų, liečiančių kasdieninį žemiškąjį gyvenimą ir šio gyvenimo reikalavimus. Šie visi dvasiniai ir žemiški reikalai yra tapę asmenų — valstybės piliečių reikalais. Tačiau valstybės ir jos institucijos šie klausimai nesvarsto, neaiškina, netvarko ir neretai jie visiškai nesupranta, jų nepatenkina. Tiems patiems žmonėms, kuriems žemiškiems reikalams talkininkauja ir vadovauja valstybės, šioje dvasinėje srityje talkininkauja ir vadovauja Bažnyčia savo institucijų pagalba. Kitais žodžiais tariant, to paties žmogaus — piliečio vienus reikalus tvarko valstybės, o kitus Bažnyčia.

Gyvas žmogus yra nedalomas. Individo, šeimos, tautos gyvenime žemiški ir dvasiniai reikalai yra tame pačiame žmoguje, tarpe, tačiau yra teoretinis skirtumas, bet realybėje tie reikalai turi būti suderinti ir patenkinti tame pačiame asmenyje ir labai dažnai tuo pačiu laiku ir net tuo pačiu veiksmu. Tik tas asmuo, šeima, tauta gyvena tvarkingu pilnu žmogaus gyvenimu, kuris moka tuos visus reikalus tinkamai suprasti ir praktikos gyvenime tinkamai suderinti. Todėl, kai kalbama apie valstybę ir

Bažny ios santykius, tai kalbama ne apie dvi institucijas asmeniui daugiau ar mažiau svetimam, bet kalbama apie b d us, kaip geriau suderinti žemiškus ir dvasinius reikalus, kurie yra kiekvieno asmens, jo sav j , visos tautos, visos valstyb s svarbiausieji reikalai.

Asmuo, kuris š valstyb s ir Bažny ios santyki klausim ži ri nuo altoriaus, t.y., kaip Bažny ios atstovas, ar ži ri iš bažny ios, t.y. kaip eilinis katalikas, kiekvienas turi suprasti, kad vis valstyb s pilie i , ar jie b t katalikai ar nekatalikai, žemiško gerov s laipsnis, pilietinis teis mis naudojimosi galimyb s, demokratiško išsiaukl jimo laipsnis, jaunimo aukl jimo sistemos ir b dai, civilizacijos ir kult ros laipsnis, valstyb s santvarkos ir vidaus ramybės laipsnis, valstyb s išorinio saugumo laipsnis ir daug kit žemišk dalyk turi labai didel s reikšm s tai dvasinio gyvenimo sri iai, kuri yra asmens kaip Bažny ios atstovo, kiekvieno kataliko; turi labai didel s reikšm s toms sritims, kurioms atstovauja ir vadovauja Bažny ia. Juo kuri tauta yra pasiekusi anose žemiškose srityse gražesni rezultat , tuo yra lengviau ir Bažny iai toje tautoje ar šalyje atlikti savo pareigas. Bažny ia gal t skelbti gražiausi dorovin , socialin , ar kit sri i doktrin , tai ji bus bej g savo doktrin gyvendinti, jeigu tos ar kitos valstyb s pilie iai nepaj gs tos doktrinos suprasti ir nenor s ar negal s bendradarbiauti jos gyvendinime.

Iš kitos gi pus s, kai valstybininkas ar paprastas pilietis, katalikas ar nekatalikas ži ri Bažny i , tai kiekvienam reikia atsiminti, kad

Bažnyia siekia asmenis, t.y. valstyb s pilie ius aukl ti kiek manoma doresniais, s žiningesniais, kilnesniais, kad ji siekia išaukl ti ir išlaidyti pastovi ir savo pareigas suprantan i šeim , ji moko žmones kilnios tarpusav s meil s, teisingumo, iškelia individo nat rali vert ir tokiu b du lemian iai prisideda nustatyti tinkamus santykius tarpe individo ir visuomen s, ji yra suk rusi iki šiol sau lygios neturin i socialin doktrin , jos doktrina duoda sveik ir tiksl valstyb s, jos paskirties, jos kompetencijos supratim , pagal kur valstyb yra daug kilnesn institucija, negu iki šiol kit duotos valstyb s, jos paskirties, jos kompetencijos s vokos. Pakartojant Tomo Akvinie io mint , Bažnyia duoda patriotizmo s vok , kokios niekas negal s duoti, kas apie valstyb ir taut galvos be j s ryšio su Dievu. Valstyb gali tur ti gražiausi konstitucij , geriausi nor žmoni , ji gali b ti galinga ir turtinga, tai be Bažny ios pagalbos dažnai nepavyks tinkamai suprasti siektino gero ir to gero siekiant surasti geriausius kelius.

Kalbant apie valstyb s ir Bažny ios santykius dera atsiminti dar sekan ius dalykus. Vien , kad jau neb ra gal n vienos valstyb s, kuri savo amžiumi gal t lygintis su Bažny ia. Antra, kad kalbant apie Bažny i , kalbama ne apie kurio vieno krašto ar vienos tautos religin bendruomen , bet apie visame pasaulyje esan i vien ir t pa i bendruomen . Tre ia, kad Bažny ios našas žmonijos kult rai yra toks didelis, kad baisu net pagalvoti, kas dar belikt tautoms, jeigu jose kada nors b t sunaikinta,

k per amžius joms yra davusi krikščionyb . Šiomis mintimis nesik sinama užskaityti Bažnyiai tai, k žmonijai dav kitos krikščioniškos bendruomen s, tik pravartu prisiminti, kad Bažnyia egzistavo ir darbavosi seniai prieš kit krikščionišk konfesij atsiradim . O pati didžiausia vertyb kiekvienai valstybei yra ta Evangelijos dvasia, kurioje Bažnyia aukl ja tautas. Juo geriau kurioje nors tautoje ar valstybe Bažnyia atliks savo misij , tuo lengviau bus valstybei atlikti sav j misij . Tik esant giliai s moningais m s kiekvieno santyki su Valstybe ir su Bažnyia ir tos reikšm s, kokios turi viena kitai, galima tinkamai suprasti, apie k norima kalb ti svarstant valstyb s ir Bažnyios santyki klausim . Baigiant ši mint yra pravartu pasteb ti, kad asmeniui norin iam b ti šiuose klausimuose kompetentingu, juos svarstant ar tvarkant, yra reikalingas pakankantis Viešos Pasaulin s ir Bažnytin s Teis s žinojimas.

Žvelgiant iš aukšto taško plat gyvenimo horizont galima svarstyti konkret klausim , kokie tur t b ti santykiai tarpe valstyb s ir Bažnyios: ar jas vien nuo kitos visai atskirti, ar vienai kita nesidom ti, ar abiem savo tarpe bendradarbiauti.

Valstyb ir Bažnyi vien nuo kitos atskirti. Šie žodžiai — Valstyb nuo Bažnyios ar Bažnyi nuo Valstyb s atskirti — vienaip yra suprantami Europoje, o kitaip Amerikoje ir Kanadoje. Europoje (kai kur ir Piet Amerikoje) Valstyb s ir Bažnyios atskyrimu yra vadinama kova prieš Bažnyi , trunkanti jau virš

šimto met , vedama valstybinis priemonis. Europoje tas žodis reiškia arba, kad valstybė pasisavina teises priklausanias Bažnyčiai ir jos nariams, ir ji suteiks atgal pagal savo malon , arba reiškia net atvir Bažnyčiai, t.y. valstybės piliečių katalikų persekiojimą . Pavyzdžiui, ir šiandien Maskvos diriguojamos komunistinės valdžios nesako, kad jos persekioja katalikus, jos tik deklaruoja valstybės nuo Bažnyčiai atskyrimą . Tačiau tai reiškia, kad valstybės valdžia nusprendė, ar kurioje nors šalyje Bažnyčia iš viso gali egzistuoti, ir jeigu gali, tai valdžia pasakys, kokias ten teises gali turėti Bažnyčiai nariai. Šitaip suprantamas valstybės nuo Bažnyčiai atskyrimas nėra mums laik naujiena, kaip sakoma — komunistinės kairės, o sena europietiška sėkla. Pagal seną Europos terminologiją , valstybės ir Bažnyčiai atskyrimas reiškia, kad valstybė negarantuoja Bažnyčiai laisvės, negarantuoja jai jokių teisių , savo piliečiams katalikams negarantuoja nieko, kas seka iš jos religijos ir jos priklausymo Bažnyčiai.

Atsimenant, kad Bažnyčia savo kilme, savo prigimtimi ir teisėmis yra valstybės nepriklausanti, o transcendencinė , tobula institucija šalia valstybės, europietišškai suprantamą valstybės ir Bažnyčiai atskyrimą , galima palyginti vienos valstybės pasikėlimui kitos valstybės teises, teritoriją ir panašiai. Žvelgiant ateitin, teorijoje galime ir dabar prileisti, o kada nors taip bus, kad visos dabartinės valstybės ar nors kurio nors vieno kontinento visos valstybės sudarys federaciją ar kitokiu vardu pavadintą bendruo-

men , kurioje savaime atpuls daug gin ir klausim kylan i iš šiandien suprantamo valstyb s suverenumo. Bažny ia ir tokiu atveju pasiliks institucija savo prigimtimi skirtinga nuo valstyb s. Ir tokiu atveju tarpe valstyb s ir Bažny ios bus tos pa ios tarpusaviu klausim problemos kaip ir dabar. Šiandien tie klausimai yra ne tod l, kad valstybi yra daug, o Bažny ia viena, bet tod l, kad abu vardai reiškia savo prigimtimi ir savo paskirtimi skirtingas institucijas. ia ne skai iaus, o esm s skirtumo klausimas, kuris pasiliks visada, nepaisant kiek valstybi beb t ir kaip jos savo tarpe besitvarkyt .

Kitaip yra suprantamas valstyb s ir Bažny ios atskyrimas Šiaur in s Amerikos kontinente — Jungtin se Amerikos Valstyb se ir Kanadoje. ia tai reiškia, kad valstyb visai nesikiša Bažny ios gyvenim ir reikalus. Ir Katalik Bažny iai ir kitoms konfesijoms ia garantuojamos laisvo veikimo galimyb s, Bažny ios veiklai valstyb ia nepad s, bet ir nekliudys. Bažny iai ia pozityviai garantuojamos tokios teis s, kaip kult rin ms, karitatyvin ms organizacijoms.

Ta iau nereikia manyti, kad Šiaur s Amerikos kontinente veikiant valstyb s ir Bažny ios atskyrimo supratim galima laikyti idealu ir tokia situacija pasitenkinti. Nesileidžiant smulkmenas, pagal USA esan i b kl Bažny ios institucijoms negarantuojamos juridinio asmens teis s, kokias bažny ia turi iš savo prigimties. ia nedaroma jokio skirtumo tarp Bažny ios ir kokios nors sektos, kuri faktiškai susi-

deda gal tik iš jos k r j ir gal iš viso n ra pasiekusi tokios formos, kad b t galima j pavadinti nors kokia organizacija. USA valstybin se mokyklose yra katalikams nepriimtinas principas, kad joje vaikai gali b ti tik mokomi, bet neaukl jami, jose vaikai negali b ti supažindinami net su ta religija, kuriai jie priklauso. Negal dami tokiomis mokyklomis pasitenkinti, katalikai yra priversti steigti atskiras — vadinamas priva ias mokyklas, kurioms valstyb neduoda joki subsidij . Katalikai faktiškai yra apsunkinti dvigubais mokes iais: jie turi mok ti mokes ius ir t mokykl išlaikymui, kurias jie savo vaik negali leisti ir vien savo l šomis išlaikyti mokyklas, kuriose j vaikai mokosi. Toki sistem galutinioje išvadoje galima pavadinti katalikams uždedama pinigine pabauda už tai, kad jie nori savo vaikus aukl ti ir mokyti religijos. Tarpe Amerikos ir Kanados šiame dalyke yra tas skirtumas, kad Kanadoje leidžiama kiekvienai provincijai apsispr sti, ar remti vad. privatinės mokyklas, ar ne. Amerikos sistemoje bekonfesini ar apsileidusi t v vaikai paliekami savo likimui, mokykloje nepatiria n aukl jimo, n religinio švietimo. Viešose arba valstybin se mokyklose istorijos pamokose vaikai šiek tiek išgirsta apie buvusias senov s religij , bet nieko nesužino apie tas religijas, kurios yra šiandien gyvos aplink juos, ar kuriai jie patys priklauso. Nueinama taip toli, kad neleidžiama vaikams mokykloje išgirsti atsakymo mokykloje skleidžiamas ar mokomas nuomones priešingas j religijai.

Ar vienaip ar kitaip b t suprasta valsty-

bus ir Bažnyios atskyrimo sistema, taigi sistema šalininkai elgiasi su Bažnyčia vieni kaip su kenksminga, kiti kaip su bereikšme institucija. Ir vienu ir kitu atveju ignoruojamas faktas, kad Bažnyčia yra ta pati valstybės piliečių reikalas. Tokioje sistemoje valdantieji parodo, kad jie arba mano, kad žmogus turi tik žemiškus reikalus ir kad žmogui tik toki reikalas ir pakanka, arba nejaučia pareigos žmogaus pagrindinius reikalus suderinti, arba jie tikisi patys patenkinti žmonis ir žemiškus ir dvasinius reikalus. Kiekvienas tas atvejis būtų klaidingas. Pirmuoju ir antruoju atveju valstybės tvarkantys asmenys parodo per menką supratimą žmogaus neišvengiamą reikalą, nepakankamai kilnų savo kaip valstybės pareigų tvarkytojo supratimą. Apleidę savo piliečių dvasinio gyvenimo sritį jie patys būtų kalti už tai, kad valstybės institucijos — mokyklos priaugina tokius piliečius, kurie ne tik praktikoje neparodo, bet ir teorijoje neturi supratimo apie moralą, apie gerą ir blogą, kurie užauga labai panašiais Rusijos porevoliucinio laiko vadintus bezprizorininkus — augusius be priežiūros, prieš kuriuos valdžiai teko panaudoti net kariuomenę, kad juos išnaikintų ir apsaugojus visuomenę nuo visokiausių kriminalistų. Tokioje sistemoje auga beveik atskira žmonių klasė, prieš kurią apsiginti ramiems gyventojams labai brangiai kainuoja arba ir visai ne manoma. Tiems iš katalikų ar nekatalikų, kurie Bažnyčios ir valstybės atskyrimą išveda iš teorijos, būk valstybės tvarkyme nesireikalo paisyti Dievo statymų normų, kurias atstovauja Bažnyčia,

pakankamai yra atsak s P. Leonas XIII encikli-koje apie laisv (Libertas). Savo atsakym jis užbaigia sekan iai: Tie, kurie valstyb s tvarkyme nenori atsižvelgti Dievo statymus, negali sudaryti tokios politin s vyriausyb s, kuri tikrai atitikt savo paskirt ir prigimties reikalavimus.

Jeigu valstyb imt si pati tvarkyti ir dvasinius pilie i reikalus, ji k sint si duoti pilieiams tai, kas n ra jos kompetencijoje ir ko ji neturi. Jeigu valstyb tikrai tai pasik sina, tai valdžios patvarkymai labai greitai sueina konfliktan su pilie i s žine ir taip prasideda tarpe valdžios ir pilie i nesutarimai, kurie išsivysto pilie i persekiojim . Dar paradoksiškiau, kai valdžioje esantieji katalikai nesugeba suprasti reikalo ir nemoka surasti keli tinkamai sutvarkyti santykius tarp valstyb s ir Bažny ios. Tokiu atveju jie parodo netur reikiamo supratimo apie valstyb ir apie Bažny i , kaip savyje ir kituose suderinti piliet ir katalik . T pat tenka pasakyti ir apie nekatalikus krikš ionis, kai jie siekia palaikyti ir palaiko net perd tai glaudžius santykius tarp valdžios ir savo konfesijos, bet labai jaudinasi, jeigu valdžia žada ar bando užmegzti net siauresnius santykius su katalik Bažny ia. Bažny ia yra faktas. Valstyb s pilie iai, b dami ir Bažny ios nariai, yra užinteresuoti deran iais santykiais tarp savo valstyb s ir savo Bažny ios. Neužgin ijamus faktus yra lengviau ir naudingiau tvarkingai sureguliuoti, negu j nepaisyti, ar prieš juos kovoti. Jeigu, kuri valstyb savo viduje, kuriam laikui katalikus ir

užslopina, tai niekad nepajęgs sunaikinti vis Bažnyčios. Valstybės valdžia išeidama kovos ir konfliktus su savo piliečiais katalikais, išėina į kovą ir konfliktus su visa Bažnyčia — su viso pasaulio katalikais. Nesunku suprasti, kad tokia kova negali išėiti geru net ir galingiausiai valstybei. Valstybė gal padarys ir labai didelę žalą savo piliečiams katalikams, tai galutinai ji vis tiek pralaimės ir po laiko supras, koki nuostolį padarė valstybei.

Valstybei yra lengvai manoma neturėti santykių su kuria nors tolima valstybe, pvz. Lietuvai su Siamu. Juo toliau, tuo tampa nemanomiau neturėti santykių su visuotine Bažnyčia. Šis faktas realiai vertino visa eilė valstybių, kuriose katalikų yra tikrai nežymiai mažuma, pvz. Finlandija, Turkija, Egiptas, Indija, Japonija ir kitos. Tuo labiau, šis klausimas vertas rimto svarstymo tuose kraštuose, kur katalikų piliečių yra didesnis dalis. Ar valdžioje esantis asmuo būtų katalikas ar nekatalikas, ar jie pripažins Bažnyčią antgamtinį charakterį ar nepripažins, ar jiems Bažnyčia patiktų ar nepatiktų, tai noredami būtų ne vien savo asmenini pažiūra, bet savo piliečių interesams atstovai, Bažnyčios neturėtų ignoruoti. Kai ignoruojama Bažnyčia kaip tokia, tai piliečiai katalikai logiškai galvoja sakydami, kad jie yra ignoruojami.

Kas nors galėtų samprotauti, kad kiek yra valstybėje vairių religijų ir konfesijų, su visomis konkordat nesurašys. O valstybė turi lygiai paisyti visų savo piliečių. Geriausia todėl valstybei į vis nepaisyti. Tai jau iš vis vienodo

paisymo neseka vis nepaisymas. Kai valstyb j nepaisys, tai ir nežinos, kas teis tai ir kas ne teis tai šaukiasi religin s bendruomen s pava dinimo, nežinos ko kuri iš j verta. O valstyb negali tokiais dalykais nesidom ti, nes tai lie ia jos pilie i kasdienin gyvenim , j elges , mentalitet . Kiek skirting religij ar konfesij beb t , tai žmogaus dvasin s aspiracijos yra nat ralus dalykas, jos turi didel s takos ir žemišk gyvenim . Ir valstybi yra daug, bet iš to niekas nedaro išvados, kad d l to neverta n su viena iš j tur ti reikal . Kai valstyb s valdžia ignoruoja Bažny i ir katalikus, tai b t nuoseklu, kad ir katalikai tiek paisyt savo valdžios, o valstyb negal t to pak sti. Ta iau net ir tokiuose kraš tuose, Bažny ia nepritaria, kad tikintieji igno ruot teis t valstyb s valdži , kadangi val džios charakter Bažny ia ži ri iš kilnesnio d snio, negu tie žmon s, kurie visk ži ri tik žemiškai. Posakis, kad pilie iai privalo gerbti savo valdži ne d l religinio, bet pilietinio ir patriotinio motyvo, n ra pakankamai išm sty tas. Jeigu valdžia b t ir labai uoli aukl ti savo pilie iuose toki pilietin ir patriotin s žin , tai tokios s žin s visi pagrindai b t tik žemiški. Tokia s žin yra tik kasdieniniais žemiškais apskai iavimais paremtas lojalumas, kuris pa prastai b na tiek pastovus, kiek ir tie apskai ia vimai. Iki šiol duoti ir patriotizmo aptarimai be krikš ioniško elemento nepatenkina n proto, n širdies. Tik žemiškais pagrindais paremtas patriotizmas pasako š t kaip kitus valdyti ir ko iš kit reikalauti, jeigu jis pats ar jo grup yra valdžioje. Toks patriotizmas ir lojalumas

labai lengvai sugri na, jeigu valdžia patenka priešing asmen ar priešingos grup s rankas. Valstyb n ra koks tai nauj laik k rinys. Jeigu prieš amžius buv valstyb s b t paj g patenkinti visas nat ralias žmogaus aspiracijas, tai žmon s b t jau seniai liov si šalia valstyb s kurti religijas, gal b t jau seniai išnyk ir tos, kurios yra senesn s už visas dabar esan ias valstybes. Gi faktas, kad religij ar skirting religini bendruomeni kai kur prisik r tiek, kad gavosi tikras chaosas, kuriame nesusigaudo n valdžia, n pilie iai. Už t fakt didel atsakomyb s dalis tenka valstybi valdžioms. Tai pas ka tendencijos, kad jaunimas augt be religijos. Dalis to jaunimo liks jau i s savo dvasin troškul , bet patys nesugeb s imtis iniciatyvos j patenkinti. Kitiems kas nors parodys teising keli , vienas kitas ir pats j suras, gi kiti jo ieškodami savo išmanymu blaškysis paskui visokius v jus, nemažai iš j taps vairi išnaudotoj aukomis. Palikti religiniais ignorantais ir savamoksliais jauni žmon s neretas taip elgsis, kad daugelio j elges valdžios statymai vadins kriminalais, už j elges policija juos areštuos, ves teism ir jau beveik ar tikri pilname iai valstyb s pilie iai ne kur kitur, o teisme pirm kart išgirs, kad j elgesys yra kriminalas. Kod l jo elgesys taip vadinamas, teisme niekas etikos jo nemokys. Teis jas pacituos kur nors baudžiamojo kodekso paragraf ir pagal tai jaunuolis bus gal visam gyvenimui uždarytas kal jime. Daug j pasens kal jime nesuprat kas kaltas: ar jis už savo elges , ar t statym leid jai nepasir pin tais, kurie

neatliko savo pareigos, kad jaunas žmogus deramu laiku būtų išmokytas dorovės dėsnių. Dėl to, kad iš kitų kaltį jis užaugo dvasinės srities ignorantas, dabar jis apšauktas kriminalistu ir netenka laisvės, tos laisvės, kurios garbinimui jis girdėjo nuo pat savo vaikystės dienų, bet niekad nebuvo jam paaiškinta kas yra ta laisvė ir kaip reikia ją naudotis. Tie, kurie šios savo pareigos neatliko, dabar atima jam laisvė, o patys lieka laisvi.

Dėl šių kiekvienam suprantamų motyvų ir dėl daugelio kitų, kurių daug gali suprasti kiekvienas galvojantis žmogus, Katalikų Bažnyčia visada ir mūsų laikais atmeta visokias teorijas ir sistemas atmetančias valstybes ir Bažnyčios santykiavimui, kaip tos teorijos ir sistemos besivadint. Atmeta kaip priešingas natūraliai žmonijos tvarkai, sveikam protui ir žmonijos labui. Ta Bažnyčios nuomonė yra taikoma vis laikams ir visokiems formoms valstybės ir jos valdžioms. Visoje eilėje enciklikų yra tai sakmiai pakartoję popiežiai Pijus IX, Leonas XIII, Pijus X, Pijus XI.

Bažnyčia sakydama, kad visokia valstybė ir visokia valdžios forma turėtų bendradarbiauti su Bažnyčia, nemano visas valdymosi formas ir visokias valdžias vienodai vertinti. Bažnyčia bendradarbiauja su valstybe nepaisydama to, kaip kuri valstybė tvarkosi ir kas jai vadovauja. Tai yra piliečių apsisprendimo reikalas. Bažnyčiai svarbu, kas valstybės valdžia supranta savo kompetenciją ir moka šį supratimą parodyti praktikoje. Kokia valstybės valdžios forma bebūtų, kokie asmenys bebūtų valdžioje,

tai piliečiai, jie teisūs ir reikalai palieka tie patys. Bažnyčia todėl ir eina bendradarbiauti su valstybe pirmoje eilėje piliečių dvasinei gerovei, o netiesioginiai ir bendrajam jų labui.

Kaip laikytis katalikams valstybės ir Bažnyčios atskyrimo atveju? Dar ir mūsų laikais ne vien komunistai valdomą šalį valdžios yra pareiškusios valstybės ir Bažnyčios atskyrimu. Kaip tokioje valstybėje laikytis katalikams? Čia ir reikia daryti skirtumą, kurį valstybė tuo atskyrimu supranta. Jeigu suprantamas tikras ir nuoširdus valstybės nesikišimas Bažnyčios teises ir teisę praktiškai vykinti, katalikai gali tokį padėtį toleruoti, neprarasdami tačiau aspiracijų normalius valstybės ir Bažnyčios santykius. Minimaliniai dalykai, kurie ir tokioje santvarkoje turi būti Bažnyčiai garantuoti, yra šie:

1. Bažnyčia turi būti traktuojama kaip teisėtą instituciją, jai turi būti garantuota ne tik egzistencijos teisė, bet juridinio asmens teisės ir nors tokios pat privilegijos, kokias valstybė turi kultūrinės ir karitatyvinės organizacijos.

2. Bažnyčiai turi būti garantuota laisvė be jokio valdžios sikišimo skelbti savo doktriną tokiomis priemonėmis, kokias ji sugeba turėti, ir tvarkytis pagal savo statymus.

3. Katalikams turi būti garantuota laisva privatai ir viešai išpažinti savo tikėjimą.

4. Katalikams turi būti garantuota laisva turėti savo mokyklas ir kitas auklėjamąsias institucijas su tomis pačiomis teisėmis, kokias

turi atitinkančios valstybinės mokyklos ir institucijos.

5. Bažnyčiai turi būti garantuota laisvė turėti savo judomą ir nejudomą nuosavybę ar tai tiesioginiai hierarchijos žinioje, ar per Bažnyčios moralinius asmenis (parapijos, vienuolijos, brolijos ir kt.) esančius hierarchijos žinioje.

6. Katalikams turi būti garantuota laisvė, nesusiaurinant jų pilietini teisė, siekti krikščioniško tobulumo vienuoli ar kitomis Bažnyčios pripažintomis gyvenimo formomis.

tokias garantijas reikia žinoti ne kaip Bažnyčios privilegijas, bet kaip konstatavimą tikintiems žmonėms natūrali teisė.

Kur valstybės ir Bažnyčios atskyrimo sistemoje negarantuojamos Bažnyčiai ir katalikams net šios minimalios teisės, ten katalikai negali prisiimti jokių teisių suvaržymo. Tokiais atvejais jie visi solidariai yra pareigą visais legaliais būdais iš anksto gintis nuo jokių teisių suvaržymo, o kur toks suvaržymas civiliniais statymais jau legalizuotas, katalikai negali tokiais statymais pasitenkinti. Pasiliekančiam lojaliais savo valstybei pilietiniuose dalykuose, jie yra pareigą visais legaliais būdais stengtis atitaisyti jiems daromas skriaudas.

Valstybės ir Bažnyčios bendradarbiavimas. Ypatingai po pirmojo pasaulinio karo, 1914—1918, iki dabar žmonijos nuomonė valstybės ir Bažnyčios bendradarbiavimo klausimu žymiai pasikeitė. Europietiškas supratimas valstybės ir Bažnyčios atskyrimas šiandien beveik jau visur pamirštas, išskyrus Maskvos kontroliuojamo komunizmo valdomus kraštus. Vis

daugiau ir daugiau valstybi turi su Bažnyčia sutartis, vadinamas konkordatus, turi savo atstovus valstybės prie Vatikano ir Vatikanas prie valstybi. Šio fakto plačiau neliečiant deratams tiek pasakyti, kad jis vertas ir valstybinink ir katalikams mesio.

Formalaus ar tik faktinio valstybės ir Bažnyčios bendradarbiavimo atveju abi pusės saisto tie patys dalykai, kaip ir santykius tarpe dviejų valstybi. Abi turi respektuoti viena kitos teises ir nesikišti viena kitos reikalams. Jeigu tokiuose santykiuose Bažnyčia visais laikais labai pabrėždavo krikščioniškos moralės svarbą, tai mūsų laikais, kada kai kuri kraštų artimo moralės kitiems kraštams yra pasireiškusi tokiais gražiais būdais, kokių gal nebuvo anksčiau, tai tos pačios valstybės ribose tarpe valstybės ir Bažnyčios krikščioniškos moralės pasireiškimas tarpusavio darnaus bendradarbiavimo būdu turėtų pasiekti dar gražesnio laipsnio.

Ir bendradarbiaujant valstybei su Bažnyčia atsiranda ginčytini klausimai. Paprastai jie būna ne kokie abstraktūs klausimai, o konkretūs tos pačios valstybės piliečių katalikų reikalai. Tokiais atvejais nėra kuostebintis, nes ir individo gyvenime kartais atsiranda konfliktai tarpe jo paties reikalų. Pakankamai išmintingas ir geros valios asmuo, ar pats vienas, ar kitą padedamas, sugeba tokius klausimus teisingai išspręsti. Ir tarpe valstybės ir Bažnyčios iškylantieji klausimai, jeigu yra pakankamai geros valios ir išminties nesunkiai išsprendžiami.

Vienokio ar kitokio valstybės ir Bažnyčios

bendradarbiavimo negalima laikyti kit konfesij pilie i žeidimu. Pavyzdžiui, kai valstyb turi diplomatinis ir bendrai gerus santykius su kita valstybe, tai valstyb s pilietis b damas kitokios kilm s neturi ko protestuoti. Kai valstyb b bendradarbiauja su Bažny ia, tai tuo ji nieku ne žeidžia kit konfesij savo pilie i n teisi , n koki nors reikal . Bendradarbiavimas tiesioginiai lie ia katalik reikalus, o netiesioginiai ir vis kit gerov . Prieš tok bendradarbiavim kartais šaukiamasi s žin s laisv s principo, tarsi valstyb s ir Bažny ios bendradarbiavimas k sint si kitiems primesti j nenorim religij ar sitikinimus. Toki protest tikrosios priežastys yra Bažny ios neapkanta ir stoka respekto savo krašto pilie iams katalikams. Tokie jausmai visokiose situacijose ir visokiuose reikaluose yra blogi patar jai.

Kokios yra valstyb s ir Bažny ios santyki ateities perspektyvos? Nagrin damas š klausim Jaque Maritain (Man and the State, The University of Chicago Press, 1951.) reiškia nuomon , kad visuomen s, taigi ir valstyb s indifertiška laikysena Bažny ios atžvilgiu tampa vis daugiau atgyvenusia. Ji tur sianti nusvirti vien ar antr pus : arba kov prieš Bažny i , arba bendradarbiavim su ja. Svarstant m s laiko žmonijos psichologijos raid , tenka sutikti su Jaque Maritain nuomone. Tiesa, kad m s laiko laicistin valstyb yra nu jusi tuo keliu, kad nesiskaito n su Dievu, n su jo Dekalogu, n su nekintaniais nat raliosios etikos d sniais, n su krikš ioniška etika. Kad valstybi vadovaujantieji asmenys kartais

pasako kompliment Dievui ir Evangelijai, tai tie komplimentai ne retai reiškia tik tiek, kiek m gstan io komplimentus sakyti džentelmeno, kuris nepasako, k jis tikrai jau ia jo komplimentuojamam asmeniui. Daugelis t Dievui ir Evangelijai kompliment sakytoj n nemano tvarkyti savo valstyb pagal j sakomus komplimentus, pakreipti vieš j gyvenim Evangelijos keliu. Reikia tik, kad vietoje t kompliment sakytoj atsis st mažiau šlifuoti asmenys ir remiantis tais paiais valstyb s statymais, kurie šiandien yra, jie gal t prad ti elgtis su Bažny ia panašiai, kaip šiandien elgiasi Maskvos diriguojami ateistai. M s laiko laicistin s valstyb s su savo sistemomis be jaunimo aukl jimo beveik visos yra ant šio kelio. Dabar augantis jaunimas kai kuriose valstyb se jau nemok s sakyti net t tuš i kompliment Dievui ir Evangelijai, nes didel dalis jaunimo ten auga tokioje atmosferoje, kur n ra net fiktyvios pagarbos Dievui ir jo žodžiui. Jie netur s net to viršinio džentelmeniškumo, kokio tur jo j se noji karta. Ar tos valstyb s šiandien ar ateityje vadint si ar nesi vadint ateistin mis, tai netur t didel s reikšm s. Hitlerio laik Vokietija nesivadino n komunistine, n ateistine. Nepaisanti Dievo, religijos, dvasin s kult ros, žmogaus s žin s, šiandienin atmosfera yra ryški tendencija nueiti tuo pa iu keliu, kuriuo yra nu jusi šiandienin Maskvos sistema. Jeigu ateistinio komunizmo vardas yra dar nesenas, tai šiandieninis Maskvos elgesys su Dievu, religija, katalikais, istorijoje n ra pirm kart . Nuo Nabuchodonosoro iki šiandienin s Maskvos

laik panašius dalykus žmonija yra patyrusi daug kart . Ta iau individo sielos balsas mažai paiso pasaulini valdov tendencij . Individas paprastai savo gyvenime dvasinius dalykus stato aukš iau už žemiškus reikalus. Jis mažai paiso pasaulini valdov tendencij . Diev stato aukš iau už valstyb s valdži . Diev paneigi ar jo nors nepaisantieji valdovai negali pak sti tokios žmoni tendencijos. Jie tokias pilie i tendencijas reaguoja, imdamiesi priemoni nuslopinti žmoni nuotaikose dvasios supremacijos jausm . Tos priemon s užgauna žmoni s žines, j nat ralias tendencijas, sitikinimus ir iš j pus s prasideda reakcija. Jeigu valdantiems tr ksta sveiko, šalto proto suprasti savo teisingus santykius su pilieiais, tai daug laiko nereikia, kad tarpe valdan i j ir pilie i konfliktas išsipl st ligi tikin i j tikro persekiojimo. Ne vieno ta gera nuomon apie m s laikus, kad šiandieninis žmogus es s kult ringos dvasios, yra verta patikrinimo. Žmogus visais laikais gema vienodas, o jo kult ringumas priklauso nuo jo išaukl jimo. Ir m s laikais galima išauginti barbar žemesn s kult ros už tuos, apie kuriuos kalba istorija prieš du ar tris t kstan ius met . Šiandien nesimato tikt garantij , kad valstyb s ir Bažny ios santykiuose nepasikartot dar kuriame nors kitame krašte tai, kas šiandien vyksta komunist valdomuose kraštuose.

Nepaisant daugelio šiandienini valstybi laicistini nuotaik , Jaque Maritain yra optimistas. B kime ir mes optimistai. Žmonija vis s moningiau ir pla iau supranta demok-

ratini princip turin, vert ir j pritaikymo b dus gyvenime. Ir bekonfesiniams valstybi pilie iams darosi vis aiškiau, kad religijos ir tikin i j persekiojimai, j teisi paneigimas yra priešingi dalykai demokratijai. Nors ir po labai skaudži pamok , žmonija vis geriau supranta, koks yra žmonijai nuostolis ignoruoti Evangelijos skelbiamus gyvenimo d snius ir j dvasi . Gal jau pakaks to, k žmonija patyr paskutini dviej šimtme i eigoje (Pranc zija, Piet Amerika, Portugalija, Meksika, Vokietija, Rusija). Kai bus geriau vertinti Evangelijos skelbiami gyvenimo d sniai, savaime atsiras daugiau abipus s pagarbos ir bendradarbia- vimo tarpe valstyb s ir Bažny ios ir tarpe kit religij bei konfesij .

Jeigu visa tai, kas šiandien yra daroma tarptautiniu m stu sureguliuoti žmogaus teises ir jas apsaugoti, nebus tik tušti žodžiai, tai žmoni- ja visa, o ne kuri nors viena tauta susiras pra- rast nat raliuos nekintan ios teis s supratim . Kai bus prad ta t teisi paisyti praktikos gy- venime, tai greitai bus pasteb ta, kad spren- džiant visuomen s tvarkymo, o ypatingai jau- nimo aukl jimo d snius, valstyb ir Bažny ia turi labai daug bendro, kad bendromis j gomis bus galima daug s kmingiau tuos klausimus iš- spr sti, solidariai skelbti ir gyvendinti valsty- bei ir Bažny iai bendrus ir svarbius gyvenimo d snius. O pripaž stantiems Diev ir protas ir širdis dar grei iau pasakys, kokios praktiškos reikšm s gali tur ti valstyb s ir Bažny ios darnus bendradarbiavimas.

Galutinai, kalbant apie valstyb s ir Bažny-

ios santykius, j bendradarbiavim reikia laikyti b tinu d sniu, ta iau nereikia dogmatizuoti to bendradarbiavimo form ir pavadinim . Jeigu ieškodami bendradarbiavimo keli tarpe valstyb s ir Bažny ios vartytume tik senus statymus ir sutar i rinkinius, tai iš ten gal tume prisirašyti visoki šiandien nereikaling ir nenauding dalyk . Nors visokia senov yra gera mokykla, ta iau kiekvienas kraštas ir tame pa iame krašte kiekvienas laiko tarpas turi savo specifin charakter ir specifinius gyvenimo reikalavimus, kuri reikia paisyti. Visada lieka nekintantys pagrindiniai tokie dalykai, kaip valstyb s ir Bažny ios s vok , j paskirtis, kompetencij , nat ralios ir krikš ioniškos etikos d sniai. T d sni pagrindais valstyb ir Bažny ia suranda bendradarbiavimui kelius gera valia ir giliu realyb s supratimu, kad šis klausimas lie ia ne kokias abstrak ias institucijas, bet tuos žmones ir j reikalus, kurie kartu yra ir valstyb s pilie iai ir Bažny ios nariai. Siekiant t žmoni gero šiandienin se konkreiose s lygose ir aplinkyb se padeda išrišti visus klausimus.

Pagrindiniai krikš ionieškieji d sniai asmens ir valstyb s santykiuose. Laike tarpe dviej pasaulini kar kai kurios tautos, ieškomamos nauj politin s galios ir tautos gerb vio keli , suk r vairius, tariamai naujus režimus. Jie vienas nuo kito skyr si asmens santykiuose su pilieiais. Ir po pirmojo pasaulinio karo daugelis valstybi išlaik savo sen tradicin valdymosi form . Kai kurios nu jo vienos partijos diktat r , vadinamus totali-

tarinius režimus, tendencij sakmiai ir perd tai pabr žti pilie i visuomenin charakter , tvirtindami, kad asmuo ir jo interesai visur turi nusilenkti visuomenei ir jos interesams. Pa ios visuomen s, jos interes s voka pasidar labai vairi: kai kur visuomene buvo laikomi tik vienos tautyb s pilie iai, kitur visuomenei atstovavo tik viena partija, ar net nedidel valdani j grup . Tik ta ribota pilie i dalis gal jo kalb ti ir ko nors reikalauti visuomen s vardu. Tik ta visuomen s dalis nuspr sdavo, kas yra visuomenei b tina, kaip to siekti ir t.t. Po 20 met tiranij , k greitai išsigema visoks diktatorini tendencij režimas, tokia santvarka ne vien europiet dvasiniai tiek nualino, suk r iš jo tok vergo tip , kad jis net bijo ar bijojo jam si lomos laisv s. Jis daug maloniau jau iasi, kad jam kas nors sakin ja, negu paliktas laisvai reikštis. Reikia sutikti su šveicaro prof. Jung mintimi, kad teks daug ir ilgai pasidarbuoti, kol dvasiniai užuit eil Europos taut prad s laisvai jaustis, laisvai protauti ir išmoks naudotis laisve (Jo straipsnis žurn. Ausblueck. 1945.VIII, psl. 53).

Visi tie režimai, kokius tarp dviej pasaulini kar ir kai kur iki dabar teko Europai pažinti, n ra tik m s laiko kurio nors vieno diktatoriaus k rinys. Kiekvienam inteligentui dera susipažinti nors su 19-jo šimtme io filosofais, kad supratus, kod l dabar jau vieni griuv kiti dar besilaik , to paties prof. Jung žodžius tariant, š toniškieji režimai rado kai kuriose tautose tiek pritarimo. Filosofai savo mintis paliko mokykloms, tomis mintimis užsi-

kr t per tas mokyklas per j s jaunimas, o per juos ištisos tautos ir tod l tokia psichologine liga susirgo. visas teorijas statan ias individus per aukštai, ar j visai degradoujan ias, krikš ionyb s ir Bažny ios vadovyb jau ne šiandien yra pareiškusi krikš ioniš k paži r . Iš to, kas šiais klausimais yra Bažny ios viešai pareikšta, galima susidaryti piln , tiksl i paži r valstyb s ir individo santykius, j valstyb s pareigas pilie iams ir pilie i valstybei. Šiais visais klausimais kalb ti išsamiai reikt atskiro stambaus veikalo. ia prisiminkime tik pagrindinius d snius valstyb s santyki su pilie iu, su individu.

Žmogui b ti visišku individualistu, nepaisant kaip jo gyvenimas derinasi su visuomen s bendraisiais reikalais, n ra pagal krikš ioniš k j mint . Visuomen s b tinieji interesai yra aukštesni už daugel individo asmenini interes . Ta iau iš to neseka, kad visuomen s visi interesai yra aukštesni už individo visus asmeninius interesus. Valstyb s santykiuose su individu ir šeima pats pagrindinis krikš ioniš kos doktrinos d snis yra, kad valstyb yra asmens ir šeimos tarnybai, o ne asmuo ir šeima valstyb s tarnybai. Tiek kilm s, tiek tikslo atžvilgiu valstyb yra žemesn už individ ir šeim . Valstyb yra individui ir šeimai pagalbin priemon siekti savo aukšt j tiksl . Individas, šeima ir j tikslai n ra žmogaus, bet visatos Viešpaties k riniai. Jie tikr ja prasme yra Dievo k riniai. J pagrindinius tikslus ir reikalus nustato pati prigimtis ir dieviškasis apreiškimas, kuriuose žmogus n pats, n kokia

nors žmoniai susikurta institucija ar autoritetas neturi galios kaip nors pakeisti ar paneigti. Laiko atžvilgiu valstybės yra valesnės už individus ir už šeimas, ji yra sukurta paties žmogaus kaip pagalbinių priemonių siekti savo tikslo. Kad sakoma, kad valstybės ir valdžia yra iš Dievo, tai tik ta prasme, kad žmogus sekdamas iš jo prigimties kylančius reikalavimus susikuria valstybę kaip sau pagalbinių priemonių. Todėl statyti valstybę aukščiau už individus ir šeimas būtinas pats, kaip priemonių pastatyti aukščiau už tikslus. Tokios valstybės aptarimas daugelį šio laiko žmonėms stebina, net atstumia. Keliose Europos valstybėse dar neseniai, o komunistinėse valstybėse dar ir dabar už tokias būtina užaliaruota policija. Tai yra tai tik dėl to, kad kai kas valstybę klaidingai suprato, ar dar ir dabar taip supranta.

Iš to pagrindinio dėsnių seka kiti dėsniai tvarkant santykius tarp individo, šeimos ir valstybės. Iš tų dėsnių paminėtini nors keli svarbiausieji.

1. Kištis individo ir šeimos interesus koki nors prievolomis normomis keliu valstybės gali tik tada, kai to aiškiai reikalauja visuomenės bendrieji arba visuotiniai interesai ir bendroji gerovė. Taigi, kada visuomenės gerovė ir bendrieji interesai to nereikalauja, valstybės institucijos neturi teisės kaip nors kištis individo ir šeimos gyvenimui, asmens ar šeimos gyvenimą kontroliuoti, primesti kokius nors privatūs gyvenimeliai ir reikalavimus. Valstybė turi daryti aiškų skirtumą tarp to, kas visuomenei yra būtina ir kas yra tik naudinga.

Negalima sutikti su tokia tendencija, b k valstyb turinti galios sakyti individams ir šeimoms tai, kas visuomenei arba valstybei n ra b tina, bet gali b ti naudinga. Tokie reikalai ir tokia kompetencija netur t rib . Kur pradedama sakin ti ir tai, kas visuomenei n ra b tina, o yra naudinga, tai pilie io pareig vardu žmo- n ms uždedama našta išauga ligi to, kad individas ir šeima tampa tik valdžios baudžiau- ninkai. Valstyb s valdžia, kurios paskirtis yra žmon ms tarnauti, tampa t žmoni tironu. Tikslas pavergiamas priemonei. Tautos dabarties ir ateities gerov s reikia siekti ne per dabartinio laiko žmoni baudžiov , bet per dabartinio žmo- gaus gerov . Kiekvienoje valstyb je yra vairios kult rin s sritys ir institucijos. J tikslas yra, kad absoliu iai neb tini, bet naudingi dalykai visuomen b t vedami ne sakom j statym keliu, bet aukl jimu, patarimais, pamokymais. P. Leonas yra paraš s, kad elgtis taip, kad vals- tyb s valdžia savo sprendimais pasiekt iki nam vidaus gyvenimo, yra didel ir pragaiš- tinga klaida (Enc. Rerum novarum).

2. Vyriausias asmens teisi ir asmen tarpu- saviu teisi pagrindas yra prigimties ir pozityvi Dievo teis . Visokia žmoni pozityvi teis ir pozityv s statymai, taigi ir visi valstyb s sta- tymai turi derintis su šia aukštesne teise. Vals- tyb s valdžioje vadovauj asmenys manydami k nors sakyti kas pilie ius apsinkint , turi atsižvelgti du dalykus: ar tai yra b tina visuo- men s labui ir ar tai derinasi su aukštesne teise. Valstyb neturi teis s primesti visuomenei toki statym , kuri nepateisint Dievo, žmogaus pri-

gimties statymai ir sveikas protas. Jeigu statymus leidžiantieji valstybės organai nesirpint, ar jų statymai derinasi su Dievo ir prigimties statymais, tai jie padaryt didžiausi sauval s nusikaltim . Žmoni santvarkoje laikomi negaliojaniais tokie statymai, kurie nesiderint su valstybės konstitucija. O kadangi pozityvioji ir nat ralioji Dievo teis yra aukštesn už visokias žmoni susikurtas konstitucijas, tai k sinimasis k nors tvarkyti ne pagal dieviškuosius pozityvius ir prigimties statymus b t aukš iausia sauval .

Jeigu kuri nors valstyb išleist statym nesiderinan i su dieviškaisiais statymais, o toki fakt yra buv , tai b t aišku, kad pilieiai neprival t toki statym paisyti. Priešingai, kiekvienas tur t pareigos pagal išgales tokiems statymams pasipriešinti. Ta iau reikia atsiminti ir tai, kad ne kiekvienas pilietis yra kompetentingas savo vieno išmanymu spr sti, kuris statymas yra teisingas ir kuris neteisingas. Ši teis ir pareiga yra t , kurie tokiai sriiai yra pakankamai pasiruoš : teologai, filosofai, teisininkai, kult rininkai.

3. Iš to seka, kad valstyb je turi likti galimyb kiekvienam pilie iui laisvai pasakyti savo mint . klaiding mint reikia teisingai atsakyti, bet už tai nepersekioti ir nebausti. Kad asmenys vadovauj valstybei, arba kitais žodžiais pasakius, valstybės valdžios asmenys neužsimot apsinkinti pilie ius neb tinomis pareigomis, kad leisdami statymus ir juos vykdydami nepadaryt nors didesni klaid , valstyb je tur t b ti laisv ir tikra galimyb kiek-

vienam pilie iui pareikšti savo nuomon tiek kurio nors statymo reikalingumo, tiek jo teisingo vykdymo klausimais. Iš to seka kitas svarbus dsnis, kad valstyb s valdžios yra pareiga sukurti realias galimybes spaudos ir gyvo žodžio laisvei. Daugeliui europie i beveik nesuprantama, kad antai Jungtini Amerikos Valstybi eilinis kareivis dr sta pareikšti kritišk min i ne tik apie savo karini viršinink , bet net apie valstyb s prezidento elges . O tai yra nat ralu ir taip tur t b ti visur. Pilie io žodžio — pasakyto ar parašyto laisv yra viena iš t teisi , kuri teis tai niekas negali jam atimti, o kai kuriais atvejais pilie iai neturi teis s to atsižad ti, pavyzdžiui respublikoje, ar panašioje santvarkoje, kur kiekvienas pilietis yra atsakingas už krašto santvark , už asmen parinkim valdžion ir už t asmen darbus. Jeigu visuomen viešai palenkia vyriausybei ne tik savo viršin elges , bet ir prot , tai ji visa iš anksto prisiima dal atsakomyb s už visas klaidas, kokias ta vyriausyb padarys, ir tampa visa atsakinga prieš aukštesnius statymus (Plg. P. Pijaus XII kalba 1941.XII.24).

4. Valstyb je jos pilie iams turi b ti ne tik minties ir žodžio laisv , bet ir priva ios iniciatyvos laisv . Valstyb yra pagalbin institucija individui, šeimai ir visuomenei. Jos pareiga yra r pintis tais visuomen s reikalais, kuri nepaj gia atlikti privati pilie i iniciatyva. Tarpe svarbi j valstyb s pareig yra ir ši: leisti ir pad ti, kad privati pilie i iniciatyva kuo pla iausiai pasireikšt ir kuo daugiau siai nuveikt . Kai valstyb s valdžia siekia pati

padaryti ir tai, k be jos, ar jos padedama gali padaryti privati iniciatyva, tai valdžioje dalyvaujantieji asmenys parodo tur siaur supratim apie valstyb s esm ir jos nat rali paskirt . Tokiais atvejais valstyb s valdžios asmenys nusikalsta savo paskir iai ir visuomen s labui ir štai d l ko:

a. Valstyb s ir jos valdžios paj gumas yra ribotas. Jeigu priva iai iniciatyvai valstyb je bus sukurtos ir palankiausios s lygos, galimyb s reikštis, tai grynai jos kompetencijai priklausan i darb valstyb s valdžia visada tur s tiek, kad r pes i ir darb jai niekad nebus per mažai. Kai valstyb s valdžios imasi t darb ir t sri i , kas gali b ti padaryta privai ios iniciatyvos, tai daug ko nepadarys iš to, kas yra jos tiesiogin pareiga, bus sukliudyta daug prot , privai ios energijos ir iniciatyvos. Tai b t didelis nuostolis dabar iai.

b. Iš tokios valdžios taktikos dar didesnis nuostolis sekt atei iai. Kliudant privai i iniciatyv yra kliudomas ir silpninamas žmoni galvojimas, sugeb jim bei pastang vystymas. Rezultate apie bet kuri taut po kiek laiko b t galima pasakyti t pat , k prof. Jung yra pasak s apie pokarin vokie i taut , kad tautos 10% yra tap nepataisomais psichopatais, kad didžiausias j malonumas yra jausti, kad yra kas sako (plg. Ausblueck, 1945 m. rugpi io m n., pasl. 53). Tarpe kit svarbi j valstyb s pareig yra ir ši: skatinti ir remti privai i iniciatyv .

c. Patikslindami privai ios iniciatyvos d sn P. Leonas XIII (enc. Rerum Novarum) ir P. Pijus

XI (enc. Quadragesimo anno) pabr žia, kad valstyb je turi b ti laisv konkurencijai ir tai visose srityse: moksle, bendrame švietime, aukl jime, mene, labdaryb je, kyje, industrijoje ir kitose srityse. Ta iau visi krikš ioni visuomenininkai griežtai pasisako prieš vadinam dumping , nes tai žlugdo silpnesnius ne protiniu atžvilgiu, o piniginiu paj gumo prasme, padeda iškilti ne talentams, bet tik piniguo iams. Išvadoje, tai žudo priva i konkurencij , kliudo pažang , veda oficial ar neoficial kapitalist monopolizm . Iš to seka išvada, kad valstyb turi teis , o kartais gal net ir pareig priva i iniciatyv kontroliuoti patikrinant, ar ten n ra iškrypimo, apsileidimo, apgaul s ir panaši reiškini . Padori ir s žininga valstyb s kontrol laisvai iniciatyvai ne tik nekenkia, bet j skatina pažang , apsaugoja nuo apgaulingos konkurencijos, nuo iškrypim , apsileidimo, apgaul s. Ta iau, kaip viskas valstyb je, taip ir laisvos iniciatyvos kontrol turi tarnauti ne kam kitam, bet pad ti visuomenei ir jos atskiriems nariams.

Krikš ioniškoji paži ra nuosavyb s vartojimo ir jos tvarkymo klausimais. Kai kuriose šalyse jau eil met prieš antr j pasaulin kar nuosavyb tiek apšaukta visokiais negražiais vardais, tiek pažeista, tiek apdulk j šioje srityje žmoni s žin s, kad priminti senas krikš ioniškas paži ras šiais klausimais ne vienam gali atrodyti atgyvenusiu klausimu. Per dulkes ir debesis ir saul kartais atrodo apdulk jusi. Ir gyvenimo chaosas, jeigu kartais apneša dulk mis senas tiesas, tai vis tiek negali

pakeisti t ties turinio ir vert s. jas žvelgtina vis naujai. Tad nors trumpai prisiminkime krikšionišk paži r nuosavyb s klausimai.

Nuosavyb yra teis medžiagini g rybi tur ti, jomis naudotis su teise iš j naudojimo išskirti kitus.

Krikšioniškos doktrinos d snis yra, kad sigyti ir tur ti nuosavyb yra žmogaus teis sekanti iš jo prigimties.

Sakoma, kad tai teis . Teis n ra tas pat, kas yra pareiga. Protas ir gyvenimas pakankamai parodo, kad naudotis šia teise žmogui n ra b tina. N ra nieko nesiderinan io su žmogaus prigim ia, kad žmogus laisva valia atsižad t nuosavyb s ar net pa ios teis s nuosavyb .

Taip kaip individui, nuosavyb s teis priklauso ir šeimai.

Kadangi asmuo turi laisv atsisakyti nuosavyb s ir net jos teis s, tai iš to logiškai seka, kad ir asmuo ir šeima turi teis savo nuosavyb ar jos dal perleisti kam ir kada nori.

Kaip sako P. Leonas XIII (enc. Rerum novarum ir P. Pijus XI enc. Quadragesimo anno), pagal vis laik Katalik Bažny ios teolog nuomon , nuosavyb turi dvejop charakter : individualin ir visuomenin . Individualinis nuosavyb s charakteris yra tame, kad nuosavyb pirmoje eil je tarnauja to asmens ar tos šeimos reikalams, kieno ji yra. Visuomeninis nuosavyb s charakteris yra tame, kad savininkas naudodamasis savo nuosavybe turi atsižvelgti artim ir visuomen , ir tai dvejopu b du. Vienas b das, kad savininkas

naudodamas savo nuosavyb turi atsižvelgti, kad tuo nekenkt kitiems žmonėms. Antras b - das, kad kas atlieka nuo asmens ar šeimos padori reikal, tai yra pareiga pertekliaus dalimi pasidalinti su stokojančiais. Jeigu kam atrodyt, kad gyvenime nematome tokio nuosavybės vartojimo supratimo, tai iš toki fakt b t aišku, kaip dažnai ir katalik gyvenimas yra toli nuo reikiamo katalikiškumo. Ši pareiga pertekliumi dalintis su stokojančiais, liečia ne koki nors vieną g rybį r š, bet bendrai medžiagines g rybes.

Kaip svarbi yra ši pareiga? Pareigos artimo atžvilgiu yra dvejopo laipsnio: teisingumo ir artimo meilės. Pirmoji yra tokia, kad jos neišpildęs nusikalsta teisingumui. K žmogus privalo jo kitiems atiduoti, tai jau n ra jo. Antroji yra tokia, kad asmuo jos neišpildydamas nusikalsta artimo meilei, bet lieka savo g rybes savininkas. Pareiga pasidalinti su artimu savo pertekliumi vienu atveju yra aiškiai teisingumo pareiga: kai artimas yra dideliame reikale, o kitas turi kuo j sušelpiti. Kas tokiu atveju artimui nepadeda, nusikalsta ne tik artimo meilei, bet ir teisingumui ir tai, k jis pasilaik nepaisydamas artimo reikalo, jau n ra jo. Šalia toki išimtin atvej, kurie gyvenime ta iau n ra retenyb, pareiga dalintis su reikale esančiu artimu yra ne teisingumo, o artimo meilės pareiga. Ta iau ir šiai pareigai nusikaltimai gali b ti moraliai sunkūs arba dideli nusikaltimai. Šias tiesas pakartotinai ir labai aiškiai pabr žia min tose enciklikose P. Leonas XIII ir P. Pijus XI.

Nors nuosavyb turi ir visuomenin charakter , tai Bažny ia yra sakmiai atmetusi nuomon , kad asmuo ar šeima netinkamai naudoja savo nuosavyb netenka j savininko teisi .

Kadangi nuosavyb turi ir visuomenin charakter , tai aukš iausioji žmogaus visuomeniš kumo forma — valstyb gali tur ti kai kuri teisi priva i nuosavyb . Jau ir seniau ir šiandien, taip teorijoje, taip ir praktikoje yra šiuo klausimu skirting sistem . Kraštutinis liberalizmas, kitaip vadinamas individualistiniu liberalizmu, — arba liberalistiniu individualizmu, sako, kad valstyb turi teis ir pareig saugoti, kad asmens ar šeimos priva i nuosavyb niekas nesik sint . Daugiau teisi valstybei šioje srityje kraštutinis liberalizmas nenori pripažinti. Socialistinis kolektyvizmas siekia visiško priva ios nuosavyb s panaikinimo ir tai ne pilie ius tikindamas, bet priversdamas. Tarp ši dviej kraštutinio liberalizmo ir socialistinio kolektyvizmo, yra visa eil kit teorij , kurios pripažindamos nuosavyb s teis ir reikal , pripaž sta ir valstybei daugiau ar mažiau teisi priva ias nuosavybes paliesti. Bažny ia yra sakmiai atmetusi abu kraštutinumu: kraštutin liberalizm ir socialistin kolektyvizm , kaip klaidas. Norintieji pilniau pažinti Bažny ios mintis šiuo klausimu gali rasti pakankamai medžiagos min tose P. Leono XIII (Rerum novarum) ir P. Pijaus XI (Quadragesimo anno) enciklikose. Kas lie ia socialistin kolektyvizm , ar jis vadint si komunizmu ar kitaip, P. Leonas XIII min toje enciklikoje atkreipia d mes vien aišk , bet kai

kieno praži rim dalyk , kad vadinamas socialistinis kolektyvizmas ar komunizmas yra tik fikcija. Ir suvalstybinti turtai lieka faktinai pavieni asmen rankose. Priva ioje nuosavyb je savininkas gauna iš savo nuosavyb s peln ar nuostol , o valstyb gaun reguliar peln mokes i formoje. Iš valstybin s nuosavyb s visada tik peln , ir niekad nuostolio, gauna asmenys netur nieko bendro su ta nuosavybe, dažnai net ir labai ner pestingi, beveik be išimties nieku neprisid j prie t nuosavybi suk rimo, tvarkymo, produkcijos (direktoriai, valdytojai ir kitokie). Dirban ioji visuomen iš savo darbo gauna ne j darbo vert peln , kaip iš priva i nuosavybi , bet tik tai, kas atlieka nuo dalies atiduodamos vadinamai valstybei, t.y. nuo alg ir visoki pried aniams darbe nedalyvaujantiems pašaliniams asmenims. Komunist kol kiuose ir kitose produkcijos bei industrijos šakose mažiausia tenka ten dirbantiems, o daugiausia gauna nieko neveikiantieji.

Valstyb s pozityvios teis s asmen ar šeim priva ias nuosavybes seka valstyb s vyriausiojo tikslo — bendrojo visuomen s gero. Taigi, pirmiausia šioje srityje reikia pabr žti valstyb s pa i pagrindin pareig : r pintis, kad nuosavyb s b t taip tvarkomos, kad iš j b t kuo daugiausia naudos asmeniui, šeimai, visai visuomenei. Iš šios pareigos seka valstyb s kai kurios teis s, kurios jai leidžia priva i nuosavyb vairiais b dais paliesti. Iš pagrindini toki teisi pamin tinos sekan ios. 1. Valstyb gali, o kartais net ir privalo nustatyti asmenims ir šeimoms nuosavyb s sigijimo ir

jos perleidimo kitiems formalumus, kad tokiu būdu apsaugojus piliečius nuo nesusipratimų, nuo neaiškumų. Tačiau, jeigu valstybė krinta, si savo statymais drausti savo nuosavybę perleisti kitiems, tai, pagal katalikų pažiūrą, tokie statymai būtų kintinimas nuosavybės teisės ir todėl nepriimtini. Toks atvejis būtų, jeigu valstybės statymais leistų naudotis nuosavybe iki mirties, bet po mirties turėtų likti valstybei.

2. Valstybė gali, pagal viešą reikalą svarbą ir ribas, nustatyti vienoki ar kitoki grynai privačios nuosavybės maksimalią ribą arba kiekį, kiek vienas asmuo ar šeima koki grynai gali turėti. Tačiau tokios teisės pagrindas yra ir turi būti aiškus visuomenės reikalas, o ne partijos programa tai nustatanti jau iš anksto. Nuosavybių kiekį normuoti ir kaip, pasako gyvenimo reikalai, o ne partijų programos a priori.

3. Valstybė gali, pagal visuomenės reikalus, nustatyti nuosavybių vartojimo būdą, kai kas sakydama, kai kas drausdama. Pavyzdžiui, valstybė gali sakyti vieną rajoną kiam nors specifinio produkuoti, kitiems kiam nors drausti. Gali drausti miestų ribose auginti kai kuriuos gyvulius ar augalus.

4. Jeigu tai svarbu visuomenės labui, valstybė gali drausti laikyti nuosavybę nenaudojama, pavyzdžiui, laikyti nedirbamą dirvą, negyvenamą namą, ar laikyti nenaudojamą koki kitoki nuosavybę. Valstybė taip pat gali drausti vartoti nuosavybę blogai ar blogiems tikslams.

5. Pagal visuomenės reikalus, valstybė turi

teis valstybės reikalams skirti mokesius už nuosavybę. Bet tai jau neteisinga tokiais mokesiais privačią nuosavybę sužlugdyti. Kai mokesiai pasiekia tokios ribos, kad savininkas lieka tik darbo vergas valstybei, už savo nuosavybę ir darbas lieka beveik ar net tikrai be pelno, tai valdžioje esančiam asmeniui parodo blogai suprantant savo kompetenciją ir paskirtą. Valstybės valdžios žmonės privalo paisyti, kad gaunantieji algas valstybės tarnautojai ir piliečiai gyvenantys iš savo darbo pelno gauti maždaug vienodai, kad neišeitų taip, kad dirbantieji beveik visą uždarbą atiduoda mokesių formoje, o mažiau dirbantieji valdininkai gauna palyginamai daugiau.

6. Visuomenės reikalavimai valstybei gali, pagal visuomenės reikalavimus, nuosavybę, kaip sakoma, nusavinti, suvalstybinti, arba teisingiau pasakius — vieną nuosavybę pakeisti kita. Pavyzdžiui, reikia kur nors praveisti kelią, ruošti orlaivį, statyti mokyklą, ligoninę. Reikiamoje vietoje reikiamos žemės savininkai neparduoda. Visuomenės batinamam reikalui būtina nuosavybę gali būti nusavinti ta prasme, kad tai būtų ne vieno savininko auka visuomenei, bet kad visuomenės vardu valdžia buvusiam savininkui teisingai atlygintų. Taip pat tenka pasakyti ir apie vadinamąsias žemės reformas, kai žemės dalis paimama iš jos savininko ir atiduodama kitiems jos reikalingiems. Ir tokiu atveju savininkui, kurio nuosavybę paimama turi būti atlyginta. Asmens ar politinės partijos pasakymas, kad kurios nors nuosavybės kieno nors sigytos ar

paveldtos neteisėtai, nerastymas. Kas kovoja teisėtai ar neteisėtai, išspręsti yra teismo kompetencija, bet ne politinės partijos ar asmenų nuomonių. Nuosavybės teisė yra natūrali ir ją liesti galima tiek, kiek tai yra visuomenės interesai.

Kaip žinoti pasireiškiant faktams, pagal žinias iš komunistų valdomame krašte, kad žmonės negerbia ne tik vadinamos bendrosios, t.y. valdžios kontroliuojamos, bet ne privačios asmenų ar šeimų nuosavybės? Tai chaotiškos santvarkos, chaotiškų nuotaikų tauta žmogaus protams, jausmams ir elgesimui. Kad visuomenės nuotaikos kur nors sugenda, kad visuomenė ir jos tvarkytojai klysta, tai natūralieji pagrindiniai žmonių gyvenimo dėsniai dėl to nepasikeičia.

Kalbantieji krikščionys vardu yra daugeliu atvejais teisingai pasisakę prieš žmonių medžiaginį skurdą ne tik kaip prieš sunkų dalyką, bet ir kaip daugelio blogybių šaltinį. Tačiau ir turto perteklius yra nemažesnė blogybė. Iš turto pertekliaus asmuo, šeima dažnai patiria daugiau blogo, negu kiti šalia jo gyvena skurde. Svarbu visuomenei pasiekti tokio subrendimo laipsnio, kad žmonės deramai pasidalintų vieni su kitais žemiškomis gėrybėmis iš meilės žmogus žmogui.

VALSTYB S SANTVARKA IR DEMOKRATIJA

Valstybi ne tik praeities istorijoje buvo bet ir dabar yra skirting valdymosi form . Tarp vieno asmens absoliutin s valdžios ir demokratijos b t galima pavardinti vis eil valstyb s valdymosi form . Ypatingai praeityje jos skyr si ir dabar skiriasi ne vien vardais, bet esminiai. Tie skirtumai labiausia pasireiškia valstyb s valdov ir pilie i teisi skirtumuose. Kalb ti apie vairias valstybi valdymosi formas, j vert yra ne trumpo straipsnio apimiai. Tai yra valstyb s mokslas. ia seks trumpas žvilgsnis demokratij ir jos vert .

Kas yra demokratija. Pats žodis demokratija yra graikiškas. Senov s Rom n rašytojai j pri m lotyn kalb , nepakeit n tarimo n prasm s. Iš t dviej senovini kalb žodis pateko visas kitas kalbas. Savo prasme jis reiškia visuomen s gali dalyvauti jos pa ios vieš j reikal tvarkyme. Šiandienin je vairi taut terminologijoje tuo žodžiu paprastai yra vadinamas toks valstyb s politinio valdymosi b das, kur pati visuomen — pilie iai turi teis pasirinkti savo valstyb s santvarkos ir valdžios form , bei valdžion asmenis.

M s laiko filosofas prof. Jaque Maritain sako, kad demokratija yra ten, kur n ra žmogaus tendencijos išnaudoti kit žmog : kur žmon s vieni kitiems padeda kaip lygiateisiai: kur kiekvienas žmogus ne tik teorijoje, bet ir praktikoje turi vienodas teises ir paprastai gali dalyvauti civilizacijos paveld jime. Šiais žodžiais tarsi paaiškinama, kaip demokratija turi reikštis gyvenime.

Platesn prasm žodžiui demokratija teikia P. Leonas XIII enciklikoje „Graves de communi“. Pagal mintis pasakytas toje enciklikoje, aiškinan ias demokratijos esm , demokratija galima vadinti visoki veikl (ne vien politin) visuomen s vargingesni j sluoksni labui. Tai nereiškia kokio nors kolektyvo veiklos išimtinai vargingesni visuomen s sluoksni labui be s ryšio su visais kitais visuomen s sluoksniais. Sekant ta enciklik , demokratija reikia suprasti visos visuomen s susidom jim ir veikl kelti savos tautos vargingesni sluoksni medžiagin , moralin , kult rin gerov , tuomi siekiant visos visuomen s gerov s. Jau pats užsimojimas kelti vispusišk vargingesni j sluoksni gerov pasako, kad demokratinis veikimas arba tikroji demokratija negali apsiriboti kuriuo nors vienu lumu, kuria nors viena forma ar viena sritimi. Ji turi sekti iš krikš ioniškos artimo meil s, liepian ios pad ti vargingesniam, nelaimingesniam broliui — artimui. Ta meil tik tada bus krikš ioniška, jeigu ji visus visuomen s sluoksnius, visus lumus ne skaldys, bet vienys. Ne kas kitas, bet mokytesnieji, kult ringesnieji, turtingesnieji savo mokslu, kult ringumu, tur-

tais turi ateiti pagalbon mažiau mokytiem, mažiau apšviestiem, mažiau turtingiem savo broliam. Taip suprasta demokratija, sekanti iš krikšioniškos artimo meilės kiekvienam krikšioniniam saisto tiek, kiek saisto pats krikšioniškos artimo meilės sakymas.

Taip suprastam demokratiniam veikimui, šalia krikšioniškos artimo meilės motyvo, yra dar ir kitoki motyvai. Yra visuomeninis motyvas, kurį minėjo toje enciklikoje P. Leonas XIII pasakodamas: „Dėl natūralaus liaudies ryšio su kitais žmonėmis, dar sustiprinto krikšioniško broliškumu, visa kas daroma padėti liaudžiai, naudingai atsiliepia ir kitiems žmonėms, ypač dėl to, kad minėto darbo pasisekimui, aišku, tinka ir yra būtina, kad tie žmonės būtų kviejami šiam darbui“. Šitaip suprastu demokratinio veikimo tauta vis labiau suvienijama ir keliamas vispusiškas jos visos gyvenimo lygis.

Tokiam demokratiniam veikimui yra ir religiniai motyvai. P. Leonas XIII ten pat juos primena pakartodamas apaštalo Povilo žodžius: „Vienas kūnas ir viena dvasia, taip kaip jūs esate pašaukti vienam pašaukimo vilti. Vienas Viešpats, vienas tikėjimas, vienas krikštumas. Vienas Dievas ir vis Tavas, kuris stovi aukščiau už visus, visuose veikia ir yra visuose mumyse“ (Efez. 4.4-6). Sekantis Apaštalas ir Bažnyčios mokslas, visa žmonija yra vienas mistinis Kristus kūnas. To religinio motyvo turėtų pakakti kiekvienam tikinčiajam, kad visi žmonės, visoki skirtumai žmonėms matyti vienas kitame savęs mistin dalelė ir suprast, kad padedamas kitam jis padeda pats sau.

Šia paia P. Leono XIII vartojama prasme demokratinis veikimas yra visuotinis. Yra visuotinis ta prasme, kad jame dalyvauti yra vietos ir galimybi visiems geros valios žmon ms. Visuotinis ir ta prasme, kad savo veikla jis siekia visos visuomen s gero. Siekiant pakelti kokių nors atžvilgiu mažiau laimingus negalima nepaisyti, ar siekimo b d ai nekenkia kitiems visuomen s sluoksniams — bendrai visai visuomenei. Kam gal t b ti neaišku, kad kelti proletariato medžiagin gerb v padarant j vietoje kitus tokiais ar dar skurdesniais proletarais, kaip matome vykstant komunist valdomuose kraštuose, yra ne visuomen s k limas, o jos apipl šimas ir skurdinimas. Tokiais keliais visuomen nepakeliama. Visai visuomenei kaip tokiai n ra jokios naudos iš to, kad vietoje vakar buvusio vieno skurdžiaus šiandien padarytas skurdžiumi kuris nors kitas. O dar mažiau naudos, jeigu ir vienas apipl šimas ir antras nieko gero negauna. Visuomenei n ra jokios naudos iš to, kad vakarykš iai kininkai šiandien yra padaryti baudžiauninkais ir iš to visuomen neturi nieko gero. Visuomenei kaip tokiai yra nesvarbu, kokie yra proletar vardai ir pavard s, kas jie vakar buvo, bet svarbu kiek j yra, koks j medžiaginio, kult rinio ir bendrai dvasinio gyvenimo lygis, ar jie gali ar ne naudotis mokslu ir vairiomis civilizacijos g ryb mis, ar r pinamasi j dvasin s kult ros pak limu. Visuomen tiek laim s, kiek bus pakeltas proletariato ir visos visuomen s gyvenimo ir dvasios lygis.

Kai ia sakoma, kad negalima kelti vien

gerov s kitus padarant skurdžiais, tai reikia suprasti teisingai. Saikinga, kurio nors vieno luomo ar ir visos visuomen s neišvengiama laikina auka proletariato pak limui, o galutiniam rezultate ir visos visuomen s gerui, n ra tas visuomen s sluoksni smukdymas, apie kok ia kalbama. Kiekvienam yra aišku, kad bet kokio gerb vio pak limas reikalauja medžiaginio ir dvasinio kapitalo investavimo, kuris taciau galutinoje išvadoje ir aukojantiems t kapital ir kitiems gr žta su pelnu. Tod l demokratijoje jeigu kuris asmuo ar kuri grup nesaikingai susirišt tik su kuriuo vienu luomu, kuriuo nors vienu visuomen s sluoksniu be atodairos visos visuomen s interesus, tokiem stokit pa ios pagrindin s demokratin s savyb s — pagarbos ir meil s kiekvienam žmogui, pagarbos ir meil s Kristaus mistinio k no nariams, meil s savo tautos broliam, pagarbos ir meil s paties sav s mistinei dalelei.

Iš to, kas pasakyta aukš iau, seka kad iš dalyvavimo demokratiniam veikime nereikia išskirti n vieno luomo, n vienos grup s, n vieno geravalio žmogaus. Veikla bus s kmingiausia, traukiant j visus. Nors turi b ti asmen kolektyvas, kuris tai veiklai vadovaut , tai visiems reikia sis moninti, kad demokratijos id jos ir pats demokratinis veikimas n ra kurio nors vieno luomo ar vieno kurio samb rio, bet yra visos visuomen s reikalas. Demokratija suprasta tokia pla ia prasme ir demokratinis veikimas, kaip juos paaškina min toje enciklikoje P. Leonas XIII, teikia pla iausias galimybes visoki organizacij ir asmen — visos

visuomenės vairiems geriems sumanymams, visokiai gerai viešai ir privačiai iniciatyvai.

Tokia prasme suprantama demokratija ir demokratinis veikimas randa dirvos ir būdų reikštis ir tose valstybėse, kuriose dūlė koki nors priežasčių dar nepasiekė demokratinės valstybės santvarkos. Nors absoliučiai būtina, kad toks veikimas vadintųsi dekokratiniu veikimu. Pats demokratijos labai aplinkybės gali kartais pareikalauti veiklų vadinti kitokiu vardu. Tiesa, ir nedemokratinėje valstybėje jos valdovai gali būti geri demokratai, gali demokratinę veiklą paremti net valstybinėmis priemonėmis. Tokiu keliu kai kuri kraštų buvusieji monarchai priauklavo savo tautą valstybės demokratinėi santvarkai. Tačiau gali pasitaikyti ir nedemokratiškų valdovų. Tokioje valstybėje patys susipratusieji piliečiai gali ir tam tikra prasme net privalo skleisti demokratijos idėjų, ugdyti savo tautos demokratinę moningumą ir demokratinę veiklą. Tiesa, tokia veikla gali sulaukti ir patirti iš nedemokratiškų valdovų vienoki ar kitoki kliudymą, bet tokie kliudymai sūmoningū žmogū priverčia būti tik atsargesniu takto atžvilgiu, bet kliudymai netur t atbaidyti nuo veiklos, tuo labiau netur t iš demokrato padaryti nedemokrat .

Kas yra demokratas. Kaip ne viskas yra grynios demokratijos, kas šiandien vadinasi demokratijomis, taip ne kiekvienas asmuo, kuris save laiko demokratu, gal net formaliai priklauso kokiai nors demokratinėi organizacijai, tuo pačiu jau yra geras demokratas. Jeigu yra ne manoma pa i demokratij aptarti

vienu trumpu sakiniu, tai tuo sunkiau vienu sakiniu apib dinti demokrat . Bus teisingai pasakyta, kad demokratas yra toks žmogus, kuris siekia gyvendinti demokratij . Ta iau pa i demokratij galima imti ir platesne ir siauresne prasme. Galimas atvejis, kad asmuo save laik s demokratu ir už demokratij kovo- j s, kovoja ir gyvenime reiškiasi nedemokratiš- kai. Taigi, ir demokrato s voka yra reikalinga platesnio paaiškinimo.

Demokrat b t galima taip apib dinti. Tai žmogus jau i s savo asmenyb s vert , s mo- ningai suprant s visuomen je savo nat ralias ir pozityvias pilietines teises ir pareigas, supran- t s, kad savo nat ralias ir pozityvias teises turi ginti ir jomis naudotis, kad turi atlikti savo pilietines pareigas, suprant s, kad jo laisv vals- tyb je yra susijusi su kit pilie i laisve, niekam neprimedamas savo nuomon s ir savo valios. Demokratui turi r p ti visos visuomen s geras. Jis yra aktyvus to visuomen s gero reikalus aiš- kinti pa iai visuomenei ir aktyviai prisid ti j praktiškam išsprendimui. Demokratas myli visus žmones, ypatingai vargingesnius ir tam- sesnius už kitus krašto pilie ius.

Jeigu žmogus nesupranta n savo, n kit asmen vert s, ar j suprasdamas jos nepaiso, jeigu nežino savo tikr j teisi ir pareig visuo- men je, arba jas žinodamas j nepaiso, arba paisydamas sav nepaiso kit žmoni teisi , jeigu kuriam visuomen s geras ner pi, arba kurio r pestingumas reiškiasi tik kit žmoni kritika, o ne aktyviu darbu prisid ti visuomen s gerui, kuris laikosi tik pasyviai, atlikdamas tik

tai kas yra jam sakyta, jeigu kuris nemyli kit , ypatingai už save kuom nors žemesni žmoni , toks asmuo nėra demokratas. Jis yra pasyvusis pilietis. Kaip bus paaiškinta v liau, jeigu tau-toje atsirast toki didesnis skaičius, tai kilt pavojus tautai tapti mase.

B t aiški skriauda visa, kas šiandien vadi-nama demokratija, r šiuoti tik gryn , tobul demokratij ir nedemokratij . Gryna, tobula demokratija nepasiekama staigiai kokio nors automato pagalba. Ji pasiekama tik ilgo laiko pastangomis visuomen jai priaukl ti. Supran-tama, kad siekiant demokratijos negalima iš-vengti jos vairi laipsni . Ir mokslui ir žmo-gaus dvasios kult rai rib nėra: tai daro ir darys pažanga. Tas pat yra ir su pavieniais žmon mis. Žmogus nor s b ti demokratu ne kiekvienas iš karto supranta kas yra tikroji demokratija. Suvokdama demokratijos ir demok-rato esm nėra vienas žmogus nepaj gia tobulai t esm atitikti. Taigi ir atskirus asmenis negali-ma r šiuoti tik tobulus tikrus demokratius ir nedemokratus. T žmoni tarpe, kurie save laiko ir vadina demokratais, yra ir demokratiškesni ir mažiau demokratišk ir visai nedemokratišk . Iš kitos pus s, galima rasti labai ger demokrat t tarpe, kurie sav s tokiais neva-dina ir gal net nemano es demokratai.

Demokratin valstyb . P. Pijus XII sako, kad „kas lie ia r š ir apimt iš pilie i reika-laujam auk , tai daugeliui atrodo, kad demok-ratin valstyb s santvarka yra paties proto sta-tomas prigimties reikalavimas (1944 Kal d kalba).

P. Pijus XII kategoriškai nepasako, kad demokratin valstybės santvarka tikrai yra proto statomas prigimties reikalavimas. Jis tik sako, kad daugeliui taip atrodo. Tačiau, kaip toliau paaiškės, pagal P. Pijaus XII mintį, kiekvienam galvojaniam protui pasidaro aišku, kad demokratinės valstybės santvarka geriausiai atitinka žmogaus natūralų garbingumą, natūralias jo teises ir pareigas visuomenėje.

Demokratinė valstybė P. Pijus XII taip apibūdina: „Gal ti pasakyti savo nuomonį jam uždedamą pareigą ir auklėjimą klausimu, neb ti veriamu paklusti pirmiau nesant išklaustytu — tai valstybės piliečių teisės, kurios demokratijoje, jau kaip sako pats vardas, randa savo išraišką. Pagal šio ryšio tarp valstybės piliečių ir valstybės valdžios tvirtumą, darnumą ir gerumą galima spręsti, ar demokratija yra tikrai sveika ir išlyginta ir kiek joje yra tikros gyvybės ir vystymosi eigos“ (t.p.).

Sutinkant, kad teisingai suprasta demokratinė santvarka yra tinkamesnė už kitokias valstybių tvarkymosi formas, viliu bus atsakyta klausimui, ar demokratinė santvarka gali tikti ir būti naudinga kiekvienai tautai, kiekvienai valstybei. Kalbant abstrakčiai apie valstybės demokratinę santvarką kyla klausimas, ar demokratinė santvarka yra būtina surišta su kuria nors viena valstybės valdžios forma.

Dar ir dabar turime pasaulyje visoki valdžios formos. Nugriuvę diktatoriai vienoje valstybėje, tai atsiranda kitoje. Kad buvo laikai, kada respublik šiuandieninė žodžio prasme visai nebuvo — beveik visur valdė monarchai, kad ir

ne vienu vardu vadinami, tai kas žino, ar kada nors buvo tiek daug ir toki žiauri diktatori, kiek ir koki buvo ir dar yra m s laikais.

Visoje eil je sen ir kult ring valstybi dar ir dabar yra karaliai — monarchai ir kol kas tos tautos nerodo tendencijos jais nusikratyti. Daug yra respublik . Jos ta iau viena nuo kitos žymiai skiriasi savo konstitucijomis, o ypatingai faktino tvarkymosi b du. Ispanija, Belgija, Olandija, D. Britanija, Skandinavijos valstyb s tur damos monarchus save laiko ne mažiau demokratiškomis už Italij , Pranc zij , Šveicarij , Airij ir eil kit respublik . Ar tikrai jose visose yra galima tokia pat demokratija.

N protas, n gyvenimo praktika neranda pagrindo sakyti, kad demokratinis valdymosi b das yra b tinai surištas su kuria nors viena valstyb s valdžios forma. Demokratinio valdymosi pagrindinis reikalavimas yra, kad piliečiai gal t patys nusispr sti, koki valdžios form jie pasirenka, kokie žmon s vykdys valstyb je valdžios gali , kad gal t laisvai pasisakyti klausimais lie ian iais j pilietines teises ir pareigas, kad gal t tur ti laisv visokiai gerai iniciatyvai. Kur tauta tas teises turi, kur tautos pastatyta valdžia r pinasi visos tautos, o ypatingai kuriuo nors atžvilgiu žemiau stovinti tautos sluoksni gerove, ten tauta valdosi demokratiškai, ten yra demokratin santvarka. Tod l ne tik teorijoje, bet ir realyb je gali b ti demokratin monarchija, jeigu ta monarchija laikosi ne prieš tautos vali , jeigu r pinasi visais, bet ypatingai vargingesniais visuomen s sluoksniais. Gali b ti demokratin respublika.

Svarstant klausim teoretiniai atrodo, kad respublikoje galima geriau užtikrinti pilie i demokratines teises, negu monarchijoje. Praktikoje ta iau gali pasitaikyti respublika mažiau demokratiška už monarchij , jeigu respublikin sistema pilie iams primetama prieš j vali , jeigu pilie iai neturi galios laisvai parinkti valdžion žmones, neturi galios pasakyti savo nuomon s j teises ir pareigas lie ian iais klausimais, neturi laisv s savo gerai iniciatyvai ir t.t. Arba jeigu ir pilie i parinkta valdžia juos apvilia, nepaiso visos tautos labo, o favorizuoja tik kuri vien partij , luom . Panašiais atvejais per valdžios kalt respublika gali netekti demokratinio charakterio. Taigi, demokratin valstyb s santvarka savaime n ra surišta su kuria nors viena valstyb s ar valdžios forma, bet gali b ti valstyb se su skirtingos formos valdžiomis.

Pravartu pasteb ti, kad demokratijos ir demokratin s santvarkos s voka nereikalauja panaikinti pilie i tarpe luom , titul ir kitokius skirtumus. P. P. Leonas XIII ir Pijus XI socialin se enciklikose — Rerum novarum ir Quadragesimo anno atkreipia d mes visiems aišk fakt , kad žmon s savo gimimu yra tiek vair s, kad vienodais juos visus niekas nepardarys. Naikinti skirtingus pašaukimus, skirtingas profesijas b t aiški visuomenei žala. O kas sulygins visus ir tame pa iame luome ir toje pa ioje profesijoje gabum , stropumo, pasišventimo ir kitais atžvilgiais. Trukdyti gabiuosius ir stropiuosius, kad jie nepakilt virš kit savo pašaukimo ar profesijos koleg b t visiems aiš-

ki nes mon . Jeigu tokios aiškios nes mon s ir ne ži rima, tai nors tiek yra aiškus, kad demokratijos esm nereikalauja naikinti koku nors padoriu keliu sigytus pilie i titulus. Visuomen s demokratiškumui nekenkia, kad pensij iš j s ar iš aktyvios tarnybos kitaip pasitrauk s buv s karys ir toliau vadinamas jo kariško laipsnio vardu, tam tikrais atvejais užsivelka karišk uniform , net ginkl nešioja; kad buv s profesorius, ministeris ar kitoks ir toliau žmoni yra vadinamas, kartais net pasirašo savo senu titulu. Lygiai taip demokratijai nieko nekenkia, kad kuris nors valstyb s pilietis yra vadinamas ir pats vadinasi iš t v paveld tu ar jo paties sigytu kunigaikš io, grafo, bajoro ar kitoku titulu. Daugelyje demokratinė valstybi yra lik galimybi sigyti vairi titul pirmiau j netur jusiems. Faktinai be vairi garb s titul neapsieina n viena net ir demokratiškiausia tauta. Kur tapo panaikinti seni titulai, tai laikui b gant atsirado nauj . D l vairi priešas i pilie iai dekoruojami vairiais ordiniais, medaliais ir t.t. daug kur už tai gydami net kai kuri privilegij .

Ypatingos laiko ir krašto aplinkyb s gali kartais išmintingai patarti prieš tai buvusius garb s titulus panaikinti. Tokiais atvejais reikia šalto proto, kritiškumo ir logiškumo. Naikinant titulus reikia pasir pinti, kad nesunaikinus to gero, k jie tur jo savo tradicijose, papro iuose. Rusijos liaudis ir nauja valdžia po 1917—1918 met revoliucijos per v lai suprato, k jie padar naikindama visokius titulus kartu sunaikinusi intelektualus, naikindama buržuazij sunai-

kinusi ir visokias jos sukurtas medžiagines ir dvasines vertybes. Kas tai liaudžiai tada vadovavo, jai paiai padar neapskaičiuojam ir sunkiai atitaisom nuostoli. Toks elgesys yra net priešingas demokratijai ir bendrai žmoniškumui. Kad ir be panaši nuostoli, jeigu demokratija be b tino reikalo velkama proletarišk r b, ji atbaido nuo sav s daug toki asmen, kurie gal t b ti demokratijos reikalui gerais talkininkais ir net gerais demokratais. Demokratijose siekiama ne visuomen suproletarinant, o stengiantis pakelti proletariat. Ta iau istorija žino ir kitoki pavyzdži, kad kurio nors laiko, kurio nors krašto aristokratija, privilegijuoti luomai buvo tokios dvasios, kad gal ir nebuvo kito kelio kaip tautai nuo j nusikreipti, pamirštant ir j paproius ir j tradicijas, smulkiai nerankiojant kas ten buvo teigiamo, kas neigiamo. Ano meto žmon s gal rado b siant išmintingiau atmesti visk, kad su pasiliekomomis teigiamomis smulkmenomis nelikt gyvenime ir dalis blogybi anas teigiamas smulkmenas gal visai nustelbian i.

Demokratin s valstyb s valdžia. Prof. Jaque Maritain (Krikš ionyb ir demokratija) demokratin s valstyb s valdži aptaria kaip tautos suverenumo valdži, kuria tauta naudojasi pagal savo socialin ir politin subrendim, kad tvarkyt si pati.

Gal bus aiškiau pasakius, kad demokratin valdžia yra tautos pastatyta valdžia, kurios tikslas ir pareiga yra vesti visuomen s gyvenim teisingais keliais gerov. Iš to neseka, kad tautos pastatyta valdžia visur turi paisyti tik tau-

tos nuomonės ir visur pildyti jos valią. Tautos ir valdžios santykiuose yra pagrindinis dėsnius, išreikštas P. Leono XIII enciklikoje Rerum novarum, kad tauta valdžiai galios nesuteikia, bet tik paskiria asmenis, kurie vykdys valdžios galią ir pareigas. Valdžios galia seka ne iš piliečių noro ar nuomonės, bet iš valstybės ir valdžios prigimties ir iš jos esminių natūralių uždavinių ir tikslų. Valstybės ir valdžios tikslas siekti visuomenės gero. To gero siekdama valstybės valdžia turi vadovautis aukštesniais kriterijais negu piliečių nuomonės ar norai. Tauta pasiskiria valdančius asmenis, o jų valdžios galia ir kompetencija seka iš valstybės ir valdžios prigimties. Valdžia vykdydama savo pareigas vadovaujasi prigimties ir pozityviais Dievo sakymais, valstybės konstitucija ir veikiančiais statymais, sava išmintimi ir piliečių nuomonėmis tiek, kiek jos yra teisingos ir išmintingos. Dar ilgai taip bus, kad visuomenės dauguma per mažai nusimano kas yra teisinga ir kas ne, kas yra naudinga jos pačios gerui ir kas nenaudinga. Sau gero nori dauguma visuomenės gali ir labai suklysti. Tokiais atvejais valdžia turi ne tik teisę, bet ir pareigą visuomenei paaiškinti jos klaidą, ją pataisyti, visuomenę nuo blogo apsaugoti: turi elgtis taip, kaip liepia aukštesni statymai, valdžios žmonės žinoti ir išmintis. Tautos valios ar nuomonės valdžia kartais atsiklausia referendumo ar kokių kitokių kelių, kur to reikalauja konstitucija, ar kada savo skėtingam darbui pati valdžia randa tai naudingą. Suprantama, kad demokratinėje santvarkoje ar tai kokios nors

pilie i grup s, ar ir pavieniai asmenys turi teis ir privalo tur ti galimybes spontaniškai — neklausti laisvai pareikšti savo nuomon vairiais klausimais. Tokiais atvejais pilie i nuomon s valdžiai yra patarianti, bet ne pareigojanti direktyva. Jeigu valdžia b t visuomen s nuomoni ir nor tik vykdytoja tai jos neder t net vadinti valdžia. Kit sakytus konkre ius darbus vykdo valstyb s tarnautojai. Valdžiai tautai vadovauja.

Demokratin je valstyb je paprastai yra ne viena politin grup . Juo kuri tauta sigyja daugiau patirties ir išminties teisingai suprasti gyvenimo pagrindus ir kelius gerov n, tuo t partij lieka vis mažiau. Tai yra nat ralus, suprantamas reiškiny s. Kiekviena t grupi stengiasi tur ti tautoje savo r m j , šalinink , kad pravedus valdžion savo žmones ir valstybin mis priemomis siekus gyvendinti savo program . Yra svarbu, kad t atskir program demokratai paj gt ir mok t teisingai suprasti savo atsakingum tautai ir savo santykius su tauta. Nepaisant kurios grup s ir su kokia programa kas patenka valdžion, kiekvienam yra b tina suprasti vien pagrindin d sn saistant valdžioje dalyvaujan ius asmenis, kad kiekvienas valdžios narys yra valdžioje ne kurios nors vienos grup s, o visos tautos reikalams ir gerovei. Valdžioje esantiems asmenims nevalia taip jaustis ir taip elgtis, tarsi jie atstovaut tiktai vien kuri grup ir siekt tik tos vienos grup s gero. Kurie to nesuprast , tokius vargiai b t galima laikyti demokratais, nes siekti tik vienos grup s gero yra tas pat, k

siekti vienos grupės diktat ro. Asmuo patekęs valdžion turi galvoti ir jaustis atstovaujantis vis tautą ir tarnaujantis visos tautos gerovei. Nors jo grupė valdžioje būtų ir labai negausi, nors visuomenėje jis turėtų ir labai mažai šalininkų, tai vis tiek patekęs valdžion jis ten yra visos tautos gerovei.

Iš viso to seka kitas reikalavimas valdžioje esantiems asmenims. Kadangi valdžia, t.y. valdžioje esantieji asmenys yra tautai vadovauti ir siekti jos gero, tai to gero siekiant visoki grupė atstovai esant valdžioje turi bendradarbiauti. Kada valdžios žmoniai tarpe susikuria tokie santykiai, kad viena grupė visada atmes tai, ar nors nerems to, ką siūlytų kita grupė, nors tas siūlymas būtų ir išmintingiausias, geriausias, tai tokie valdžioje esantieji asmenys nusikalsta savo paskirčiai, piktnaudoja savo užimam viet ir turim gali, daro nuostoli ir kenkia savo tautai. Tai atsitinka paprastai tada, kai valdžion patenka asmenys per mažai nusimanant pilietiniai ir valstybiniai, nesuprantant ir nepaisant savo prisiimtą natūralių pareigų, kokios yra kiekvieno dalyvaujantio valdžioje. Jeigu demokratinėje santvarkoje atskiros partijos ar grupės ir ne visada dirba koalicijoje, tai vis tiek opozicija turi būti su žininga. Ji nebūt su žininga, jeigu boikotuot ar sabotuot pozicijas visus užsimojimus ir darbus, nors tie būtų teisingiausi ir naudingiausi. Tokia opozicija būtų klaidingai suprasta: ji būtų žalinga tautai ir valstybei.

Demokratinės valstybės valdžioje dalyvaujantys asmenys ir vis valstybininkai

bendra charakteristika. Žmonijos žemiškuose reikaluose yra daug svarbi sričiai: mokslas, menas, ekonominis ir finansinis sritis ir kitos. Galima taia sakyti, kad tautos tinkamas valdymas yra svarbesnis dalykas ar sritis už visas anas sritis. Jeigu tauta turi gerus savo gyvenimo tvarkytojus, tai yra, turi tinkamą valdžią, tai visos anos svarbios ir naudingos sritys tinkamai suprantamos, vertinamos ir remiamos, o svarbiausia — yra kas jas suderina visuomenės labui. Daug žmonių sakosi sekantais Evangelija, bet koks jų tarpe skirtumas: vienas beveik nekrikščionis, kitas karštas jos vykdytojas; vienas nusidėjėlis, kitas šventasis. Panašiai yra ir valstybiniame, politiniame gyvenime. Ir tų pačių politinių ar socialinių programų sekantais asmenys ne visi yra vienodos vertės. Todėl, kalbant apie asmenų parinkimą valdžion, piliečiams nepakanka tik apsispręsti už vieną ar kitą politinę partiją. Reikia skirti daug dėmesio parenkant asmenis.

Demokratijoje tinkančius dalyvauti valdžioje ir bendrai vadovauti tautos gyvenimui asmenis P. Pijus XII taip apibūdina:

„Kadangi normalioje demokratijoje esminis taškas glūdi tautos atstovybėje, iš kurios išeina politiniai siekimai visose viešojo gyvenimo srityse — kaip geram taip ir blogam, tai atstovų moralinio aukštumo, faktiškojo švarumo ir dvasinių sugebėjimų klausimas demokratinėje santvarkoje kiekvienai tautai yra klausimas gyvenimo ar mirties, gražaus tarpimo ar sugedimo, pasveikimo ar ilgalaikio negalavimo.

„Kad vaisingai veikt, kad užsitarnaut

pagarb ir pasitik jim , kaip parodo neabejotinas palyginimas, kiekviena statymus leidžiančioji institucija privalo susidėti iš asmenų, kurie save laikyt visos tautos atstovais, o ne vienos partijos žmonių grupės galioniniais, kuri privilegijoms, deja, dažnai paaukojami tikri bendrojo gero batinimai ir reikalai. Tai turi būti atranka asmenų, kurie negali apsiriboti kuriuo nors vienu pašaukimu, ar kuria nors slyga, kuriuose turi daugiau atsispindėti visos tautos vispusiškas gyvenimas. Atranka asmenų su giliu krikščionišku charakteriu, sitikinimais, su praktiška ir išlavinta asmenybe, patys sau ištikimi visokiose situacijose, asmenys sveikos ir aiškios pasaulžiūros, tvirti ir nesiblaškę siekdami tikslų, tinkančių vadais pirmoje eilėje dėl j autoriteto, sekančio iš tyros sąžinės ir siekiančio toli aplinkui. Ypatingai laikais, kuriais gresiantis vargas per daug sukelia visuomenės jautrumą ir padaro ją prieinama suvedžiojimams ir klaidoms, reikia asmenų, kurie iš skaldomų aistromis, nuomonių skirtumais ir tarpusavyje kovojančių programų sudrumstu laikotarpiu jaustis tur dvigubą pareigą: duoti dvasinį antidotą prieš klaidas — aiškaus žvelgimo, ramaus taktiškumo taikomo lygiai visiems ir valios siekiančio tikro broliškumo dvasia paremtos tautos vienybės ir santaikos.

Tos tautos, kuri dvasinis ir dorovinis pagrindas yra pakankamai sveikas, demokratijos vadus ir kūrėjus suranda sav tautiečių tarpe“. (P. Pijaus XII kalba. 1944.XII.24).

ia P. Pijus XII dar kart primena P. Leono

XIII ir P. Pijaus XI pasakyt d sn , kad tautai ne tiek yra svarbu, koki valdžios form demokratijoje ji pasirinks, bet kokiems asmenim paves valdžios vykdym . To d snio teisingumas yra aiškus. Jeigu valdantieji bus pakankamai kiln s asmenys, išmintingi ir praktiški, tai siekti tautos gero mok s visokioje tautos valdymosi formoje. Jeigu valdantieji neb t verti savo aukšto pašaukimo, neb t išmintingi, praktiški, tai nebus tautai naudingi jokioje valdymosi formoje. Pažvelkime pla iau šias P. Pijaus XII pasakytas mintis. Anot P. Pijaus XII, valdantieji ir bendrai valstybininkai, ypatingai demokratijoje, kur valdžion žmones parenka pati tauta, savo doriniu gyvenimu, išmintimi ir idealizmu turi b ti neeiliniai asmenys. Tais atžvilgiais jie turi stov ti aukš iau už kitus. Jie turi b ti tvirto charakterio, kad jie ne tik žinot ko siekia, bet b t tvirtos valios ir ištvermingi asmenys, kurie paj gt sav s atsižad ti pasiimt pareig pildymui, mok t nepaisyti sunkenybi , paj gt nugal ti kli tis, paj gt visada likti ištikimi savo pareigoms ir savo tautai. Asmuo nebus tokiu valstybiniame darbe, jeigu jis nesugeba ir nepaj gia tokiu b ti savo priva iame gyvenime, savo luomo pareigose. Jie turi b ti ir jaustis es visos tautos atstovai. Nors ir partijos ar grup s pastatytas valdžion, asmuo turi suprasti ir jaustis, kad jis yra pastatytas ne vienos grup s, bet visos tautos interesams. Jei kuri partija ar grup reikalaut iš jos renkamo asmens ir tas asmuo sutikt r pintis tik tos grup s reikalais, kaip lietuviai sako, „iš valdžios daryt

partijos kromel“, tai arba ta partija ir jis b t dar nepribrend valstybiniam darbui, arba jie siekt s moningai išsikreipti iš tikro valstybingumo, patys save išskirt iš tautos visumos. Dalyvauti valdžioje turi b ti atranka asmen , kurie neapsiribot kuria nors viena sritimi, kaip profesorius Universiteto katedroje, ar profesionalas intelektualas savo specialyb je, kurie neapsiribot kokiomis nors s lygomis. Tai turi b ti atranka asmen , kuriuose atsispind t visos tautos vispusiškas gyvenimas. Tai yra svarbu ypatingai tiems, kurie yra renkami statymus leidžian ias instancijas. Ministeriui, ar kuriam kitam ribotos srities valstybininkui gali pakakti b ti gerai nusimanan iu tik savo srities tautos reikal visumoje. Ta iau, kuris yra renkamas parlament , senat ar tolygias instancijas, tie tur t pakankamai nusimanyti tautos vis reikal apimtyje. Tod l n ra girtina ar partina tendencija ir praktika parlament ar senat b tinai pririnkti asmen iš vairi visuomen s sluoksni be atodairos, kiek kuris iš t atstov nusimano valstyb s reikaluose. Atstovai renkami ne pasyviai rink jus atstovauti, pakelti rank pagal kurio nors partijos vadovo duodam ženkl , bet sugeb tais klausimais susidaryti savo teising nuomon . Yra gera statymus leidžian iose instancijose tur ti vairi visuomen s sluoksni žmoni , jeigu toms pareigoms jie yra tinkamai pasiruoš . Jeigu kuris visuomen s sluoksniis toki asmen dar neturi, tai pirma reikia toki paruošti ir tik tinkamai paruoštus si sti tautos atstovyb . Tai yra teorija. Reikia siekti, kad taip b t ir tikrov je.

Tikrov je ta iau ne visada galima išvengti valstybės ir tautos reikaluose per mažai nusimanančių sluoksnių reikalavimų, kad ir iš jų tarpo būtų atstovų statymus leidžiančiose institucijose. Kiek toki asmenų ten bepatektų, nėra ko laukti iš jų ko nors gero, o blogo daugiau ar mažiau jie gali padaryti, pagal tai kas juos paims savo takon. Valdžios žmonės ir valstybininkai turėtų būti aiškiai krikščioniškos sitikinim ir charakterio. Asmens sitikinim tvirtumas ir charakteris geriausiai pasireiškia jo privačiame gyvenime. Krikščionys todėl turėtų valdžion rinkti tik aiškiai krikščioniškai galvojančius ir krikščioniškai gyvenančius asmenis. Valdžion renkami asmenys turėtų atsižymėti teisingais ir aiškiais sprendimais. Jie turi ir žinoti ir pripažinti valdžios kompetencijos ribas, kurias jiems nustato prigimties, pozityvieji Dievo statymai ir tautos gero reikalai. Su tais aukščiausiais statymais jie turi taip derinti tautos reikalus, kad jų sprendimai neprieštaraut aukščiesiems Dievo ir prigimties statymams, kad būtų aiškūs ir praktiški. Kad asmuo sugebėtų ir pajęgti taip spręsti, reikia, kad tuos Dievo ir prigimties statymus jis žinotų, kad turėtų patirties ir sugebėjimo tautos reikalus suprasti ir deramai juos spręsti. Taigi valdžios asmenys ir kiti valstybininkai turėtų būti praktiški ir išsilavinę asmenys. Išsilavinę ne ta prasme, kad būtų graži manierų, nusimanyt daugelyje mokslo sričių, mokėti daug kalbų. Tiesa, kad šie dalykai valstybininkui yra naudingesni kaip kitiems piliečiams. Jie turi būti išsilavinę ir praktiški daryti teisingus spren-

dimus ir juos s kmingai gyvendinti. Valdžia yra ne tam, kad jos nariai kurt tik teorijas, mažai galvodami, kas ir kaip jas gyvendins. Labai ger teorij gali prikurti filosofai, dar geresni visuomenininkai, vairi sri i mokslininkai nedalyvaudami valdžioje ir net nenusiman , kaip tas gražias teorijas gyvendinti. Valdžia yra tam, kad iš vis t teorij atrinkt teisingas, aktualias ir praktiškas nuo neaktual , nepraktišsk , kad padaryt praktiškus sprendimus ir juos gyvendint . N ra n b tina, n svarbu, kad visoki graži projekt prikurt tik valdžia. Demokratin je santvarkoje patariamo balso teis turi ir vairi sri i specialistai ir valdžios opozicija ir vairios pilie i grup s ir privat s individai — kiekvienas pilietis. Svarbu, kad valdžia ši priva i iniciatyv , ar pozityviai k rybing ar geraval s ir išmintingos kritikos, ne slopint , bet skatint . Kurioje demokratin je valstyb je valdžioje dalyvaj asmens yra pakankamai pribrend savo aukštam pašaukimui, tai vairi sumanym , kritikos nebijo, bet tai pilie ius net paragina. Antai, Portugalijos Korporacin s santvarkos bandytojai buvo suk r speciali valdžios plan ir darb vertintoj — kritik institucij , kuri buvo parenkami asmenys net nepalank s valdžiai, bet nusiman vairiose gyvenimo srityse. Pa iai valdžiai yra svarbu sugeb ti teisingai spr sti, kurios pilie i mintys yra teisingos, kokias iš j galima padaryti praktiškas išvadas, sprendimus ir kaip juos gyvendinti.

Aiški ir praktišsk sprendim asmenys visuomen je n ra labai gaus s. Daug daugiau

yra ger teoretik , negu t ger teorij ger gyvendintoj . Daugelis nemoka ir nesugeba gyvendinti net j pa i skelbiam š ki . Tie graži projekt ir graži min i skelb jai, bet netur n sugeb jimo n energijos tai gyvendinti, valdžion netinka. Valdžion tinka praktišk sprendim , dr s s, ištvermingi gražius sprendimus gyvendinti. Jie turi b ti ištikimi patys sau visokiose situacijose. Tai reiškia, kad valdžion tinka tokie asmenys, kuri iš j teising sprendim ir pasiryžim nepaj gia iškreipti jokia kita j ga, tik j pa i s žin ir sveikas protas. Valdžion ein žmon s negali b ti paperkami. Kuris yra paperkamas, tas s d - damas valdžioje prekiaus tautos interesais savo asmens ir savo artim j labui. Tokie asmenys neturi valstybininkui b tinos s žin s. Valdžioje dalyvaj asmenys negali išsikreipti teisingiems sprendimams prašomi ar reikalaujami net ir sav žmoni , sav draug , savos partijos. Ir tokie draug ir bendrai žmoni permaldaujami asmenys netinka valdžion, nes jie visos tautos bendr lab aukot savo draug interesams ir užgaidoms.

Valdžioje es asmenys neturi paisyti joki grasinim , sunkum ar pavoj . Jeigu, kuris iš baim s nepaj gia eiti teisingu keliu, tokiam jo s žin tur t pasakyti, kad valdžios pareigoms jis netinka.

Tinkami asmenys parinkti valdžion savo veikla ir taka tautoje, kuria ir stiprina demokratin dvasi , aukl ja taut pastoviai ir tikrai demokratijai. Priešingai, parinkti netinkami savo veikla ir laikysena kompromituoja žmoni

aktyse ne vien savo asmen , bet visos valdžios autoritet . Ilgesn laik daromos klaidos parenkant valdžion žmones griaua žmoni pasitik jim pa i savimi, juos atšaldo demokratijai, išsemia daugelio žmoni kantryb . Tai paragina ir padr sina imtis nedemokratišk priemoni net ir geros valios, bet nepakankamai pribrendusius demokratijai asmenis. Tai duoda progos ir padr sina visokius garb troškas paveržti valdži savo rankas. Tauta apsyvylusi jos pa ios padarytomis klaidomis tokias pastangas pakankamai nereaguoja ir taip ji pati nepajunta ir laiku neapsiži ri, kaip praranda demokratin valdymosi keli , valdoma netinkan i asmen praranda pasitik jim pati savimi, pradeda galvoti, kad joje n ra tinkam žmoni valdyti savo taut . Tauta pradeda garbinti svetim krašt režimus, asmenis, nekart daug blogesnius už savus bloguosius. Tada tauta yra jau pakeliui netekti savo laisv s, o ilgainiui gal net egzistencijos.

Ar kiekviena tauta gali demokratiškai valdytis? Pirmiau negu atsakyti š klausim , kartu su P. Pijum XII (t.p. Kalba 1944.XII.24) prisimintinas skirtumas tarpe tautos pilna šio žodžio prasme ir tautos, kuriai daugiau tinka ne tautos, o mas s vardas.

„Tauta ir beform daugyb arba, kaip paprastai sakoma, mas yra savyje pasyvi ir gali b ti išjudinta tik kieno nors iš šalies. Tauta gyvena gyvybingumu t žmoni , iš kuri ji susideda ir kurie kiekvienas — kiekvienas savo vietoje ir kiekvienas savo b du — savu atsakingumu ir savais sitikinimais yra s moningas asmuo. Mas visada pasirošusi, kaip su ja ir

vyksta, šiandien sekti vienais, rytoj kitais. Iš tikros tautos gyvybingumo gausiai ir turtingai plaukia gyvyb valstyb , visus jos organus ir nesiliaujamai jiems teikia nauj j g , savo atsakingumo ir bendrojo labo pajautimo bei supratimo.

„Valstyb gali pasinaudoti ir elementaria mas s j ga, jeigu ta j ga bus tinkamai aptvarkyta ir panaudota. Tai iau ar vieno ar daugelio asmen garb s siekianiose rankose, kurias draug n dirbtinai sujung savanaudiški siekimai, valstyb paremta mase, kuri tampa pažeminta iki mašinos, gali savo savavališkum primesti prievarta ir geriausiai tautos daliai. Tuo gali b ti skaudžiai ir ilgiems laikams paliesta bendroji gerov , tokiu b du padarytas žaizdas gali b ti labai sunku užgydyti.

„Iš to seka antra išvada: mas yra svarbiausias tikrosios demokratijos ir joje pilie i lygyb s bei laisv s idealo priešas.

„Tautoje, kuri yra verta tautos vardo, pilietis jau ia savyje savo asmenyb s, savo pareig ir savo teisi s mon . Jau ia, kad jo asmenin laisv yra susijusi su paisymu kit laisv s ir vert s. Tautai, kuri yra verta šio vardo, visoks nelygumas kyl s ne iš sauval s, bet iš daikt prigimties, iš nevienodo išsilavinimo, turtingumo, visuomen je užimamos vietos, jeigu tai nekenkia teisingumui ir tarpusavei meilei, n ra jokia kli tis b ti ir visuomeniškai dvasiai ir viešpatauti broliškumui. Priešingai, visai nepažeidžiant kokių nors b du pilietin s lygyb s, toks nelygumas ar nevienodumas tautai suteikia jos tikr prasm , t b tent, kad valsty-

b je kiekvienas turi teis tvarkyti sav j gyvenim garbingai užimdamas t viet ir eidamas tas pareigas, kur kur pastat dieviškos Apvaizdos valia ir vadovavimas.

„Kaip priešingai šiam demokratin s laisv s ir lygyb s idealiam paveikslui, garbing ir apdairi rank vadovaujamoje tautoje, atrodo li dnas reginys demokratin s valstyb s, kuri yra palikta mas s sauvalėi. Laisv , nors ji yra asmenin moralin teis ir pareiga, virsta tironiškais reikalavimais nepažabotai tenkinti žmogišk godum , ir žmogiškus polinkius su skriauda kitiems. Lygyb išsigema bedvas vienodumo reikalavim , vienatonišk vis sulyginim . Sumindžiojamas ir tikras garb s supratimas, asmeniniai nuopelnai, tradicij vertinimas, garb , vienu žodžiu viskas, kas gyvenimui teikia jo vert . Ir taip lieka iš vienos pus s aukos suvedžiotos tariamosios demokratijos burt , kuri žmon s be blogos valios sukeit su tikros demokratijos dvasia, su laisve, lygybe ir iš kitos pus s mažiau ar daugiau gau s s laim tojai, kurie susigrieb pinigų ar organizacijos pagalba užsitikrino privilegijuot pad t ir net galia valdyti kitus“.

Taigi, pilna prasme tauta yra tada, kai jos nariai — valstyb s pilie iai yra s moningi savo asmenyb s, savo pareig ir savo teisi . Asmenyb s ne ta prasme, kad kokio tai šovinizmo pagauti niekint kitas tautas, arba, kad tos pa ios tautos žmon s kiekvienas apie save b t kokios tai neobjektyvios nuomon s, b k jie es ne tokie, kaip kiti, bet ta prasme, kad suprast ir jaust , kad ne kas kitas, bet jie patys sudaro

taut ir valstyb , kad jie yra tikrieji tos valstyb s suverenai, o valdžia yra tik j parinkti asmenys j vardu tvarkyti valstyb s reikalus. Tikros tautos nariai savo pareigas ir teises ne tik žino, bet yra jose sis monin , tai yra, supranta, kad jiems patiems turi r p ti gerai atlikti savo pilietines pareigas ir ginti savo pilietines teises.

Pilietini teisi atžvilgiu b dami visi lyg s, paj gia suprasti ir nat raliuosius skirtumus kylan ius iš luom , išsilavinimo, nuopeln tautai ir kit vairum . T skirtum supratimas savo tarpe j vien nuo kit netolina, neskaldo, nes suprasdami t skirtum nat ralum jie sugeba surasti ir suprasti ir tai, kas j tarpe yra bendro. Jie moka vieni kitus suprasti, gerbti ir myl ti. S moningoje tautoje, kaip geroje šeimoje, luominiai ir išsilavinimo skirtumai broli vien nuo kit neatšaldo, nekliudo vieniems kitus myl ti, vieniems su kitais broliškai bendrauti.

Iš tautos pilietinio s moningumo plaukia jos gyvyb . Suprasdama savus reikalus, pareigas, teises tauta pati rodo iniciatyvos tvarkytis ir siekti savo gero. Ji neniekina paskatinim ir iš šalies — išeinan i iš valdžios ar iš kur nors kitur, bet ji sugeba tuos paskatinimus pati vertinti, jais sis moninti. Ji ta iau negyvena tik paskatinimais iš šalies. Jos gyvenimas remiasi sava s moninga iniciatyva.

S moninga tauta savo šeimose ir aukl jimo staigose išaugindama s moningus pilie ius perteikia savo gyvybingum ir s moningum visam valstyb s ir jos valdžios aparatui, duo-

dama ten paruoštus, s moningus, s žiningus asmenis. S moningai tautai pa iai r pi, kad j valdyt tink ir to verti asmenys. Toki ji pati pasiruošia ir jais pasitiki.

Nepribrendusioje tautoje n ra pas pilie ius savo asmenyb s supratimo ir vertinimo. Jie nepasitiki n savimi, n vienas kitu, n savo valdžia. Jie yra link niekinti visk , kas yra sava, girti kas yra svetima, n nesuprasdami, n nepaisydami objektyvios dalyk vert s. Jie neturi savo pilietini pareig s moningumo. Jie padaro tai, k padaryti yra priversti. Nuo kokios pilietin s pareigos išsisuka, tariasi gudriai pasielg . Ir savo pilietini teisi arba visai nesupranta, arba suprasdami j nevertina. Mas je valdžiai ne kart tenka imtis ne tik raginim , bet net prievartos, kad pilie iai paisyt savo pilietini teisi . Antai, tokius pilie ius tenka valdžiai raginti ir net priversti dalyvauti demokratiškuose rinkimuose, pilie iai patys to reikalo nesupranta. Pasyvumas pareig ir teisi atžvilgiu yra viena iš b dingiausi mas s arba nepribrendusios tautos žymi .

Tauta tur dama dor , išlavint ir veikli savo nari , kol pasigenda „vad “, kol ji rodo nepasitik jim savimi, tol ji yra linkusi pasitik ti garb s ir karjeros siekian iais asmenimis. Subrendusi tauta pati iš savo tarpo pasiruošia asmen tinkan i jai tarnauti ir vadovauti.

Tauta b dama per mažai s moninga nepa- j gia atskirti melo nuo tiesos, tikro ir realaus gero nuo iliuzij . Masei tod l grei iau imponuoja melagingi demagogai, negu rimti valstybininkai nežad fantastišk nepasiekiam daly-

k . Netur dama valstybingumo ir savo reikal objektyvios nuovokos, rytoj atsiradus dides- niam demagogui tauta duosis jo paveikiama ir lengvab diškai atmes ir pasmerks tai, k vakar ji pati pri m , kam pritar . Jeigu mas patenka blogas rankas, ji pritaria ne tik vairioms blogyb ms, bet, to kad ir nesuprasdama, ji pri- taria savo praž iai. Patekusi blogas rankas nes moningoji mas pritaras kiekvieno pado- resnio asmens sunaikinimui, kuriuos pasi lys sunaikinti tos mas s vadai. Taip mas tampa ir demokratijos ir pati sav s griov ja. Kai tauta patenka blogas rankas ir jose išsigema mas , joje ž na ne tik pilietin žmoni laisv , bet ir laisva tautos kult rin k ryba, o lieka tik k ry- ba pagal valdžios užsakymus ir sakymus.

Tauta nepakilusi iš mas s stadijos, nepri- brendusi iki tikros tautos savimi negali pati tvarkytis demokratiniai. Ji to n nesupranta, n nevertina, n nemoka. Gerai, jeigu tokioje tau- tos stadijoje valdžia patenka kilni demok- ratišk pilie i rankas. Tada jie savo taut pri- aukl s ligi tikros tautos, j priaukl s ir paruoš s moningam demokratiškam valdymuisi. Iš kitos pus s ta iau, deja tautai, jeigu j valdyti paima netik nedemokratiškos rankos. Tokie valdytojai pa ios tautos rankomis padarys jai tokios žalos, kad tauta ilg laik nepakils n dvasios kult roje, n pilietiniame s mo- ningume.

Jeigu, kuri tauta, ar tai d l pilietinio s mo- ningumo stokos, ar nepaj gdama išsilaisvinti iš nedemokratišk rank , negali demokratiškai valdytis, tai pribrend ir demokratiškai nusi-

teik jos nariai tur t tokiu atveju tuo labiau stengtis panaudoti visus padorius kelius, kad pak lus tautos pilietin s moningum ir tokiu b du ruošti taut demokratiniam subrendimui ir demokratiškai santvarkai. Jeigu tai atrodyt naudinga tautai ir demokratijai, jie neprival t vengti laikinai dalyvauti nors ir nedemokratin je valdžioje, kad tuo keliu tramdžius valdžios nedemokratišk elges su savo tauta ir tur jus daugiau galimybi darbuotis demokratijai. Aplinkyb s gali patarti demokratams nedalyvauti nedemokratin je valdžioje, kad esant viešoje ar neviešoje opozicijoje visais gali mais b dais rodžius tautai nedemokratin s santvarkos neigiamybes, vairiais b dais keliant demokratin tautos susipratim . Tiesa, kad demokratijai priešinguose režimuose s moningi ir aktyv s pilie iai demokratai dažnai yra persekiojami. Jie ta iau turi suprasti savo misijos svarba, nepaisyti sunkum ir aukotis tautos labai žadindami ir keldami jos pilietin susipratim . Ta iau visada reikia atsiminti, kad kovos už demokratij nereikia sutapdinti su kova už kuri nors vien valdžios form . Demokratijai pribrendusi tauta š antraeil klausim pati išspr s pagal savo psichologij , aspiracijas, tradicijas, papro ius.

Ar visokia demokratija yra vienoda, kas vadinama demokratija. ia bus kalba ne apie vairi krašt demokratij neesminius skirtumus, kuri sav turi kiekvieno krašto ir kiekvieno laiko demokratin s valdymosi formas. Kalba bus apie esminius skirtumus demokratijos pagrind supratime. Neb t pakankama

šiuo atžvilgiu demokratijas skirstyti tik pasauli žiūrėjęs ir nepasauli žiūrėjęs.

Paisant ne tik priimtoms terminologijoms, bet ir pačios dalyko esmės, gal pakaks paminėti šiuos demokratijos supratimo skirtumus: socialistiniai-komunistiniai, bendrai socialistiniai, liberalistiniai, nepasauli žiūrėję, teistiškai nekrikščioniški ir krikščioniški. Kuo jie vienas nuo kito skiriasi ir kaip kuris demokratiją supranta?

Komunistiškai skelbiama demokratija. Nėra reikalo atpasakoti komunizmo valstybinę ir socialinę doktriną, nes visi esame nors bendrais bruožais susipažinę su komunizmo teorija, su jos vykinimu praktikoje visuomenės ir valstybės gyvenime. Pravartu pastebėti tik vieną, kad visos tos komunistinės santvarkos negerovės, kurias negerovėmis pripažįsta ir patys komunistai, ir kitos, kurių komunistai nedrįsta vadinti negerovėmis, yra jau seniai atspėtos, kurie kritiškai vertino dar vos tik paskelbtą marksistinę teoriją.

Apie komunistiškai skelbiamą demokratiją tik dabar galima ir kalbėti. Dar visai neseniai patys komunistai apie demokratiją ne tik nekalbėjo, bet viešai skelbė, kad ir visus demokratų reikia „pašalinti“ — sunaikinti kartu su visais kitais „reakcionieriais“. Iki šiol jie visur kalbėjo tik apie proletariato diktatūrą per komunistų partiją. Nė Marksas, nė visi kiti vėlesni marksizmo vadai ir mokytojai iki šiol nė vienas marksizmo demokratija nelaikė ir nevadino. Marksas paskelbė ne demokratiškai visuomenės valdymą, bet proletariato diktatūrą. Kai kurie marksizmo vadai, esminiai nieko nepakeisdami

Markso teorijose, marksistiniam socializmui pridėjo ir demokratijos vardas. Tai padaryti buvo daug motyvų, bet juos nagrinėti nėra tikslas, nereikalo. Tik paiais paskutiniaisiais laikais, kai visas pasaulis pradėjo šaukti prieš komunizmo antidemokratiškumą, ir komunistai iki šiol skelbiam vieną komunist partijos diktatą pavadino liaudies demokratija. Tačiau šis naujas komunist priimtas žodis yra skirtas vartoti tik kalboje su komunizmo priešais. Savo tarpe komunistai savo režimo ir dabar demokratija nelaiko ir nevadina. Demokratiją ir demokratinių santvarkų komunistai ir dabar laiko nesuderinama su komunizmu. Komunizmo teorijoje, praktiškame jo vykdinime nėra nieko demokratiško. Komunizmas valstybę ir valdžią sutapdina su komunist partija. Nors komunizmas kalba apie proletariato diktatą, tai ir tikriausia proletaras, jeigu jis nėra komunistas, ar drįsta nors pareikšti koki nors savo kritiškumą, žudo kartu su vadinamais kapitalistais ir buržuais. Ir valdžion asmenis renka ne visuomenę ar nors proletarą visumą, bet tik komunist partijos vadovybę. Tarsi pasityčiojimui iš visuomenės, jai pateikiama balsuoti už partijos paskirtus asmenis. Baudžiami yra ne tik tie, kurie balsuot prieš, ar siūlyt partijos nepavardint asmenis, bet ir susilaikantieji nuo balsavimo. Kur valdžia yra renkama ir kontroliuojama visos visuomenės, o ne vienos komunist partijos, ten anot komunist esanti netvarkinga valstybė, bet tik „reakcionieri lizdai, reaktionieri komplotai prieš liaudį“, prieš kuriuos reikia kovoti visokiomis priemonėmis.

Paimti valdži savo rankas demokratišk keli komunistai n nepripaž sta, n nevartoja. Pagal komunistin doktrin , kuriame krašte dar yra nekomunistin valdžia, ten j reikia griauti ne vien propagandos, bet sabotažo, teroro ir kitokiais b dais, o jeigu kur jau paj giama, ten valdži savo rankas reikia imti j gos keliu, nepaisant kaip tai vertint ir to krašto proletariatas ir bendrai tauta. Kart valdži jau pa mus, j reikia laikyti savo rankose visokiomis priemon mis, sunaikinant visoki opozicij .

Kad nuteikus visuomen sau palankiai, komunizmui tinka vienodai ir tiesa ir melas, nes pagal materialistin dialektik tarpe tiesos ir melo nes jokio esminio skirtumo. Nes pastovios n tiesos, n netiesos, nes joki nekintan i d sni , jokios nekintan ios moral s, išskyrus gal tai, kas palikta Markso. Tai es gera ir teisinga, k nutaria komunist partijos vadovyb .

Visuomen valdyti tinka tik komunistai. Jeigu yra b tina, laikinai galima pasitarnauti ir nekomunistais, bet tik tokiais ir tiek, kurie sutinka akiai vykdyti komunist partijos vali . Atskiri asmenys, o ypatingai nekomunistai, santykiyje su komunist partija neturi joki nelie iam teisi . Komunistai išpaž sta ne valstyb s kaip tokios, bet tik komunist partijos pozityvistinio absoliutizmo gali . Ir visuomen ir atskiri asmenys teisi ir pareig turi tiek, kiek j skiria komunist partija.

Komunizmas s moningai nesiekia visuomen s medžiaginio gerb vio ir kokio nors atskv pimo nuo darbo ir skurdo. Kalbant apie ko-

munist elges su nekomunistais galima pakartoti Paul Bureau žodžius, kad žmogus tap s stabmeldžiu tampa aistringiu ir žiauriu. Pagal komunizmo vad galvosen , jeigu žmogus sotus, pails j s, turi laiko ir paj gia k nors galvoti, tai komunizmui jis pavojingas, nes jis komunizmo klaidas ir supras, ir nor s joms priešintis. Tod l visuomen s alkanumo, išvarginimo, skurdo, teroro siekiama s moningai ir planingai. Tai visa seka ne iš valdan i j nesugeb jimo. Suskurdusi, alkana, bauginta mas neturi n laiko, n sugeb jimo, n dr sos kritikuoti režim . Komunist valdomuose kraštuose Solovk stiliaus verg darbo stovyklos n ra jokia anomalija: tai yra s moningai ir gerai apgalvotas k rinys. Komunistai sako, kad visa tai yra tik laikinai. Kai neliks žmoni gyvenan i buržuazijos prisiminimais ir prietaisais, tada visuomen lengviau ir grei iau suprasianti komunizmo ir bendrai marksizmo teisingum , grei iau juo persiimsianti ir b si galima prad ti su jais kitaip elgtis.

Taigi, pakeisti komunizmo režimo žiaurum yra tik du keliai: arba visiems tapti sitikinusiai komunists, arba pašalinti pat marksizm ir komunizm . Ar pasikeist kaip nors komunist režimas visiems žmon ms tapus komunists, vargiai galima tik tis. Lygiai ir dar labiau sunku tik ti ir laukti, kad kada nors visi kurio nors laiko žmon s taps sitikinusiai komunists. Kadangi žmon s visada tur s tiek proto, kad supras komunizmo teorijos ir praktikos klaidas, joms nepritars, bus komunizmu nepatenkinti, tai net teoretiniai galvojant

nesimato galimybes, kad komunistiniame režime visuomen sulaukt kada nors laik ir režimo be teroro, be verg darbo stovykl, kad sulaukt geresni gyvenimo slyg. Visada bus kritik, režimui pavojing ar nors tartin, tod l visada pasiliks sekimas, „valymai“ su visomis to pas komis, visada pasiliks visuotinas pilie i terorizavimas. Kas manyt, kad šiandieninio Rusijos ir kit komunist valdom krašt režimo žiaurumas priklauso nuo dabar valdan- i asmen, kad mirus vienam ar kitam prominentiniam komunist vadui gali atsirasti žmo- niškesni tvarkytoj, kad tai neseka iš pa ios komunizmo sistemos, tiems patartina paskaityti Krav enko pareiškimus apie SSSR, padarytus Amerikos Kongreso Komisijai tirti priešameri- konišk veikl. Kalbant apie Rusijos pažang, padaryt po 1917 met revoliucijos, reikia t pažang palyginti su kit krašt per t pat laik padaryt pažang, ypatingai su Baltijos krašt pažanga, padaryta 1918—1940 met tarpe. Baltijos kraštus 1914—1917 met karas sunaikino žymiai labiau negu Rusij, ir tie kraš- tai išsilaisvino iš to paties caristinio režimo kaip ir Rusija. Su turimais gamtos turtais ir su tiek milijon nekalt žmoni gyvybi Rusija per t pat laik padar labai maž pažang. Kada nors bus domu skaityti mokslinius apskai ia- vimus apie Baltijos krašt pažang padaryt komunistiniame Rusijos režime po 1940 met. T krašt atsilikimas, palygintas su laisvojo pasaulio pažanga, yra pas ka ne žmoni suge- b jimo stokos. Tie patys žmon s kitokioje san- tvarkoje b t pasiek visai kitoki rezultat. Tai

yra pas ka pa ios komunistin s sistemos ir santvarkos.

N teorijoje, n praktikoje komunizme n ra nieko demokratiško. Šalia kit sistem siekian-i demokratin s santvarkos, komunizmas paminimas tik d l to, kad jis pats prad jo vadintis demokratija. Komunistai n ra demokratai ir pati j doktrina niekad neleis jiems tokiais b ti.

Socialistin demokratija. Ne visur ir ne visais laikais vienodai kovodamas prieš teistini arba tikin i j žmoni nusistatym j priva iame gyvenime, pasaul ži riniu atžvilgiu socializmas seka Markso ir kit paskelbt ateistin materializm . Jeigu kur buvo ar yra bandym socializm atjungti nuo ateistinio materializmo, tai tie bandymai iki šiol buvo tik tokio masto, kad iki šiol nesuk l platesnio d mesio.

Socializmas paneigdamas dievyb s buvim kartu paneigia visoki viršžmogišk teis , visokius nekintan ius dorov s d snius. Šiuo atžvilgiu socializmas seka teisin pozityvizm . Visa es gera ir teisinga, k sako socialistin valdžia. Ir socialistai seka marksistin s dialektikos klaid , pagal kuri nes jokios nekintan ios tiesos, nekintan ios vert s fakt . Kas vakar buvo laikoma teisingu ir geru, pagal valdžios ir visuomen s nutarim , ar sitikinim , rytoj gali b ti bloga. Tiesa ir netiesa, gera ir bloga priklauso nuo to, kaip kieno atžvilgiu nusiteikia visuomen .

Galutinoje vis teorij išvadoje socializmas paneigia visokias ribas valdžios kompetencijai, visokias nekintan ias valdžios ir pilie i parei-

g ir teisi normas. Aukščiausia visko norma esanti visuomenės valia išreiškiama valdžios statymais.

Paneigiant dievybę, o tuo pačiu ir žmogaus kam nors subordinacija, paneigiamas visokios subordinacijos aukštesnis pagrindas. Tada ir valstybės bei valdžios autoritetas ir kompetencija lieka paremti tik žmogiškais statymais ir žmogiška galia. Vietoje to atmesto aukštesnio pagrindo bandoma sukurti naują autoriteto pagrindą pavadinti žmonii pilietiniu išsi-auklėjimu ir pilietiniu sąmoninimu. Tačiau ir tokiu atveju yra reikalingi kokie nors dėsniai, pagal kuriuos nustatytum, kas yra pilietinis sąmoningumas ir pagal kokius dėsnius tuos žmones auklėti. Mes sakome, kad pilietinis sąmoningumas yra savos asmenybės, savo natūrali teisi ir pareigų visuomenėje supratimas ir jo vertinimas. Socializmas tai atmeta, nes nes natūrali nei teisi, nei pareigų. Asmeniui visuomenėje socializmas skiria labai menką vietą ir vertę. Atmetus natūralias teises ir pareigas, pagal socializmo valstybinę doktriną, ir piliečio vertę ir valdžios autoritetas lieka be natūralaus pagrindo. Nepripažįstama joki natūrali riba valdžios kompetencijai. Kas valdžios sakoma, piliečiai turi priimti kaip teisingą ir gerą. Kadangi atmetamos visos nekin-tinosios normos piliečiai santyki su valdžia, o socializmas yra užsimojis visokias santvarkas ir valdžias pakeisti socialistine santvarka ir valdžia, tai socialistams nebelieka jokie logiško pareigojimo, kodėl socialistai turėtų paisyti ir klausyti nesocialistinės valdžios, ar visuomenės

daugumos valios. Kad valstyb je socialistin s grup s kartais atmeta visk , kas išeina ne iš socialist iniciatyvos, nors tai b t ir teisingiausi ir geriausi dalykai, kuri jie siekt b dami valdžioje, tai n ra koks nors nety ia pasitaik s nesusipratimas. Tai yra taktika sekanti iš doktrinos. Kad patek valdžion socialistai si lo ir giria tai, k prieš tai puol ir peik , tai yra tik paprastas kintan i ties ir fakt kintan ios vert s d snio pritaikymas. Pagal socialistin doktrin , tie d sniai, kurie krikš ionims yra pagrindiniai santykiuose pilie i su valdžia, negalioja. Antai d snis, kad Dievo reikia klausyti labiau negu žmoni , arba kai valdžia sako teis tus dalykus, nors ji b t ir nekrikš ioniška, t sakym privalo klausyti ir krikš ionys. Arba, jeigu valdžia b t ir krikš ioni , bet sakyt k nors priešingo aukštesnei teisei, pilie iai prival t to neklausyti. Socializmas toki d sni nepripaž sta. Pagal mark-sistin teorij , galima padaryti išvad , kad galima visko neklausyti, k sako nesocialistin ir reikia klausyti visko, k sako socialistin valdžia.

Nekintan i nat rali teisi ir pareig socializmas nepripaž sta ne vien asmeniui. Ir šeima nesanti nat rali institucija tokia prasme, kaip moko krikš ioniškoji doktrina. Pagal socialistin doktrin , šeima yra nat rali tik ta prasme, kad ji turi b ti. Ta iau šeimai nepripaž stama joki nat rali nekintan i pagrind , nekintan i nat rali pareig ir teisi . Ir šeima privalanti tvarkytis pagal valdžios statymus,

kaip visos civilinės institucijos. Tie statymai nėra nekintami.

valstybinio ir socialinio gyvenimo pagrindus socializmas deda ne privačiai piliečių iniciatyvai, bet valdžios iniciatyvai. Valdžios iniciatyva socializmas iškelia net ligi to, kad paneigiama privatinos nuosavybės natūrali teisė. Valdžiai priskiriama absoliuti galia spręsti, koki faktiškai nuosavybę ir kada piliečiams palikti ir kada ją iš piliečių atimti.

Socialistinė terminologijoje dažnai kartojama, kad viską sprendžia visuomenė, kad valdžia yra visuomenės renkama ir t.t. Tačiau kartu socializmas skelbia visoki gyvenimo sričių suvalstybinimą. Tokiu būdu visos gyvenimo sritys išimamos iš privatinos asmeninės iniciatyvos ir tokos, o viskas atiduodama valdžios rankas. Tokios doktrinos išvadoje galutinai suvalstybinamas ir pats žmogus, nes visos sritys, be kurių yra negalima net egzistencija, paimamos valdžios rankas. Tokiu būdu, beskelbiant visuomenės teises, individai ir tokiu būdu visuomenė padaromi tik bevaliais automatais valdžios rankose, piliečiams lieka tik pildyti valdžios sakymus ir potvarkius.

Esminiai svarstant gaunasi išvada, kad socializmo doktrinai trūksta tikrajai demokratijai pačios pagrindiniai dalykai: trūksta pagrindinio asmens tikrosios vertės, trūksta nekintanimo dėsnių kuriais remtisi teisingas valstybės ir jos tikslo supratimas, kuriais remtisi piliečių ir valstybės santykiai, valdžios autoriteto, jos kompetencijos, jos santykiai su piliečiais, piliečių nekintanimo teisių ir pareigų supratimas.

Matyti ar matomi socialist valdyti ar valdomi kraštai dar nieko nepasako apie pa i sistem pagal socializmo doktrin . Tuose kraštuose socialistai dar nesp jo ir d l daugelio priežas i negal jo gyvendinti sistem pilnai atitinkan i socialistin doktrin . Kai kur tuo keliu jie yra nu j dar visai netoli. Negalima praeiti neatkreipus d mesio tai, kad visuose kraštuose dalis socialist faktiškai galvoja krikš ioniškomis kategorijomis. Vienuose tai lik tradicijos keliu iš j krikš ioniškos kilm s. Kiti tai seka kaip nat raliuos logikos išvadas, visai negalvodami, kad tai yra ir krikš ioniškos išvados.

Kalbant apie socializm ir demokratij reikia pabr žti, kad socializmas, taigi pagal j tvarkoma valstyb , negal t ne tik kurti, bet net palaikyti ar toleruoti krikš ionyb s ir krikš ioniškos kult ros. Socializmas pozityviai atmeta Krist ir krikš ionyb . Siekiantieji demokratijos socializmo keliu gal t naudingai atkreipti d mesio vien fakt . Krikš ionyb atmet ir pagoni ir žyd religijas. Ta iau, kaip krikš ionyb vertino j k ryba? Iš žyd religijos atmet , tai kas pa i žmoniai buvo prid ta prie autentiškojo apreiškimo turinio — vairius žyd papro ius. Kas joje buvo dieviško, pri m ir pasisavino kaip savo integralin dal . Atmet pagoni religijas, nes jose jeigu kurioje buvo kiek tiesos, tai buvo tik tiek, kiek buvo užsilik padavim keliu iš pirmųkš io apreiškimo, kuris buvo ir žyd religijoje. Ta iau, k padar krikš ionyb su pagoni k ryba. Ne kur kitur, o pirmoje vietoje Katalik Bažny ios institucijose rado sau apsaug ne tik kitokie stabmeldži

kuriniai, bet net j diev statulos. Kiek praeities laik s lygos leido, buvo apsaugotos ir iki šiai dienai saugojamos stabmeldži šventyklos, nors savo praeitimi jos buvo tiek svetimos krikš ionyb s dvasiai, kaip pvz. Mitros, Veneros, Bacho ir kiti. Ne kas kitas, o daugiausia krikš ioniškos tobulyb s siek jai — vienuoliai išsaugojo senov s pagoni ne tik gražiosios literat ros, bet filosofinius ir net religinius veikalus. Išsaugojo visa tai dar tada, kai tuos veikalus sigyti ir tur ti buvo tik vienas b das — nurašyti ranka sunkiai pagamint ir brang pergamen ar kitoki sunkiai gyjam medžiag . Visa tai buvo manoma tod l, kad krikš ionyb kovodama prieš klaidas nekovojo ir dabar nekovoja prieš joki kult r . Ji nepaiso kieno kas sukurta, bet ži ri kas sukurta, kas pasakyta. Kaip visais, taip ir m s laikais krikš ionys mokslininkai ir jiems priešingas visokias filosofines, religines ir kitokias doktrinas paž sta daug geriau už nere t t doktrin sek j , nes visas jas vertina kritiškai — išskirdama, kas jose yra teisingo ir kas klaidingo.

Socializmas gim 1800 met v liau už krikš ionyb — tada, kai Europa labai gyr si savo šviesumu. Ta iau, deja, tenka konstatuoti, kad tokio pla iaži riškumo, koku atsižym jo vis amži krikš ionyb , o ypatingai Katalik Baž ny ia, socializmui negalima pripažinti. Kas žino, ar pavyks kada nors kam nors socialistus prikalt ti išleisti pvz. Senojo Testamento išminties, patarli , ar kuri kit knyg , ar išspausdinti ir išdalinti bibliotekoms Evangelijas, socialines popieži enciklikas. Socialistams sun-

kiai suprantama, kaip gali, pvz. Jungtini Amerikos Valstybi Karo departamentas valstybės lėšomis spausdinti Švent Raštus, maldaknyges, ir tai veltui dalinti kareiviams.

Krikščionys vienodai kritiškai studijuoja ir Platon ir Aristotel ir kitus senovės filosofus bei rašytojus, ir Augustin, Tom Akviniet ir kitus krikščionių filosofus bei rašytojus. Studijuoja Nietsche, Spinoz, Kant, Marks ir bendrai visus sau priešingus naujų laikų filosofus bei rašytojus. Kritiškiausius traktatus ne tik apie savus, bet ir apie antikrikščionius rašytojus yra parašę patys krikščionys. Socializmas dar nėra išjusių platėli. Iki šiol nors būtų socialistu mokosi tik keli marksistų filosofai pasakyt mums. Nepageidaujama, kad patys socialistai tas mintis kritiškai vertint. Nepatariama susipažinti su kitais pažiūrėti turiniu. Nekritiškame ir siaurame nusiteikime socialistai nueina taip toli, kad laikydami mokyklų programose jau išnykusi ir žmoniai seniai pamiršti religijų mokymai, kaip istorijos programos dalis, jie visur kovoja prieš tose pačiose mokyklose krikščionių religijos mokymus, tos religijos, kuri jau nuo tiek amžių ir dabar gyvena tokia didelė žmonių dalis, kurios kuryba gyvena beveik visa civilizuota šiandieninė žmonių dalis. Jeigu kada socialistai taps platesnio akiraivio objektyviau tolerantingi, tada gal ir jie santykiai su tikrąja demokratija pasidarys kitokie, negu yra šiandien.

Kalbant apie socializmą ir demokratiją negalima nepaminėti vieno gal paties svarbiausio dalyko. Pagal socializmo kriteriją minti, socia-

lizmas neturi likti kokia nors pastovia sistema. Jis yra tik pereinamoji stadija komunizmo. Taip suprato socializmo jokia nors prasmė, taip jį supranta visi smoningieji šiandieniniai socializmo vadai, taip turi jį suprasti kiekvienas, kas nori suprasti socializmą ne kokia nors nauja, bet originaliaja prasme. Stalinas pakartojo tik seną patį socialistų mintį, kad pastoviai pasilikti socialistinė visuomenės santvarkoje būt nesmoninga, būt daug blogiau už socialistų smerkiamą kapitalizmą. Daugeliui šiandieniniams socialistams ši Stalino nuomonė atrodo keista, bet taip tik todėl, kad jie nėra pakankamai smoningi socializmo kilmėje, ne jokia tiksluose. Tarpe komunizmo ir socializmo šiandieninė prasme skirtumas yra tas, kad komunistai to paties siekia prievartos keliu, o socializmas mano to paties pasiekti visuomenės pažiūrų ir gyvenimo evoliucijos keliu. Tikslas tas pats, skirtingos tik priemonės. Kas socializmą kitaip supranta, tie nori suteikti jam naują prasmę, net, kuri jam skyrė jokia nors prasmė. Sustoti tokiam kelyje, kaip pvz. šiandieninė Švedija — kur yra buržuazinės demokratijos mišinys su visa eile nedemokratiškų dalykų, smoningam socialistui turėtų atrodyti nesmoninga: tai neatitinka socializmo tikrosios minties.

Liberalistinė demokratija. Tai bus kalba apie ekonominį-socialinį liberalizmą, bet ne apie liberalizmą pasauliškai rine prasme. Ekonominio-socialinio liberalizmo ne visi yra liberalai pasauliškai rine prasme. Ir viena ir kita prasme imamas liberalizmas valstybinio ir socialinio gyvenimo pagrindams dėti privačių piliečių

iniciatyv . Pasaulyje liko jau nedaug liberal šia politinė ir socialinė prasmė, kurie valstyb s valdžiai pripažint tik pilie i teisi sargovaidmen . Gyvenimo pamokyti ir jie jau kalba vienur apie teis , kitur jau ir apie pareig valstybei kaip tokiai ir jos valdžiai pozityviai ir planingai r pintis visuomen s gerove, nelaukiant visko tik iš priva ios pilie i iniciatyvos. To klausimo neliesdami pla iau, pažvelkime liberalizmo pasaul ži r , kiek tai lie ia demokrati ja.

Nepaisydami, kaip orientuojasi pilie iai savo priva iame gyvenime, viešajame valstyb s ir tautos gyvenime liberalai nepripaž sta joki nekintan i prigimties ar Dievo statym , aukštesni už valdžios statymus. Liberalai niekur nepripaž sta toki statym : n valstyb s tiksl nustatant, n kalbant apie valdžios galios, jos teisi ir pareig ribas, n kalbant apie pilie i teises bei pareigas, apie pilie i santykius su valstybe ir su valdžia.

Pagal liberalus, valstyb s tikslas yra pilie i žemiška gerov . Savyje ger ar blog dalyk nes . Pagal aplinkybes tas pats dalykas gali b ti ir geras ir blogas. Kas gera ir kas bloga, pasako valdan i j protas, patirtis. Valdžios kompetencija, jos pareigos yra remti visas pilie i pastangas, prie j prisidedant ir pa iai valdžiai, siekti žemiško g rio. Pilie i teis s ir pareigos yra siekti kiekvienam savo žemiško gero, tuo b du siekiant ir visos visuomen s gero. Liberalizmas nepripaž sta kokio nors aukštesnio gero, kurio reikt paisyti siekiant asmeninio žemiško gero.

Šiame trumpame apib dinime telpa pagrindin s liberalistin s demokratijos klaidos. Jos yra didel s reikšm s. Nepripažindama nekintan i prigimties ir Dievo statym , liberalistin sistema, kaip ir socializmas, nepripaž sta joki nekintan i gerov s pagrind n priva ios, n visuomen s gerov s sampratoje. Jeigu šiandien kas nors laikoma blogu, tai tik d l to, kad tai kenksminga pilie iams žemiško gero atžvilgiu, arba, kad taip mano pilie i dauguma. Jeigu laikui b gant pilie i paži ra pasikeis, jeigu bus surasta priemoni apsisaugoti nuo žemiško blogo, tai tas pats dalykas jau nebus blogas. Ir liberalizmas neturi kuo apibr žti kas yra žmogus, kas yra tikrasis žmogaus g ris ir blogis.

Kaip socializmas, taip ir liberalizmas neturi tvirt pagrind valstyb s valdžios autoritetui, neturi pagrind nustatan i valdžios kompetencij , jos pareigas ir teises, neturi pagrind nustatan i pilie i teises ir pareigas. Liberalizme visko pagrindu ir kriteriumu yra pilie i nauda — žemiškas g ris, neturi pagrind , pagal kuriuos b t galima apspr sti, kas yra tikrai ir tik tariamai gera ir naudinga. Ir liberalizme tokiu kriteriumu yra tik žmogaus protas ir patirtis. Bloga, kas atrodo bloga. Nereikia daug aiškinti, kad to paties asmens kaip priva iame gyvenime taip ir valdžion patekus protas n ra neklaidingas.

Santykiuose tarpe valdžios ir statym iš vienos pus s ir pilie i iš kitos pus s nelieka joki s žin s pareigojim , nes atmetus visokias normas aukštesnes už žmogaus vali , apie s žin n ra n kaip kalb ti. Daug kur prad tas

vartoti tautin s, pilietin s s žin s žodis, švelniai išsireiškiant, yra netikslumas vargiai vertas platesnio nagrin jimo. Tokiu žodžiu norima sukurti visai neb t dalyk . Norima iš tautos ir iš valdžios padaryti ne pilie i visum ir j atstovyb , bet koki tai abstrak i dievyb , prieš kuri individai b t tarsis kokios tai menkesn s b tyb s priklaus tautos ir valdžios kaip koki dievybi . Yra ir turi b ti aišku visiems, kad ne pilie iai yra iš tautos ir valdžios, bet tauta ir valdžia iš pilie i .

Ir pilie iai ir j valdžia palikti vadovautis tik savo protu rizikuoja kiekviename žingsnyje bloga palaikyti geru, gera klaidingai suprasti, visur rizikuoja suklysti ir suklypti, neretai labai svarbiuose dalykuose. Šiuo keliu einant, g sdi nian iais keliais nu jo kai kuri taut ir krašt šeimyninis gyvenimas, jaunimo aukl jimas, tarpusaviai žmoni santykiai ir kitos pagrindin s gyvenimo sritys. tai nuved ne kas kitas, bet t krašt valdžios ir visuomenei pirštos teorijos vis siekiant savo tautai gero, bet atmetus nekintan ius principus.

Tokioje sistemoje, kur viskas paremta ar tai pavieni pilie i ar visuomen s laikina nauda, visuomen yra sistematingai aukl jama medžia giniam savanaudiškumui (materialistinis utilitarizmas). Tokio aukl jimo ir tokios sistemos pas koje lieka neaišku ir pilie iams ir valdžiai, kod l pvz. b t negalima suardyti teis tai sukurtos šeimos, žudyti negimusios gyvyb s, žudyti nesveikais gimusi k diki , nepagydom ligo ni , seneli , jeigu tai naudinga visuomenei, šeimai, ar užinteresuotam, kad ir pavieniam

asmeniui. Yra jau visa eil krašt , kuriuose vienur liberališkos kitur socialistin s valdžios šias logiškas išvadas pasidar ir statymais ved gyveniman. Jeigu liberalistin s demokratijos dar ne visur nu j iki t blogybi legali- zavimo valstyb je statymais, tai tik d l to, kad vieni tame ži ri pavoj pa iai tautai, kiti — kad savo viduje dar jau ia tai nesiderinant su j pa i ir visos tautos dvasia. Savyje jie dar n ra visiškai užslopin to, k per eil šimtme i j tautoje paliko krikš ionyb . Kaip sako P. Pijus XII, tos tautos gyvena, kad ir nevienodame laipsnyje, dar vis tomis krikš ioniškos minties lobyno j gomis ir pagrindais, kuriuos jos paveld jo su dvasine giminyste krikš ionybei. Kai kurios iš j t verting paveld jim jau pamir- šo, jo nebrangina ir atmeta. Ta iau šis paveld - jimo faktas vis tiek pasilieka. S nus gali išsi- ginti savo motinos, bet d l to jis nesiliauja jos priklaus s savo k no ir sielos kilm s atžvilgiu. Taip atsitinka ir ia, kai s n s pab ga iš savo t v nam ir nuo t v atšala. Jie visada girdi krikš ioniškos kult ros atgars , kartais nes mon- ingai, tarsi kraujo bals , ir tai dažnai juos apsaugoja ir apgina, kad j m styme ir elgesyje j visiškai nenugal t ir nepavergt klaidingos id jos, kurioms jie pritaria ar faktiškai yra joms net atsidav . (P. Pijaus XII kalba, 1944.IX.l.)

Paviršutiniškai ži rint, gal t atrodyti, kad liberalistin pasaul ži ra skelbdama neribot žmogaus laisv tur t b ti palankiausia demokratijai, tai tikrumoje tos doktrinos ir sistemos keliu yra nesunku nueiti iki pa ios demokratijos netekimo. Tokioje pasaul ži roje

lengvai gali vykti, kad valdžios ir piliečiai bus visiškai priešingai suprasta kas yra gera ir kas bloga. Sekdami pačios valdžios atstovaujamą doktriną piliečiai valdžioje nemato jokio ypatingo autoriteto aukštesnio už save pačius ir už savo sprendimus. Piliečiai neturi jokio aukštesnio subordinacijos valdžiai motyvo, išskyrus utilitaristinį motyvą.

Liberalizmas atrodo tuo pranašesnis už socializmą, kad jis valstybėje daugiau vietos skiria individams, jų vertei, jų iniciatyvai. Tačiau, paneigdamas moralės visokius nekintančius pagrindus liberalizmas neturi kelių, kuo palaikyti visuomenės tvarką, drausmę ir tos pačios moralės būtinumą, jeigu kada nors piliečiai iš tikro persiimt liberalizmo skelbiama ir atstovaujama pasaulžiūra. Nepripažindamas pastovios ir nekintančios natūralios moralės liberalizmas neturi priemonių moralę palaikyti. Tuo būdu liberalizmo logiškas kelias yra tautos moralės ir su tuo netik demokratijos, bet ir pačios tautos susmukimas.

Bepasauližinė demokratija. Kai bepasauližinė demokratijos ar politikos žodį vartoja liberalai ar socialistai, tai jie tuo žodžiu supranta ką sekamą pasauliūrą. Apie tą prasmę vartojamo bepasauližinės demokratijos ir politikos žodžio prasmę pakanka to, kas jau buvo pasakyta apie socialistinę ir liberalistinę demokratiją. Pasvarstytiną bepasauližinę demokratijos žodis tą prasmę, kokia jis kartais ištariamas katalikų ar kitų krikščionių.

Buvo seniau, yra ir dabar katalikų manančių ir sakančių, kad pasauliūra ir religija

galiojančios ir yra būtinos asmens privačiame gyvenime, privačios iniciatyvos kultūra sričiuose. Visas gi viešasis gyvenimas, kuris kaip nors eina politikos sferos orbita, valstybės valdžios kompetencijos orbita, turintis sprendžiamas ir tvarkomas bepasauliškais principais, tai yra, vadovaujantis tik protu, nevadovaujama jokiais pasauliškais principais. Politikoje ir bendrai valstybiniame žmonių gyvenime tai bus gera, kas bus rasta naudinga, o tai naudingum apspręstas žmogaus natūralusis protas nesiremdamas aukštesniais nekintančiais principais.

Yra nelengva suprasti, kaip krikščioni galvosenoje tokia bepasauliškumas demokratijos ir politikos idėja išsivystė. Sunku suprasti, iš kokių premis galėjo būti padaryta išvada, kad tokia svarbi žmonijos gyvenimo sritis, kuri tokiu daugeliu atžvilgiu liečia kasdien ne koki nors abstrakciją, bet realius gyvus individus, būtų nereikalinga pasauliškoms principams. Šios idėjos pirmieji autoriai — pradžios šimtmečio pabaigoje, net dabar jau kur pakartoję iki šiol nėra vienas nėra pateikę išsamios teorijos, iš kurios būtų galima suprasti, kokiais keliais tokios išvados prieita. Jeigu demokratijoje ir politikoje atmesti pasauliškumas, tai iki šiol visuomenės nesulaukė paaiškinimo, kuo krikščionis valstybininkas, politikas ir eilinis pilietis turėtų vadovautis ieškodamas atsakymo tokiems klausimams kaip pvz., kokia yra valstybės paskirtis ir kokie jos santykiai su individualiais piliečiais, kokie yra valstybės valdžios autoriteto ir jos kompetencijos pagrindai ir ribos, piliečių teisi ir pareigų pagrindai, kokie yra teisingi ir klai-

ding statym kriteriumai ir t.t. Arba kuo remtis sprendžiant tokius klausimus ar valstyb yra pilie i ir pilie iams, ar pilie iai yra valstybei; ar valstyb je valdžia turi tik tiek galios ir autoriteto, kiek pilie iai jai suteikia ir pripaž sta, ar jos galia ir autoritetas turi kitokius pagrindus, ar turi kokias ribas ar joki neturi; ar pilie iai turi koki nors teisi ir pareig , kuri jiems nepripažinti valdžia neturi teis s ir jeigu pilie iai toki teisi turi, tai kas yra j pagrindas; ar visa yra teisinga ir gera, k valdžia sako, ar yra kokie nors kriteriumai, pagal kuriuos b t galima patikrinti valdžios statym ir sakym teisingum . Panaši klausim b t galima prirašyti gana daug. Socialistai, liberalai ir bendrai pozityvistai atmesdami visoki aukštesn b tyb — Diev ir visokius aukštesnius statymus už žmogaus proto ir valios k rinius, turi aišk atsakym : jeigu n ra nieko aukštesnio už žmog , tai žmogus ir sprendžia visk tik savo protu. Ta iau krikš ionis negali taip sakyti ir elgtis. Priešingai, ar jis b t privatus asmuo ar dalyvaut valstyb s valdžioje ar kuriuo kitu b du politiniame gyvenime, yra aiški jo pareiga reaguoti t klaid , kuri k sint si paneigti ar ignoruoti aukštesn s teis s galiojim . Jeigu jis to nedaryt , neatlikt savo krikš ioniškos pareigos. tokius valstybi valdži pasik sinimus aukštesn teis valstyb s gyvenime Bažny ia reaguodavo ne tik praeityje. Ir m s laikais pasmerkimas komunizmo, nacionalsocializmo, fašizmo, P. Pijaus XI dekretas atleidži s ispan taut nuo klusnumo konstitucijai, tai vieša Bažny ios reakcija prieš nepai-

sym aukštesn s teis s valstyb s gyvenime. Bažny ios aukš iausias autoritetas taip reaguoja ne tam, kad tik palikus dokument istorijai, bet kad sp jus visus krikš ionis ir parodžius kiekvienam elgesio keli — ar kuris b t paprastas pilietis ar valdžios narys. Jeigu demokratija ir bendrai politika tur t b ti bepasaul ži rin , tai kam buvo reikalingas P. Leono sp jimas: „Tarp socialistin s demokratijos ir krikš ioniškos demokratijos n ra nieko bendra. Jos viena nuo kitos skiriasi tiek, kiek socializmo teorija skiriasi nuo Kristaus mokymo“ (Enc. Graves de communi). Ir nuo liberalistin s demokratijos krikš ioniškoji demokratija skiriasi tiek, kiek liberalizmo teorija skiriasi nuo Kristaus mokymo. P. Pijus XII sako, kad valstybininkai ir valdžios žmon s, taigi tie, kurie politikai vadovauja, turi b ti aiškios ir sveikos pasaul ži ros. Jeigu politika tur t b ti bepasaul ži rin , tai toks P. Pijaus XII žodis b t nereikalingas. Jeigu žmogus yra reikalingas pasaul ži ros savo kasdieniniame gyvenime, tai valstyb s tvarkytojams ji yra nepalyginamai reikalingesn . Jiems pasaul ži ra yra b tina, kad valstyb s ir visuomen s klausimus svarstyt ne užrištomis akimis, o blaivių protu, apšviestu ir paremtu sveika ir aiškia pasaul ži ra. Tai nereiškia, kad politikoje bendrai ir valstyb s valdyme bei tvarkyme dalyvauj asmenys neb t reikalingi proto. Ir nat ralaus proto jiems reikia daugiau negu eiliniams pilie iams, nes savo žinoma ir tikima tiesa ir kitoki paži r bendradarbiams jis turi rodin ti ne vien pasaul ži riniais, bet dažniausia

ir praktiškais argumentais. Ta iau ties žinant, yra lengviau surasti j rodan i ir ginan i argument , negu k nors ginti ar rodin ti pa- iam nesant tikru, ar tai yra tiesa ar klaida.

Valstyb s gyvenime ne vien kult rin je, bet ir kiekvienoje kitoje srityje, kaip sprendžiant klausimus teoretiškai, taip sprendimus vykdant praktikoje dažniausia n ra kaip apsieiti be pasaul ži ros. Pavyzdžiui, žem s reformos klausimas Lietuvoje nebuvo jaunimo aukl jimo ar tiesioginiai šeimos tvarkymo klausimas, bet pasaul ži ros d sni pagalba ten rado ne mažai vietos ir kuriant teorij ir j vykdant praktikoje. Jeigu tas klausimas nebuvo grynai tik politinis, tai vis tiek b damas kiniu buvo ir politinis klausimas. Nelogiškai kartais operuojama tokiu argumentu, kad pripažinus pasaul ži rai vietos politikoje teks rasti pasaul ži rai vietos ir bendrai ekonomijoje ir net prekyboje. Tada, es , gaunasi katalikiškos silk s, tautinytiški bekonai ir t.t. Tokiu humoristiniu argumentu gal ir galima tikinti kaimiet nesugebant suprasti klausimo esm s, bet ne kitus. Nesvarbu, kas kuo prekiauja ar prekiaus, bet kiekvienam yra aišku, kad asmens pasaul ži ra gali patarnauti ir patarnauja pramon je ir prekyboje ir kitose gyvenimo srityse. Visame pasaulyje daugyb stambi finansini ir prekybini moni vienos yra krikš ioniškos ta prasme, kad ne tik nesuk iauja, bet remia krikš- ioni labdaros, misij ir kitus darbus. Kitos yra socialistin s, komunistin s, rusiškai bolševikin s, nes savo kapitalais remia anuos. Pasaul ži riniai gali b ti ir finansai ir pramon ir

prekyba ne vien ia pamin ta, bet daug aiškesne ir tikresne prasme. Kad visi tie dalykai nelikt bever iai ir jie tur t b ti nukreipiami b ti priemone žmogaus aukš iausiam tikslui, pagal an apaštalo Povilo pasakyt d sn: „Ar valgo te, ar geriate, ar k kit darote, visk darykite Dievo garbei“ (1 Kor. 10, 31; Nereikia manyti, kad tai yra pasakyta tik trapistams, klarisoms ar kitiems panašiams. Tai pasakyta visiems ir kiekvienam. Ir paprastas darbininkas ir pirklys ir pramonininkas, ir finansininkas, ir pedagogas, ir inžinierius ir gydytojas bei jo pacientai ir politikai — visi be išimties, jeigu nemok t savo pareig ir darb nukreipti anuo apaštalu Povilo pasakytu keliu, neb t reikiamai susiprat krikš ionys.

Jeigu sutikti, kad demokratija ir politika tur t b ti bepasaul ži rin , tai reikt sutikti, kad valstybininkui, politikui jo darbe nepasitaiko sutikti savyje blog ir savyje ger dalyk , bet viskas, k jis sutiks, savyje yra indiferentiška. Dalyko gerumas ar blogumas priklausyt jo asmeninio sprendimo. Ta iau tai pozityvistinio galvojimo klaida. Tikrov je taip n ra. Yra daug dalyk , kurie yra savyje blogi, ir priva iam pilie iui ir valstybininkui kaip tokiam. Negalima manyti, kad pvz. svetimoteryst , negimusios gyvyb s žudymas yra blogi priva iam pilie iui, bet jie jau geri, jeigu valdžia pasakys, kad tai yra jau leidžiama. Bažny ia tuos ir panašius dalykus laiko blogais ne tik ten, kur to neleidžia valstyb s statymai, bet ir ten, kur statymai tai leidžia. Jeigu katalikai b dami valdžioje leidžia nedorus statymus, kur gal t tai sukliudyti, tai

Bažnyia ir j tok elges skaito blogu darbu. Prigimties statymai ir Dekalogas valdžios narius kaip tokius pareigoja gal net daugiau negu paprastus pilieius, nes valdžios išleisti statymai turi didelės reikšmės paprastiems pilieiams, ar pilieiai tuos aukščiaušius prigimties ir Dekalogo statymus žirs su reikiama pagarba, ar nors ir gal s j laikytis. Pagal bepasaulži rintis politikos ir demokratijos šalininkus sekt, kad politinė veikla neturi pastovinėkintanų principų ir yra pasmerkta bti beverte antgamtinių atžvilgiu. Taip galvoti b t klaida. Ir politinė veikla gali ir tur t bti suantgamtinta gera antgamtinė intencija. Misionieriui kelias išganyms yra jo misij darbas, kio ar fabriko darbininkui jo kasdieninis darbas, politikui ir valstybininkui jo pasirinkta veikla. Dalyvauj valdžioje per šventai vykdom savo valstybin veikl gali tapti šventuoju, o per klaidingai suprast ir klaidingai vykdom gali sulaukti anatemos ir iš Bažnyios, o gal net ir iš Aukščiaušiojo, jeigu laiku neatitaisys, k bus padar s blogo klaidingais statymais ir klaidinga veikla.

Kaip buvo min ta, bepasaulži rintis demokratijos ir politikos šalininkai iki šiol n ra pateik pakankamai aiškios teorijos, kuo remdamiesi jie padar bepasaulži rintis politikos išvada. Tvirtinama kaip aksioma, b k mokslas ir politika tur bti pasaulži ros nepriklausomi. Tvirtinime yra du atskiru dalyku, kurie abu dar laukia rodym . Vienas — kad moksl ir politik reikia statyti toje paioje plotm je ir

antra — kad mokslas ir politika tur b ti be-
pasaul ži riniai.

Nors toks mokslo ir politikos sugretinimas
yra visai klaidingas, bet kad ir patiems gretin-
tojams b t aišku, kad ir tokiu atveju neturi
pagrindo tvirtinimas, kad politika turinti b ti
bepasaul ži rin , bus pravartu prisiminti, kad
mokslai n ra tiek nepriklausomi, kaip manyt
nemokslininkai. Mokslas yra labai griežtai
priklaus s daugelio dalyk . Kiekviena moksl
sritis tik tiek yra mokslas, kiek ji suranda j
saistan ius nekintan ius d snius ir j paiso.
Politikas tiek gali pretenduoti mokslininkus,
kiek jis sugeba susekti ir suprasti aukštesnius už
jo valia nekintan ius d snius ir kiek sugeba juos
pritaikyti žmoni gyvenimui. P. Pijaus XII
žodžiais. „Tiktai ia randa atsakym klausimas
teisingos ir klaidingos teis s. Tik paprastas
faktas, kad statymus leidžianti galia paskelb
k nors kaip privalom norm valstyb je, tik
pats faktas iš sav s n ra pakankamas padaryti
t norm teisinga. Paprasto fakto kriteriumas
galioja tik Tam, kuris yra Autorius ir su-
verenin taisykl visokiai teisei — Dievas. Tai
taikyti žmogui statym leid jui, tarsi jo išleis-
tas statymas b t aukš iausioji norma, yra tei-
sinio pozityvizmo klaida tikra to žodžio prasme:
klaida, kuri yra pagrinduose valstyb s absoliu-
tizmo ir kuri yra tolygi pa ios valstyb s sudie-
vinimui.

„Mes visi buvome liudininkai, koku b du
kai kurie, kurie elg si pagal tokias (valstyb s
absolutizmu paremtas) teises, paskui buvo
pašaukti atsakyti prieš žmogišk j teism . Taip

vyk teism procesai ne tik prived nusi- kalt lius ligi j užtarnauto likimo, bet taip pat parod t nepaken iam b kl , kuri teisinio pozityvizmo vedami valstyb s statymai gali atvesti valdžios dalyvius, kurie, jeigu b t sek savo prigimt ir b dami laisvi b t palik pado- r s žmon s“ (P. Pijaus XII kalba, 1949.XI.13.).

Iš viso yra nesuprantama, kod l norima politik gretinti su mokslu bendrai, bet ne su morale, ne su kult ra, su teisine-administraty- vine, su socialine sritimi. Nuo politin s srities n ra kaip atskirti socialin , administratyvin ir ypatingai teisin srit . Jeigu politikoje atme- tamas Dievas, jo teis s, tai lieka valdan i j absoliutizmas su pozityvistine teise valstyb je.

Audiencijoje su Italijos Senato ir Parla- mento nariais. 1950.11.15. P. Pijus XII kalb jo: „J s patiriate, koks menkas yra žmogus san- tykyje su pareigomis ypatingai viešajame gyvenime ir taip komplikuofoje J s pareig visumoje valstyb s valdymo tiksl siekiant b tin ger pasisekim jums garantuoja ne iš- minties pranašumas, ne mokslo gilumas, ne kul- t ros platumas, ne gabum ypatingumas. J s jau iate, kad yra ne manoma valstyb valdyti žmogiškomis j gomis, bet yra reikalinga išmin- ties šviesa iš aukštybi “.

Tos šviesos iš aukštybi esame reikalingi visi: ir t vai šeimoje ir pedagogai mokykloje ir kult rininkai bei visuomenininkai visuomen je ir dvasininkai evangeliniame ganytojavime, bet daugiausia jos yra reikalingi politikai ir valsty- bininkai valstyb s tvarkymo darbe, nes j dar- bas ir sri i ir pareig gausumu bei komplikuo-

tumu yra labai platus, sunkus ir atsakingas. Kai tokiame darbe krikščionis bando apsieiti be anos antgamtinės šviesos, be pasauliui rini princip šviesos, tai tos šviesos jis s moningai atsisako. O be jos, santykyje su savo pareig platumu ir atsakingumu, jis lieka labai menkas. Tokiu atveju jis padaro klaid vert kalt s vardo. Jis lieka daug kaltesnis už t , kuris krikščioniška pasauliui ra nesivadovauja savo priva iame ir viešame gyvenime tos pasauliui ros arba nepažin s arba nepersi m s jos teisingumu.

Jeigu demokratija ir politika gal t apsieiti be pasauliui ros, tai b t beprasmingai P. Leono XIII žodžiai, kad demokratija turi remtis dieviškojo tik jimo apreikštais d sniais kaip savo pagrindu ir siekti vargstan i j gerov s tuo b du, kad iš to tur t naudos ir amžinybei sukurtos žmoni sielos.

Kai kalbama apie demokratij ir politik , kaip veiklos srit , tai turime mintyje žmones, dalyvaujan ius toje veikloje. Jeigu taip, tai koks yra pagrindas tvirtinti, kad t pat asmen kaip privat žmog , kaip kult rinink , kaip visuomeninink , kaip mokslinink saisto prigimties ir Dievo statymai, o kaip politik nesaisto. Tie aukštesnieji statymai saisto kiekvien , nedaro išimties n politikui. Ar krikščionis patek s politin darb , valdžios pareigas valstyb je gal t sakyti, kad nuo dabar jo nesaisto, pavyzdžiui, tokios taisykl s:

- I. Nelaikyki save aukštesniu už Diev .
- II. Neniekinti Dievo vardo ir jo statym .
- III. Pats gerbki savo t vus ir pasir pinki,

kad esantieji tavo valdžioje netvarkinti piliečiai savo tėvams neskriausti, sulaukusi senatvės nežudyti, kaip siūlo vad. eugenika.

IV. Neleiskite statymams žudyti gimimus ar negimusius nekaltus kūdikius, ligonius, senelius ir to netoleruoti, jeigu valstybėje kas tai daro.

V. Nepamirškite, kad valstybėje valdžia yra atsakinga už tai, kad spaudos ir kitokiais keliais nebūtų tvirkinamas jaunimas.

VI. Nors ir valdžioje esite, iš visuomenės girdyti nesisavinkite nieko, kas tau teisėtai nepriklauso.

VII. Savo piliečiams niekad nemeluokite, ypatingai neklaidinkite jų skelbdamas, kad valstybės valdžia esanti aukštesnė už Dievą ir jo statymus.

VIII. Nemanykite ir nesakykite, kad valstybės valdžia turinti galios panaikinti Dievo statymus ir atšaukti Kristaus žodžius: „K Dievas sujungė, žmogus teneišskiria... Kiekvienas, kuris paleidžia savo moterį ir kitą vedą, svetimąja, ir kas vyro paleistą ją vedą, svetimąja (Mat. 19, 6; Lk. 16, 18).

IX. Nors ir valdžioje būdamas, negeiskite nieko, kas priklauso kitam, bet ne tau.

X. Nors ir valstybininkas, mylėkite Dievą už viską labiau, o savo valstybės piliečius nors tiek, kaip pats save.

Kaip Bažnyčia žiri pasaulį žirin demokratijomis ir politikomis, yra jau pakankamai aišku iš to, kas buvo pasakyta apie bepasaulį žirin demokratiją. Klausimo pilnumui, tačiau tai dera tiesioginiai atsakyti.

Jau ne nuo šiandien, o dabartiniais laikais

beveik kiekvienoje demokratinėje valstybėje yra vieši ir aiškūs katalikų ir kitų krikščionių politiniai samburiai ar jų organizacijos formalia to žodžio prasme, daugumoje pasivadinti partijomis. Vienur jos yra katalikų atskiros nuo kitų krikščionių, kitur vienų ir kitų bendros. Po pasaulinio antrojo karo tokios partijos viešai pasireiškė Austrijoje, ekoslovakijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Belgijoje, Olandijoje, Italijoje. Komunistų užvaldytuose kraštuose jos uždraustos, bet kitur veikia ir dabar. Europoseka eil Pietų Amerikos valstybių. Toki iki šiol nėra D. Britanijoje, Jungtinėje Amerikos Valstybės. Šiam klausimui svarbu pastebėti, kad Katalikų Bažnyčia vadovybė nėra niekad pareiškusi minties, kad katalikams kaip tokiems savo vardu nederėtų eiti politikų pasaulį – rinkti partijos vardu. Laikantis tiesos, kad žmogaus gyvenime neturi nieko likti, kas neturi ryšio su Dievu, Bažnyčia nemano sakyti, kad politinis veiklos ir gyvenimo nereikia derinti su Dievo statymais. P. Leonas XIII sakė, kad socialiniai klausimai nėra tik ekonominiai klausimai, nes pirmoje eilėje yra moraliniai ir religiniai. „Tik dėl šios priežasties kada tik raginame katalikus burtis didesnei žmonėms gerovei, visada spėjome, kad tuos samborius religija visada gimdytų, lydėtų ir remtų“ (Graves de communi Enc.). Kaip minėta, yra ne manoma socialinio srities atskirti nuo politinio srities. Tokiu būdu šie P. Leono XIII žodžiai tinka ir politikai. Politika yra ne vien teritorini ir ekonomini klausimų kompleksas, jos sritis yra platesnė. Tiesa, kad šiandien yra gau-

s s pavyzdžiai, kad politikai savo veikloje nepaiso joki religijos ir moral s princip . Taciau tai n ra argumentas už politikos bepasauli ži riškum . Toks politikavimas yra smerktinas kaip politin s veiklos ir visuomen s gyvenimo iškreipimas.

Kad Bažny ia n ra vienodai nusista iusi visokiam politik nusiteikimui religijos ir dorov s atžvilgiu, pakankamai atsako jau min tos P. Pijaus XI enciklikos apie komunizm , nacizm ir fašizm ir jo dokumentas Ispanijos Konstitucijos atveju. Prie t dokument dar keletas pavyzdži . Ispanijos rinkim akcijoje 1906 metais kilo kai kuri gin katalik tarpe. P. Pijus X specialiu raštu paragino Ispanijos katalikus liautis gin ytis tarpe sav s, baigti susiskaldym ir visiems vieningai atiduoti savo balsus už tuos, kurie gint ne tik t vyn s, bet ir Bažny ios reikalus (AAS vol. XXXLX, p. 75). Tas pats P. Pijus X savo raštu 1907 met sausio 20 d. Italijos socialinio ir ekonominio s j džio vadov ne tik nepapeik , kad jie ekonomin ir socialin gyvenim iš jo katalik vardu ir principais, bet reiškia tuomi savo džiaugsm ir pagar žia, kad ir visas kitas gyvenimo sritis reikia imtis tvarkyti pagal krikš ioniškus principus. Jis sako: „Yra per daug svarbu, kad Kristaus mokslo šviesoje b t vertinami visi žmogiškieji dalykai“ (AAS Vol. XL, p. 131). Kas dom josi 1948 met Italijos rinkim eiga ir P. Pijaus XII laikysena bei viešais jo pareiškimais, tas negalvoja, kad yra vis tiek kokiais keliais bus vedama politika: krikš ioniškais ar pozityvistiniais.

Atrodo, kad ši vis paminėt pavyzdži ir
minimie turėtų pakakti, kad supratus, kad aiš-
kiai krikščioniška politika, taigi tuo pačiu ir
pasauližinė politika nėra koks nors nesu-
sipratimas nesiderinamas su Bažnyčios mintimis.
Priešingai, yra nesusipratimas sakyti, kad bepa-
sauližinė politika ir demokratija esanti pati
geriausioji. Ir šiandien, kai esant reikalo Bažny-
čia nedraudžia dvasininkams dalyvauti politiko-
je, kai pasauliečius katalikus skatina būti akty-
viais politiniame gyvenime, tai daro visai ne ta
mintimi, kad politiniame veikime jie tapt be-
pasauližiniai, bet kad politikoje ir visame
valstybės gyvenime atstovauti, aiškinti ir gint
krikščioniškus principus. Bažnyčia turi sav
politinį doktriną, kuri pavadinti bepasauliži-
nė būtų nesusipratimas. Kas skaito P. Leono
XIII encikliką *Graves de communi*, tam yra aiš-
ku, kad jokia bepasauližinė ar pasauliži-
nė nekrikščioniška grupė netinka valstybėje
atstovauti katalikams. P. Pijus XII 1948 metų
Kalėdinę kalboje (1948.12.24), kuri vis
paskyrė demokratijos klausimą paaiškinimui,
aiškiai sako, kad Dievo ir dieviškųjų statymų ir
dieviško autoriteto paaisymas yra tikrosios
demokratijos pagrindas. Jis spėja, kad tie, kurie
bando kurti demokratijas nepastatę visko autori-
tetu Dievo ir jo statymų, tie rizikuoja savo nor
valdyti ir savo užgaidas pastatyti aukščiau už
tikruosius ir teisinguosius visuomenės interesus.
Taigi, krikščioniškos pasauližinės demok-
ratijos negalima vadinti sužalota demokratija.
Demokratija būtų tiek sužalota, kiek ji nutolt
nuo krikščioniškų principų.

Kaip buvo min ta šio klausimo pradžioje, bepasaul ži rin s demokratijos ir politikos min- tis n ra pla iai pasiekusi. Ieškodami nauj keli surinkti sau kuo daugiausia šalinink ir katalikai ir vairios kitos grup s jau ne šiandien yra viliojami pagundos sukurti toki politin grup — partij , kuri savo princip bespalviškumu ar nors neryškumu nebaidyt nuo sav s t , kurie aiški krikš ionišk princip baidosi. Tie bandymai iki šiol nedav ap iuopiamesni rezultat . Apleisdami kitus prisiminkime dar vien Italijos katalik bandym . Šio šimtme io pradžioje Italijoje grup katalik buvo prad jusi Autonomišk Krikš ioni Demokrat partij . J autonomiškumas tur jo reikštis nesivaržymu tais principais, kokius P. Leonas XIII buvo paskelb s apie krikš ionišk j demokratij . Šiam naujam užsimojimui pritar kai kurie kunigai. Vyskupai tokiai partijai nepritar , kai kurie j viešai pasmek . Partijos vadai ir draugai sakydavo, kad tai vyskup , bet ne popiežiaus nuomon . Kai 1905 metais ta partija paskelb kongres , kuris tur jo vykti Romoje, tai ta proga, 1905 m. kovo 1 dien , P. Pijus X t partij viešai pasmerk ir pareišk , kad jis iškilmingai protestuoja prieš vilingai leidžiamus gandus, b k popiežius šiai partijai nes s priešingas. Grasindamas bausme sak dvasininkams ne tik pasitraukti iš partijos, bet uždraud dalyvauti ir jos kongrese. Pareišk apgailestavim , kad savo vilingumu ta partija sub r aplink save tam tikr skai i katalikiško jaunimo (AAS, Vol. XXXVII, p. 488).

Baigiant š klausim pasteb tina, kad kaip

priva iame ar kult riniame gyvenime, taip ir politiniame gyvenime bei veikloje juo kas labiau pasitiki kuo kitu negu Evangelijos d sniais, tuo daugiau ir stambesni klaid padaro visuomenei.

Teistin s nekrikš ioniškos demokrati-
jos. Kaip visiems yra žinoma, krikš ionyb —
pa mus kartu visas jos skirtingas deno-
minacijas — dar n ra laim jusi n pus s visos
žmonijos. Didesn žmonijos dalis dar yra arba
stambeldiška arba islamiška, yra keli milijonai
žyd , kuri didel dalis savos religijos jau nesi-
laiko. Nekrikš ionišk taut tarpe yra tokios
didel s ir senos tautos kaip Kinijos, Indijos,
Japonijos, Arabiškos tautos. Ar tokiose tautose
yra galima demokratija? Iš j dar reta, kuri yra
bandžiusi demokratiško gyvenimo. Tose tautose
ne tik liaudyje, bet ir viduriniuose ir aukštuo-
siuose sluoksniuose dar n ra demokratijos pilno
supratimo. Išimtyt tokios negausios, kad prak-
tiškai jos dar bereikšm s. Kas tuos kraštus iki
šiol vald , ar kurie patys vald si — buvo nepri-
klausomi, visi buvo valdomi maždaug toki reži-
m , kuriuos mes lietuviai gal tume palyginti su
Rusijos car okupaciniu režimu. Europie i val-
dytose kolonijose tenykš iai režimai nebuvo
panaš s valdov metropolij valdymosi for-
mas. Anuose kraštuose demokratijos prasm
supranta tik tie, kurie yra studijav Europoje ar
Amerikoje. Ta iau ir tie negaus s ne visi yra
pasig r j matytai demokratijos pavyzdžiais.
Kaip ten beb t , ir anuose kraštuose demokra-
tijos žodis girdimas vis dažniau ir visuomen s
gyvenimas pamažu gauna naujas formas, stip-
r ja naujos tendencijos. Japon tautai liepiama

demokratiškai tvarkytis. Indij tautos gav laisv , pa ios renkasi demokratin s santvarkos keli . Turkija jau prieš eil met prad jo tvar-kytis demokratiškai. Arab tautose tas žodis kartojamas vis dažniau. Demokratijos keliu eina ir nauja Izraelio valstyb . Savaime supran-tama, kad daugelyje t krašt ir taut demok-ratija formuosis iš dviej element . Vienas t element bus kiekvienos tautos savos religijos ir filosofijos paži ros valstyb , valdži , indivi-d , šeim , santykius tarpe visuomen s ir individo, žemiško gyvenimo ir materialini g ry-bi vertinimas ir kita. Pagal savo religines ir fi-losofines paži ras kiekviena tauta išsiaiškins demokratijos turin ir jos pagrindinius d snius. Min t krašt ir taut religijos neturi siste-mingos ir pilnos socialin s doktrinos. Savaime neturi atsakymo daugel politini ir socialini klausim . Kai kurie šios srities atsakymai, kaip pvz. imperatori , lam dieviška kilm , patys nu-stoja savo svarbos ir praktiškos vert s ar tai d l to, kad patys iki šiol dievintieji paneigia savo dievišk kilm , kaip padar pasibaigus antra-jam pasauliniui karui Japonijos imperatorius, ar tai d l to, kad tauta liaujasi tuo tik jusi. Antras j demokratij elementas, t.y. visa tai, ko tr ks-ta j pa i religijose ir filosofijose, bus skolinys iš Europos, Amerikos ir kit demokratij . Yra galimas dalykas, kad kai kurie t krašt , kad ne pa ios tvarkos, tai galvosenos gali per daug pasiskolinti iš šiandienin s Rusijos. Galima ma-nyti, kad tie kraštai, kurie demokratijos pavyz-džius skolinasi iš Europos, ar anglosaks krašt , skolin gyvendins kiek skirtingai.

Anglosaks ir Europos krašt materialistinio utilitarizmo id jos kai kuriose tautose gali b ti pakeistos pagal t taut religijos ir filosofijos turin , kuris nevienoje t taut yra kilnesnis, negu Europos materialist paži ros. Jau P. Leonas XIII enciklikoje Immortale Dei, kalb damas bendrai apie valstyb s santvark , kartoja sen ties , kad valstyb s gerov priklauso religijos, kokia kur garbinamas Dievas. Tai galima pilnai taikyti kalbant apie nekrikš ionišk taut demokratijos ateit . Kiekvienoje iš t taut demokratija ir demokratijos bandymai priklausys nuo to, koki kuri tauta išpaž sta religij . Galimas dalykas, kad kai kuriose t valstybi demokratijos bandymai visai nepavyks. Bendrai jose tikros demokratijos bus daugiau ar mažiau pagal tai, kiek kurios religijoje, filosofijoje ir skolinyje iš kit krašt demokratij bus krikš ioniško elemento.

Krikš ioniškoji demokratija. P. Leonas enciklikoje Graves de communi sako: „Tarpe so iai demokratijos ir krikš ioniškos demokratijos n ra nieko bendro: jos viena nuo kitos skiriasi tiek, kiek socializmo doktrina skiriasi nuo Kristaus mokslo“ Krikš ioniškoji demokratija ir nuo liberalistin s demokratijos skiriasi tiek, kiek liberalizmas skiriasi nuo krikš ionyb s.

Tas pats P. Leonas XIII toliau sako: „Krikš ioniškoji demokratija jau vien d l to, kad pasivadino krikš ioniška, turi remtis dieviškojo tik jimo apreikštais d sniais kaip savo pamatu, ir siekti vargingesni j gerov s tuo b du, kad iš to b t naudot ir žmoni sieloms sutvertoms

amžinybei“. Atsimintina, kas buvo jau pasakyta bendrai apie demokratiją. Tada gal sime krikščionišką demokratiją taip paaiškinti: Ji yra s moning žmoni s moningas veikimas krikščionišk d sni keliu sieki s visos visuomen s, bet pirmoje eil je vargingesni j gerov s. To siekiant n ra jokio reikalo krikščioniškai demokratijai apsiriboti tik kuria nors viena gyvenimo sritim: ir kult rin ir socialin ir politin sritis yra jos keliai siekiant savo tikslo.

Krikščioniškos demokratijos visi socialiniai bei politiniai pagrindai ir veiklos b dai turi remtis „dieviškojo tik jimo apreikštais d sniais kaip savo pagrindu“, turi visur su jais derintis. Tuo pamatu krikščioniškoji demokratija remia savo paži ras valstyb ir jos tiksl , valstyb s valdži ir jos gali , jos pareigas ir teises, piliet — individ ir jo santykius su valstybe ir valdžia, jo nat ralias pareigas ir teises... šeim , mokykl ir kitas gyvenimo sritis.

Taigi, krikščioniškoji demokratija išpaž sta antgamtin autoritet — Diev , aukštesn už visus žmogiškus autoritetus. Ji išpaž sta nekintan i nat rali ir pozityvin dievišk teis , kuri yra aukštesn už visoki žmoni susikurt teis . Šis neklaidingasis kriteriumas neat-sako tiesioginiai visus smulkius konkre ius klausimus, ta iau pagrindiniuose žmogaus siekimuose gero, proto sprendimuose jis visada yra neklaidingas negatyvus kriteriumas. Kas yra aiškiai priešinga prigimties ir Dievo statymams, tai yra aiškiai klaidinga, tai negali išeiti visuomenei ger . Nors trumpoje dabarties perspektyvoje kas nors atrodyt gera, naudinga, tai

anie kriteriumai sp ja nepasiduoti trumpos perspektyvos iliuzijoms, nes kas prieštarauja aniems aukštesniems statymams, galutinėje išvadoje visada visuomenei išeis blog . Kas tiems statymams neprieštarauja, praktikoje gali b ti naudinga ar žalinga, pagal tai, kaip ir kada kas bus vykdoma. Taigi krikšioniškoji demokratija savo plan , sprendim ir veiklos patikrinimui turi esminiai verting kriterium , kurio neturi kitos pasaul ži rin s ar nepasaul ži rin s demokratijos, nepripaž stan ios nekintan i prigimties ir Dievo statym .

Sekdama krikšionišk doktrin apie valstyb s ir valdžios kilm iš žmogaus prigimties, krikšioniškoji demokratija seka d sn , kad ta prasme valstyb s valdžia yra iš Dievo. Demokratin je santvarkoje visuomen tik parenka valdžios form ir valdžion asmenis, kurie valdžios gali vykdyt. Valdžios pagrindin s galios seka iš prigimties teisi .

Pagal krikšionišk j demokratij , valdžia n ra absoliuiai visagal . Savo statymuose, sprendimuose ir veikime ji turi paisyti nat rali ir Dievo pozityvi statym . Jeigu valdžia kada nors ir kuriame dalyke j nepaisyt , ten pilieiams tenka Dievo klausyti daugiau negu žmoni .

Pilieiai privalo gerbti savo valdži ir jos klausyti ne vien iš bausmi baim s, bet iš s žin s. Ta iau ir pilieiai turi savo nat ralias teises ir pareigas, kuri jiems nepripažinti, jas pažeidin ti valdžia neturi teis s.

Nustatant santykius tarpe priva ios iniciatyvos ir valdžios kompetencijos krikšioniškoji

demokratija nesutinka n su socializmu n su kraštutiniu liberalizmu. Pagal krikšioniškos demokratijos doktrin , visoki ger iniciatyv tautoje reikia skatinti ir remti. Valdžiai nereikia siekti savo iniciatyvon ir savo rankas paimti tokius darbus ir tokias sritis, k gali pakankamai gerai padaryti privati visuomen s iniciatyva. Laisv privalo iniciatyvai skatinti visuomen k rybingum , sveik konkurencij , be kuri yra ne manoma normali gyvenimo pažanga. Valdžiai priklauso tos sritys ir darbai, kuri negali nuveikti privati iniciatyva. Ta iau, kad privati iniciatyv apsaugojus nuo klaid , kad jai davus nauding direktiv , valdžia gerai daro ir net privalo privati iniciatyv stebti ir vertinti. Jeigu valdžioje esantiems žmonėms b t aišku, kad iš kokios nors privios iniciatyvos b t žalos visuomenei, tokiu atveju b t valdžios pareiga toki iniciatyv arba pakreipti gera linkme, arba visuomen sp ti, ar toki iniciatyv net sukliudyti, kad visuomen apsaugojus nuo žalos. Tokiu būdu k rybin darb yra traukiamos tautos visos pajogos, pilieiai apsaugomi nuo klaiding užsimojim . Geros valios pilieiai nori bti savo tautoje ir valstybje k rybingi, nori savo k ryboje išvengti klaid . Jie todėl nori savo iniciatyvai laisv s ir kartu yra dkingi, jeigu valdžia ar kas kitas juos sp ja prieš galim klaid .

Šeimos tvarkymo, jaunimo aukl jimo, nuosavyb s ir kitais klausimais, liecianiais žmoninai nat ralias teises ir pareigas krikšioniškoji

demokratija visur laikosi krikšioniškos doktrinos dsnis .

Siekdama pirmoje eilje vargingesni j visuomen s sluoksni gerov s, krikšioniškoji demokratija visus visuomen s sluoksnius laiko integraline visuomen s dalimi, todėl deramai paisy bendros gerov s vis pilie i .

Individo ir visuomen s gerov krikšioniškoji demokratija supranta ne vien materialistiškai, bet krikšioniška prasme. Siekdama žmoni žemiškos gerov s ji paisy, kad tos gerov s ir supratimas ir siekimas neprieštaraut ir nekenkt sielos gerovei. Žemišk gerov taip supranta ir tokios siekia, kad pagal P. Leono XIII žod , iš to b t ne vien laikinos materialin s naudos, bet kad tai b t naudinga žmogui kaip b tybei turin iai ne vien k n , bet ir siel .

Suprasdama nat raliuosius žmoni skirtumus ir t skirtum pas kas, kurios per individus lie ia vis visuomen , siekdama pirmoje eilje gerov s kuomi nors žemiau stovin ios visuomen s dalies, krikšioniškoji demokratija atmets marksizmo skelbiam klasi kov kaip vien iš pagrindini klaid , klaidingai suprantan i visuomen s nat rali strukt r ir socialin gyvenim .

Krikšioniškosios demokratijos žodžio vairi prasm . Kai bendrai demokratija, taip ir krikšioniškoji demokratija gali b ti suprasta nevienoda prasme. Pla ia prasme krikšioniškoji demokratija yra krikšioniškais d sniais vadovaujama ir vykdoma veikla vargingesni sluoksni vispusiškai gerovei. Šia pla ia pras-

me krikšioniškoji demokratija yra būtina visokiame — ir demokratiname ir nedemokratiname visuomenės tvarkymosi sistemoje. Nedemokratinėje santvarkoje tokia veikla gali būti kartais labai sunki, bet su moningi asmenys negali dėl to jos atsisakyti. Ji yra būtina ir demokratinėje valstybėje, nes ir demokratiškiausioje valstybėje valdžia negali vis gyvenimo sričių taip tobulai patenkinti, kad nebūtų veikti privaliai gerai iniciatyvai. Šia prasme suprantama krikšioniškoji demokratija ir jos veikla daugiausia reiškiasi karitatyvinėmis, kultūrinėmis, religinėmis, o mažiau politinėmis priemonėmis.

Siauresne prasme krikšioniškoji demokratija ir veikla yra siekimas politinėmis priemonėmis visuomenės ir valstybės santvarkos pagal krikšioniškosios demokratijos principus. Šia siauresne prasme krikšioniškoji demokratija savo veikla gali reikštis vairiais būdais. Jeigu valstybė tvarkosi demokratiškai, tai ir tokiu atveju demokratiškos santvarkos siekiama ne vien politinėmis priemonėmis, bet stengiantis visuomenę kuo geriau suformuoti krikšioniškos demokratijos principuose ir jų taikyme gyvenime. Mūsų laikais daugumoje demokratinė valstybė visuomenę politiniai yra susiskirsčiusi pasauliškai rėmiamais pagrindais. Teorijoje yra galima ir kitokia, profesionaliniais pagrindais (vad. korporacinė) demokratinė santvarka. Tokioje santvarkoje ir krikšioniškoji demokratija gauti kitokios politinio reiškimosi ar veikimo formos. Tačiau šiandien, kada kitos grupės eina politinį gyvenimą su savomis

pasaul ži romis, ir krikš ioniškajai demok-
ratijai tenka kovoti ne vien už atskir gyvenimo
problem teising išsprendim , bet gal net
pirmoje eil je už politinio ir visuomeninio
gyvenimo pasaul ži rinius pagrindus.

ia nelie iant klausimo, kuri demokratijos
santvarka b t naudingesn visuomenei —
profesionaliniais ar pasaul ži riniais pagrind-
dais, tiek pasteb tina, kad b t labai nenuo-
seklu, gal net didel klaida, krikš ionims demok-
ratams atsižad ti savos pasaul ži rin s
politin s organizacijos, kai tuo pasaul ži riniu
pagrindu kovoja kitos grup s ir siekia sava
pasaul ži ra remti valstybin ir visuomenin
gyvenim . Tai b t tas pat, k krikš ionims
pasitraukti iš kovos už savo tautos gyvenimo
pagrindus. Tiesa, kad yra ir kitos sritys, per
kurias krikš ionys gali ir privalo taut veikti ir
aukl ti, kaip antai šeima, mokykla, organi-
zacijos ir kitos, bet praradus politin savo tau-
tos vadovavim , dažnai beveik savaime pra-
randami ir anie keliai veikti visuomen je.

N ra b tina, kad vis krašt krikš ioni
demokrat veikimo organizacij ar partij strukt-
t ra, veikimo ir siekim programa b t rai-
diniai vienoda. Programos ir j vykinimo b dai
turi b ti gyvenimiški. Savo konkreiais
siekimais jos turi atitikti savo tautos kult r ,
tradicijas, politinius, visuomeninius, kult rinius
ir kitokius aktualius savo krašto reikalus. N ra
jokio prieštaravimo, kad viename krašte krikš-
ionys demokratai organizuojasi iki šiol priimt
politini partij pagrindu, kitur siekia kokios
nors kitokios formos, kad vienur palaiko

monarchij , kitur siekia ar gina respublik , kad viename krašte siekiama vienoki socialini reform , kitame kitoki . Tuos klausimus nusprendžia kiekvieno krašto savi interesai, bet ne aprioristiniai partijos š kiai, bendri visam pasauliui, nepaisant ar jie kur tikt ar netikt . Krikš ioniškoji demokratija skiriasi šiuo atžvilgiu nuo socializmo tuo, kad praktiškus klausimus, kaip pvz. nuosavybi reforma ir kitus sprendžia pagal krašto reikalus, nedarydama iš toki dalyk programos princip . Kiekvienam aišku, kad iš praktiš k j reikal kas viename krašte yra b tina, kitur gali b ti žalinga. Svarbu, kad veikla ir konkret s užsimojimai neprieštaraut aukštesnei teisei, kad pirmoje eil je r p t vargingesni j reikalai, kad nestokot sumanumo praktiškus reikalus suprasti ir energijos juos vykdyti. Kur politin je ir visuomenin je veikloje neb t paisoma aukštesni d sni už valdžios vali , ten politinio ir visuomeninio veikimo neb t galima laikyti krikš ioniškai demokratišku n iš viso krikš ionišku.

Palyginta su kuria nors kitokia demokratija paremta kitokia pasaul ži ra, krikš ioniškoji demokratija yra pozityvesn daugeliu pa i pagrindini dalyk .

Pagrindiniu savo uždaviniu laikydama visuomen s, o ypatingai vargingesni sluoksni gerov s siekim , konkre ius uždavinius, ko ir kada visuomenei reikia, krikš ioniškoji demokratija išveda iš gyvenimo konkre i reikalavim , bet ne iš aprioristini teigim , kaip daro kai kurios kitos grup s ar partijos, siekian-

ios vairi gyvenimo sri i suvalstybinimo ne
tod l, kad šiandien to reikalaut visuomen s
geras, bet kad taip yra pasakyta marksistin je
doktrinoje.

Gyvenimo reikalavim turinio teisingum ir
t reikalavim teisingo vykdymo b d krikš io-
niškoji demokratija patikrina pagal krikš io-
niškos doktrinos d snius ir tokiu b du užsitikrina,
kad b t išvengta esmini klaid . vairias
problemas spr sdama praktiškai ir krikš io-
niškoji demokratija gali padaryti taktikos klaid ,
ta iau teisingai suprantant dalyko esm yra
lengviau išvengti ir toki klaid , o ko neb t
išvengta, tai visuomenei nebus tiek žalinga, kiek
b t , jeigu b t padaryta esmin klaida.

Visuomen s gerov krikš io-
niškoji demokr-
tija supranta pilna žmogiškos gerov s prasme,
t.y. ne vien materialistiškai, bet siekdama žemiš-
ko gero atsižvelgia vis žmog — kad žemiš-
kos gerov s siekimas nekenkt žmoni dvasinei
gerovei. Yra didelis skirtumas, ar žemiškos gerov
s valstyb je siekiama paisant tik šian-
dienin s medžiagin s gerov s, be atodairos
visa žmogaus prigimt , ar paisoma viso žmo-
gaus.

Valstyb s strukt roje krikš io-
niškoji demokr-
tija remiasi teisingu valstyb s, valdžios
ir pilie io-individo supratimu. Tokiu b du spren-
džiamas klausimas, nustatant teisingas ribas
valdžios kompetencijos pilie ius ir pilie i
valdži .

Aukl dama pilie iuose demokratin , valsty-
bin , visuomenin s mon krikš io-
niškoji demokr-
tija ne pripuolamai pataiko teisingus

aukl jimo principus, bet juos randa krikšioniškoje doktrinoje.

Valdžios ir pilieių santykius krikšioniškoji demokratija remia ne beprincipiniu nieko nepasakančiu bepasaulyje žinių valdžios ir piliečių su moningumu, tuo labiau ne vergišku aklu paklusnumu valdžiai, valdžios sakymams, bet su moningo krikšioniško žine.

Krikšioniškos demokratijos santykis su krikšioniška religija ir su Bažnyčios autoritetu. Be pilietinio žmonių subrendimo tikra demokratija yra ne manoma. Nebus per daug pasakyta, kad be Evangelijos šviesos yra ne manomas teisingas ir pilnas pilietinis subrendimas. Evangelijoje randamas teisingas valdžios autoriteto supratimas, teisingas žmogaus asmens ir žmonių tarpusavių santykių supratimas. Evangelijoje randamos tiesos, kad žmonės yra Dievo vaikai, skirti ne vien žemei, kad žmogaus dvasinis gyvenimas yra aukštesnis už medžiaginį. Evangelija liepia nebijoti tų, kurie gali nužudyti kūną, bet negali nužudyti sielos. Evangelija spėjama labiau bijoti tokių, kurie kūną nenužudydami gali pražudyti ir sielą, ir kūną. Evangelija liepia žmonėms vienas kitą mylėti taip, kaip vienas kitą myli geri broliai. Evangelija liepia dėti Dievo klausyti žemiškos žmonių valdžios, tačiau ir šie valdžiai pastato tinkamoje vietoje, liepdama žmonėms Dievo klausyti labiau negu žmonių.

Savaime suprantama, kokios reikšmės Evangelija turi teisingam demokratijos supratimui, tad ir jos gyvendinimui. Tačiau neskelbiama ir neaiškinama Evangelija pasilikt tik

knygoje užrašytas neveiklus žodis. Evangelij gyvenimu paveria jos skelb jai, aiškintojai ir mokytojai. Iš to aišku, kokios reikšm s turi teisingam demokratijos supratimui mokan ioji Bažny ia. Kalbant šiuo klausimu yra pravartu priminti P. Pijaus XII žodžius: „Jeigu ateitis priklausys demokratijai, tai jos uždaviniai žymi dalis tur s tekti Kristaus religijai ir Bažny iai, kuri yra Išganytojo mokslo skelb ja bei išgany mo misijos t s ja. Iš tikro, Bažny ia yra ta, kuri tiesos moko ir j gina, yra ta kuri veikia viršgamtin s malon s j gas, kad gyvendinus Dievo nustatyt buvimo ir tikslo tvark , t tvark , kuri yra svarbiausias demokratijos pagrindas ir vadovaujanti rodykl .

„Bažny ia pa iu savo buvimu iškyla prieš pasaul kaip spindintis bokštas, kuri nesiliaudama šaukia ši dievišk tvark . Jos istorijoje aiškiai atsispindi Apvaizdos jai skirta misija. Kovos, kokias teko jai patirti priverstai j gos piktnaudojimo, ginant Dievo palikt laisv , kartu buvo kovos už tikr j žmogaus laisv .

Geresni ir tobulesni laisv s form trokštan iam pasauliui Bažny ia turi uždavin skelbti pasauliui tobuliausi ir b tiniausi naujien , kokia tik gali b ti: žmogaus garbingum , jo pašaukim b ti Dievo vaiku. Tai galingas šauksmas, kuris nuo Betliejaus prakart s iki žem s pakraš i skamba vis ausyse tokiomis laikais, kuriais žmogaus garbingumas yra pažemintas apgail tinu b du“ (Kalba 1944.XII. 24).

Aišku, kad ir Evangelijos plitimui pasaulyje ir Bažny ios tarpimui didel s reikšm s turi tai,

kaip ir kokiais dsniais valdosi, kuri tauta. Sveikai suprasta ir teisingai vykdoma demokratija yra palanki slyga Evangelijos plitimui ir Bažnyios misijai. Tačiau Evangelijos ir Bažnyios išsilaikymui demokratin santvarka nėra tiek būtina, kiek yra būtina Evangelija ir Bažnyia tikros demokratijos sukirimui ir gyvendinimui. Ir žiauriausiuose režimuose Evangelija ir Bažnyia išsilaik iki šiai dienai. Joms yra tek jau daug kartų, tai vyksta ir mūsų laikais, gaivinti ir prikelti tautas nusilpnintas vairi Evangelijai priešing klaid .

Teisingai suprastos demokratijos pats šaltinis yra Evangelija. Demokratija be Evangelijos negali būti pilnai teisingai suprasta, nėra gyvendinta. Evangelijos gaivinama sukurta demokratija, jeigu viliu nuo jos atitrksta, ji negali išsilaikyti. Jeigu ir kitos pasaul žiros siekianios demokratijos palyginus suprantamos demokratijos teisingus dsnius su Evangelija, tai ras, kad jos suprantamos demokratijos pagrindai visiškai sutampa su Evangelija.

Kadangi tarpe Evangelijos ir demokratijos bei Evangelijos saugotojos — Bažnyios yra toks santykis, tai kiekvienam demokratui yra būtina žinoti ir suprasti, koks yra ir gali būti santykis demokratijos su Bažnyia. Kai Bažnyios autoritetai kalba apie demokratiją, kaip visuomenei rekomenduotiną doktriną ir sistemą, tai jie kalba apie demokratiją plaia prasme, jos nesutapdindami su valstybės valdymosi sistema. Aukščiau už kitas valstybi tvarkymosi formas ar sistemas Bažnyios autoritetai stato demokratin valdymosi sistemą, jeigu

tauta yra tam pribrendusi, jeigu ji n ra tik nes - moninga mas vadinama vienokiu ar kitokiu tautos vardu. Tod l negalima remtis Bažny ios autoritetu tvirtinant, kad ta ar kita tauta, tuo ar kitu laiku tur t tvarkytis demokratiškai. T klausim išsprendžia objektyviai suprasta tautos dabarties tikrov .

Tautos pribrendusios demokratijai gali ir teorijoje ir praktikoje surasti kiekvienai tinkan i skirting demokratinio tvarkymosi form . T klausim išsprendžia pati kiekviena tauta pagal savo charakter , tradicijas, visuomenin strukt r , praktišk išmint ir kitus panašius kriterijumus. Visokiose demokratiško tvarkymosi formose pagrindinis d snis lieka tas pats: ne tiek svarbu vienokia ar kitokia forma, bet svarbu parinkti tinkamus asmenis, kuriems tauta patik s jos gyvenimo tvarkym . Krikš ioniškai demokratijai teisingai priklauso Bažny ios autoriteto parama, ta iau tam pa iam Bažny ios autoritetui priklausys spr sti, kuriais atvejais ir koku b du jai dera savo autoritetu pasireikšti. Iš 1947—1948 met politin s kovos Italijoje turime pavyzd , kad pats P. Pijus XII viešai pasireišk prieš gr siant tautai politin vidaus pavoj . Tada jis viešai pasisak už politines katalikiškas grupes. Ne kart panašiai yra pasielg ir kit krašt katalik hierarchai (pvz. 1950 m. ruden Bavarijos Landtago rinkimuose Regensburgo arkivyskupas Buchberger). Tie faktai Bažny ios nekompromituoja, bet tokius faktus iššaukian ius aplinkyb s nedaro garb s tautai. Anie faktai liudijo, kad tautoje atsirado nes žining demagog ir kad tautai stoka poli-

tinio ir krikšioniško subrendimo, jeigu pati nesugeba orientuotis, kuris yra teisingas jos gyvenimo kelias, jeigu nesugeba skirti tiesos nuo klaidos, teisybės nuo melo. Tokiais atvejais Bažnyios autoritetas atlieka savo tikrąjį pareigą žmones perspėdamas prieš klaidą ir apgaulį. Apie Bažnyios vardo ir jos autoriteto traukimą nesmini, kad ir demokratinės srities ginčai, ar tai pačiai katalikų tarpe, ar katalikų su kitomis grupėmis, P. Leonas XIII sako, kad „Yra nesaikingas religijos piktnaudojimas traukti kurios nors partijos pusę Bažnyčiai, ar siekti jos talkos, kad nugalėtų jos konkurentus“ (Enc. Sapientiae Christianae). Šis posakis netaikomas ten, kur eina kalba apie krikšioniškus principus. Juos visus ir visur Bažnyios hierarchija savo vardu gina, juos gindami gali remtis jos autoritetu ir kiekvienas krikšionis.

S moningas krikšionis ir demokratija. Paaiškinus kas yra demokratija, kas yra demokratas, keleriopai galima demokratiją suprasti, koks yra santykis demokratijos su Evangelija ir Bažnyios hierarchija, yra tikslu trumpai paliesti šio moningo krikšionio santykius su demokratija klausimais.

„Būkite geri krikšionys ir būsite geri demokratai“. Šis posakis yra teisingas dvejopa prasme. Viena — kas nori būti demokratas, tai nėra geresnio kelio, kaip būnant geru krikšioniu. Antra — kas bus šio moningo geras krikšionis, tas savaime bus ir geras demokratas, jeigu ne kitokiais motyvais, tai nors dėl dieviškojo artimo meilės sakymo. Kalbant apie krikš-

ionio santykis su demokratija prisimintina, kas buvo minėta, kad apie demokratiją galima kalbėti trejopa prasme. Kokie turėtų būti gero krikščionio santykiai su demokratija pirmąją prasme? Kas nori save skaityti geru krikščioniu ir sėdintis moningu tautos nariu, tas negali būti indiferentus visuomenės, o ypatingai vargingesniuosiuose sluoksniuose gerui. Jis rėpės, ar bus ir kokiais keliais siekiama gero. Jis pats stengsis pagal išgales tame darbe dalyvauti. Tai yra kiekvienos moningo piliečio, bet ypatingai krikščionio natūrali, moralinė, pilietinė pareiga. Sėdintis moningas krikščionis negali būti indiferentus, kokiais pagrindais bus siekiama gero. Jis stengsis, kad būtų siekiama krikščioniškų principų keliu. Iš to seka, kad kiekvienas sėdintis moningas krikščionis savaime yra sėdintis moningas, aktyvus demokratas šio pirmojo plano demokratijos prasme. Nėra demokratas tas asmuo, kuris visuomenės reikalavimus ir siekimus palieka tik kitiems, o pats pasitenkina tik savo grybių reikalais, kurio neįsivaizduoja visuomenės varginguosiuose sluoksniuose reikalais, kurie kitiems gera daro tik pagal savo skonį: prieteliams, jam kuo nors patinkantiems, jam gera darantiems. Tačiau toks asmuo negali pretenduoti vadintis geru krikščioniu. Sekant Kristaus žodžiu, taip vienas kitą mylėti moka ir stabmeldžiai. Kuris yra geras krikščionis, yra ir geras demokratas.

Būti bendrai demokratu ir krikščioniu demokratu antrąją prasme, t.y. siekti savai tautai demokratinės santvarkos yra taip pat kiekvienos moningo krikščionio ir kiekvienos moningo tautiečio pareiga, nors ir ne tokia

griežta prasme, kaip b ti krikš ioniu demokratu ana pirm j prasme. Sakoma — ne tokia griežta prasme. Š posak reikia paaiškinti. Tai ne vien teoretin galimyb , kad kuri nors tauta pilietiniu, visuomeniniu, bendrai dvasine kult ra gali b ti nepribrendusi demokratinei santvarkai. Gali net atsitikti ir atsitinka, kad d l vairi priežas i tauta praranda tur t dvasin kult r ir tampa nesugebanti tvarkytis demokratiškai. Tokiu atveju stengtis, kad tauta bes lyginiai tvarkyt si demokratiškai b t tušios pastangos, nes jeigu tauta tam nepribrendusi, tai ji ir nesugeb s tvarkytis demokratiškai. Tokioje tautoje n s moningam krikš ioniui n s moningam bendrai pilie iui n ra jokios pareigos b ti demokratu ta prasme, kad reikalauti savo tautai demokratin s santvarkos. Taciau ir tokiu atveju reikia b ti demokratu. Reikia stengtis pakelti savo tautos s moningum ir susipratim , j ruošti demokratiškai santvarkai. Kur tauta yra pribrendusi tvarkytis demokratiškai, ten kiekvieno s moningo pilieio, o ypatingai s moningo krikš ionio yra pareiga stengtis savo tautai pad ti, kad ji gal t demokratiškai tvarkytis, kad tautos ir pilie i teisi nepaglemžt kokie nors avanti ristai. Tokia prasme turi b ti demokratas kiekvienas s moningas pilietis, bet ypatingai s moningas krikš ionis ir šia antr ja demokratijos žodžio prasme. Reikia taip pat visada atsiminti, kad ir pirm j — pla i ja prasme demokratija geriausiai yra gyvendinama demokratin je santvarkoje. Tod l tautiniai, pilietiniai ir krikš ioniška pilnai s moningas asmuo yra

demokratas ir šia antrąją demokratijos žodžio prasme, t.y. šalininkas ir siekias savo tautos demokratinę santvarkos.

S moningam krikščioniui turi rūpėti, kad jo tauta ir visa žmonija būtų auklėjama demokratijai ir vedama krikščioniškais pagrindais, kad tauta demokratijai suprastų krikščioniškai, kad valdžios būtų siekiama garbingais ir krikščioniškas moralas atitinkančiais keliais, kad patį valstybę būtų tvarkoma krikščioniškais pagrindais. P. Leonas XIII ir P. Pijus XI rekomenduoja profesinį organizavimąsi. Suprantama, kad ir tokio susiorganizavimo siekiant reikia pirmiau visuomenę jam priauklėti. Tačiau, ir toks profesinis susiorganizavimas negali išstumti pasaulį iš politinio ir visuomeninio gyvenimo. Kokiais pagrindais visuomenę būtų organizuojama, tai s moningam krikščioniui vis tiek turi rūpėti, ir tai ne paskutinėje vietoje, kad viešojo gyvenimo planai ir jų vykdymas derintųsi su krikščioniškais principais.

Kam kuris iš demokratinę santvarkos kelių teorijoje atrodytų savai tautai naudingas, tai j siekiant reikia išvengti s moningam krikščioniui ir padoriam žmogui netinkančios taktikos, dviejų pagrindinių klaidų: savo pažadų nepiršti apgaulingais būdais ir neteisingai neniekinti kitų. Savo sitikimus skelbti reikia ne kitus šmeižiant ar niekinant, bet pateikiant savus sitikimus teigiamas racijas, savus sitikimus teisingai palyginant su kitokiomis nuomonėmis ir teigimais. Siekiant naujų kelių nereikia peranksti atmesti ir niekinti senus. Tai

tinka visiems, bet tai sektina ypatingai krikščionims. Atmesti kas sena yra logiška tik tada, jeigu yra jau suformuluota ar sukurta kas nors naujo, geresnio už seną. To nepaisant yra pavojaus visuomenę dezorientuoti ir palikti klystkelyje.

Kalbant teoretiniai, ir s moningam krikščioniui n ra pareigos b ti formaliu nariu krikščioniškai demokratiškos organizacijos. Praktikoje ta iau ne kam kitam, bet pirmoje eil je save laikantiems s moningais krikščionimis turi r p ti, kad b t tokios krikščioniškai demokratin s organizacijos, kad jos b t stiprios ir gerai tarpt , kad ne kas kitas, bet krikščioniškai demokratišk paži r asmenys tvarkyt tautos ir valstyb s gyvenim . Kas tur t pakankamai pateisinan i motyv nepriklausyti formaliai kuriai nors krikščioniškai demokratiškai organizacijai, tas vis tiek negal t rasti motyv nesidom ti j likimu ar j neremti. B damas neapsileid s pilietis ir s moningas krikščionis jis nors tam tikrais konkreiais momentais tur s apsispr sti už kuri nors politin grup . To negali išvengti n mokslininkas, n dvasi- ninkas, n menininkas, net n vienuol s klauz - roje, jeigu jie nenori tapti tik daiktais kit ran- kose. Jeigu taip, tai tokiais momentais s moningas krikščionis neturi už k kit apsi- spr sti, kaip už krikščionišk grup , o jeigu mano, kad jo tauta n ra mas , bet yra s mo- ninga tauta, tai jis apsispr s už krikščioniškos demokratijos grup .

Buvo aukš iau užsimintas P. Pijaus XII žingsnis 1948 met Italijos rinkim metu. Tada

P. Pijus XII sakmiai liep dalyvauti rinkimuose visiems katalikams, neišskiriant n vienuoli gyvenan i klauz roje, kurioms paprastai neleidžiama joku atveju išeiti iš klauz ros, išskyrus pavoj gyvybei, pvz. gaisro atveju. (P. Pijus XI prašomas neleido Vaikelio J zaus Tere s s tada dar gyvoms seserims išeiti iš klauz ros norin ioms dalyvauti savo sesers beatifikacijos iškilm se, ta iau balsavimuose ne tik gal jo, bet ir prival jo dalyvauti ir tokios vienuol s). P. Pijus XII primin kiekvienam turin iam teis balsuoti, kad asmuo papildyt sunki nuod m balsuodama už toki politin grup ar asmen , kurie aiškiai nepaiso krikš ioniškos doktrinos d sni . Šis faktas atsako pakankamai be paaiškinim kiekvienam s moningam krikš ioniui, kad tautos gyvenime gali b ti moment , kada jam n ra kito kelio, nenusikalstant savo principams ir s žinei, kaip tik atsistoti aktyviai t politini grupi ar grup s pus je, kurios siekia taut ir valstyb tvarkyti krikš ioniškais d sniais. Kur b t ne viena krikš ioniška politin grup , tai pagrindinis joms reikalavimas aiškiai pasakytas popieži enciklikose yra sutarimas ir bendradarbiavimas. Už sutarim jas puola priešai vairiais demagoginiais argumentais, bet t puolim negalima paisyti. Jeigu kas smerkt krikš ionišk grupi sutarim , tai tuo labiau reikt smerkti skirting pasaul ži r grupi bendradarbiavim parlamentuose, koalicij valdžioje ar sutarim bent atskirais atvejais. Ta iau išmintingi pilie iai nesmerkia tokio bendradarbiavimo, bet jo siekia. Krikš ioniškas grupes reikt barti ne už tai, kad jos savo tarpe

sutaria ir bendradarbiauja, bet tada ir už tai,
 jeigu nesutart . Tais klausimais P. Leonas XIII
 kalba sekan iai: „Kai vyksta kova d l pa i
 svarbiausi dalyk , neturi b ti vietos vidaus
 nesutarimams ir partij aistroms. Visi turi siekti,
 sujung mintis ir pastangas, visiems bendro
 tikslo, b tent — kad b t apsaugota ir išlaikyta
 religija ir valstyb “ (Enc. Immoratale Dei). Nuomoni
 ir veiklos vieningumo krikš ioniškuose
 principuose dar aiškiau reikalauja P. Leonas
 XIII kitoje enciklikoje (Sapientiae Christianae):
 „Jeigu atrodo, kad iš prieš veiklos gresia
 pavojus tam vardui (krikš ionio), reikia mesti
 visok nesutarim , sutartinais protais ir viena
 nuomone reikia imtis ginti ir kovoti už religij ,
 kuri yra didžiausias vis g ris. Netur t b ti
 keliami kai kurie mažos vert s ir bemaž jokios
 praktiškos naudos netur klausimai, kurie nelengvai
 išrišami, kurie reikalingi sugeban i
 prot ir juos suprasti atitinkan io išsilavinimo...
 Dera, kad nuoširdžiai ieškantieji tiesos
 išlaikyt tokiuose gin uose pusiausvyr ,
 kuklum ir abipus pagarb , kad nuomoni
 skirtumai neišardyt vieningos veiklos“.
 Nevieningum apgailestauja ir ragina b ti
 vieningais P. Pijus XI enciklikoje Quadragesimo
 anno: „Visus Bažny ios vaikus... ia v l primygtinai
 raginame stengtis, kiek manoma, tarp
 sav s susitarti. Juk ne kart yra suteik mums
 skausmo vaidai tarpe katalik , kurie nors dažnai
 kyla d l menk priežas i , bet visuomet turi
 žaling pas k , nes sukiršina tarp sav s tos
 pa ios Motinos Bažny ios vaikus. Tokia proga
 pasinaudodami vair s, kad ir negaus s

neramum skleid jai stengiasi kiviai pasiaštrinti, kad pasiekt to, ko taip labai nori, b - tent, kad katalikai prad t kovoti vieni prieš kitus.

Yra peiktina, jeigu katalikai be pakankam motyv steigia kelias politines grupes. Kur toki pakankam motyv atsiranda, tai niekad ir niekur negali b ti pateisinami j nors ir mažiau- sia nesutarimai.

Galutinoje išvadoje, visas tas mintis galima pakartoti šiais žodžiais. S moningas krikš io- nis yra laisvas priklausyti ar nepriklausyti krikš ioniškai demokratiškai organizacijai. S moningas krikš ionis siekia, kad jo tauta tvarkyt si krikš ioniškais demokratiškais pagrindais. Krikš ioniškai demokratiškame veikime pla ia prasme turi dalyvauti kiekvienas krikš ionis. Atvejuose, kada pilie iai turi teis ir pareig pasisakyti ar tai atskirais valstybiniais ar kult riniais klausimais, ar dalyvauti val- džios rinkimuose, tais atvejais s moningas krikš ionis neturi dviej keli , bet turi tik vien : jis turi rikiuotis su tais, kurie garantuoja spr sti atskirus klausimus ir tvarkyti visus valstyb s reikalus pagal krikš ioniškus principus. Nors krikš ioniu neb tina formaliai priklausyti krikš ioniškai partijai ar organizacijai, bet jam negalima priklausyti nekrikš ioniškai politinei organizacijai, ar kokiu nors b du remti tokias politines organizacijas, kurios negarantuoja vesti tautos politin ir bendrai vis gyvenim krikš ionišk d sni keliu.

Pavojai demokratijai. Ir moksle ir vai- riose gyvenimo srityse, atskir taut ir visos

žmonijos gyvenime ne vienas teisingas ir gražus užsimojimas nepavyksta, kartais b na palai-kytas net klaida. Taip vyksta arba d l to, kad užsimojim gyvendinti pasirenkamas klaidin-gas kelias, ar kad padaroma klaida taktikoje, ar kad visuomen n ra pribrendusi tai suprasti, priimti ir paremti.

Niekad anks iau nebuvo taip pla iai kal-bama apie demokratij ir niekad tiek daug vals-tybi savo valdymosi sistem ar form nevadino demokratiškomis, kaip yra daroma m s laikais. Ta iau atrodo, kad kaip tik tame pa iame demokratijos žodžio vartojime m s lai-kais slypi didelis pavojus pa iai demokratijos teisingai s vokai ir tokiu b du pa iai demokra-tijos atei iai. Kiekvienam suprantama, kad tas pavojus kyla ne iš pa ios demokratijos turinio, bet viename ar kitame krašte vadinamai demokratinei santvarkai prisegama toki daly-k , kurie n su demokratijos s voka, n su demokratine santvarka neturi nieko bendro. Ne viename krašte k sinamasi pa iai demokratinei s vokai priskirti aiški politini , visuomenini , moralini klaid priešing demokratijai. Jungti-n se Amerikos Valstyb se jau pats politini partij pasivadinimas demokratais ir respubli-konais yra labai klaidinantis. Kaip eiliniam pilie iui suprasti kas su kuo nesiderina: ar demokratija su respublika ar respublika su demokratija. Toliau, vienoje ir antroje iš t gru-pi , kurios abi sakosi gina demokratij , ir skai-iumi ir taka yra pakankamai asmen , kuriems yra svetima pati demokratijos id ja. Vienoje po demokratijos vardu slepiasi žymus skai ius

kraštutini „kairi j“, kuri š kiai ir siekimai neturi nieko bendro su demokratijos id jos turiniu. Visoje eil je valstij daugelio sri i aukštesn s vietos yra monopolizuotos tik nedemokratiškos organizacijos nariams. Negalima sutikti, kad Amerikoje gali vadintis demokratiška santvarka kas lie ia vairi mokykl teises. Ir šios pavardintos ir daug kito-ki negerovi prikabint demokratin s santvarkos vardui pilie i akyse ir nuomon je nemažai kenkia pa ios demokratijos ir demokratin s santvarkos supratimui ir vardui. Pranc zijoje po demokratijos vardu sl p si daug anarchijos, partinio absoliutizmo tendencij , daug nelygyb s pilietini teisi atžvilgiu, korupcijos praeityje ne kart viešai pasiekusios pa ias valdžios virš nes. Nieko bendro su demokratija neturi ir Olandijos ar Šveicarijos moter teisi susiaurinimas. Arba k bendro su demokratija tur jo Britanijos, Švedijos statymai nukreipti prieš katalikus? Po antrojo pasaulinio karo Vakar Vokietijos demokratinio tvarkymosi bandymo laikas sutapo su svetimos okupacijos laiku. Okupacija niekad nebuvo ir nebus m giam jokios kult ringos tautos. Gal ta okupacija to laiko Vokietijai buvo naudinga, bet svetimo valdomam yra sunku objektyviai tai išspr sti. Svetimos okupacin s valdžios „leido“ Vakarinei Vokietijai tvarkytis demokratiškai. Vokie i tauta nebuvo aukl ta demokratin je dvasioje. Kadangi dabartin tvarka vesta svetim takoje, tai dalis tautos n nebando sis moninti, kiek yra verta pati demokratija ir dabartin san-

tvarka. Sekanti generacija gal bus kitoki nuotai ir mentaliteto.

Komunist valdomuose kraštuose šiandien demokratija vadinamas Maskvos atneštas ir primestas komunist partijos despotizmas ir teroras. Tuose kraštuose yra rimto pavojaus, kad per ilgesn laik gali žmoni protuose sigyventi klaida ilgesniam laikui. Yra pavojaus, kad ir laisv atgavus tuose kraštuose demokratijos žodis asociacijos keliu iššauks komunist teroro, kolchoz , skurdo, deportacij , verg darbo ir kan i koncentracijos stovykl ir kitus j pa i išgyventus g sdinan ius prisiminimus. Tas pavojus labai rimtas yra tuose, kurie nebeatmena savo tautos laisvo demokratinio gyvenimo. O tokia yra jau dabar užaugusi ir auganti jauna karta.

ia tik keli pavyzdžiai iš daugelio negerovi , kurios prikerptos demokratijos vardui žmoni protuose kompromituoja demokratijos ir vard ir demokratišk valdym si. D l to yra pagrindo bijoti, kad tautos nukamuotos visokios netvarkos ir visoki klaid pridengt demokratiijos vardu gali nusigr žti nuo pa ios demokratiijos ir savo nelaimei pasukti v l paskui „vadus“ totalitarini režim keli . Po m s laiko vienur s myšio, kitur teroro, kitur korupcijos ir anarchijos ne vienoje tautoje kiek padoresni diktat - r avant ristai gali rasti pla i masi pri-tarimo.

Atrodo, kad paimti iš gyvenimo šie samprotavimai tur t pažadinti s moninguosius. Gryna demokratijos id ja šiandien yra reikalinga pla ios populiarizacijos. Tiesa, kad

mes nepakeisime šiandienini nedemokratini režim , n demokratini neapvalysime vienu gestu nuo juos kompromituojan i priemaiš . Vis tiek ta iau yra galima ir b tina stengtis visuomenei parodyti, kas yra tikroji demokra-tija, kas klaidingai j vadinama, kas demokra-tin se santvarkose yra nedemokratiška. Save taip vadinan ios šiandienin s demokratijos yra reikalingos viešos kritikos, nes jos klaidina žmo-nij . S monindami visuomen neiškreiptoje krikš ionyb je, aukl dami j visuomeniškumui, pilietiniam s moningumui, individualinei ini-ciatyvai tuo pa iu darbuojasi ir demokratijos stiprinimui.

Lietuvi tauta ir krikš ioniškoji demokratija. Žvilgsnis praeitin. Kai Rusija praloš kar prieš Japonij 1904—1905 metais, tada Rusijos vergijoje esan ios tautos gavo dau-giau vil i atgauti laisv . Tiek pavergtieji, tiek ir patys rusai pajuto, kad caro despotizmas tur s sušveln ti, kad imperijos valdyme pilie iai gaus daugiau teisi . Šalia kovos už laisv , visiems par po, kokiais keliais tos pilietin s teis s reikšis. Nors Rusijos imperijoje katalikai buvo mažumoje, ta iau ypatingai lenkai ir lietuviai katalikai sujudo gyviau už gausius Rusijos orto-doksus tur ti ir savo bals b simose imperijos pilie i atstovyb se.

To meto Vilniaus vyskupas Edvardas Rop-pas pats m si iniciatyvos kurti politin katalik partij . Pavadino j „KATALIK KONSTITUCIONALIST DEMOKRAT LIETUVAI IR BALTGUDIJAI PARTIJA“. Jis pats paruoš jai ir program .

Tuo pa iu laiku — dar prieš 1905 met Vilniaus Seim — b rys jaun lietuvi veik j k r Lietuvoje Krikš ioni Demokrat s j d . Vilniaus Seime jie jau pateik paruošt Lietuvos Krikš ioni Demokrat program , su konkreiais socialiniais užsimojimais.

Ne tik Vilniaus vyskupas Edvardas Roppas, bet ir ano meto Žemai i vyskupijos, su centru Kaune, Krikš ioni Demokrat s j džio priešakyje formaliai atsistojo vyskupo Me islovo Leonardo Paliulionio pagalbininkas vyskupas Gasparas Cirtautas. Skatintoj buvo pats vyskupas Me islovas Leonardas Paliulionis. Veikliausi s j džio iniciatoriai buvo kunigai: Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas, Juozas Tumas-Vaižgantas, Kazimieras Šaulys ir visas b rys kit kunig bei pasaulie i . Vyskupas Me islovas Leonardas Paliulionis 1906 met Nauj Met dien sak visiems Žemai i vyskupijos kunigams susirinkti atskirais dekanatais ir apsvarstyti, kaip vykdyti Lietuvoje katalikiškos politikos akcij . Pirmas atsiliep Bataki dekanatas vadovaujamas dekanu kunigo D. Motuzo. Jo sušaukti Girdiškes Bataki dekanato kunigai 1906 met sausio 24 ir 25 dienomis svarst jiems teikt an vyskupo Edvardo Roppo paruošt program . Dviej dien diskusijose kunigai nutar : „kad apginti savo tik jimo ir tautos reikalus, reikia sudaryti Lietuvi Krikš ioni Demokrat partij , kuri eidama išvien su kit taut katalikiškomis organizacijomis, juoba gal t pasiekti savo tiksl “.

„Bet negalima organizuotis, nesudarius

pirma „Centralinio komiteto“, kurio nurodymu gal t susidaryti viet komitetai“.

„D l to tai susivažiavusieji kunigai vienbal- siai nutar nužemintai maldauti J s Mylist , kad prisiimtumei ant sav s iniciatyv sudaryti „Centralin Lietuvi Krikš ioni Demokrat Partijos Komitet “. (Iš susirinkimo dalyvi raš- to vysk. M. L. Paliulioniui. M s Senov s 1921 II knyga)

Vyskupui Gasparui Cirtautui vadovaujant, buvo suruošti kursai Kaune 1907 metais, ku- riuose buvo nagrin jamos krikš ioniškos demokratijos paži ros vairiais socialiniais klau- simais. Nuo t met Kauno Kunig Semi- narijoje buvo vestas krikš ioniško socialinio mokslo d stymas. (Plg. K. Šaulio straipsn , Tremties T vyn s Sarge, psl. 258).

Po vyskupo Antano Baranausko mirties 1902 metais, Sein vyskupija, tada ap musi ne tik vis S duv , bet dal Gudijos ir Lenkijos su Lomža ir apylinke, kelet met vyskupo netu- r jo. Ta iau jau prieš vyskupo Antano Bara- nausko mirt Sein vyskupija nebuvo tiek lai- minga kaip Vilniaus ir Žemai i , kur patys Ganytojai m si iniciatyvos ir politiniai organi- zuoti savo vyskupij katalikus. Vis tiek, ta iau bene prieš 1890 metus ir Sein Kunig Semi- narijoje buvo b rys klerik , kurie steng si tau- tin atgimim kreipti krikš ionišku keliu. Savo iniciatyva v liau jie užmezg santykius su Žemai i ir Vilniaus vyskupij veik jais. Iš j v liau išaugo b rys veik j , kurie prieš pla- tinam socializm ir laisvamanyb iš jo su krikš ioniškos demokratijos id ja ir krikš ioniš-

ka socialine programa. Yra visiems žinomi vyskupas Prancškus B pys, arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevius (šis buvo Kielc, o rusams j uždarius — Varšuvos Kunig Seminarijos aukl tinas), kunigai Vincas Dvaranauskas, Juozas Narijauskas, Juozas Laukaitis, kiek v liau kun. Mykolas Krupavius ir kiti (Plg. Tremt. T vyn s Sarg, psl. 258). Prad jusiam 1895 metais eiti T vyn s Sarge bendradarbiavo visos Lietuvos veiklesni kunigai ir pasaulieiai katalikai inteligentai, nors ši pastarj tada buvo labai maža.

Jeigu an laik Lietuvos ir lietuvi tautos vergija nebuvo tokia kruvina ir nuostolinga žmonimis, kaip šiandien rusiškas komunizmas, tai vis tiek ir tada tautos ateities perspektyvos buvo dar labai tamsios. Nors buvo tik tasi laisv s, už j kovota, tai sunku buvo numanyti kada ir kokiais keliais ji ateis. Vis tiek ir tose nežinios s lygose besidarbuoj galvojo ne vien apie laisv, bet ir apie tai, kokiais keliais pasuktas bsimas tautos laisvas gyvenimas. An met jaun entuziast dauguma sulauk džiaugsmo ne tik pamatyti tuos laisv s laikus, bet dar jie patys ir kartu su jais j aukl tajau-noji karta laisvoje Lietuvoje lemianiai pasidarbavo pagr stijos politin, kult rin, socialin gyvenim tos pa ios Lietuvoje j kurtos krikš-ioniškos demokratijos d sniais. Tiesa, kad v liau ant t pamat savo priestatus d jo socialistai ir tautininkai, pastatas neiš jo vieno gryno stiliaus, bet pamatai liko tie patys, kad ne viršin je valdžios strukt roje, tai tautos s mon je.

Ir dabar ne manoma tiksliai atspėti, kada ir kaip Lietuvių tauta atgaus laisvę, tai ir dabar gyvenančiai viltis pamatyti tautą laisvą ir jai pasidarbuoti laisvoje Lietuvoje yra tokia pat tvirta, kokia buvo pas anuos kovojusius prieš 1918 metus. Tačiau gyvenantieji visada privalo giliai persiimti tą mintį, kad nepakanka laisvę vien tik siekti. Reikia iš anksto turėti aiškų idėjų, ta idėja paremta konkretu planu, kokiais keliais tauta bus vedama sulaukusi laisvę. Suvargintos ir didele dalimi sunaikintos jos atsiklaimos kmingumas lemiančiai priklausys to, ar ji pataikys teisingą gyvenimo kelią, ar nepataikys. Šis rėpestis lietuviui turėtų būti ne mažesnis už pačios laisvę iškovojimą.

Laiko nuotaika. Kiekvieno laikotarpio žmonės yra linkę manyti, kad jie gyvenamas ne tik šimtmetis, bet pusšimtis ir net amžiaus ketvirčio tarpas žmonijos istorijoje yra labai ypatingas. Kad garsiai apie tai ir nekalbėdami, tų ypatingumų jie skiria ne pačiam laikui, kurio kaip daiktinai būtybės nėra, bet tuo laiku gyvenantiems žmonėms, o dar aiškiau pasakius — patys sau. Kiekvieno laikotarpio žmonės tariasi esą kuo tai ypatingesni už visus prieš juos gyvenusius, o gal net už gyvensiančius po jų. Tariasi esą tokie pažangūs, viską taip gerai supranta, kad jų manymu, tokie niekada nėra buvę. Dėl šios iliuzijos, sekančios daugiausia iš dvasinio kuklumo stokos, daugelį kartų savo laiko vienoki ar kitoki gyvenime pažangumą, naujieną, net klaidą to laiko žmonės laikė paskutiniu mokslo žodžiu. Nepraeina nė šimtas metų ir tas „paskutinis mokslo žodis“ nu-

blunka tiek, kad ne vieno iš toki v liau niekas net nemini. Jeigu dar ne v liau, tai prieš kelias dešimtis met mokyklose iš jaunuoli buvo reikalaujama žinoti kaip „absoliu iai tikrus“ kai kuriuos fizikos klausimus, kurie šiandien su-
prantami jau visai kitaip.

Galima tap pat sakyti, kad kiekviena žmoni generacija turi sav filosofini klaid , visuomenini bei politini iliuzij . Ne retas mano, kad jo laikais pasakyta kokia nors nauja, o ne kart pakartota sena filosofin mintis yra pati teisingiausioji, jo laiko politin , visuomeni-
n santvarka esanti pati geriausia.

Nekritiški ir pergreiti iliuzionistai mažiau gali sukliudyti pažang moksl srityse. Ypa-
tingai praktišk moksl — chemijos, fizikos, technikos ir kt. srityse daug verting naujum atrasta visai pripuolamai, kartais mažo mokslo žmoni . Šitaip atrasti tokios praktiškos didel s vert s dalykai, kaip telefonas, radio ir kitoki . O dar daugiau nauj atradim padaroma s mo-
ningais naujais bandymais. Ne vienas sustoj s prie „paskutinio žodžio“, kurioje nors srityje jo atradimo, v liau didžiuojasi, kad jo atsto-
vaujama mokslo sritis daro toki steb tin pažang .

Blogiau yra, jeigu gyvenime gauna galios politikai, visuomenininkai, kurie klaidingai užsi-
spiria sustoti prie klaidingo „paskutinio žo-
džio“. Tada gali atsitikti, kad naujas, nors ir labai geras mintis jie trukdys net valstybin mis priemon mis. Tok pavyzd šiandien turime su komunizmu. Naujum ieškotojai gali netur ti galimybi savas mintis kritiškai perduoti visuo-

menei, kad visuomenė bendromis jėgomis ją vertint. Jie gali būti apšaukti valstybės ir valdžios priešais ir net griovėjais. Valdžiai turintieji prieš juos pavartos net administratyvines valdžios gali. Nuo tokios klaidos nėra laisva jokia tauta, jokia valdžios forma, jokia politinė grupė. Toki nesuprantanti ir nepakenčianti net sveikiausios kritikos pasitaiko visada ir visur. Kad asmuo sugebėtų visokią kritiką priimti ramiai ir objektyviai, jam reikalingas tam tikras dvasinis ir bendrai kultūros laipsnis.

Toki laikams būdingas nusiteikimas užtikrame visoje žmonijos istorijoje. Antai, prieš 4–3 tūkstantius metų vargiai kieno galvoje pajugrasti vietos mintis, kad galėtų būti kokia nors kita geresnė valdžios forma už absoliutinę monarchiją, kokia mes šiandien pavadinume net ne monarchija, bet tiranija. Tos ano meto nuotaikos pagauti žydai nusikratę Mozės jiems paliktą teisę ir senieną valdydami. Jie pareikalavo pasitraukti Dievo jiems siūstą pranašą ir duoti jiems karalių. Pranašas jiems nupasakojo, kaip karalius juos valdys, tačiau tai nieko nepadėjo, pranašui teko pasitraukti ir žydai išsirinko karaliumi paprastą gyvulį kaime – sargą (1 Kari. 8...). Ano laiko tautos nebuvo pribrendusios kitaip valdytis. Buvo nueita iki visiško monarchinio sudievinimo, nežinant jokių klaidos. Ši pastaroji klaida didelėse Rytų tautose išsilaikė iki mūsų laikų. Toki ano meto visuotinė iliuzija — valdovų dieviškum ir visagalybė išdrįso pajudinti tik Kristus savo paskelbtu dėsniu: „Atiduokite Cezariui, kas yra Cezario ir Dievui, kas yra Dievo“ (Mat. 22, 21:

Mrk. 12, 17; Luk. 21, 25). Tuo metu jau pakankamai pasakyta, kad nėra taip, kaip galvoja to meto romėnai ir kiti, būk Cezaris es s vienas iš dievų, es s visagalis. Apaštalas Petras taip pat ne privatiems asmenims, bet tautos Vyresniesiems atsakė, kad Dievo reikia labiau klausyti, negu žmoniai (Apd. 5, 29). Nors vėliau Kristaus Bažnyčiai tai nelengvai vyko, bet pamažu ji sugrįžo įsigalėjusi monarcho absoliutinės galios teorija. Tai ir krikščionybės eroje atsiradavo ir atsiranda valdovai, besikisanti, jeigu ne garsiai paneigti, tai nors nutylėti Kristaus pasakytą dėsni: „Atiduokite Cezariui, kas yra Cezario ir Dievui, kas yra Dievo“. Jie siekia stovėti aukščiau už viską, žmonijos tvarkyme nepripažindami Dievui vietos, neteisi. Nuo tokių cezarių viename asmenyje ar kolektyve nėra laisvė nei mums laikai.

Senoviškieji cezariai šiandien yra jau retenybė ir gal netoli laikai galo ir tų paskutinių. Mūsų laikais visuotiniai kalbama apie demokratiją. Tas žodis šiandien jau tiek madoje, kad net kraštutiniai teroristiniai režimai kilsinasi vadintis demokratiškais, nors su demokratija jie neturi nieko bendro. Kuriam nors kraštui, tautai šiandien primesti nedemokratiškumai, yra nemažas kaltinimas. Tai reikia pripažinti, kad ir šiandien yra daugiau kalbama, negu nuoširdžiai pastangų gyvendinti demokratiją. Šiandien daug kas vadinama demokratijomis, bet gyvenime nedaug sutinkame tikrą demokratiją. Žmonija demokratijos dar tik siekia, bet dar joks kraštas negali pasigirti jai jau pilnai gyvendinti. Šiandien gal per mažai yra filoso-

f ir visuomeninink , kurie patys b dami gerais demokratais sugeb t ir tur t dr sos Jaque Maritain pavyzdžiu žvelgti ir kult ringai viešai pasakyti m s laik demokratij vienur didesnes, kitur mažesnes klaidas ir tr kumus. Šiandien yra daug nuoširdži demokratijos gerb j , kurie j tik tiek paž sta, kad nesugeba joje atskirti esm s nuo jai visai svetim priemaiš . Demokratijos apraiškas, iškraipytas visokiomis jai svetimomis priemaišomis, laikydami tikra demokratija, vieni demokratijos vardu gina tai, ko neverta ginti, kiti, smerkdami demokratijose pasitaikanias nedemokratiškas priemaišas, reiškinius, kartu nori pasmerkti ir atmesti pa i demokratij . Iš toki , nesugeban i skirti esm s nuo tai esmei prieštaraujan i priemaiš , vieni nori iš demokratijos bandym gr žti prie kurios nors senovin s valstybinio ir visuomeninio gyvenimo formos, kiti ryžtasi ieškoti nauj .

Tikslas to, kas šia tema buvo pasakyta, n ra vienaip ar kitaip vertinti esamas ar b simas valstybinio ir visuomeninio gyvenimo formas. Tai buvo bandymas paaiškinti demokratijos s vok jos krikš ioniška prasme, parodyti kas joje yra esminio ir kas neb tinai seka iš jos esm s. Išvadoje pabandyta panagrinti klausim , kiek demokratin santvarka tiko ir kiek gali tikti ateityje m s tautai, jai atgavus laisv . Kiek bus paliestas praeitas laikas, tai bus daroma norint pateikti objektyv šio klausimo supratim .

Demokratija ir lietuvi tauta. Kai 1917 metais Vilniuje ir Petrograde lietuvi atstovai savo Seimuose pasisak už nepriklausom

Lietuv , tai rimtai nekilo net klausimas, kaip Lietuvi tauta valdysis. Visi buvo už demokratin respublik . Laikinai veikiant pašalin ms svetimoms takoms buvo kil s klausimas, ar ta demokratija bus monarchin ar respublikin . Tarptautin s politikos s lygoms pasikeitus — sugriuvus Vokietijos monarchijai ir jos okupacijai Lietuvoje, monarchijos klausimas atpuol be joki gin . Visi v l pasisak už demokratin respublik . Tai domus faktas. Svetimame absoliutin s monarchijos režime ilgai gyvenusi tauta nesvyruodama apsisprendžia už demokratin respublik . Tai buvo liudymas, kad to meto nors ir negausi tautos šviesuomen buvo labai gerai susipažinusi ir su vairi valstybi santvarkomis ir su teoretiniais politiniais bei visuomeniniais klausimais.

Iki Steigiamojo Seimo laikinosios valdžios priešakyje buvo tai vienos, tai kitos politin s partijos vadovauj asmenys. Steigiamojo Seimo rinkimai valdži patik jo krikš ionims demokratams. Jiems vadovaujant buvo kurti pirmieji valstyb s gyvenimo pagrindai. Ar krikš ionys demokratai ir jiems vienmint s kitos politin s krikš ioniškos partijos valstybinius pagrindus gerai suk r , ia smulkiai nenagrin sime. tai atsako pats tolesnis krašto gyvenimas: kult rini , kini ir kit sri i vystymasis. Ano meto nuveikt darb vert dar labiau išryškina abu po 1926 met Seimo rinkim sekusieji tarpai. N ra ko daug pasakyti apie 1926 met socialistini partij ir mažum koalicin valdži , nes ji tes jo tik kelis m nesius. Po jos sek s totalitarinis režimas tautos vidaus gyvenime per 14 met

nenuveik esminiai nieko naujo šalia to, kas buvo sukurta per anuos keturis krikšioni demokrat partijos ir kit dviej prie jos valdymo metus. To 14 met laikotarpio klausimo ia smulkiau nelie iame, nes ia kalba yra apie demokratij . Gr žkime prie an demokratinio valdymosi met .

Krikšioniškosios demokratijos Lietuvoje padarytos klaidos. Po 1926 met perversmo sistiprinusi valdžioje partija steng si sukompromituoti ir pa ias krikšioniškai demokratiškas partijas ir j nuveiktus darbus. Buvo iškelta visa eil byl . Negalima sakyti, kad jos visos netur jo jokio pagrindo, tik d l keliam fakt tikrosios vert s ano meto dalyk žinovai nebuvo vienos nuomon s. Buvo autoriteting asmen , kurie ir tada tur jo dr sos pirmesti šališkum siekiant net paties teismo.

Sakoma, kad kas nedirba, tas neklysta. Tai galioja visose gyvenimo srityse: kas nieko neveikia, tas nepadaro klaid , bet visas gyvenimas lieka klaida. Tai galioja visose gyvenimo srityse. Jeigu kada išeina gyvenimo aren , tai nuo šio d snio nelieka laisvi net ir didžiausi idealistai, didžiausi kit kritikai ir kaltintojai. B t ta iau labai neteisinga nepripažinti, kad Lietuvos nepriklausomos valstyb s k rimo periode tam k rimo darbui vadovavusieji asmenys nepadar toki klaid , koki daro daug ir arba nepaj gia j suprasti ar nors neturi dr sos pripažinti ir jas pataisyti sen ir dideli valstybi demokratijos.

Jeigu prisiminti per labai trump laik — tik per keturis metus krikšioni demokrat

Lietuvoje nuveiktus darbus, tai reikia būti objektyviais ir pripažinti, kad nedaug yra tautų, kurios būtų ryžsi taip daryti, bet kartu ir teisingai spręsti savo tautos socialinius klausimus. Kai kurie dideli socialiniai užsimojimai buvo visai originalūs — jų teorinio sprendimo, ir praktiško vykdymo būdų nebuvo galima pasimokyti nei iš vienos senos valstybės. Lietuvos žemės reforma iki šiol yra vienintelis tokio masto užsimojimas, kuris taikliau teigiamai minimas viso pasaulio žymių sociologų. Tarnautojų ir darbininkų atlyginimas pagal jų šeimos statusą, nors ir nebuvo visai pilnai gyvendintas, tada taip pat buvo dar visai naujas dalykas, žinomas Belgijoje, kurio dar ir dabar neturi daugelis senų valstybių. Teisingai buvo suprasti ir teisingai vertinti tautos egzistencijos pagrindai — šeimos gyvenimas. Jis nebus polemizuojama su priekaištaujančiais, kodėl nebuvo leisti divorsai ir t.t. Ne tuo klausimu jis kalbama ir tokie užsimojimai, kaip visur, taip ir mūsų tautiečiai tarpe plaukia neišsigilino tautos gyvybės paslaptis, bet išgalvojimo apsiribojančio vien asmenini malonumais interesais. Sunkiai surasime pasaulyje valstybes, kuriose, kaip buvo Lietuvoje, jaunimui siekti mokslo taip mažai būtų reikšėjo gimtosios šeimos kilmingumas ar turtingumas. Tai buvo ypatingas tautos laimėjimas, kur mūsų žmonės pajaugia nors dalinai suprasti ir vertinti atsidurtuose kraštuose, kuriuos jie dar nematė vaizdavosi aukso spalvomis. Tiesa, buvo nepatenkinti (mažiau negu 1%) kam valstybinėse pradžios ir vidurinėse mokyklose buvo mokoma

tikybos. Ta iau, jeigu ir tie nepatenkintieji n vienas neprieštaravo privalomam senov s Babilonijos, Asirijos, Egipto, Graikijos, Romos, jau seniai nebesani ir gyvenimui takos nebeturin i tikyb ir mit mokymui, kur jaunimas tur jo išmokti ne vieno Dievo Dekalog , bet daugyb s niekad neb siu diev legendas apie j genealogijas, nuotykius, j nuod mes, peštynes ir t.t. tai tikrai sunku suprasti, kuo yra pagr s-tas nepasitenkinimas, kad jaunuolis mokykloje turi pažinti turin tos religijos, kurios d sniais yra paremta visa m s laiko pasaulio kult ra, kuri išpaž sta ir kuria gyvena beveik visa m s tauta. Objektyviai galvojant, tai vis tiek yra aktualesnis objektas, ne tik už senov s taut jau pamirštas religijas, bet už svetim taut istorij , už svetim krašt geografij ir nemaž eil kit objekt , kuri n krikš ionys, n kiti nemano braukti iš mokykl program . Reikia link ti ir tik tis, kad kada nors bus suprastas Ital prof. de Ruggero, m s prof. J. Graurogko, prof. S. Dirmanto ir kit , šiandien gyvai Anglijoje keliamos mintys,, kad yra anomalija išleisti asmen iš Universiteto su baigimo diplomu ir neturin iu supratimo apie t gyvenimo keli , kuriuo eina jo paties tauta, šimtai milijon kit žmoni , kad jis neišsineša jokio atsako klausimus lie ian ius pasaulio, žmonijos bendrai ir jo paties egzistencijos prasm , paskirt ir kelius t paskirt .

Lietuvos krikš ioni demokrat vadams ir veik jams Lietuvoje taip pat dideliu nuopelnu reikia pripažinti Lietuvos finans ir bendrai kio pagrindus. Lietuva liko steb jimosi objektu

ne tik Europoje, bet ir kitur savo pastovia valiuta, savo kio pažanga, kuri dideli ir nat raliai turtingi m s kaimynai rusai, lenkai negal jo n iš tolo prilygti. Negalima nutyl ti ir to fakto, kad pilietini teisi lygyb s atžvilgiu kasžin ar neb t buv pasekta to laiko pranc z , oland , šveicar pavyzdžiu, jeigu kuriant Lietuvos konstitucija krikš ionys demokratai neb t tur j lemian io balso. Pvz. prisimintinos to laiko an krašt moter civilin s teis s. Pilietini teisi atžvilgiu Lietuva pat pradžioje savo nepriklausomyb s susitvark daug pažangiau už Pranc zij , Britanij , Olandij , Šveicarij , Švedij ir visa eil kit demokratišk krašt . Kas yra to fakto autoriai, jiems visiems teisingai priklauso tautos pagarba ir d kingumas.

B t galima priminti dar ir daugiau nuveikt darb , kurie m s jaunos valstyb s gyvenimui pad jo gerus pagrindus. Atsimenant, kad tie pirmieji darbininkai buvo aug dar nelaisvoje Lietuvoje, kad valstyb s atk rimo darb at jo be valstybinio darbo patirties, kad didel j dalis buvo palyginamai jauni, reikia pripažinti, kad j sugeb jimai, jiems Dievo palaima ir tod l laim jimai buvo tikrai neeiliniai. Kas ateityje, jau tur damas j pavyzd , sugeb s ir paj gs juos prilygti, gal s džiaugtis ir didžiuotis.

Kad 1926 met Seimo rinkimuose krikš ioni demokrat ir j bendrinink s partijos negavo atstov daugumos, tuo n ra ko per daug steb tis, ar k nors kaltinti. Tokia sena ir prityrusi valstyb s kaip D. Britanija dar ir iki šiai dienai neapsisprend pastoviai už kuri vien partij .

Ten vald ir dabar valdo kada konservatoriai, kada liberalai, kada darbie iai ir kas laim s sekan ius rinkimus, paprastai nedr sta iš anks- to atsp ti net patyrusieji politinio gyvenimo sek jai. T pat matome kituose Europos, Ameri- koje demokratiniuose kraštuose. Tauta lengviau ir gal pastoviau apsispr st , jeigu neb t klai- dinan ios demagogijos, melaging pažad . Toje apgaulingoje propagandoje liaudžiai yra per sunku atskirti ties nuo melo, nerealius pažad- us nuo reali galimybi . Ji susigundo pa- bandyti tuos naujus pažadus ir po laiko mokosi iš savo padarytos klaidos. Per savo žmogišk silpnum padaryt klaid užmiršta ir po kiek laiko v l j pakartoja. Taip vyko ir Lietuvoje. Tais 1926 metais ji padar dvi klaidas, kurias pataisyti taip ir nepakako laiko. Už tai kalta ne liaudis, bet tie, kurie j suvedžiojo pažadais, kuriuos ištes ti gal net negalvojo ir negal jo. An met pavasario savo pasirinkimu tiek apsi- vyl , kad gruodžio m nesio perversmo pas kas ji per ilgai nereagavo. Tenka konstatuoti nemaloni tikrov , kad politin je propagandoje m s laikais visuose kraštuose permažai pai- soma ne tik tiesos, bet apsišvietusiam asmeniui deran io net elementaraus padorumo. Tai ženklas, kad m s laiko žmonijai tr ksta moral s. Prieš t negerov kovoti reikia visiems.

Visa eil ger katalik krikš ioniškai demokratiškoms grup ms Lietuvoje priekaiš- tavo, kad jose buv ir nepakankamai katalikišk ir net netikusi žmoni . Priekaištaujama tuo tikslu, kad katalikai ateityje apsisaugot nuo panaši reiškini . Tenka sutikti, kad toks prie-

kaištavimas tur jo pagrindo. Kokios išvados padarytinos iš to ateiviai? Patikrin tur b t rastume visuose kraštuose žmoni nuoširdžiai pritarian i krikš ioniškai demokratijai ar jos nors principams, kurie savo priva iame gyvenime n ra pakankamai geri katalikai. Aišku, kad krikš ioniškai demokratiška grup netur t sileisti toki asmen bent vadovaujan-ias vietas ar atsakingas pareigas surištas su grup s vardu. B t ta iau per daug reikalauti iš krikš ioniškai demokratiškos grup s, kad ji nustatyt savo nariams privataus gyvenimo krikš-ioniškumo laipsn ir patikrint kiekvieno asmenin gyvenim . Daugiau to reikalauti galima iš kult rini , religini organizacij , bet ir tose visko pasitaiko. Tenka sutikti, kad Lietuvos krikš ioniškai demokratiškose grup se buvo asmen , kuriem r p jo ne krikš ioniškoji demokratija, bet asmens karjera. Anais 1926 metais toki dalis sp jo per b gti pas vienus ar kitus socialistus. V liau ir šie per b g liai ir kiti jiems panaš s nesp j to padaryti teko tautininkams. Už neatsargum ir neapsivalym nuo karjerist yra peiktina kiekviena partija, bet reikia skaitytis su nemalonia ir neišvengiama tikrove, kad valdaniose partijose toki buvo ir bus visais laikais ir visuose kraštuose. Nuo toki visiškai apsisaugoti yra ne manoma. Valdanias partijas visuose kraštuose seka minia oportunist , kaip j r ar ežer žuv dros laiv . J tarpe yra nemažai politiniai išprususi , sugeban i iš anksto atsp ti politini v j krypt ir sugeban i „garbingu laiku politiniai persiorientuoti“, t.y. dar prieš pralaimint dabar

valdan iai partijai perb gti j kit , kuri turi daugiau šans laim ti sekan ius rinkimus. Politin s ateities nustatytojai iš toki perb giojan- i laikysenos sp ja, kas laim s sekan ius rinkimus. Tokie perb giotojai n ra garb jokiai partija, bet nuo toki visiškai apsivalyti yra ne manoma. Apie tokius galvojant nereikia prie j priskirti vairi sri i profesional , taip pat mokytoj , valdišk tarnautoj ir kitoki vairi sri i veik j ir darbinink , kurie savo politin nusistatym turi ir jo laikosi, ta iau stengiasi savo srities darb visada vienodai gerai atlikti, nepaisydami kokia partija b t valdžioje. Jie n ra užtai peiktini. Priešingai, reikia valstyb je pasiekti to, kad savo srities pareigas gerai atliek asmenys neb t m tomi iš darbo už savo pasaul ži r , už politinius sitikinimus, jeigu valdžia tenka partijai, kuriai tie asmenys n nepriklauso, n nepritaria.

Reikia pripažinti, kad Lietuvi tauta parod bendrai pakankamo subrendimo tvarkytis demokratiškai. Krikš ionys demokratai, kuriems tauta rod visada daug pritarimo, savo veiklos laik atžym jo visa eile žymi darb , kuriais suk r pagrindus tolesniam sveikam tautos ir valstyb s gyvenimui.

Kaip buvo priminta, kas nedirba, tas neklysta. Kritikai sau darbo randa ir ras visur. Išmintinga tauta ir patyr žmon s kritikos nebijo. Kritikuoti galima ir praeit ir dabart . Kad kritika b t naudinga ir verta d mesio, visada turi siekti aukšto tikslo — tiesos ir tautos tikro gero. Ne visi supranta, kam ir kaip dera tai daryti. Reikia skirti išminting ir sveik kritik

nuo charakterio ar pam gimo kalb ti apie visk daug ir visada tik neigiamai. Tuo labiau reikia sugeb ti sveik kritik skirti nuo mizantropijos. Senesnieji, daugiau patyrusieji ir daugiau nuveikusieji tur t teis s dirban ius po j aštriau pakritikuoti, bet j kritika dažniausia b na labai sant ri ir džentelmeniška. Jie jau žino, kad kas nedarba, tas neklysta. Skaudžiausia kritika paprastai yra darbas t , kurie visuomenei patys dar nieko ypatingo nedav . Išmintingam valstybininkui jie n ra kenksmingi, nes ir tokie pasako kai kur tiesos ir pažadina veikian i j d mes . Platesnei visuomenei tokie kritikai yra žalingi. Savo kritika jie visuomen dažnai klaidina, visuomen s akyse jie suniekina kartais labai vertingus asmenis, klaidingai nušvie ia darb ir reikal vert . J paklausiusi visuomen ima kartais ir pabando vietoje patyrusi bet kritikuojam pastatyti anuos m gstan ius kritikuoti kitus. Tokiais bandymais tauta padaro sau daug kainuojan i klaid .

Nors yra ir išim i , bet paprastai dideli nauji valstybininkai auga sen valstybinink globoje ir vadovyb je, taip gydami patyrimo ir kukliai vertindami senesni j darbus ir j taktik pagal sav j asmenin supratim . Savo kritišk nuomoni jie neslepia nuo senesni j , bet j padedami kritiškai vertina ir savas nuomones. Valstybinio ar kokio kito darbo dar nedarbusiam, kad ir dirbusiam, bet dar nesp jusiam susirinkti nuopeln , nedera niekinti dirban ius ir š t jau nuveikusius. Ir jaunas asmuo privalo tur ti savo prot , savo nuomon ,

bet pirma reikia išmokti savo nuomonę patikrinti ir pareikšti deramu būdu. To reikalauja ne tik dvasios kultūringumas, bet ir visuomenės geras.

Ar lietuvių tauta parodys sugebėjimą jimo demokratiškai tvarkytis? Būt neteisinga sakyti, kad savo nepriklausomo gyvenimo periode tarp 1918—1940 metų lietuvių tauta neparodė pribrendimo demokratiškai tvarkytis. Tiesa, kad demokratijos idealo aukštybių ji nespėjo pasiekti. Per keturis pirmuosius žingsnius metus savaimė ne manoma to pasiekti. Tačiau kur gi tos senos ir didelės tautos ir valstybės, kurios galėtų pasigirti gyvendinimu demokratij be priekaištų. Lietuvių tauta pajėg ir mokėjo tvarkytis demokratiškai. Tauta ir dabar, taip sunkioje ir jau daug metų trunkančioje okupacijoje parodo tiek tautinio ir valstybinio subrendimo, kad būtų neteisingas žeidimas sakyti, kad jos okupantas moka ir sugeba tvarkytis geriau, negu tauta tvarkosi be joms nepriklausoma.

Ar Lietuvių tauta atgavusi laisvę vis pradės demokratiškai tvarkytis, absoliučiu tikrumu atsakyti yra sunku. Tai daug priklausys nuo to, kaip ilgai tauta dar bus vergijoje ir kokius ta vergija paliks pėdsakus. Smoningieji krikščionys niekad nesutiks su tais, kurie sako, kad Lietuvių tautos gyvenimui kurie nors kiti tvarkymosi keliai būtų geresni už krikščioniškas demokratijas.

Užbaigai. Mūsų lietuvių tautos netolima praeitis ir kitų tautų gyvenimas rodo, kas skirtingam demokratiškam valdymui nėra būtina, kad kiekvienas pilietis būtų giliai išmoky-

nin s demokratijoje. Tai siektinas tautos kult ringumo idealas. Tai b t tautos visuomeninio ir valstybinio subrendimo virš n . Tačiau nereikia manyti, kad demokratiškai santvarkai tauta gali ryžtis tik tos virš n s pasiekusi. Jeigu tautoje atsiranda pakankamas skai ius demokratiniai susipratusi ir pakankamai vieningos šviesuomen s, jie gerai daro, kad taut aukl dami demokratijos dvasioje kartu imasi j demokratiniai tvarkyti ir jau pa iu gyvenimu j mokyti ir pratinti demokratiškai galvoti ir tvarkytis.

Vargiai kada kuri nors tauta pasieks tokio idealo, kad joje b t tik viena demokratin politin grup . Vistiek reikia pripažinti, kad ypatingai mažoje tautoje per daug vairus nuomoni skirtumas, skirting demokratinini politini grupi gausumas tautai yra didelis nuostolis. Nedidel je tautoje toks skirtumas tiek išsklaido j gas, kad tauta gali likti per daug dezorientuota ir nepaj gi didesniems užsimojimams.

Kas lie ia krikš ioniškas demokratiškas grupes skirtingas profesiniais ar kitokiais pagrindais, tai joms visada reikia prisiminti P. Pijaus XII kvietim : „Mes kreipiam s su gyvu paraginiu visus m s s nus ir dukteris plaiame pasaulyje. Kreipiam s kartu ir tuos, kurie Bažny iai kad ir nepriklauso, bet ši valand gal nepakei iamu sprendimu yra surišti su mumis, teisingai vertinti šio momento nepaprast svarb ir suprasti, kad krikš ioniškosios kult ros lobiams ištikimumas ir vyriškas jos gynimas nuo vis bedievišk prieškrikš ionišk srovi turi stov ti daug aukš iau už bet

kok atsitiktiniais motyvais atsiradus bendradarbiavim su skirtingos ideologijos srov mis ir socialin mis j gomis. Ši krikš ioniškai kult rai ištikimyb yra tas svarbiausias dalykas, kuris niekad ir jokia kaina neturi b ti paaukotas už joki laikin naud ir už jokias kintan ias kombinacijas“ (P. Pijaus XII kalba, 1944.1.8.).

Krikš ioni visoks suskilimas yra apgail - tinas. Kur to li dno fakto nesugebama išvengti, tai atskiros krikš ioniškos grup s, kuo jos viena nuo kitos besiskirt , visos siekdamos ginti t pa i krikš ionyb ir krikš ionišk kult r , visos turi bendromis j gomis siekti taut ir jos gyvenim vesti krikš ioniškos demokratijos d sniais.

Teorijoje atrodo, kad ir skirtingos pasaul - ži ros demokratiškos grup s tur t sugeb ti ir siekti bendradarbiavimo tautos gyvenimo reikal tvarkyme. N ra b tina, kad jos visos tapt vienos pasaul ži ros. Yra galima ir taip tur t b ti, kad jos visos bendromis j gomis siekt tautos labo, keldamos moralin , kult rin , socialin žemiau stovin i visuomen s sluoksni ir tokiu b du visos tautos lyg . Jeigu niekur nestokot geros valios, tai daugelyje klausim jos netur t už k gin ytis kas tautai b t naudinga ir kas nenaudinga. Praktišk klausim dauguma yra visiems aiški. Jeigu netrukt geros valios pasekti teisingesniu keliu, nepaisant, kuri grup tok keli si lo ir atstovauja, tai b t galima daugel klausim išsiaiškinti ramiai, bet ne piktos polemikos keliu. Geros valios keliu, eidami visi paj gt sitikinti, kad tai, kas aiškiai prieštarauja krikš ioniškiems principams,

prieštarauja žmogaus prigimiai ir tokiu būdu visuomenės gerovei. Kaip sako P. Pijus XI, kiekvienam galvojaniam galėtų būti aišku, kad ir to gero siekiant, kur visi pripažįsta geru, krikščionišką principą kelias yra sunkiausias. Yra pats nekultūringiausias opozicijos ir politinės kovos būdas kovoti prieš valdantį grupą obstrukciją ir demagogijos keliu, neparemiant, suniekinant, net kliudant ir geriausiai valdančios grupės užsimojimus. Kultūringoje tautoje ir skirtingame pasaulyje demokratinės grupės moka visuomenės labui surasti daug bendrą darbą keli atlikti tautai naudingus darbus. Yra natūralu, kad kiekviena tų grupių siekia valdžios. Tačiau savo pasaulyje, savo politinei ir socialinei programai šalininkus ir talkininkus verbuoja ir tokiu būdu siekia savo programos laimėjimo kultūringais keliais, tikindami piliečius savo programos ir siekimų gerumu. Kas laimėjimo siekia negarbingais keliais, tie prisidengia tautos meilės vardu šmoningai įaiškina. Demokratijos jėga ir jos palaima tautai yra pačių demokratinė grupė tikrame demokratiškume, kultūringume ir sutarime.

PASKUTINIS KLAUSIMAS

Pažvelg kelis žmogaus gyvenimo klausimus, pažvelkime paskutinį, kuris yra paskutinis žmogaus gyvenimo tikėgoje, bet savo reikšme yra ne paskutinis, o yra pats svarbiausias. Kai maždaug prieš 2300 metų buvo parašyta, kad yra šventa ir išganinga mintis melstis už mirusius (2 Makab. 12, 48), ar kitaip prisiminti mirusius, tai buvo pasakyta ne kas nors naujo, o jau seniai žmonim priimta mintis. Ne mažiau šventa ir išganinga prisiminti ir savo gyvenimo užbaigimą. Tai jau ne tam, kad žadintų melancholiją ar pesimizmą. Kas visatos gamtoje yra natūralu, viskas yra gražu ir kilnu. Žmogus apie save yra prikaltas daug gražių žodžių. Ne tik filosofai, poetai, bet net ir religininkai žmogų apšaukia ne tik žemės karaliumi, bet net Dievo vaiku. Tiesa, kad žemėje yra ir gyvi ir augmenijos — medžiagyvenančių ilgiau už žmogų. Antai Amerikos Pacifiko krantų miškuose yra žaliuojančių medžių, kurie, gamtininkų apskaičiavimu, jau žaliuoja kelis tūkstantis metų. Tiesa, kad daug kuo — savo protu, valia, vairiais sugebėjimais, naujenybomis praktiškame gyvenime, o ypatingai nemirtinga siela žmogus viršija visas iki šiol jam žinomas gyvas ir negyvas būtybes. Tiesa, kad

jis gali daugiau daikt sunaikinti lengviau, negu tie daiktai j. Tiesa, ta iau yra ir tai, kad kasžin ar kuris augalas ar gyvis turi tiek daug visoki jam kenian i negali, kiek j turi žmogus. Pagr stai džiaugiam s medicinos pažanga, ta iau ne vienas, net gydytojas negali b ti tikras, kad sulauks rytdienos. Viso to nepaisant, ir šiandien yra žmoni, kurie vieni kitus ir savo vaikus moko b k es nemandagu kalb ti su kitais apie mirt. Gal ne visai mandagiai yra išsireišk s pranc z rašytojas Mykolas Montaigne (1533—1592), kad negalvoti apie mirt b t gyvuliška, tai vis tiek apie tai nem styti, nekalb ti, b t baili ir ner pesting nusi teikimas. Panašiai išsireiškia m s laiko kunigas Anthony Paone, S.J., sakydamas: „Jeigu dabar tvarkingu šiuo gyvenimu nesiruoš iau mir iai, tai b iau tikras kvailys“ (My daily bread, psl. 32). Prie jo žodži galima prid ti, kad neišmintingas yra ir tas, kuris š pasiruošim atideda senatvei, ar ligos atvejui. Per daug žmoni miršta taip, kad ištikus pavojui jie neturi jokios galimyb s pasiruošti mir iai. Negalvoti apie mirt pasiteisinant ramyb s motyvu yra tikras sav s apgaudin jimas. Tikt ramyb galima rasti tik teisingai, vertinant realyb, o ne dirbtinai save apgaudin jant. Anot Lacordaire, žmogus bij s galvoti apie mirt yra nepatikimas, pag sdintas mirtimi toks visko atsizad s, visk išduos.

Mums atrodo, kad daugeliu atveju vienos dienos laikas yra labai trumpas, ta iau ir vienoje dienoje kas yra gražesnio už vasaros ryto saul tek ir vakare už saul leid. O ta iau ir

šiuos gražius momentus stebėdamas žmogus jau nuo labai seniai pagalvoja apie savo pradžią ir pabaigą. Kai žmonės valandas žymėjo vadinamu saulės laikrodžiu, tai kur tokie laikrodžiai yra užsilikę, kaip pvz., Pažaislio bažnyčios bokšte, ten po tuo laikrodžiu sienoje galima išskaityti tokį rašą: *Cadente sole memento occasus tui* — nusileidžiant saulei prisimink ir savo nusileidimą. Žmogaus žemiško gyvenimo užbaiga yra natūralus vykis. Jeigu kuriam nors žmogui būtų padaryta išimtis, tai visi laikytų nepaprastu stebuklu. Tokio stebuklo žmonijos istorija nežino. Tiesa, kad žmogaus žemiško gyvenimo užbaiga būtų kitokia, nors nežinome kokia, jeigu žmogus nebūtų nusidėjęs. Vis tiek tai jau ir tokiu atveju žmogaus žemiškas gyvenimas būtų buvęs laikinas. Jeigu taip, tai mirtis savyje nėra niekas, o bausmės dalykas. Žmogus nenori, net bijo mirti, apie mirtį yra susikūrusi visokių gėsdinančių legendų, vaizduoja ją baidykle. Ši baimė nors dalinai yra paremta fiziologine-medžiagine patirtimi, matant kūno likimą po mirties. Tai jau, tokios baimės nebūtų, jeigu su kūno mirtimi baigtųsi žmogaus visa egzistencija.

Be apreiškimo pagalbos ne kiekvieno žmogaus protas supranta, kad dabartinis laikinasis gyvenimas yra duotas tuo tikslu, kad jo metu žmogus savo valia pasirošt vienokiai ar kitokiai amžinybei. Žmonės labai uoliai ruošiasi profesijoms, pašaukimams, kurie tiesiog vos nedaugel metų. Tai nepeiktina. Tai jau kaip uoliai žmogus turėtų ruoštis mirčiai ir amžinybei. Kiekvienam žmogui yra būtina apie daug k

galvoti kiekvien dien ir vis gyvenim . Ta iau taip pat b tina kiekvienam ir visokiais atvejais save vis paklausti, kaip tai patarnaus mano amžinybei. Žmogaus pašaukimas, luomas, profesija, pareigos, darbai, poilsis tiek išmintingai tvarkomi, kiek visur s moningi vadovauja mintis: o kaip tai mano amžinybei. Sunku žodžiais išreikšti, kokios reikšm s turi ši mintis geram m s pareig atlikimui, atskir darb vykdymui, siekiant dorybi , vengiant klaid . Napatartina b ti panašiu pranc zui kalbininkui Guillome Bud, kuris vien kart taip buvo sigilin s kok tai senov s graik kalbos tekst , kad sp tas jog jo namas dega, atsak , kad mano tvarka r pinasi žmona.

Žvelgiant žemiško gyvenimo užbaig ne vienas klausia, kod l Dievas nesuteik žmogui nuo pat gyvenimo pradžios tos laim s — amžino gyvenimo, o tos amžinyb s pradžioje tarp gyvenimo tarp besibaigiant k no mirtimi. B t negraži puikyb tartis, kad mes sugebame atsakyti visokius klausimus. Ta iau m styti, bandyti n ra blogas dalykas. Žmogus be savo pastang ir nuopeln pasiek s amžinos laim s jos ne vertint , jaust si joje es s be savo apsisprendimo. Anot apreiskimo — Biblijos, taip vyko su daugybe angel , taip vyko su pirmaisiais žmon mis. Ir dabartinis žemiškas — laikinasis gyvenimas yra tokios didel s vert s, kad žmogui yra nelengva tai pilnai suvokti, gal pilnai tai suprasime tik amžinyb je, bet ar dabartin gyvenim visi žmon s labai vertina? Tiesa, kad neretas bijo j baigti, bet kaip šiuo savo gyvenimu naudojasi? Ar visi pakankamai

rimtai prisimena, kad kiekvieno pomirtinis likimas bus toks, kokio kuris užsitarnausime šiuo laikino gyvenimo tarpu — žemiškuoju gyvenimu. Po žemiško gyvenimo pasiekt laim žmogus labiau vertins, nes ji bus užsitarnauta. Laim s laipsnio ir kitoki jos skirtum žmon s vieni kitiems nepavyd s, nes tai bus kiekvieno asmenini pastang ir Dievo teisingumo li dimas. Dera dažnai pagalvoti, koks vertingas Dievo tvarinys yra žmogus, jeigu Dievas leidžia jam laisvai pasirinkti ne tik žemiško gyvenimo keli , bet net amžin j likim . Nors žemiškas gyvenimas yra labai trumpas, tai kartu yra ir labai reikšmingas, kad ir už tok gyvenim , kok žmon s laikyt pa iu skurdžiausiu, verta ir reikia jausti didžiausi d kingum . Ko bepasiectume m s žemiškame gyvenime, k bepaktirtume, tai n ra nieko, už k gal tume ir tur tume b ti d kingesni, kaip už pat gyvenim . Iš visko, ko sau trokštame, ko linkime vieni kitiems, daug kas ne vyks. Vienas dalykas tikrai vyks — mirsime. Taigi, k žemiško bepasiectume, viskas mums yra labai trumpo laiko ir menkos vert s, palyginus su tuo, k rasime po mirties. Neretas dar gyvendamas, pats gal per daug r pinasi savo mirusio k no likimu, o gal dar daugiau tuo r pinasi liekantieji gyvieji. Ne retam b t naudinga prisiminti, kaip šiandien atrodo tie k nai, kurie buvo palaidoti brangiuose, puošniuose karstuose. Metalo ar marmuro karstuose uždaryt žymi ir švent asmen k n po ilgesnio laiko rasti ir kaulai sutrup j gabal lius. Tai prisimenant lengva suprasti, kaip logiškai elgiasi žydai ir daug kit ,

nevertodami lavonui aprenkti brangi r b ,
brangi papuošal , brangi karst , skiep ,
mauzoliej ar koply i lavonams laidoti. Tiesa,
kad visi tie pavardintieji dalykai yra išraiška
pagarbos mirusiam, bet daugiau tai iliuzija, kad
visa tai gali b ti pravartu mirusiam ar liku-
siems gyviesiems. Kitiems gero tiek paliksime,
kiek iš m s gyvenimo ir palikimo jie gal s
pasimokyti ko nors gero.

O negalvoti apie neišvengiam dalyk , kaip
j sutiksime, kaip priimsime, yra arba baili
arba ner pesting nuotaika. Rimtas žmogus
nieko nepalieka aklam likimui. Ir tikin i j
tarpe yra toki , kurie tikisi paskutin gyvenimo
valand „pulti su ašaromis Dievui kojas“ ir
trumpu momentu išmelsti sau tai, ko kiti r pes-
tingai siek per vis gyvenim . Šv. Belarminas
tokius sp ja, kurie raminasi pavyzdžiu išsi-
gelb jusio mirusio ant kryžiaus šalia Kristaus.
Apie jo asmen nieko nežinome. Anot Belar-
mino, labai galimas dalykas, kad tas asmuo ir
pats vykis yra klaidingai suprantamas. Gali-
mas dalykas, kad jis tik per kok nors nesu-
sipratim tapo nusikaltimo dalyviu, bet nebuvo
yd , nuod mi vergas. Už t mums nežinom
vyk gal buvo pasmerkt ir daugiau, tik dviem
teko mirti kartu su J zum. Jeigu anas žmogus
visada b t buv s nedoras, tai neb t draud s
kito ten pat prikryžiuoto ir piktžodžiaujan io, o
ir pats b t netik j s, kad nekaltas Kristus eis
dang ir ten gal s j užtarti. Judo išdaviko
desperatiška užbaiga yra taip pat daug
pasakanti pamoka tokiems, kurie gyvendami
nepaiso kada ir kaip mirs. Posakis: Koks

gyvenimas, tokia ir mirtis, nėra pamokslinink sukurtas. Tai posakis sukurtas liaudies iš gyvenimo pavyzdži .

Visi žinome, kad ir tikintys, pamaldūs žmonės mirti nenori. Kad pasitaiko išimtis, tai jos turi savo priežastis. Mirti nenori ne tik dėl to, kad nežino, kas laukia pomirtiniame gyvenime, bet ir dėl to, kad tvarkingas, su Dievu žemiškas gyvenimas neįkyri, nenusibosta, turi savo grožį ir malonumą, kuri nepatiria ir net nesupranta gyvenimą tik k nui.

Pomirtinio gyvenimo prisiminimas yra gera priemonė pasiraginti geriau tvarkingai gyventi . Kuris yra miršiai tinkamai pasiruošęs, tas gyvena nuolatiniame ramybeje. Ir jauniems žmonėms mirties prisiminimas yra gera mokykla ir tvarkingos jaunystės ir gera apsauga nuo klaidų .

Šie dalykai yra bendri visiems laikams, visoms generacijoms, visokiems žmonėms. Nežinia, kaip ilgai tai truks, bet jau eilė metų, kai kalbama iki nuobodulio apie kartų, generacijų, tėvų ir vaikų skirtumus. Tada kalbama beklaušdamas pagalvoji, kuo gi nuo mūsų skyršis mūsų tėvai ir kiti gyvenusieji prieš mus. Taip, yra skirtumai : mokyklinis išsilavinimas, technikos naujienos, šokie tokie skirtumai pažiūrose eilėnesmini dalykai . O kas yra bendro su anais prieš mus gyvenusiais, su mumis ir ateinančią kartą? Gyvenimo pradžia, jona natūrali eiga, jona užbaiga, anų ir mūsų mentalitetas pagrindiniuose klausimuose, jona ir mūsų didžiųjų aspiracijų. Bekalbame apie kartų ir generacijų skirtumus dažnai užsimirštame, kad iš

t vo ar motinos, kartais net iš seneli esame savyje nukopijav j ne tik veido bruožus, bet daug ir kit fizini savybi . Daug b do savybi , mentaliteto, ne retai net gestus ir balso intonacijas žmon s yra paveld j taip, tarsi nukopijav iš savo t v . Kad ne visada, tai ir ne retai yra tarp t v ir vaik vairi skirtum , ta iau toki skirtum yra ne tik tarpe skirting generacij , o net tos pa ios šeimos broli , seser , net tarpe dvynuk . Palyginus su tuo, kas skirtingoms generacijoms yra bendro, j skirtumai yra tiek menki, kad juos dramatinizuoti, užmirštant bendrus dalykus, yra net nerimta. Keli metai prab gs kaip akimirka ir šiandieninis jaunimas ne tik nejus, bet net nenor s prisipažinti, kad j jaunyst jau pra jo, daugeliu atžvilgiu bus nelengva ži r ti skirtum tarp t v bei motin ir j vaik . O dar netrukus daugeliui j ne protas, ne savijauta, bet gimimo metrikai primins, kad jau laikas pasirinkti kapui viet . Nereto žmogaus net paskutin svajon yra b ti palaidotu tame pa iame kape, kur yra palaidoti jo t vai. Tiek lieka iš generacij mentaliteto, intelektualinio išsilavinimo ir kitoki m s skirtum . Šiandien gailisi ne vienas iš subrendusi , rytoj gail sis šiandieninis jaunimas, kad per garsiai ir per daug kalb jo apie nereikšmingus skirtumus, o per mažai galvojo ir kalb jo apie tai, k vert jo pasisavinti iš t v ir kit j bendralaiki žmoni . Jeigu b tum daugiau pasisavin , tur tume daugiau k palikti tiems, kurie gyvens po m s .

Gr žkime ta iau prie minties apie mirt . Tikintieji mirti nebijo, bet mirties ir neieško. Ji

pati ateis. Tiesa, kad dėl fizini negali ir tikintis asmuo gali patirti depresijos kančias, bet tai nėra normali žmogaus savijauta. Kaip net šventi asmenys nesidžiaugia, kad reikia baigti šį gyvenimą, ypatingai kai tai vyksta per anksti ir kaip žmogus pajunta savo asmens dvilypumą, tebūsi leista paminėti tai skaitantiems gal nežinomą asmenį, kaip pavyzdį tikintio žmogaus savijautos ir nuotaiką baigiant žemišką gyvenimą, iškeliaujant amžinybą. 1972 m. mirė per jauna Amerikoje gimusi lietuvaitė, vienuolė Kazimierietė Francina Verpaitė, talentinga mokytoja, mokiusi daugiausia lietuvių parapijų mokyklose, atžymėta už paruoštą pradžios mokykloms vadovėlį. Pavyzdinčiai pasišventusi savo pareigoms, vienuoliška beturtė, siekianti vis gilesnio dvasinio gyvenimo, bet mylinti ir šį laikinį gyvenimą, pasaulio grožį ir ypatingai savo jaunos mokinukus, jauna susirgo kanceriu (vėžiu). Kad prastus gyvenimus, prisiminti visoki, net ir nemaloniausi mediciniškai pagalbą, kartojamą operaciją, vis grūdama darbą ir vėlyvą ligoninę. Galutinai beviltiškoje stadijoje iš ligoninės buvo išsiųsta Vienuolijos Motiniškos namų kėbuliui paminėti jos domius išgyvenimus prieš mirtį, o čia tik apie savijautą gyvenimui ir mirčiai. Jausdama, kad jau baigiasi jos, jas sukaupusi parašė ir paliko savo draugui vienuolimi sekant laišku: Man tenka jau iškeliauti. Atsisveikinkite mane, mano Seselės. Aš lenkiuosi jums visoms ir iškeliauju. Štai, atiduodu mano kambariuko raktą ir atsisakau tų kambarių vis teisi. Iš jūsų prašau tik paskutinio švelnaus žodžio. Ilgai kartu gyvenome,

iš j s aš gavau daugiau, negu sugeb jau jums duoti. Mano dienos jau baig si, mano kambar lyje šviet s žibur lis jau užgeso, jau gautas sakymas ir aš pasiruošusi iškeliauti.

Netrukus pamin siu jos ne tik tik jim , bet labai ryšk išgyvenim , kad ji nemiršta kartu su k nu, vis tiek, ta iau nejaut jokio džiaugsmo, entuziazmo, kad reikia mirti. Prasmingi yra šv. Filipo Neri, (16 šimt., Oratorion vienuolijos steig jas), skirti jaunuoliams žodžiai: Laimingas jaunuolis, kuriam Dievas duoda laiko daryti gera. O daryti gera reikia skub ti, nes art ti prie mirties niekad nesustojame. Kod l Filipas Neri apeliuoja jaunim ? Tod l, kad senatv s sulaukia tik nedaugelis žmoni , o jos sulaukusieji neretas tampa ir fiziniai ir psichologiniai jau ne ger darb vykdytojai, o b na reikalingi kit pagalbos. Ne visi iš j sugeba net melstis — s moningai paaukoti Dievui savo nors negali . Kokia pavojinga m s laiko nuotaika, kad daugelis jaun žmoni laukia, net reikalauja, kad tik kiti duot jiems savo laik , energij , medžiaginius išteklius, bet nepagalvoja, k gero jie patys daro nors patys sau. Ne retas taip pasibais tinai yra užmirš savo sielos reikalus, tarsi sielos jie visai netur t , ar kad k nas b t daug svarbesnis už siel , už prot ir kitas žmogaus esmines galias ir savybes.

Žmogaus dvilyp prigimtims — dvasia ir k nas. Žmon s daug kalba apie vairius skirtumus žmoni gimin je: rasi , kult r , generacij ir kitokius. Apie vien skirtum galvojama ir kalbama per mažai. Tai apie skir-

tum tarpe žmogaus kūno ir jo dvasinys, arba kitais žodžiais — tarpe jo paties ir jo kūno. Iki šiol dar niekas — nei filosofai, nei eksperimentiniai mokslai nesuprato ir nepasakė, kas yra gyvybė, protas, valia, aspiracijos. Praktiškieji mokslai iki šiol nesuprato ir nepasakė, kas vyksta su gyvybe, protu, valia, kai ji kūnui jau nebelieka, kai kūnas miršta. Labai bendrais žodžiais užsimenama apie tai Šventajame Raštyje, bet praeis dar daug laiko, kol tas klausimas visiškai aiškiai atsakys žmogaus protas. Iki šiol tiek galima pasakyti, kad gyvybė, protas, valia ir viskas kas iš jos seka; žmogaus aspiracijos, vairs vidiniai, kaip sakoma, dvasiniai išgyvenimai nėra nei medžiaga, nei iš medžiagos, o tik yra kartu su medžiaginiu kūnu, arba kūne. Tos galios yra arba kiekviena atskira, savistovė, arba yra kokios kitos būtybės esančios kūne. Tai, ką vadiname mirtimi, yra tai būtybių ar būtybės atsiskyrimas iš kūno. Kūnas palaidojamas, o antrosios būtybės likimas kūno jausmais nesugaunamas. Vis savo gyvenime žmogus taip silpnai jaučia savo kūno nuolatinį kitimą, kad jam atrodo, būk jis pats ir jo kūnas tai yra vienas ir tas pats. Žmogui gyvenant jo kūno fizinis statusas — elementai visiškai pasikeičia daug kartų, bet žmogus tai jaučia taip silpnai, kad neretas to net nežino. Kurie tai žino, žino netiek iš savo savijautos, bet iš mokslinių tyrimų davinių. Kad per mirtį ir po mirties kūnas nepavirsta nieku, visiškai neišnyksta, bet jo medžiaginiai elementai visada pasilieka, tai yra aišku. Žmogus todėl pagrįstai klausia, kodėl iš žmogaus visos būtybės turėtų išlikti tik pati men-

kiausia — medžiagin dalis, o tur t išnykti tai, kas yra svarbiausio — protas, valia, aspiracija. Ne vien iš apreiškimo, bet ir iš šio samprotavimo žmoni protai pasidar pomirtinio gyvenimo išvad . T gyvenim vieni vaizdavosi vienaip, kiti kitaip. Š žmogaus samprotavim patvirtina ir Dievo duotas apreiškimas. Tiesa, kad apreiškimas nepasako smulkmen apie žmogaus pomirtin gyvenim , o tik patvirtina tai, k sako ir žmogaus protas, kad žmogaus k nas — tai ne visas žmogus ir kad su k no gyvybe nesibaigia žmogaus gyvenimas. Žmogaus asmenyb s dvilypumu — k nu ir dvasia iki šiol per mažai dom tasi. Palyginamai neseniai šiais klausimais susidom jo ir pasaulie iai psichologai bei medikai. Vis daugiau skiriama d mesio mirštan i savijautai ir patiriai, ypatingai toki asmen , kurie bemiršt ir medicinišk priemoni pagalba buvo nors laikinai atgaivinti. Toki žini buvo ir iš seniau, bet jomis mažai dom tasi. Jau septintame m s eros šimtmetyje Siono vienuolyno abatas Jonas Klimakas savo užrašuose pasakoja iš savo vienuolyno, kad ten gyven s kiek apsileid s atsiskyr lis vienuolis, kuris susirg s ir mir s, ar tik nualp s, bet po kiek laiko atsigav s. Sustipr j s praš savo bendro gyvenimo brolius vienuolius juomi nesir pinti, gyven s tik duona ir vandeni. Taip išgyven s dar 12 met ir v l susirg s leido kitiems vienuoliams eiti jo cel ir jam pad ti. Prašomas pasakyti koki nors pamokan i mint , tiek pasak s: Kas patyr , k reiškia mirti, tas nenor s niekad nusid ti. Nereikia manyti, kad šis Jono Klimako pasakojimas b t

pramanytas, nes tai parašyta dar gyvenant vienuoliams, kurie buvo liudininkai aprašomo vykio. Ta iau tai tolimos praeities ir gan bendras pasakojimas. Kas tais klausimais domisi, gali pasiskaityti šio laiko pasaulie i -katalik ir nekatalik gydytoj ir psicholog aprašytus mirštan i j išgyvenimus: Raymond Moody, M.D., Maurice Rawling, M. D. Panaši pasipaskaojim , kaip aprašomi pas šiuos pamintus gydytojus, k jau ia mirštantis žmogus, yra tek ir man gird ti iš dviej toki asmen , kuri širdis buvo sustojusi veikti bent keliolik minu i ir kurie buvo atgaivinti.

Jeigu žmogus b t tik k nas, tai b t logiška kiekvienam r pintis tik savo k nu. R pintis kokia siela — nebuv le, r pintis kitais žmon mis b t nelogiška ir toki r pes i pas kos tur t b ti absurdiškos. Yra ta iau priešingai. Kiti gyviai vienas kitu r pinasi tik tiek, kol savo vaikus paaugina iki to, kad tie jau gali kaip nors patys egzistuoti. Toliau juos ne tik apleidžia, bet net varo nuo sav s. Kad kai kurie gyvena kaimen mis ar b riais, tai vieni kitais nesir pina, ar visi yra sot s, visiškai apleidžia susirgusius, jeigu kuris gyvulys ar paukštis d l kokis nors priežasties lieka peranksti be t v globos, tai kiti, kad ir kraujo gimins tokiu nesir pina. Jeigu žmogus tur t tik k n , tai visas žmoni r pestis svetimais našlai iais, ligoniais, seneliais, vargšais b t visiškai nelogiškas. Toliau, ar daug reikia aiškinti, k pavirst žmoni jos gyvenimas, jeigu kiekvienas r pint si tik savimi ir tik savais k dikiais tol, kol tie negali gyventi be motinos pieno; jeigu vieni kit ir sve-

timi svetim nemokyt , neaukl t , vieni kitiems nepad t , nesir pint tvarka ir reikalais lie-ian iai visus žmones.

Žmogus savo viduje jau iasi tokiu, kad savo k no menkavertiškumo nejau ia net ir tada, kai kit akimis jis yra jau tikrai susid v j s ir su-vyt s. Žmogus jau iasi visada tas pats ir toks, kad nepagalvoja, kiek kart jo k no elementai jau visiškai pasikeit . Ateina žmogui ta iau ir toks laikas, kada jis aiškiai pajunta ir supran-ta, kad jis ir jo k nas yra dvi visiškai skirtingos b tyb s. Ne vien kart gird jau pasisakym kaip šiuodu, kuriuos ia pamin siu. Min jau vienuol Kazimieriet Farncin Verpait . Dar keliolika dien prieš mirt jos k nas buvo tiek nusilp s, kad valios jau neklaus . Ji ne kart pasisak , kad ji ne tik supranta, bet jau ia, kad ji ir k nas yra dvi skirtingos b tyb s. Visais at-žvilgiais — protu, valia, aspiracijomis ji jau-iasi pilniausias žmogus, ne tik pasiryžusi, bet norinti gyventi ir veikti, kaip veik b dama sveika. K nas ta iau jos visai nepais , nejud jo, pamažu prad jo nejausti. Ilgiausiai išsilaik reg jimas ir gird jimas, bet pamažu ir tie silpo. Kai jau negal jo n kalb ti, akimis išreikšdavo savo s moningum . Ji ne kart yra ištarusi t žod , kad k nas ir ji, tai ne tas pats, k nas jai tapo tik vienu iš jai priklausiusi daikt .

Visiškai panaši patirt yra pareiškusi, ir tai ne vien kart , kita jauna mergel Rita Spingyt , mokytoja su magistr s (Master) laips-niu, mirusi 1973 m. liepos 16 d., bene 26 met amžiaus. J taip pat kankino kancerio (v žys) liga. Jau beviltiškoje ligos stadijoje ilgesn laik

j beveik kasdien atlankydavau ir esame apie daug ką pasikalbėj. Buvo ne tik religinga, bet ir pamaldi. Buvo susižiedavusi ir vestuvės turėjo vykti maždaug apie tą laiką kada jinai mirė. Ji jau žinojo, kad už keli savaitės ar anksčiau mirs, tad mudviej kalbos būdavo apie žmogų. Skausmus mažinančių medikamentų imdavo tik tiek, kad neapsvaigint protavimo. Jau keliolika dien prieš mirtį jinai jautė, kad ji ir jos kūnas yra dvi skirtingos būtybės. Jos dvasin ir fizin savijauta buvo visiškai skirtinga. Dvasiniai ji jautėsi pilniausias jaunas asmuo, su visais jaunystės dvasiniais polkais, aspiracijomis, net naujais pasiryžimais, nors kūnas buvo jau tiek nusilpęs, kad valios sakymai jau nepajėgdavo jo vienaip ar kitaip pajudinti. Kai kūnas jau visai sunyko, sudžiovo, pakeitė net spalvą, tapo bejausmis, kai organizmas jau neklausė valios sakymo nuryti net laš vandens, jau sunkiai kalbėjo, ir tada jis sakėsi, kad jos protas, valia, visa dvasin savijauta buvo kaip sveikiaušiomis dienomis. Jeigu kūnas būtų klausęs, ji iš pat būtų džiaugdamosi grįžusi darb mokykloje. Paskutines kelias dienas jau nepajėgė kalbėti, klausimus atsakinėjo akimis. Iš dviejų asmenų, kurie buvo atgaivinti, esu pats girdėjęs, kaip jautėsi išėjus iš kūno, kaip viską matė kas buvo daroma su juo, kaip gavo sakymą ne žodžiu, bet valiai, grįžti atgal kūnui. Šia proga verta pastebėti, kad gyvieji klystame sakydami, kad kuris nors nusilpęs ar mirštes asmuo esąs jau bešmonis. Jo tik kūnas jau neklausė valios sakymų, tačiau tai nėra ženklas, kad jis jau neturi šmonis. Dau-

gyb atvej patirties su žmonėmis patvirtina, kad asmuo laikomas jau neturinčiu su žmonėmis, turi normaliausi su žmonėmis ir atsigavęs papasakoja kiti aplink jį buvusieji kalbėdami jo ir veikiant.

Mūsų tolesnis likimas. Kaip minėta, kažkas niekad nepavirsta nieku, o po mirties tik pabyra kažkokių sudėtiniai elementai. Evangelijose skaitome eilį atvejų, kaip Kristus prikėlė gyventi jau prieš kelias dienas mirus (pvz., Jn. 11, 39). Gražinti sielai jos turėtų būti, kaip po kelių dienų, ar po tūkstančių metų, yra tas pats. Kaip nėra sunku Dievui sutverti kažką nors iš nieko, leisti gyventi, vystytis, augti, keistis dar taip neseniai nebuvusiam kažkui, taip jam nesunku prikelti gyvenimui mirus kažką. Laiko matavimas, skaičiavimas yra žmogaus susikurtas voka iš matomų daiktų judėjimo. Amžinybė nematuojama nei metais, nei dienais skaičiumi.

Svarstant apreiškimus ir žmonių tradicinius tikėjimus pomirtinį gyvenimą prisimena prancūzo matematiko Henri Poincaré (1854—1912) posakis apie erdvių tyrinėjimą. Anot jo, jeigu žemė būtų visada apsupta nepermatomu rėmu ar debesimis, pro kuriuos nebūtų galima žiūrėti erdvių sėn saulės, nei kitų žvaigždžių, tai nežinia, ar dabartinis astronomijos mokslas, ar kuris nors vienas asmuo būtų pradėjęs tyrinėti erdves. Henri Poincaré mint galimai praplėsti. Jeigu žemė būtų apgaubta rėmais ar debesimis, kad žmogus nematytų nieko, kas yra erdvių sėn, tai ar daug atsirastų tokių, kurie tikėt Biblijos pasakojimams, kad yra ne tik žemė, bet erdvių sėn yra saulė ir kitos žvaigždės. Žmogus gal nebūtų niekad kažkieno iškilti viršutini rėmu, nežino-

damas kaip toli jie siekia, ar iškil s pataikyt sugr žti atgal žem . O gal b t k sin si tie, kurie b t tik j Biblijos pasakojimui, kad yra ne vien žem , ir b t nor j tai pamatyti. Erdvi tyrin jimas prasid jo susidom jimu matomomis žvaigžd mis.

Žmoni moksliniai eksperimentai dar nesusek , kas yra kitoje pus je mirties uždangos. Žmogaus mokslas dar tik tiek pasako, kada žmogaus k nas dar gyvas ir kada yra jau mir s. Toliau kalba tik Apreiškimas ir tik jimas, k vis daugiau patvirtina pasekama mirštan i patirtis. Kadangi ši šaltini ir žini negalima patikrinti žmoni laboratorij eksperimentais, tai pomirtiniu gyvenimu ne visi tikri ir pagal tai ne visi žmon s vienodai supranta gyvenimo prasm . Netikintieji si lo išgyventi „roj žem je“. Tikintieji si lo žemišku gyvenimu ruoštis amžinajam gyvenimui. Ta iau iki šiol yra dar ne daug s kming „recept “, kaip sukurti „roj žem je“. Porevoliucin se Pranc - zijos nuotaikose, panašiai kaip šiandien ateist komunist valdomuose kraštuose, vyko intensyvi ateistin propaganda. Millan miestelio aikšt je t las Sebastian Faure aiškino klausytojams, kad nes pomirtinio gyvenimo, kad roj reikia susikurti žem je. Viena moteris atsiliep : Aš praradau vienintel s n . Apie kok roj žem je, Tamsta, gali man kalb ti, jeigu praras iau vilt j v l surasti kitame gyvenime? Niekas nesugeb s išskai iuoti vis priežas i , kurios neleidžia žmogui žem je jaustis rojuje. Šv. Augustinui mirtis yra žmogaus draug , atverianti duris, kad gal tum pasiekti, t , kur

myl jome gyvendami žem je. Kardinolas Karolis Borromeo pakviet meninink , kad šis nupiešt mirt jo rezidencijos sal je. Menininkas nupieš tradiciniai vaizduojam mirt — giltin su dalgiu rankoje. Kardinolas tai pamat s papeik meninink už nesugeb jim ir pasenusi vaizduot . Liep nupiešti mirt pa-trauklioje išvaizdoje, auksiniu raktu atidaran i duris šviesi amžinyb .

Tvarkydami laikin gyvenim , sekdami Apreiškimo pamokymais, neapsigauname. Neapsigauname pagal tuos pamokymus ruošdamiesi pomirtiniam gyvenimui. Daugelis patyr me šios žem s grožio, žmogaus tvarkingo gyvenimo grožio ir malonumo. Kaip jau iasi tie, kurie gyvena tais d sniais, kokius yra dav s Kristus ir k bendrai vadiname Apreiškimu, ypatingai tie, kurie jau iasi es ar iau su Dievu, to nepatyr s asmuo visiškai nesupranta. Vertas vis d mesio faktas, kad tiems t kstan iams jaun žmoni , kurie pasirinko tai, k vadiname dvasiniu pašaukimu, arba, kaip sakoma, pasitrauk iš pasaulio, pasaulio gyvenim jiems yra atviros visos durys, visi keliai. O ta iau tai j nesugundo gr žti atgal t pasaulin gyvenim , iš kurio jie laisvai pasitrauk ir laisvai gali sugr žti.

Mok ti pa iam ir pad ti kitiems laimingai numirti, yra daugiau už visok moksl , visoki kult r , už visoki medžiagin labdar . Manyti ar kalb ti, kad negalima faktais rodyti absoliu- iu tikrumu, kad yra pomirtinis amžinas gyvenimas, neb t visai teisinga, nes yra ne tik Apreiškimas, bet daug ir žmogišk racij , daug

net liudim, kad yra pomirtinis gyvenimas. Tiesa, kad tie liudymai nėra kasdieniniai, ne visi jį patyrė, bet jeigu tik tu tik tu ar tam, kas esame patys asmeniniai patyrė, tai gyvenime ne tik kad neišvengtume daugelio nelaimių, bet gal nedaug žmonių sulaukt užaugusio, subrendusio amžiaus. Pa mus kartu Apreiškim, proto logik, mirštančių, o ypačingai atgaivint žmonių išgyvenimus ir budi mus, nėra vienas žmogus negali sakyti, es tikras, kad nėra pomirtinio gyvenimo. Apreiškimas sako, kad palaimintį gyvenimą amžinybėje yra gražesnis už visokį žemiško gyvenimo grožį. Kiekvieno jis bus toks, kokio kuris užsitarnaus šiuo laikinu gyvenimu. Anot šv. Augustino, baisi yra ne mirtis, bet nuodėmė. Kurie savo sąžinį gali tikėti laimingo pomirtinio gyvenimo, tie mirti nebijo.

Nė vienas ir iš tikinčiųjų ramina nerimta iliuzija, kad „dar yra laiko“. Ar vieni metai yra ilgas ar trumpas laikas? Jeigu žmogui būtų skirta gyventi 100 metų, tai ir tuo atveju vieni metai būtų jau žymi gyvenimo dalis. Tačiau, kiek toki ilgamei yra? O ir iš šimto metų atskaitykime vaikystę ir brendimo laiką iki protingai darbingo laikų, senatvės nedarbingus metus ir tas 100 metų gera dalimi sumažėja. Taigi, vieni metai yra žymi su moningo amžiaus dalis. Kuris nori savo gyvenimu pasiekti ko nors konkrečiau, kiekvienas žino, kad negalima laiko eikvoti veltui. Kas nori ko nors gero duoti žmonijai, išmintingas žmogus neatidlioją „rytojaus dienas“ ir nesako: O, kad kas nors padaryt tai ar tai. Amžinybės žodis ne vienam skamba

banaliai, nes dažnai girdimas ir žmonės apie j
mažai msto. Šis žodis reiškia, kad žemėje
esame tik trumpo laiko keleiviai link tikro pa-
stovaus gyvenimo. Žmogus natūraliai jau yra
žemiško gyvenimo ribotum ir todėl savo kūno
laikina gyvybę sutinka aukoti už daug ką. Nere-
tas kokių nors gyvenimo klausimų, ar net dienos
reikalu persiima taip, kad naktį nemiega, susi-
rpinis, susijaudinasi net verkia. Ar daug yra
tokių, kurie bent vieną naktį nemiegoj iš
susirpinimo savo amžinybėje? Gal todėl, kad
kiekvienas žino, kad ji pati ateis. Kiekvienam
skirta mirti... bet paskui — teismas (Žyd. 9, 27).
Visi mūsų žemiški reiškiniai palyginti su šiuo
faktu yra tiek verti, kiek jie yra pasiruošimas
tam momentui.

**DR. KAZYS PEKUS
ARCHYVAS**

TURINYS

žangos žodis	5
Žmogus ir jo vert	9
Žmogaus misija	17
Žmogaus laisv	23
Žmogus ir religija arba religingumas ir bereligingumas.....	39
Žmogus ir dorov	45
Krikš ionyb ir mes joje.....	52
Pasaulie i dalyvavimas Bažny ios misijoje ...	62
Iš kur ir kas yra Bažny ios misija	63
Krikš ionio uždavinys savoje generacijoje .	65
Pasaulie i apaštalavimas dabartiniu metu	72
Santykis tarpe Pasaulie i Apaštalavimo ir Katalik Akcijos	74
Kas dalyvauja Pasaulie i Apaštalavime ..	75
Pasaulie i Apaštalavimas ir Bažny ios hierarchija	76
Pasaulie i atsakomyb	79
Pasaulie i paruošimas apaštalavimui ir apaštalavimo vykdymas	80
Kai kurie reiškiniai m s laiko Katalik Bažny ioje, ko bijoti ir ko nebijoti	84
Kai kas apie Olandij	86
M s laiko kai kuri asmen klaidingas	

pretenzingumas	88
Kunig ir vienuoli laikysena	90
Chemikal problema	92
Žodis apie jaunyst	100
Žmogus ir jo tauta	112
Religijos vieta valstyb je	141
Kova prieš religij propagandos b du	142
Jeigu valstyb religijos atžvilgiu laikyt si indiferentiškai	143
Valstyb religijos atžvilgiu tur t b ti teigiamai nusiteikusi	144
Ar valstyb gali kada nors sikišti religin -moralin srit	145
Ar dera, kad valstyb kuri nors religij deklaruot valstybine	146
Ar valstyb turi pareigos medžiaginiai remti konfesinius reikalus	147
Valstyb s ir Bažny ios santyki klausimas ...	148
Valstyb ir Bažny i vien nuo kitos atskirti	154
Kaip laikytis katalikams Valstyb s ir Bažny ios atskyrimo atveju	164
Valstyb s ir Bažny ios bendradarbiavimas	165
Pagrindiniai krikšioniškieji d sniai asmens ir valstyb s santykiuose.....	171
Krikšioniškoji paži ra nuosavyb s vartojimo ir jos tvarkymo klausimais	179
Valstyb s santvarka ir Demokratija.....	187
Ar kiekviena tauta gali demokratiškai tvarkytis	210
Ar visokia demokratija yra vienoda kas vadinama demokratija	216
Komunist skelbiama demokratija	217
Socialin demokratija	222
Liberalistin demokratija.....	229

Bepasaul ži rin demokratija	234
Teistin s nekrikš ioniškos demokratijos ...	249
Krikš ioniškoji demokratija	251
Krikš ioniškosios demokratijos žodžio vairi prasm	255
Krikš ioniškosios demokratijos santykis su religija ir su Bažny ios autoritetu	260
S moningas krikš ionis ir demokratija __	264
Pavojai demokratijai	271
Lietuvi tauta ir krikš ioniškoji demokratija	275
Laiko nuotaikos	279
Demokratija ir Lietuvi tauta	283
Krikš ioniškos Demokratijos Lietuvoje padarytos klaidos	285
Užbaiga	293
Paskutinis klausimas	297
Žmogaus dvilyp prigimtis — dvasia ir k nas	306
M s tolesnis likimas	312